This is a reproduction of a library book that was digitized by Google as part of an ongoing effort to preserve the information in books and make it universally accessible.

Google™ books

https://books.google.com

Over dit boek

Dit is een digitale kopie van een boek dat al generaties lang op bibliotheekplanken heeft gestaan, maar nu zorgvuldig is gescand door Google. Dat doen we omdat we alle boeken ter wereld online beschikbaar willen maken.

Dit boek is zo oud dat het auteursrecht erop is verlopen, zodat het boek nu deel uitmaakt van het publieke domein. Een boek dat tot het publieke domein behoort, is een boek dat nooit onder het auteursrecht is gevallen, of waarvan de wettelijke auteursrechttermijn is verlopen. Het kan per land verschillen of een boek tot het publieke domein behoort. Boeken in het publieke domein zijn een stem uit het verleden. Ze vormen een bron van geschiedenis, cultuur en kennis die anders moeilijk te verkrijgen zou zijn.

Aantekeningen, opmerkingen en andere kanttekeningen die in het origineel stonden, worden weergegeven in dit bestand, als herinnering aan de lange reis die het boek heeft gemaakt van uitgever naar bibliotheek, en uiteindelijk naar u.

Richtlijnen voor gebruik

Google werkt samen met bibliotheken om materiaal uit het publieke domein te digitaliseren, zodat het voor iedereen beschikbaar wordt. Boeken uit het publieke domein behoren toe aan het publiek; wij bewaren ze alleen. Dit is echter een kostbaar proces. Om deze dienst te kunnen blijven leveren, hebben we maatregelen genomen om misbruik door commerciële partijen te voorkomen, zoals het plaatsen van technische beperkingen op automatisch zoeken.

Verder vragen we u het volgende:

+ *Gebruik de bestanden alleen voor niet-commerciële doeleinden* We hebben Zoeken naar boeken met Google ontworpen voor gebruik door individuen. We vragen u deze bestanden alleen te gebruiken voor persoonlijke en niet-commerciële doeleinden.
+ *Voer geen geautomatiseerde zoekopdrachten uit* Stuur geen geautomatiseerde zoekopdrachten naar het systeem van Google. Als u onderzoek doet naar computervertalingen, optische tekenherkenning of andere wetenschapsgebieden waarbij u toegang nodig heeft tot grote hoeveelheden tekst, kunt u contact met ons opnemen. We raden u aan hiervoor materiaal uit het publieke domein te gebruiken, en kunnen u misschien hiermee van dienst zijn.
+ *Laat de eigendomsverklaring staan* Het “watermerk” van Google dat u onder aan elk bestand ziet, dient om mensen informatie over het project te geven, en ze te helpen extra materiaal te vinden met Zoeken naar boeken met Google. Verwijder dit watermerk niet.
+ *Houd u aan de wet* Wat u ook doet, houd er rekening mee dat u er zelf verantwoordelijk voor bent dat alles wat u doet legaal is. U kunt er niet van uitgaan dat wanneer een werk beschikbaar lijkt te zijn voor het publieke domein in de Verenigde Staten, het ook publiek domein is voor gebruikers in andere landen. Of er nog auteursrecht op een boek rust, verschilt per land. We kunnen u niet vertellen wat u in uw geval met een bepaald boek mag doen. Neem niet zomaar aan dat u een boek overal ter wereld op allerlei manieren kunt gebruiken, wanneer het eenmaal in Zoeken naar boeken met Google staat. De wettelijke aansprakelijkheid voor auteursrechten is behoorlijk streng.

Informatie over Zoeken naar boeken met Google

Het doel van Google is om alle informatie wereldwijd toegankelijk en bruikbaar te maken. Zoeken naar boeken met Google helpt lezers boeken uit allerlei landen te ontdekken, en helpt auteurs en uitgevers om een nieuw leespubliek te bereiken. U kunt de volledige tekst van dit boek doorzoeken op het web via `http://books.google.com`

Digitized by Google

1130
D

9980
15:4

UNIVERSITEITSBIBLIOTHEEK LEIDEN
03667156

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

JEHAN FROISSART'S

CRONYKE VAN VLAENDEREN

GETRANSLATEERT

UUTEN FRANSSOYSE IN DUYTSCHER TALE

BIJ

GERIJT POTTER VAN DER LOO

IN DE XVe EEUW,

uitgegeven en toegelicht

DOOR

Jhr. Mr. NAPOLEON DE PAUW,

EERE-PROCUREUR GENERAAL

WERKEND LID DER KONINKLIJKE VLAAMSCHE ACADEMIE

VIERDE DEEL

Glossarium op het Eerste Deel.

GENT

A. SIFFER

Drukker der Koninklijke Vlaamsche Academie

1909

Eerste aflevering.

Digitized by Google

UITGAVEN DER KONINKLIJKE VLAAMSCHE ACADEMIE

Iᵉ REEKS.

1. **Jaarboek** van 1887 tot 1909 2,00

IIᵉ REEKS.

2. **Verslagen en Mededeelingen** van 1887 tot 1907, ieder 4,00

IIIᵉ REEKS. — MIDDELNEDERLANDSCHE UITGAVEN.

1. K. STALLAERT: **De Sevenste Bliscap van Maria.** Mysteriespel (15ᵉ eeuw), (1887) 2,50
2. K. STALLAERT: **Woordenlijst voor de Sevenste Bliscap van Maria.** . 0,50
3. L. ROERSCH: **Woordenlijst op de Alexanders Geesten** van JACOB VAN MAERLANT, 1ˢᵗᵉ aflevering (1888) 1,00
4. K. STALLAERT: **Van de vij Vroeden van binnen Rome** (1889). . . . 3,00
5. Dr. L. SIMONS: **Het Roermondsch dialect** (1889) 1,25
6. Jhr. Mr. NAP DE PAUW: **Madelghijs' Kintsheit** (1889) 2,50
7. Jhr. Mr. NAP. DE PAUW en EDW. GAILLIARD: **Dit is die Istory van Troyen** (1889-1892), 4 deelen 25,50
8. Jhr. Mr. NAP. DE PAUW: **Middelnederlandsche Gedichten en Fragmenten** (1893-1897), 4 afleveringen, ieder 2,00
9. P. ALBERDINGK THIJM: **Kalender en Gezondheidsregels** (1893). . . 1,25
10. EDW. GAILLIARD: **De Keure van Hazebroek** (1894-1905), 5 deelen, elk . . 5,00
11. Dr. W. DE VREESE: **Middeln. geneeskundige Recepten en Tractaten, Zegeningen en Tooverformulen** (1894) 2,00
12. K. DE FLOU en EDW. GAILLIARD: **Beschrijving van Middeln. handschriften die in Engeland bewaard worden** (1895 en 1896), 3 deelen, elk . . 2,00
13. Dr L. SIMONS: **Beowulf,** Angelsaksisch volksepos (1896) 4,00
14. GUIDO GEZELLE: **Hennen van Merchtenen's Cornicke van Brabant, 1414** (1896) 3,00
15. Jhr. Mr. NAP. DE PAUW: **Jehan Froissart's Cronyke van Vlaenderen,** getranslateert uuten Franssoyse in Duytscher tale bij Gerijt Potter van der Loo, in de XIᵉ eeuw (1898), 2 deelen (derde deel ter pers) 12,50
16. Jhr. Mr. NAP. DE PAUW: **Ypre jeghen Poperinghe,** Gedingstukken der XIVᵉ eeuw nopens het laken (1899) 4,00
17. Jhr. Mr. NAP. DE PAUW: **Boue van der Audiencie** (Raad van Vlaanderen), Eerste stuk (1901), tweede stuk (1907) 5,00
18. K. DE FLOU: **Die bedudinghe na den sinne van S. Augustijns Regule** (1901) 3,00

IVᵉ REEKS. — UITGAVEN DER COMMISSIE VOOR GESCHIEDENIS, BIO- EN BIBLIOGRAPHIE

1. FR. DE POTTER: **Alphabetische lijst van namen der in België geboren Nederl. schrijvers, dienende tot het samenstellen van de Biographie der Zuidned. schrijvers** (*niet in den handel*).
2. FR. DE POTTER: **Vlaamsche Bibliographie 1830-1890** (1893-1902), 4 dln., elk 5,00
3. FR. DE POTTER: **Catalogus van de Bibliotheek der K. Vl. Acad.** (1898) 5,00
4. **Leven en Werken der Zuidnederlandsche schrijvers,** 3 afl., elk . . . 1,20
5. Mr. A. PRAYON-VAN ZUYLEN: **Korte staatkundige geschiedenis van het Iersche volk,** (1902). 5,00
6. TH. COOPMAN en J. BROECKAERT: **Bibliographie van den Vlaamschen Taalstrijd.** 1ᵉ deel (1787-1844); 2ᵉ deel (1845-1852); 3ᵉ deel (1853-1860); 4ᵉ deel 1861-1867); 5ᵉ deel (1868-1872); 6ᵉ deel (1873); (verdere deelen ter pers), elk . . . 3,50

Digitized by Google

JEHAN FROISSART'S

CRONYKE VAN VLAENDEREN

Digitized by Google

Digitized by Google

JEHAN FROISSART'S
CRONYKE VAN VLAENDEREN

GETRANSLATEERT

UUTEN FRANSSOYSE IN DUYTSCHER TALE

BIJ

GERIJT POTTER VAN DER LOO

IN DE XVe EEUW,

uitgegeven en toegelicht

DOOR

Jhr. Mr. NAPOLEON DE PAUW,

EERE-PROCUREUR GENERAAL

WERKEND LID DER KONINKLIJKE VLAAMSCHE ACADEMIE

VIERDE DEEL

GENT

A. SIFFER

Drukker der Koninklijke Vlaamsche Academie

1909

NEDERL. LETTERK. LEIDEN.

Digitized by Google

Digitized by Google

VOORWOORD.

Zooals in het Voorwoord van het Tweede Deel werd gezegd, is het niet alleen onder geschiedkundig oogpunt dat de vertaling van FROISSART'S *Cronyke van Vlaenderen* en de Rekeningen der baljuws van dit land van het hoogste belang zijn, ook en voornamelijk op taalkundig gebied hebben zij de grootste waarde. De eerste, inderdaad, is eene bijna gelijktijdige overzetting in hollandsch taaleigen, terwijl de tweede, in verscheidene deelen van het land opgesteld, het verschil der gewestspraken in zekere mate daarstellen. Gewis hebben zij voor de studie der dialecten niet dezelfde belangrijkheid als, bijvoorbeeld, de proeven door J. FR. WILLEMS, in het *Belgisch Museum,* gegeven met de *Parabel des Verloren Zoons* in de volkstaal van iedere stad of dorp na te bootsen; de klerken der XIVe eeuw schreven de letterkundige taal, reeds in dien tijd vastgesteld; doch in veel uitdrukkingen gebruikten zij de spelling van het woord gelijk het in hun oor klonk. Daarom is het noodig dat die woorden in een *Glossarium* saamgetrokken worden, hetwelk ook de tot nu toe onbekende of weinig gebruikte woorden zal bevatten. Voor degene, welke niet in het standaardwerk van Dr VERDAM, *het Middelnederlandsch Woordenboek,* zijn uitgelegd, zal er in de aanmerkingen en aanteekeningen, niet alleen de etymologie en beteekenis, maar ook een zeker getal nieuwe, onuitgegevene teksten bekend gemaakt worden.

Digitized by Google

Van eenen anderen kant heeft dit *Glossarium* een groot nut, ik bedoel de bepaling der woordenbeteekenis door hare gelijktijdige vertaling. De rekeningen der baljuws, bijvoorbeeld, zijn in het Middelnederlandsch opgesteld tot aan den ondergang der volkspartij, dat is tot aan het jaar 1385; van dit jaar af, worden zij in het Fransch geschreven. Dezelfde rubrieken behelzen dus, voor die twee tijdvakken, de uitdrukking derzelfde gedachte in beide nationale talen. Een zelfde artikel zal dus, niet alleen de verschillende schrijfwijzen van hetzelfde woord, maar ook zijne ontwijfelbare beteekenis daarstellen.

Daar mijne drukke ambtsbezigheden mij niet toelieten, dit colossaal werk te ondernemen, waar duizende woorden en cijfers voorkomen, heb ik dit aan eenen jongen geleerden toevertrouwd.

Ik moet aan wijlen den heer CYRIEL VAN DE PUTTE, leeraar bij het Athenæum te Ath, eene warme en welverdiende hulde brengen voor den overgrooten arbeid, dien hij zich onder mijn toezicht heeft getroost in het opmaken der *Tafels* en *Glossaria*. Hij heeft, op mijnen raad, met weêrgaloos geduld, de duizende namen en woorden, met de duizende bladteekens en cijfers opgenomen, en den Mnl. tekst met den Franschen voor ieder woord vergeleken. Wat meer is, hij heeft den tekst zorgvuldig herzien, en de noodzakelijk menigvuldige druk- of copiefeilen in de woordenlijsten ingelascht, waar zij veeleer op hunne plaats zijn, dan in eenige bladzijden *errata,* waar ze niemand gaat zoeken. Nog meer, hij heeft de volgende handschriften en rekeningen na 1385 uitgepluisd, om sommige woorden op te helderen. Ware dan ook eenig misverstand of leemte, die gelieve de welwillende lezer ons ten goede te duiden.

Digitized by Google

Natuurlijk moet ik hem èn de eere èn de verantwoordelijkheid van zijn voortreffelijk werk overlaten. Daar waar ik echter met hem van meening kon verschillen, zal er de algemeene Inleiding of Nalezing van mijne uitgave wedergekomen zijn. Doch zijn verdienstelijk opstel, door eene voorbarige en vroegtijdige dood onderbroken, zal niettemin als eene kostbare proeve voor de studie van het Middelnederlandsch naar waarde worden geprezen.

Wijlen CYRIEL VAN DE PUTTE was mij bekend door een zeer goed academisch proefschrift van 1888, het *Glossarium* op de *Rekeningen van Gent* (1336-1350), door wijlen JULIUS VUYLSTEKE en mij uitgegeven. Door zijnen onverdroten arbeid van vele jaren op mijne uitgave van FROISSART hoopte hij zijne wetenschappelijke faam voor goed te vestigen. Zijn zwoegen moest hem, helaas! maar dienen tot eenen lauwer op zijn graf en een eervol bewijs voor zijne gedachtenis!

Op zijne menigvuldige nota's zal ik het *Glossarium* op het Tweede Deel, en zelf zal ik dat op het Derde opstellen, en alzoo zoohaast mogelijk een einde maken aan een sedert lange jaren en door verschillige omstandigheden onderbroken werk, hetwelk, in mijne oogen althans, den grootsten dienst zal hebben bewezen aan de geschiedenis en de taalkennis van dien ouden tijd.

N. DE PAUW.

Gent, 24 Januari 1909.

Digitized by Google

I.

GLOSSARIUM OP DEEL I.

TOELICHTING.

Al de voorkomende woorden worden aangehaald met hunne verscheidene spellingen en spraakkundige vormen; — bij de woorden, die in geene andere dan de hedendaagsche beteekenis verschijnen, wordt deze niet herhaald; — de onbepaalde wijs der werkwoorden wordt tusschen haakjes gezet, als deze vorm in den tekst niet ontmoet wordt. — Wij geven de Fransche overeenkomstige uitdrukking volgens de uitgave van GASTON RAYNAUD, *Chroniques de Froissart* (*), (Paris, Librairie Renouard, 1894), Tome IX, pages 158 et suivantes, Tome X et Tome XI; — waar de Fransche tekst niet aangegeven wordt, beduidt dit dat de vertaling niet letterlijk is, eene andere wending kreeg, of dat de vertaler het woord of den zin er bijgevoegd heeft.

(*) Verwijzende afkorting : Fr. IX, X of XI.

A

Aariergairde (*sic*), achterhoede, 264; Fr. arière garde; XI, 5; zie **afterhoede.** (1)

Abdye (abdyen), 118, 120, 150, 295, 377, 406, 409, 413, 445; Fr. abbeie, X, 76.

Abt (abdt, abden), 55, 299, 450; Fr. l'abbet, IX, 201; li abbes, IX, 202; un abbet, XI, 31.

Abel, ervaren, 475; Fr. ables, XI, 219; zie **subtijl.**

Abijt (abijten), kleedij, 191, 428, 486; Fr. hoppelande, X, 237.

Absencie, afwezigheid, 515.

(Absenteren) geabsenteert; hem —, uit het land vertrekken, 538, 540.

Absolucie, vergeving der zonden, kwijtschelding, 361, 365, 378; Fr. absolucion, X, 87; zie **absolveren, aflaet** en **verghiffenisse.**

Absolutelijken, bijwoord : volkomen, 536; Fr. absolutement, XI, 299; zie **puyerlijken.**

Absolveeren (absolveert, absolveerde, geabsolveert, geabsolveerd), de zonden vergeven, kwijtschelden : — **van allen sonden, — à penà ende (et) à culpà,** 360, 362, 369, 378; Fr. absolroit de paine et de coupe, XI, 86, 88.

Abstineren, ophouden, 201; Fr. nous nous souffrerons à —, X, 244.

Achte, telwoord : 259.

Achte, zelfst. naamw. : **achte slaen up,** 189.

(1) Het handschrift heeft wel twee a's; *waal*, blz. 271 is drukfout; zie *wael*.

Digitized by Google

(**Achten**) **achte,** werkwoord, 422.

(**Achtervolligen**) **geachtervollicht** : voortzetten, 469; Fr. continuées, XI, 195; zie **aftervolligen.**

Adam, adem, 329.

Adherenten, aanhangers, 444, 451; Fr. leur ahers, XI, 157.

Adieu (de Fransche afscheidsgroet), 426.

Admyrael; zie **amyrael,** 321.

Adt, zie **eten,** 243.

(**Adverteren**) **adverteerde, geadverteert** : waarschuwen, 257, 293, 492.

Aelmisse(n), aelmoes : **aelmisse an iets doen,** een werk van barmhertigheid doen, 154, 155, 183, 361, 364, 520; Fr. vous feriés grant aumosne, X, 206; 231; de pures aumosnes, XI, 88, 286.

Aenbringen (**anbringen**), **anbrachte,** 1° aanbrengen, 423; Fr. porter, XI, 137; 2° melden, 163, 259; Fr. vous leur remonsterés, X, 214; 3° voorstellen, aanraden, 253; Fr. ennort, X, 288; 4° als zelfst. naamw. gebruikt : *a*) vermelding, 326; Fr. par le recort as rapport des hiraux, XI, 52; *b*) aanklacht, 8, 524, 550; zie **ingeven.**

Aendeel; 193.

(**Aengaen**) **angaen** (**gady dit an, aenghinck, anghinck**), 1° aanvangen, beginnen, ondernemen, 99, 160, 168; Fr. commencha, X, 61; vos allés tenir, X, 218; 2° aanvaarden, aannemen, 160, 161; Fr. avés avis sur ce; acorderoient, X, 211; 3° **zoene** —, vrede sluiten, 166; 4° kiezen, 167, 168; 5° iemand aangaan, er belang in hebben, 365, 544.

Aengesichte; — **voir sijn** — vóór hem, 293; Fr. devant lui, XI, 27; zie **aensichte.**

Aengesien dat, 231, 244; Fr. au vrai dire, X, 269.

Aenghanck (**anghanck**), aanvang, 319, 328; **in den** —, van 't begin af, 328.

Aenschijn (**aenschine, anschijn**), **in synen** — **crijgen,** onder zijne oogen krijgen, zich vertoonen, 357; — **doen,** doen blijken, 114, 356; Fr. leur remonstra, X, 74; monstre l'apairant, XI, 83.

Aensichte, 1° aangezicht, **met tween aensichten,** 58; 2° voorkomen : **ten heeft geen** —, het is niet wel, het beteekent niets, 210; Fr. ce n'est pas bon, X, 251; — **enen taensichte bieden,** iemand te gemoet treden, 390; Fr. nuls ne leur aloit au devant, XI, 111; — **in taensichte tegens enen,** vlak vóór iemand, bepaaldelijk : in de eerste rij eener legerschaar, 326; Fr. au front premiers, XI, 52; zie **aengesichte.**

(**Aenvallen**), **aenvyelen,** bijkomen als partijgenoot, toevallen, 129.

Aenvechtinge, aanval, 399; Fr. assaux, XI, 167.

(**Afbliven**) **afgebleven zijn** : afkomstig zijn, 129; Fr. que viennent de, X, 85.

Afbringen : **van iets** —, van (gedachte) doen veranderen, 353; Fr. on ne les em pooit osses, XI, 73.

Afdoen : **hem** —, zijn ambt nederleggen, 398; Fr. se desmeterait, XI, 46.

Aff, afgemat : **aff ende moede,** uitgeput van vermoeidheid, 402; Fr. tout lasset et tout travailliet, XI, 120.

Affectie, genegenheid : **uut mynnen ende** —, uit liefde en genegenheid, 536; Fr. pour amour et contemplacion, XI, 299.

(**Affirmeren**) **affirmeerden** : bevestigen, 293; Fr. poursieuvirent, XI, 217.

Affslaen, 396; zie **afslaen.**

Afgaen (**afghincks, afghincx, afgegaen**), 1° **des** —, afstand doen van iets, iets laten varen, afzien van, 506, 545; Fr. renonchons à, XI, 307; rendi, XI, 242; 2° **enen of des** —, aan iemand ontrouw worden, 202, 353; Fr. ne faulront pas, X, 244.

Afhebben (**ofhebbe**), afstellen, ontbinden, 221, 67; Fr. fuissent mis jus, IX, 174.

Afhouden (**afhilden**), afkappen, 254, 475.

(**Afclimmen**) **afclam,** dalen; **up ende af** —, 183.

Aflaet (**aflate, aflaets, aflaten**), kwijtschelding, 360, 362; Fr. pour toutes ses absolucion, pardons, XI, 87, 88; zie **absolucie** en **verghiffenisse.**

Aflaten (**afliet, lieten af, afgelaten,** 1° ophouden iets te doen, 52, 431; —

Digitized by Google

sijnre spraken affaten, ophouden van spreken, 370; Fr. avoir finet son parler, XI, 94; 2° eene zaak opgeven, niet uitvoeren, 344; — **van haire upheve aflaten**, aan hun inzicht verzaken, 15, 344; Fr. ne cessèrent il mies de leur office, IX, 168; 3° water laten afloopen, 422; Fr. estoient tout mis ou seck, XI, 136.

(Afleggen) afgeleyt : ontbinden, afschaffen(67; Fr. fuissent jus, IX, 217,

Aflivich (oflivich), gestorven : — **werden**, sterven, 43, 200, 210, 227, 543; Fr. fussent trespasset, XI, 305.

(Aflopen) afgelopen : weder innemen (stad), 455; Fr. avoit esté reprise, XI, 181.

Afnemen (afnamen), 1° ontnemen, 189; 2° afduwen (geld), innen, 204.

(Afsitten) sat af, afzadt : afstijgen (van **sinen pairde te voete**), 38, 210, 218, 497; Fr. mist piet à terre, IX, 188; descendi, X, 251; zie **upsitten**.

(Afslaen) affslaen, afgeslagen : 1° doen eindigen : **dat belegge** —, het beleg afbreken, 396; 2° doodslaan, 121; Fr. ochist, X, 79.

(Afsteken) afgesteken : **die kelen** —, de keel afsteken, ter dood brengen, 479; Fr. les geulles coppées, XI, 221.

After, bijwoord : daarachter, 174.

Afteran, 1° achterna, 39; 2° van achteren, 41; Fr. par derière, IX, 192.

Afterbaex, achter den rug, in 't geheim, 280.

Afterbliven (afterblijft, afterbleeff, bleven after, aftergebleven), 1° achterblijven, achter wege blijven, 92, 109, 118, 197, 280, 319; Fr. demora dehors, X, 69; demora derrière, X, 241; si vous perdés, XI, 17; 2° **bij enen** —, van iemand afhangen, niet nalaten iets te doen, 161; Fr. pour nous ne demo[r]ra que il ne se face, X, 211.

Afterdeel, nadeel, schade, 65, 140, 194, 203, 247; Fr. sus leur carpent, IX, 215; desplaisance, X, 146; anoi, X, 239; — **scade ende** —, schade en schande, 247; Fr. blasme et damage, X, 283.

Afterdien, 1° achterdat, 283; 2° aangezien, 93; Fr. puisque, X, 57.

Afteren, achter : **van** —, achter iemand, 554; **van voren tot afteren**, 266; **van afteren omme**, langs achter weg rondom iemand, 25; Fr. au tour par, IX, 177.

(Afterhalen) afterhaelden : achterhalen, 331.

Afterhoede, achterhoede, 264, 266, 295, 297, 304, 306, 308, 321, 326, 328, 342, 408, 410, 413, 415, 416; zie **aariergairde**.

Afterhouden (afterhailt), 1° achterhouden, voor zich houden, onderscheppen, 117; Fr. en iot des ratains, X, 76; 2° ontveinzen, 57; zie **condicie** en **excepcie**.

Afterlaten (laet ic after), 1° achterlaten, 218, 387, Fr. riens laissier derrière eux, XI, 107; 2° onbesproken laten, 452.

Afternoen(s) : **des** —, 's namiddags, 74, 280, 281, 489.

Afterrugge, zelfst. naamw. : uitweg om te vluchten : **sonder** —, zonder eenen weg voorbehouden te hebben om te kunnen achteruitwijken, 256; Fr. non [garder] ce pas jusques à leur retour, X, 291.

Afterrugge, bijw. : nadien, 493.

(Afterruggeairselen), airselden afterrugge : wijken, 108.

(Afterruggedrucken) afterruggedruct, afteruggegedruct : achteruitdrijven, doen wijken, 45, 379; Fr. rebouté les gens, XI, 102.

(Afterruggetien) togen afterugge : terugkeeren, 52.

Afterruggetreden, wederkeeren, 52.

Afterruggewenden, achteruitwijken, 173; Fr. reculer, 223.

Aftersten : **metten** —, met de laatsten, 134.

Afterstrakijn, achterstraatje, afgelegen straatje, 182; Fr. ruelles, X, 231.

Afterstrate, id., 182; Fr. id., X, 231.

Afterstraten, bijwoord : langs de straten, overal in de stad, 27, 213; Fr. partout, X, 253; zie **roepen**.

Afteruut, achterwaarts, 118.

Aftervolligen (aftervolligende, g(h)eaftervollicht), 1° achtervolgen, 390; 2° alzoo voortdoen, 124; 3° doordrijven,

Digitized by Google

89; 4° eerbiedigen, 186; Fr. bien tenu, X, 233; zie **achtervollichen.**

(Afterwairtsdrucken), afterwairtsgedruct : achteruitdrijven, 288, 328; Fr. se veïrent enssi reculer, XI, 23; Fr. fu la bataille dou roi recullée, XI, 54.

Afterwairtstoeven, achteruitdrijven, 288; Fr. faire reculer, XI, 23.

Aftrecken, te kort geven (geld), aftroggelen, 10.

(Afvallen) vyelen af te voete : afstijgen, 472; Fr. missent piet à terre, XI, 201.

(Afvangen) afgevaen : van iemand als krijgsgevangene afnemen, 538.

(Afwesen) afwas : afbreken (eene onderhandeling), 347; Fr. estoit rompus, XI, 68.

(Afwinnen) afwonnen(t) : van iemand ontnemen al strijdende, 389, 409.

Ay, tusschenwerpsel : ei, oh, helaas, 72, 146, 162, 191, 213, 379; Fr. a, X, 213.

(Airbeyden) airbeyde, 433; zie **arbeiden.**

Airchydyaken, aartsdiaken, 440; Fr. uns diacques, XI, 154.

Airde (airden), 1° aarde, wereld : **up airden, up die airde**, ter wereld, 286; 554; 2° aarde, grond : **ter airden nedervallen**, diep buigen tot aan den grond, 64; Fr. s'inclinoient tout bas, IX, 214; **ter airden vellen**, te gronde werpen, 25; Fr. fu aterés, IX, 177; **die airde winnen up enen**, veld winnen op iemand, 287; Fr. conqueroient terre sur, XI, 22; **ter airden helpen**, begraven, 431.

Airdsbiscop (airdschibiscoppen), aartsbisschop, 360, 450; Fr. archevesques, XI, 163; arcevesques, XI, 86; [**eerdsebiscop**, 365 regel 18 is verkeerde lezing voor **eer die biscop**; Fr. avant che que li evesques, XI, 90].

Airdtvast, in den grond vast, 540; zie **lootvast.**

Airgeliste, 10; zie **argelist.**

Airgelistelike, arglistig, 19.

Airm, adj. : arm, 205.

Airm(en), subst. 329; zie **arm** (lichaamsdeel).

Airnstelijken, vuriglijk, 172.

Airntst, ernstig : **in airtnste moede**, in ernst, ernstig gemeend, 36; Fr. acertes, IX, 186.

Airselen (airselden, geairselt), 1° achteruitgaan, terugkeeren, achteruitwijken, 53, 99, 116, 137, 287; Fr. rentrèrent, IX, 200; se retraïssent, X, 69; reculoient, XI, 22; 2° vertrekken, 473; 478; Fr. partir, XI, 201; 3° achteruitdrijven, 328; zie **afterruggeairselen.**

Airsier, 324; zie **airtsier.**

Airtilgerie, 502; zie **artilgerye.**

Airtsch, aardsch : **enich — here**, een wereldlijk persoon, 2; Fr. nuls sires terriens, IX, 159.

Airtsier (airtsiers, airtsieren, airsier), boogschutter, 102, 223, 294, 315, 324, 359, 363, 365, 380, 384, 389, 394, 412, 421, 508, 528; Fr. archiers, X, 63.

Accoirde (acoirde, akoirde), overeenkomst 32, 37, 527 : **tot onsen — brengen**, iemand tot dezelfde meening of partij overhalen, 37; Fr. il soient de nostre accord, IX, 187.

(Accoirderen) geacoirdeert : toestaan, 31; Fr. tout acordée, IX, 182.

Al (alle), adj. geheel, 17.

Alarme, noodgeschreeuw; — **roepen**, te wapen roepen, 496; Fr. cria « à l'arme », XI, 235; zie **joduute.**

Alderarchste : **die —**, de slechtste, gemeenste, 65; Fr. les pieurs, IX, 215.

Alderbeste : **sijn alderbeste doen om iets**, al doen wat men maar kan, 55; Fr. il en feroit son plein pooir, IX, 201.

Alderhande, allerlei, 47.

Alderliefste : — **hebben**, het liefst zien, en het meest aan houden, 63; Fr. amoie le mieux, IX, 214.

Aldermeest, het meest, 12.

Aldustanyg(gen), adj. : dusdanig, 224.

Aleer, 1° vooral, 300; 2° reeds vroeger, 20; Fr. dou tamps passé, IX, 172.

Algeheel, gansch, 15.

Algemeen, allemaal, 335; Fr. tout communaulment, XI, 59.

Alheell, geheel en gansch, 233.

Digitized by Google

Alhoe, hoe, 339.

All, bijw. : al, gansch, 401.

All, voegw. : ofschoon, 173.

Alle, alles, 3.

Alleens, alle eens, 21.

Allegader, al te gader, 63.

Allegelijck, voornw. : allen, 186.

Allegelijck, bijw. : ook, 308.

(Allegieren) allegierde, alligierde, gealligiert : bewijzen bijbrengen, redens inbrengen, 262, 459, 485; Fr. remonstra, XI, 188.

Alleyncken, allengskens, 124, 437, 438; Fr. petit à petit, XI, 151.

Allende, ongeluk : **in — houden**, voortdurend rampspoeden berokkenen, 20; Fr. tenir en foiblèce, IX, 172.

Allene, alleenlijk, 105.

Allenicken, langzamerhand, de een na den anderen, 60.

Alletemet, 365; zie **altemet**.

Alliancie(n), verbond, 484; zie **verband**.

Alligierde, 262; zie **allegieren**.

Almachtige (God), 287.

Alman(s), Almasche(n), Duitscher, 479, 484; Fr. alemans, XI, 223.

Alomme, voorz. : rondom, 109, 389.

Alrebeste : **sijn — om iets doen**, 120.

Alrede (alreden), reeds, 18, 143; Fr. ja, IX, 148; X, 171.

Alreesten : **metten — dat**, zoohaast dat, 391; Fr. au plus tos qu'ils peurent, XI, 111.

Alrefriste, de jeugdigsten en flinksten, 414; Fr. la plus belle gent, XI, 130; zie **frisch**.

Alrehaestelixste, het snelst mogelijk, zoo rasch mogelijk, 215; zie **haestelijc**.

Alremachtigste, invloedrijkste, voornaamste personen, 4; Fr. les plus grans, IX, 160.

Alremeeste : **dat noch —**, het ergste, 369; **metter alre meesten haesten**, zoohaast mogelijk, 411.

Alrenaest, dichtbij, 321, 407.

Alrenutste, de nuttigste, de geschikste, 202.

Alrequaetste, het ergste, 443; zie **quaet**.

Alrescandelicste, het snoodste, 240.

Alreschoonsten (**alreschonsten, alrescoinste**) : **ten —**, ten besten, 180, 331; Fr. au mieux, X, 229; **dat alrescoinste dat hem gebueren mochte**, hoe goed het kon uitvallen, 148; Fr. au mieux venir, X, 152.

Alretijt : **tot — als**, telkens dat, 73; Fr. toutesfois que, IX, 222.

Alreverdorvenste, het ergst vernield, 163; Fr. li plus abatue, X, 214; zie **verderven**.

Alre voirste : **int —**, in het voorste (gelid van een leger), 99, 287; Fr. au front devant, X, 61; tout devant, XI, 22.

Als, alles : **van —**, van alles, over alles, 264.

Also, bijw. : waar, 271.

Also, voegw. : daar, 249.

Alsoft, als of het, 330.

Alsoot (alsoit), 1° als of het, omdat het, 8; 2° zooals het al, 11, 60, 494; Fr. tout ce que, IX, 165; 3° **daar** het, 399.

Also vro, zoohaast het, 99; Fr. sitretosque, X, 61.

Alsowael, zoowel, 378; Fr. otant bien, XI, 100.

Alstu, als gij, 324.

Alsulk(en), (als) dusdanig, zelfde, 1, 91; zie **staet**.

Alsultanich, als dusdanig, zoo goed, 7; Fr. tant si bien, IX, 162.

Al te, 1° vóór adj. : zeer, 315; 2° veel te, 51; Fr. trop, IX, 198.

Altehant, 1° dadelijk, 126, 180, 413; Fr. adont, X, 228; 2° thans, 21.

Altemet (**alletemet**), langzaam aan, gaandeweg, het een achter het ander, 2, 7, 86, 87, 121, 337, 365; Fr. de petit à petit, IX, 159; X, 52, 79; XI, 60.

Altijt (**altijdt**), 2, 21, 282; Fr. toudis, IX, 173.

Altois, altijd, 17, 288.

Ambassade : **in —**, in bezending, 513.

Digitized by Google

Ambassiate(n), gezant, 22, 145, 356, 368, 373, 374, 376, 377, 444, 464, 476.

Ambochte(n), 1° bedrijf, beroep, 209, 330, 383, 420; Fr. leur mestier, XI, 55; XI, 290; **mijn ambochte geweest heeft**, ik altijd gedaan heb, er in geoefend ben, 319; 2° gilde van het zelfde bedrijf, 31; **clene ambachten**, personen een ander bedrijf uitoefenende dan de bijzonderste (als vollers, wevers, vleeschhouwers, brouwers), lagere standen, kleine burgerij, 59, 143, 188, 521, 522, 526, 528, 529; Fr. menus mestiers, IX, 205; X, 235.

Ambochtse : die IIII — zijde, de kanten van de streek met naam de Vier Ambachten, 98; zie Tafel der plaatsnamen.

Amynystracie, bestuur, 126; Fr. la menistration, X, 82; zie **regimente**.

Ammirael (ammyrael, admyrael) [van Frankrijk], 54, 211, 261, 267, 321, 447, 449, 450, 468, 469, 492, 503, 508, 514, 523; Fr. amiraut, IX, 201; amiral de France, X, 252.

An, voorz. 1° van : **an iets willen**, van iets willen weten, 553; 2° op, in 't bezit van iemand, 525; Fr. sour vous, XI, 290.

An, an voirt, voortaan, van dan voort, 4; **tot — wairt an**, naar —, 63; Fr. viers, IX, 214.

Anbersten : comen —, komen aanloopen, 120, 381.

(Anbidden), anbaden : hartelijk lief hebben, blind vereeren, 199; Fr. aouroient, X, 243.

(Anbrengen) brachte an : aanbrengen (nieuws), 78.

Ander (anderden) adj. 1° tweede, 106, 447, 448; **des anderen dages**, 237, 309; Fr. à l'endemain, XI, 39; 2° vroeger : **tot anderen tijden**, in vroegere tijden, 238; Fr. en tamps passé, IX, 276.

Anderden, voornw. : **met hem —**, met eenen tweeden persoon, 182.

Anderen, bijw. : **ten anderen**, ten tweeden, 167, 224.

Anders, 1° tevens, 60; Fr. et, IX, 211; 2° als anders, als vroeger, 152.

Andersins (andersinnes), 1° elders, 80: Fr. ailleurs, IX, 227; 2° op eene andere wijze, voor een ander reden, 245.

Anderswair, elders, 46, 260, 352 : **dair ende —**, 46; Fr. là et ailleurs, IX, 194.

Anderwerff (anderwerven), nog eens, opnieuw, 156, 181, 425.

(Andoen) angedaen : 1° enen iets —, bij iemand iets verwekken (toorn), 82; Fr. par quoi il le courouchaissent, IX, 228; 2° verwekken; 399; Fr. i ot fait pluiseurs assaulx, XI, 117; 3° toebrengen, 263; Fr. nous donoit grant empêchement, XI, 4.

Andraven, aandraven, vertrekken, 510; Fr. se missent en chemin, XI, 245; zie **draf**.

(Sinte) Andries, St. Andriesdag, 30 November; **octave van —**, 7 December, 534.

(Andringen) androngen : voort doordrijven, 329.

Andtwoirde, zie **antwoirden**, 20, 44, 552 en Var.; zie **antwoirde**.

Aneen, achtereen : **VII jair lang aneen**, 125.

Aneenstaen, aanslepen, 463.

Angaen, 99, 544; zie **aengaen**.

Anganck, aanvang, 286.

Aangetaelt werden, aangesproken worden, 243; zie **antalen**.

(Anheffen) anhief, anhieff, angeheven : beginnen te spreken van of over iets, 166, 199, 534; Fr. reprist la parolle, X, 216; encharga, X, 243; s'entamèrent cil traitié, XI, 297.

[**Anhouden**, 339 : moet gescheiden staan **an houden**]

Anjagen, berokkenen, 225.

Anker(en), scheepsanker; **an hoire ankeren liggen**, voor anker liggen, 503; Fr. s'arestoient à l'ancre, XI, 240.

(Anleven), ancleeft, betreffen; **dient ancleeft**, wien het aangaat, 212; Fr. à qui il en touche, X, 253.

Ancomen (anquam, angecomen), 1° naderen, 308; 2° aan iemand iets voorvallen, overkomen, aantasten (ziekte), 41, 145; Fr. estoit avenu, X, 3; il en estoit dehetiés, X, 150; la maladie le prist, IX, 190; 3° iemand toekomen als erfdeel, 54; Fr. parvenir, IX, 201; 4° aan iets begin-

Digitized by Google

nen, het hem aantrekken, 2, 54; Fr. il ne s'i voloit bouter, IX, 159; **dair node —**, niet gaarne iets doen, niet van zin zijn te doen; 462; Fr. n'a envis, XI, 189.

Anleggen (ghij anlegget, anleyde, angeleeght), 1° iets aan boord leggen, beginnen uit te voeren, schikken, ondernemen, 13, 200, 256, 307, 349, 379, 485; Fr. mettre sur, IX, 167; mené et tané, XI, 227; comment il persevera, XI, 37; 2° aansteken (vuur), 314.

Anliggen, ten uitvoer brengen, 271.

Annemen, ondernemen, 11; **onlede of —**, er zich aangelegen laten liggen, 210.

Anoirlogen (anoirloocht, anorloicht, anoirloichden, angeoirlocht), oorlog voeren, 82, 85, 194, 372, 373, 376, 456; Fr. guerroier, X, 239.

(Anroeren) anroerde : aangaan, 443.

Anscermutsen, met schermutsingen aanvallen, 506.

(Anscieten) anscoot : aandoen (wapenrusting); zie **harnasse**, 50.

Anschijn, zie **aenschijn**.

(Ansenden) ansende, angesent, toezenden, 86, 193; Fr. envoiioit, IX, 232.

Ansetten (ansetten, imp.), 1° aan boord leggen, uitvoeren, doordrijven, 318, 381, 405; 2° als subst. : aanleg, gesteldheid om iets te beginnen of uit te voeren, 285; Fr. leur convenant, XI, 21.

Ansien (anzien, ansach, sagen an, zachen an : zag hem aan, **anzagen)**, 1° zien, 217, 436; 2° aanzien, houden voor : **en sagents nyemants an**, en hielden dat alsof het aan niemand toebehoorde, 471. — 3° in 't oog houden, 88; Fr. avissèrent X, 53; 4° bezien, 183, 217, 221, 249, 334; 5° onderzoeken, 349.

Ansoeken (ansoecken, ansochten, angesocht), 1° iets van iemand zoeken te verkrijgen, 13; 2° beproeven, 234; 3° aanvallen, bestoken, 283, 392, 506, 511; Fr. assaux i avoit, XI, 243; les asaloient, XI, 112, 246.

Ansteken (staken — an, angestoken), in brand steken, 135, 288, 350, 436; Fr. bouta le feu, X, 142.

(Anstellen) angestelt; bede aanstellen, een verzoek doen, 74; zie **bede**.

Anstoot, aanval, 319.

Anstormen (anstormden, angestormt), bestormen, 205, 402, 409, 429, 432.

(Antalen) antaelde(n), angetaelt : aanspreken, 25, 243, 310, 505; Fr. fu aparlés, XI, 242.

Antasten, in beslag nemen, 357; Fr. fist saisir, XI, 85.

Antijden, vertrekken naar, 277; Fr. alons vers, XI, 15.

(Antien) toich an, togen an, angetogen : aandoen (kleedingstukken of wapenrusting), 182, 528; Fr. vesti, X, 230; il s'armoient, XI, 292.

(Antiën) angetegen : beschuldigen, 122; Fr. les amesist, X, 80.

(Antreden) tradt an, antraden : toetreden, dichtbij komen, 287, 554; Fr. pas à pas avant passoïent, XI, 22.

Antrecken, 1° aantrekken, aandoen (kleederen), 486; 2° partij voor iemand trekken, 209.

Antwoirde (andtwoirde), 20, 44, 552 en Var. 12; **bescreven —**, schriftelijk antwoord, 236; Fr. rescripsiés response, X, 274.

Antwoorden (antwoirden, antwoirde, andtwoirde, geantwoirt, geandtwoirt, geandtwoird, geantwoird, geantwoirdt), 6, 23, 33, 44, 112, 114, 552 en Var.

Anvairden (angevairt), 1° aanvaarden, 161; 2° aanvangen, 28; 3° aanvallen, 252.

(Anvechten) angevochten : aanvallen, 135, 389; Fr. fu asaillie, XI, 109.

(Anwassen) anwies : hem —, zich bij iemand aansluiten, 501.

Anxst(e), 1° vrees, angst, 31; 2° gevaar : **up hoiren —**, op 't gevaar van, zich blootstellend aan, 150, 185, 378; Fr. à leur péril, X, 203; fu en grant effroi de sa vie, X, 232.

Anxtelijken, op wreede wijze, 301; Fr. si orible, XI, 33.

Apparensie, schijn, 313.

Applikieren (geapplikiert), bijvoegen, toeëigenen, 201, 504; Fr. il eust attribuée la conté au, X, 244.

Aprille, 155, 366; Fr. apvril, XI, 91.

Digitized by Google

Arbalestrier (**arbelestrier, arbelestriers, arbelestrieren, abelestier**), boogschutter, 43, 264, 266, 275, 295, 303, 399, 400, 406, 505; zie **gesellen met den bogen, meyster, scut, windaesboge, windaesscut.** Fr. Arbalestion.

Arbeyden (**airbeyde, arbeide, gearbeit, gearbeyt**), zich moeite geven, bewerken, betrachten, veel moeite hebben; — **an enen,** invloed uitoefenen op iem., van iemand trachten te verkrijgen, 49, 51, 79, 145, 157, 208, 433, 548; Fr. esploitièrent, IX, 197; il se travilloient, IX, 199.

Arbeyder(s), werkman, 11, 14, 268.

Arbeit (**arbeyt, arbeyde(n)**), moeite, inspanning, 38, 72, 97, 101, 137, 161, 218, 281, 443, 526; Fr. fors à painne, IX, 188; à grant paine, X, 257; de grant traveil, X, 211; meschief, XI, 156; **groten arbeyde doen,** zich veel moeite geven, 211, 392; Fr. rendoient graint paine de conseil, X, 252; avoient grant soing, paine et travail, XI, 112; **alle arbeit daertoe doen,** al doen wat maar mogelijk is, 492; **sine arbeit verliesen,** verloren moeite doen, 241.

Arbeitslude(n) (**arbeystsluden**), werklieden, 265, 399, 400, 403.

Arch, subst., boos inzicht, 383.

Archer, adj. compar., erger, 150.

Argelist (**airgeliste**), 1° arglist, kuiperij, 10; 2° kwade trouw, 539; zie **toetissinge.**

(**Argen**) **argde, arghde, gearcht,** 1° erger worden, verergeren, 124; 2° (door vermoedheid) bederven, kreupel worden (van paarden), 349; Fr. foullé, XI, 69.

Arguacie(n), tegenwerping; **woirden ende — gaen,** redetwisten, 261; Fr. là ot entre ces seigneurs pluisieurs parolles retournées, XI, 3.

(**Argueren**) **geargeweert** : redetwisten, 326; Fr. pluiseurs raisons considérées, XI, 53.

Arm (**airm**), arm (lidmaat), 254, 329.

(**Arm**) **armste**, adj., 187.

Armoede, netelige toestand, ongeluk, ellende, 285, 296, 424; **die — in dancke nemen,** de ellende met grootmoedigheid verdragen, 296; Fr. souffrir pour leur honneur, XI, 130.

(**Arresteren**) **gearresteert** : aanhouden, gevangen nemen, 537.

Arruer, dwaling, 139; Fr. esreur, X, 146.

Arthesyen(en), inwoner van « Arthois », 277; Fr. Artisiens, XI, 14.

Artilgerye (**airtilgerie**), werpgeschut, pijlen en allerlei schiettuig, 389, 502; Fr. artillerie, XI, 240; zie **scut.**

Articule(n), punt, voorwaarde, 123, 228, 542, 544, 545, 547; Fr. articles, X, 81; articles et poins, XI, 304.

Attentijk, echt; — **brieven,** opene brieven, 238, 239; Fr. lettres patentes, X, 276; zie **autentijke.**

Augusto, maand Augustus, 398, 500, 501, 508.

Auctorisieren, toelaten, 541; Fr. vous otorissons, XI, 303.

Autentijke, echt; — **brieven,** opene brieven, 444; Fr. lettres autentiques, XI, 157; zie **attentijk.**

Avantgairde, voorhoede, 407; zie **voirgaerde.**

Aventuer(e) (**aventuyeren**), 1° het geluk, het lot, de fortuin, 98, 158, 185, 220, 331, 417; Fr. les aventures, X, 61; **die aventuere des werelts,** het geluk op de wereld, 185; Fr. les fortunes de ce monde, X, 233; (**die**) **aventuere hebben,** bijzonder geluk hebben, er in slagen, 136, 220, 331; **die meeste —,** de grootste kans, 185; Fr. grant heur pour lui, X, 233; **die — crigen,** er in slagen, 454; **der aventueren verwachten,** afwachten wat het lot zal teweegbrengen, 340; Fr. atendre l'aventure, XI, 63; 2° wedervaren, 117, 118, 124, 178, 191; **om — ter —,** op goed of kwaad geluk af, 117; Fr. à l'avanture, X, 76, 280; **upter wilder, uptie wilde —,** id., 191, 485; Fr. id., X, 237; sans nul seur estat, XI, 228; **hem die — tegensvallen, of — up hem vallen,** zijne onderneming mislukken. 124, 178; Fr. perverse fortune li qui tourna tout à un fois sour li, X, 81; (**licht**) **bij —,** misschien, bij geval, 124, 130, 160, 235, 253, 292, 373; Fr. espoir, X, 211; espoir que, X, 273; **van aventuyeren van selfs,** bij toeval, uit zijn eigen, 33; Fr. d'aventure, IX, 184; 3° gevaar; **in — sijns lijfs,** in levensgevaar, 182; Fr. en grant aven-

Digitized by Google

ture, X, 230; **upter wilder aventuren, id.; ter aventueren setten,** aan 't gevaar bloot stellen, wagen, 234; 4° geval: **up — of,** voor 't geval dat, 317; Fr. pour les aventures de, XI, 45.

Aventueren (aventuert), wagen, durven ondernemen, 13, 81; Fr. ceste cose esvoiturer, IX, 167; **hem —,** zich wagen, 1, 47, 81, 273; Fr. s'aventuroient, IX, 195; spreekwoord: **die hem niet en aventuert die en heeft niet,** 273; Fr. qui ne s'aventure il n'a riens, XI, 11.

Avijs, 1° beraad: **met enen — hebben op,** iets overleggen, met iemand over iets beraadslagen, 20, 38, 200, 216; Fr. en arons avis et conseil, IX, 93, 188; muser, X, 243; on avisse, X, 255; 1° meening, zienswijze, 388; zie **opynie.**

Aviseeren (avijzeerde, avizerende), 1° beramen, 5; Fr. soutilloit, IX, 161; **avizerende worden,** overleggen, 23; Fr. se contrepenssa sur les penseurs, IX, 175; 2° beraadslagen, 263.

Avonde (des avonts, avondts, savonts), 41, 53, 89, 118; **des selfs avonts,** den zelfden avond, 142; Fr. cel propre soir, X, 148; **van avonde,** 176; Fr. meshui, X, 225.

Avondtstondt, up enen —, op zekeren avond 71; Fr. sus un soir, IX, 220.

Avontmael, 311, 317, 498.

B

Badecuype, badkuip, 207; Fr. cuvelette, X, 249.

Baelge(n) (bailgen) (der stede), balie, hek of slagboom den toegang tot de stad verleenende en afsluitende, 38, 47, 48, 116, 493; Fr. bailles, IX, 188; barrières, IX, 195; bailles de la ville, X, 75; zie **bairrier** en **draeybome.**

Baeliu (bailiu(s), bailjuu, bailiuwen, balius, bailiuus), baljuw, 16, 20, 24-27, 30, 35, 63, 64, 75, 116, 122, 140, 157, 160, 199, 448, 474, 552, 553, 554; Fr. baillieu, IX, 169; bailli, XI, 161; baillifs, X, 243; **die grote bailiu** (van Henegouwen), hoogbaljuw, 140; Fr. li baillieux, X, 146.

Baeljuscappe, rechtsgebied van den baljuw, 302; Fr. XI, 34.

Bagaidge(n) (baggaidge), gezamenlijk reisgoed van een leger, 195, 406, 416, 436, 509; Fr. son arroi, XI, 123.

Bairden, imperfekt van **baren,** 78, zie **a.**

Bairdse(n), soort oorlogschip, 506; Fr. barges, XI, 242; zie **balengier.**

Bairnen, 34; zie **bernen.**

Bairrier(en), hetzelfde als **baelgen**: stadsafsluitingen, 38, 44, 53 [waar **bairrien** drukfout is]; Fr. les bailles, IX, 193, barières, IX, 200. Zie **barrier.**

Bairroys van Bares, de heeren van Bares, 277; Fr. li Barois des Bares, XI, 14; zie de persoonsnamen.

Bairvoets, barrevoets, 167; Fr. nus piés, X, 217.

(Backen) gebacken: 150.

Backer (backeren), broodbakker, 150; Fr. li fournier, X, 202.

Baistairt, 117; zie **bastairt.**

Balengier(s), soort oorlogschip, 506; Fr. balenghiers, XI, 242. Wij hebben het woord nog ontmoet: Fol. 143, wail bezeylde **ballengieren** altijt lopende dwers over die zee; Fr. balenghiers, qui couroient sur les bendes des illes de Normendie, XI, 212.

Balk(en): 204; Fr. mairiens, X, 247.

Balling(en), banneling, 84, 470.

Ban, oproep ten strijde, de opgeroepen strijders, 307; zie **naban.**

Ban, bannelingschap: **van ban,** straf van gebannen te worden, 158; Fr. par ban, X, 209.

Band(en) (bandt), 1° streep goed of stof, 316; zie **gehact;** 2° ijzeren band, 171.

Bancket(ten), feestmaal, 200; zie **maeltijt.**

Bannen (gebannen): 3, 158, 359.

Banner (banneren), 274, 327, 388, 419, 528, 530; zie **bannier.**

Banner(en), voor **bannerhere,** z. a.: 527, 529.

Digitized by Google

Bannerhere (**bannerheren**), **banneren**, baanderheer, baroen, 48, 328, 343, 392, 446, 447, 498, 527, 529; Fr. baron, IX, 196; bannerès, XI, 54; zie **ban nierheer** en **baroen**; ook fol. 290 v° van het derde boek : **ene hoge grote bannervrouwe**; Fr. uitgave Kervyn, XI, 102: une très haulte baronnesse.

Bannerhofstede(**n**), huis en eigendom van een baanderheer, 227 : — **ende heerlicheden**; id., 227; Fr. tère et baronnie, X, 265.

Bannier (**banniere n**), **bannyer**, **bannyeren**, **banyere**, **banner bannercn**) banier, 24, 25, 27, 35, 50, 84, 99, 106, 175, 179, 266, 274, 277, 279, 296, 315, 326, 327, 380, 388, 413, 419, 420, 432, 446, 528, 530; Fr. bannière, X, 62 : **banneren van oirloge**, oorlogsbannier, 449: Fr. bannieres de guerre, XI, 162; **banneren van tornoye**, bannier gedragen door eenen ridder bij een steekspel, 450, 452, 478, 496, 526, 527; Fr. banieres de tournoi, XI, 162; **des graven bannier van Vlaenderen**, 428, 430, 432; **Sint Pietersbanner**, kerkelijke bannier ter eere van Sint Pieter, 380; Fr. la banière de Saint Pierre, XI, 102.

Bannierheer, baroen, 55; Fr. baron, IX, 201; zie **bannerhere**.

Bannige, uitbanning, 77; Fr. banissures, IX, 224.

Barch, imperf. van **bergen**, verbergen, zich verschuilen, 91, 178.

(**baren**), **bairden**, zich aan stellen als, zich schijnbaar onwetend houden, 78; Fr. semblant n'en faissoient, IX, 225.

Bardt: **up — brengen**, te berde brengen, 264. Zie **bort**.

Bariere, zie **barrière**.

Barmharticheit (**bermherticheyt**), medelijden, 160, 172; Fr. avec pitié, X, 211; — **van Gode**, 172; Fr. la grace et la miséricorde de Dieu, X, 221; **oren des barmherticheyts** (fig.) gevoelens van medelijden, 517.

Barmhertich, 94, 517; Fr. merciable, X, 58.

Barnen (**barnden**), in brand steken, 115, 149, 156, 208, 288, 338. Zie **bernen**.

Baroen (**baroene**, **baroenen**), 189, 267, 395, 407, 411, 444, 469, 497, 498, 501, 546; **grote, hoge — van Frankrijke**, rijksgrooten van Frankrijk, 212, 411; Fr. li baron de France, X, 254; zie **bannerhere**.

Barriere(**n**) (**bariere**(**n**), **bairrier**) : — **van der stede**, balie, hek of slagboom den toegang tot de stad verleenende of afsluitende, 53, 81, 388, 494, 496, 506; — **van den heere**, id., die het legerkamp omsluiten, 221.

Bazelar(**en**), lang dolkmes, 551.

Bast, strop, 160, 165, 167; — **om den hals**, Fr. les hars ou col, X, 210, 216.

Bastairdezuster, 374; Fr. sa suer, XI, 98.

Bastairt (**bastert**, **baistairt**), 90, 105, 116, 117, 119, 136, 261, 316, 321, 400, 453, 454; Fr. bastars, X, 76.

Bastairtbroeder, 137.

Bastairtzone (**bastertzone**), 80, 400, 548; Fr. ainnet fil bastart, IX, 227.

Basterddochter, 191; Fr. sienne fille bastarde, X, 237.

Bastert, zie **bastairt**, 400.

Bastertzone, 400; zie **bastairtzone**.

Bastoen, schuinstaak in een wapenschild, 380; — **van keele up tsulver**, Fr. baston de geules parmi l'argent, XI, 102; zie **schilt**.

Bate(**n**) 1° voordeel : **enen tot hoiren baten hebben**, iemand hebben die genegen is hen te bevoordeeligen, 11; Fr. en avoient assés le conte de leur accord, IX, 165; 2° hulp : **enen te bate**(**n**) **comen**, helpen, ter hulp snellen, 53, 98, 107, 114, 229; Fr. conforter, X, 61.

(**Baten**) **bate**, imperf. helpen; **'t lijf baten**, het leven redden, 92; Fr. sauva, X, 56; zie **lijf**.

Batilge(**n**), verschansing, bastion, 366; Fr. en bastides que il avoit fait, XI, 91.

Battaelge (**battailge**, **bettailge**, **bettaelge**), legerschaar, legerbende in krijgsorde en slagorde zelfs, 37, 92, 104, 106, 107, 111, 254, 261, 264-266, 268, 276, 303, 326, 328, 366, 376, 388, 414; Fr. en bataille rengie, X, 56; la roi et sa bataille, XI, 6; zie **scheren**, **strijt**, **ordynancie**, **vergaren**.

Digitized by Google

Beanxt, bevreesd, 118, 423.

Bearbeyden (**bearbeyde, bearbeit**), bewerken, trachten tot stand te brengen, 398, 533; **bij bearbeydens**, door toedoen van —, 140; Fr. par les pourcas et moiens de, X, 147; **bearbeit werden**, bewerkt worden om tot stand te brengen, 355.

Bedadingen (**bedadinct**), overeenkomen; — **dadinge**, eene overeenkomst sluiten, 40, 124, 396, 432.

Bedancken, dank wijten, te danken hebben aan, 150; Fr. dont il fu mout agraciées, X, 202.

Bede (**beden**), verzoek, 15, 16; Fr. requeste, IX, 169; — **anstellen, doen**, een verzoek doen, 15, 72; Fr. avés priiet, IX, 222; **met bede, ter bede van (des)**, op verzoek van, 73, 164, 392, 453; Fr. à le prièrre dou, X, 215, XI, 112.

Bedde(n), bed, 304; **uuten bedde schieten**, haastig opstaan uit het bed, 477; Fr. quieutis, XI, 35.

Bedeincken (**bedeyncken, bedacht**), 1° bedenken, 213, 551 en Var.; 2° verdenken, 87.

Bedecken (**bedect, bedecht**), 1° overdekken: ('t veld) ingenomen door groot getal volk, met legerbenden, 92; Fr. couvert, IX, 55; **bedecte hoofden**, (ridders) met de helmen op het hoofd, uitgerust; zie **gedect**; 2° geheim houden, 526; **hem bedect houden**, zich verscholen houden, 273; **al bedect**, verborgen, steelswijze, met omzichtigheid, 113; Fr. à le couverte, X, 73; **met bedecten lichame**, weggestoken onder iets, 496.

Bedectelijke (**bedecktelike(n), bedectelike**), in het geniep, 4, 10, 229; Fr. couvertement, IX, 160, 164.

Bederven, verwoesten; **te gronde** —, gansch vernielen, 156; Fr. pardestruire, X, 208.

Bedevairt (**bedvairten**); **bedevairt sijn, in bedvairden trecken**, een bedevaart doen; zie **pelgrymaedse**, 12, 484, 485; Fr. pèlerinage, IX, 166.

(**Bedieren**), **bedierde**, duurder worden, opslaan in prijs (levensmiddelen), 41; Fr. rencierie, IX, 190.

Bedinge(n), gebed: — **an Gode**, 321.

Bedraeyt sijn, — **werden**, verlegen zijn, — worden, er mede inzitten, 142, 270, 281; Fr. fu foursené, X, 147; estoient en celle abusion, XI, 10; ne savoient au quel entendre, XI, 18.

Bedriegen, ghij bedriecht, bedrog(h)en, 6, 241; **hem voor bedroghen houden**, zien dat men zich bedrogen heeft, teleurgesteld zijn, 416; Fr. se tint pour deceux, XI, 131.

Bedrijf (**bedrieve, bedrive**), 1° grondgebied, 80, 130, 151, 241; Fr. le païs, IX, 227; marce, X, 230; **in den** —, in den omtrek, 136; 2° heerschappij: **in horen bedrive hebben**, in hunne macht hebben, 222; Fr. estoient signeur de, X, 260.

Bedriven (**bedreven**), 1° handelen, verrichten, iets uitvoeren, 59, 144, 194, 349; Fr. avoit esploitiés, IX, 204; **ene ondaedt** —, eene misdaad bedrijven, 119; 2° **niet** —, niets tot stand brengen, niet slagen in, 82; Fr. il perderoient leur painne, X, 228; zie **niewichede**.

Bedroeft sijn, medelijden hebben, 152; Fr. ont grant compation, X, 204.

Bedroeven, hem —, 516; Fr. se doloient, XI, 284.

Bedstede : **quade** —, slecht, armoedig bed, 183; Fr. povre litteron, X, 231.

Bedstro, strooi in eene bedsponde, 184.

Beduchten (**beducht**), bevreesd, bekommerd zijn, 95, 474, 518; Fr. se doubtèrent, X, 58.

Bedvairde(n), zie **bedevairt**, 484.

Bedwanck : **bij** —, tegen wil en dank, 152; Fr. par contraire, X, 205.

Bedwingen (**bedwijngen**), 495, 545.

Beelt (**beelde, beeldt**), heiligenbeeld, 436, 437; Fr. l'image, XI, 151.

Beest(en), beest, 257, 303.

Beest(en) voor **best, besten**, zie **vorm**.

(**Begaden**), **begaet werden**, mishandelen, 350; Fr. fu mallement menée, XI, 70.

Begaen (**begangen, beginc, beghingen, beg(h)angen**, 1° verwerven, genieten (danc), 60; Fr. acquit grant

Digitized by Google

grace, IX, 211; (eer). eer verwerven, 174; Fr. li honneurs fu leur, X, 223; (— schade), 207, ondergaan; Fr. avoient plus d'onneur que de blasme, X, 249; 2° **beghangen sijn omme iets**, verwonderd zijn over iets, 496; Fr. furent grandement esbahi, XI, 235; zie **verslaen**; 3° **laten begaen** of **begangen**, zijn wil laten volbrengen, laten betijen, 14, 144, 333, 335; Fr. on m'en euïst laissiét convenir, IX, 168, X, 149; lessa venir, XI, 57.

Begeerte, verlangen : **grote —**, vurig verlangen, 31, 62, 83; Fr. supplierent de si grant affection, IX, 182.

Begeren (**ic beghere, begeerde(n), begheerden, begeert**), 1° verzoeken, smeeken, 64, 537, 538; Fr. leur requis, IX, 214; estoit requis, IX, 215; ont suppliet, XI, 299; 2° verlangen : **— te wesen**, aldaar verlangen te zijn, gaarne ergens wezen, 522; als subst. gebruikt : 1° verzoek, 39; 2° verlangen, wensch, 7, 38, 397, 522 : **grote — hebben**, vurig verlangen, 522.

Begeven (**begaven**), 1° verlaten, 427, 509, 513; Fr. laissoient tout, XI, 140; 2° **enen — van**, iem. eene plaats, een ambt ontnemen, afdanken, 319; Fr. je les defalloie d'ordennance et de conseil, XI, 46.

Begin : **begin sien**, bemerken dat een ander 't inzicht heeft iets te beginnen, 39; Fr. veirent le convenant pour, IX, 188.

Beginnen (**beginnet, beghinnet, began, begonnen, begonden, begonste, begonsten(t), begonnen**), 1, 4, 11, 12, 18, 33, 50, 52, 65, 67, 86, 176, 324, 430; Fr. commenchièrent, IX, 158; **des beginnen**, aan iets beginnen, iets ondernemen, 4; Fr. il ne parosoit, IX, 160.

Beginse, begin; **tot horen —**, om te beginnen, vooreerst, 52.

Beginsel (**beghintsel**), begin : **int —**, in 't begin, 1, 69, 86, 260, 328; Fr. à che commenchement, X, 51; **beginsel van den dagereyt**, bij 't aanbreken van den dag, zeer vroeg in den morgen, 51; Fr. du point dou jour, IX, 198.

(**Begraven**), versterken : **begraven huysen**, versterkte kasteelen, 512.

Begrip (**begrippe, begrijp, begrips**), 1° onderneming, 83, 107, 215, 273, 454; Fr. le convenant, XI, 11; **stoute ende cloecke knechte van —, die coenste overdadichste van begrip**, de stoutste, ondernemendste mannen, 107, 273, 454; Fr. li plus entreprendans, X, 67; hardi varlets et entreprendant, XI, 180; **van hogen begrippe**, zeer ondernemend, stoutmoedig, 215; Fr. de haulte emprise, X, 255; 2° verstand, 453 : **verstandelick van begrippe**, zeer verstandig, schrander, vlug van geest, 319.

Begripen (**begrijpen, begreep, begrepen(t), begreepen**, 1° aanvatten, ondernemen, 216, 428; spreekwoord : « so wie nye yet en begreep noch en began, en voleynde nye yet », 216; Fr. « qui oncques rien n'emprist, rien n'achieva », X, 255; 2° eene plaats innemen, bezetten, betrekken, zich vestigen om er te wonen of te vernachten, 46, 179, 180, 288, 438, 467, 529; Fr. si boutèrent, X, 227; se missent as camps, XI, 24; se traissent à leurs hostels, XI, 194; Fr. avoient ja pris le marchiet, XI, 293; il se remisent à conquérir, XI, 152; **die duvelye in thooft begripen**, door den kwaden geest overvallen worden, 301; Fr. leur estoit le diables entrés en leurs testes, XI, 33; **die weer —, were — up**, post vatten om zich te verdedigen, 369, 399; een huis voorbehouden om er te verblijven, 465; Fr. avoit on retenu; 3° vatten, begrijpen, verstaan, 239, 468, 515; 4° in bezit nemen, 392; Fr. à garder, XI, 112; 5° berispen, 247; Fr. dont il fussent repris, X, 282.

(**Behagen**), **behaechde, behaichde** : 56, 220.

Behalen (**behaelt**), 232; **onminne — up hem**, zich ongenegenheid op den hals halen, 506; Fr. il eust en le mautalent don duc, XI, 242; zie **onminne**; **wat gerufts behalen**, eenigzins roem verwerven, 253; Fr. il seroient renommés, X, 288.

Behalven, vz., zonder, 134, 177.

Behelpen : 1° behulpzaam zijn, 100; Fr. moult aidables, X, 62; 2° **hem — met**, gebruik maken van iets ter bescherming, 16; Fr. de francisses de Gaind se voloient aidier, IX, 169.

Digitized by Google

Behendichede : mit —, met verstand, met slimheid, 37; Fr. par ses soutieux ars, IX, 186.

Beheren, beheerschen (de zee), onder zijne macht hebben, 505; Fr. esmestrier la mer, les alans et les venans entrans ou havene de l'Escluse, XI, 242.

(Behoeden) behoeden (imperf.): beschermen, 15; Fr. qui les gardoient, IX, 168.

Behoeder(e), beschermer : **overste — (van Vlaenderen), ruwaert ende —, — ende toesienre** : ruwaart, titel van Philips van Artevelde, 229, 239, 241, 246, 354; Fr. regard (regars) de Flandres, X, 267, XI, 73; zie **ruwaert.**

Behoef (behoeff, behouf), gebruik, dienst, voordeel, 5, 111, 195, 363, 470, 477; Fr. tout che qui ce tenoit pour eux, XI, 199; **tot hoiren behoef verloren**, verloren wat hun had kunnen dienen, voordeelig zijn, 477; Fr. estoit prise et perdue, XI, 220.

Behoeftich, noodig hebbende, 156; Fr. ces plus disceteurs, X, 207.

(Behoeven), behoef, behoefden : noodig hebben, 17, 21, 28, 83.

Behoiren (behoirde), behooren, 58; **alsdat behoirde**, zooals 't behoorde, 37.

Behoudelijken, voorz., zonder, behoudens, mits, uitgenomen, 72, 75, 158; Fr. salve, IX, 221; réservé, IX, 223; excepté, X, 209.

Behouden (behilt, behilden), 1° bewaren, 10, 70; **hem 't lijf —**, hem redden, 137; Fr. ne l'euist sauvé, X, 143; 2° tegenhouden, beschermen, 70; Fr. soustint et garda, IX, 219; 3° winnen, zegepralen : **tvelt —**, overwinnen, overmeesteren, 168, 384, 479; Fr. obtinrent la place, XI, 106; la place nous demeure, X, 218; 4° volhouden, 370.

Behouden, voorz., behoudens, mits, 318, 375; Fr. salve, XI, 46, 98; zie **wort.**

Behouden, bijw., ongedeerd, 52.

Behoudenisse, behoud, instandhouding, 15; **in —**, ter verdediging, 152.

Behulpelijken, behulpzaam, 321.

Behulpich, behulpzaam, 97.

Behulpsamich : luden die niet — sijn, ouderlingen die zich zelve niet meer kunnen verhelpen, 205; Fr. les anchiennes gens, X, 248.

Beyde, zoowel — als, 46.

Beyden, wachten, 38, 224; Fr. se nous atendons, IX, 188.

Beyerse, van Beieren, 482.

Beyten, op valkenjacht gaan, 2.

Bejach, het streven naar —, 85; Fr. par le pourcach, IX, 231.

Bekennen (bekennede(n), bekennet), 1° weten, 2, 53, 74, 125; Fr. cognoistre, IX, 159; cogneus, X, 82; 2° erkennen, 19, 57, 72; Fr. reconnoistre, IX, 203; 3° herkennen, 321, 327; Fr. veoir l'un l'autre, XI, 53; 4° **hem —**, zich erkennen, 82.

Beckenele(n), ijzeren kap onder den helm en de helm zelf, 330; zie **huyfde, yzerhoet, pothuyfde.**

(Bekeren) bekeerden : veranderen : **— an enen**, tot iemands opinie of partij overgaan, 197; Fr. se tournoit avec ceulx de Gand, X, 241.

Beclachte(n), grief, 74.

Beclagen (beclaecht, beclaechden, beclaicht), 1° bejammeren, 3, 51; 2° **hem —**, klagen, 18, 62; Fr. se plaindoient, IX, 171; **te — sijn**, 193; Fr. faisoit à plaindre, X, 238.

Beclager(s), iem. die medelijden heeft, die iemands dood betreurt, 441.

Beclymmen (beclam), de muren eener stad —, 422, 423, 452, 475; Fr. eskieller, eschieller, XI, 137, 218.

Becoelen, bedaren, 115; Fr. ne nous refroidons point, X, 74.

Becomen (bequaem) : wael —, welgevallig zijn, 20, 67, 407; Fr. il ne fuist pas bien haitiés, XI, 124, 125.

Becommeren; hem mede — : zich om iets bekommeren, 154.

Becorten, er kort spel mede maken, 't gevecht beginnen, 529.

Becopen : duyer —, 384; zie **duyer.**

Becraftigen (becraftich), overweldigen, overmeesteren, 387, 495.

Digitized by Google

Beladen sijn om iets, noodig hebben 122; Fr. il faut, X, 80; **met iets, dairinne beladen sijn,** met iets bekommerd zijn, 302, 503; Fr. furent tout effaré, XI, 34; fut tous esbahi, XI, 241.

Belast, adj., verlegen: **een die belastte,** een der personen, die het meest in gevaar en verlegenheid verkeren, 185.

Belasten (belast), 1° beschuldigen van, 8, 188, 503; Fr. accusés, X, 235; encoupet de, XI, 240; et c'estoit contre li du tout, IX, 163; 2° **belast werden,** verlegen worden, 50; Fr. commencha à esbahir, XI, 244.

Belech (belegge, belegh, beleghs, belegges, belegghe, beligg(h)e), beleg eener stad, omsingeling, 53, 57, 58, 85, 100, 134, 136, 197, 204, 221, 348, 349, 396, 399, 411, 422, 501, 503, 507; Fr. siège, IX, 200; zie **besit.**

Beleden (beleedt, belede, beleyde), 1° aanleggen, aan boord leggen, 3; 2° besturen, 42, 96, 302, 502; 3° leiden, 442.

Beleder (beleders, belederen, beleyder(s)), aanvoerder, bevelhebber, 99, 107, 110, 151, 278, 295, 379, 549; Fr. menères et conduissières, X, 61; qui menoient, X, 68; conduisières, XI, 15; menères, meneur, X, 203; XI, 29; qui les conduisoient, XI, 102.

Beleedsluden, aanvoerders, 90; Fr. les conduisoient, X, 54.

Beleefde, oude —, lang geleefd hebbende, oud, dus ervaren, 256.

Beleet, bevel; **tbeleet hebben van,** bevel voeren over, 265; Fr. mener et conduire, XI, 5.

Belegen, voor **beleggen,** z. a. 98.

Belegge, zie **belech.**

Beleggen (beliggen, belegen, beleyde, belach, belagen, belegen), belegeren, omsingelen, 45, 46, 53, 55, 58, 84, 94, 97, 98, 134, 214, 221, 338, 391, 497, 502; Fr. avoient environnée, IX, 200; assegier, IX, 231; gissoient en grant peril, IX, 204; mettre le siège devant, X, 141, XI, 111; aroient le siège, XI, 239; infinitief als substantief gebruikt: het beleg, 298; zie **belech.**

Beleyder, zie **beleder,** 110, 151.

(Believen, belieft: dit belieft wesende, als dit toegestemd zal zijn, 7; Fr. quant je l'arai, IX, 163.

Beligge; zie **belech,** 85.

Beliggen, belegeren, 46; Fr. asegier, IX, 194; zie **beleggen.**

Belofte(n) (beloifte), belofte, 211; **tlant van beloften,** 172; Fr. tère de promision, X, 222.

Beloken Paesdach, — Paeschen, 157, 158, 464; Fr. à la Close Pasque, X, 208; zie **Paesdach.**

Belopen (beliep(en), belopen), 1° aanvallen, 254; als subst., 202; 2° overvallen, 32, 49, 92, 136, 231; Fr. sousprendre, IX, 197; fuissent souspris, X, 56; atrapèrent, X, 270; — (slaap, nacht), 281, 284.

Belove, vertrouwen: **in geen gueden — af sijn,** daar niet veel betrouwen in hebben, 20; Fr. ne se contente mies bien, IX, 172-173.

Beloven (beloefde, beloift), 20, 22, 88, 492; Fr. proumettent et ont proumis, IX, 172.

Beluysteren (enich oirloge of twijdrachte), onderduims bewerken, opstoken, 533; Fr. ne traiteroit ne procur(r)oit nulle guerre, XI, 296; zie **lusteringe.**

Benauwen, in het nauw brengen, 20; Fr. pour nous tenir en dangier, IX, 172.

Bene(n), been (lidmaat), 254; **ten halven — (toe),** tot aan de knieën, 285, 296; Fr. en mi le gambe, XI, 20, 29.

« **Benedicite** », latijnsch tusschenwerpsel, aan 't begin van den zin waarin iemand eene verwondering uitdrukt: God zegene mij! wel hoe! 250, 414; Fr. ha! XI, 129 (ook Folio 85 ontmoet).

Benedictyne(n), geestelijke van 't orde der Benediktijnen, 351.

Benemen (benamen, benomen), 1° beletten, verhinderen uit te voeren, 13, 69, 97, 275, 457, 476; Fr. euissent bien esploitiet, IX, 219; constraindre, X, 601; 2° ontnemen, 82, 352.

(Benoemen), benoemd (benoemt), 1° vermelden, 145; 2° vaststellen; **op enen — dach,** op enen bepaalden dag, 150, 157.

Digitized by Google

Beoirlogen (**beoirloghen**), oorlog voeren, 76, 115, 363; Fr. ferait guerre, IX, 224.

Bequame(**n**): wel gepast, behoorlijk: **met goeden — woirden**, in behoorlijke bewoordingen, 523; Fr. par bel langage, XI, 288.

Beraet, 1° vertraging: **sonder —**, plotseling, dadelijk, 279; 2° overweging, 229; Fr. demande à avoir conseil, X, 268.

Beraden (**beriedt, berieden, beraden**); **hem — met**, beraadslagen met iemand, iem. raadplegen, 43, 112, 160; Fr. curent conseil, IX, 192; aiiés avis, X, 210; demanda conseil à, X, 72; **beraden sijn**, een besluit nemen, 16.

Berch (**bergen**), berg, 206; Fr. mont, X, 248; **oneffen —**, heuvels, 265.

(**Bereden**) **bereet**: aankleeden, gereed maken voor een bepaalde gelegenheid, opschikken, 488; Fr. le jone dame fu parée et ordonnée, XI, 228.

Bereet (**bereedt**), 1° gereed, 47; gekleed, toegerust, 365, 369, 380, 510.

Bergen (**berge dy, berght u, barch, berchden, berghden, gebercht**), redden, 180, 182, 289; Fr. à sauver le leur, X, 24; **hem —, tlijf —**, 1° zich uit de voeten maken, zich redden, 109, 183, 331, 385, 427, 428; Fr. sauve-moi, X, 231; où pour eux mettre à sauveté, XI, 56; **hem — die bijbringen mochte**, zich redden die kon, 427; Fr. si se sauvoit qui sauver se pooit, XI, 140; 2° zich verschuilen, vluchten, 91, 135; Fr. s'enfuioient, qui mieux mieux, X, 55.

Bereyden (**bereyde, bereyt**), 1° gereed maken, bereiden (maaltijd), 498; 2° uitdosschen, 496; zie **toebereiden**; 3° **hem —**, zich gereed maken, zich voorbereiden, 419; zich gereed maken ten oorloge, 46, 320; Fr. s'aparillièrent, XI, 48.

Beryden (**bereden**), 1° **die wege —**, regelen, welke wegen men zal inslaan; 264; Fr. ordonneront des chemins pour passer, XI, 5; 2° **battailgen —**, de krijgsorde regelen, de gelederen samenstellen, hunne plaatsen aanwijzen, 266; Fr. mettre en aroi, XI, 6; 3° **— ende besien**, te paard overzien, 323; Fr. descouvrir les batailles, XI, 45.

Berimynge, bevlijtiging, 161; Fr. effort, X, 63.

(**Berispen**) **berijspt**: 456; Fr. blasmés, XI, 182.

Bermherticheit, 172; zie **barmharticheit**.

Bernen (**bairnen, barnt, bernden, bairnde, barnden, gebernt, bernende**), in brand steken, 29, 33, 34, 58, 80, 103, 208, 291; Fr. ordoir, X, 65.

Beroeren (**beroerde, beroert**), 1° aandrijven, opsteken, 43; Fr. esmeurent, IX, 192; 2° opwekken, 250; Fr. et conjoï grandement, X, 286; 3° **hem — van**, bewegen, aangedaan worden, 531; ne vous mouvés de cose que vous oes ou vées, X, 291.

Beroeringe, 1° oproer, 24; Fr. esmeutin, IX, 175; 2° dubbelzinnigheid, 544; Fr. obscurités, XI, 306.

Beroerte, 1° de op touw gezette zaak, de ingang gestoken kwestie, 520; Fr. li mouvement, XI, 286; 2° oproer (maken), 13, 17, 40, 75, 189, 502; Fr. il esmurent, IX, 223; esmeut melée (ne debas), X, 235; zie **lusteringe** en **rumoer**.

(**Beroken**) **beroict**: berookt, 183; Fr. enfumée, X, 231.

(**Beroven**) **beroifde, beroift**, plunderen, 33, 102, 187; Fr. despoulliet, IX, 183, 184.

Bertoen(**en**), **bertoense heren**, personen van Bretanje, 271, 291; Fr. li Breton, XI, 11, 26; zie **Lijst van persoonsnamen.**

(**Berouwen**) **berouwede**, 76, 243.

Berryen(**s**), inwoner van Berry, 277; Fr. Berruiers, X, 14.

Beruft, berucht, 87.

(**Bezaeien**), **bezaeyt met** (fig.) bezet, vol met, 451.

Bescadigen (**beschadigen**), schade veroorzaken, 186, 189, 363, 365; Fr. faire dommage, X, 233.

Bescaemt, 1° beschaamd (zijn), 415; Fr. tous honteux, XI, 131; 2° **bescaemt werden**, berispt worden, 313; Fr. les avoit blastengiet, XI, 42.

Besceydelijken, duidelijk, 313.

Besceyt (**besceydt, bescheyt**), 1° inlichting, antwoord, 141, 175, 524; 2° recht en reden, 42; Fr. avoit raison de, IX, 191.

(**Bescicken**) **beschicten, beschict** : 1° regelen, 435; 2° aanwijzen, 89; Fr. ordonné, X, 53.

(**Bescouden**), **bescoit** : verbranden, in brand steken, 292.

Bescriven (**bescryven, bescreven**), opstellen, 58, 83; **bescreven antwoirde,** schriftelijk antwoord, 236; Fr. rescripsiés response, X, 274.

Bescudden, beschermen, verdedigen, 186, 374; Fr. il deffenderoient, XI, 97; **hem selven —,** zich redden, 509; Fr. pour eux sauver, XI, 244.

Besetten (**beset, beseten**), 1° beslag leggen op (fig.) : **met minnen in hoir herten beseten werden,** liefde krijgen voor, 353; 2° vastzetten, gevangen houden, 537; 3° bezetten met, bewaken, 258; Fr. garder, X, 292.

Besich maken, werk geven, veel te doen geven : **enen alle sine handen ende voete —,** zeer veel werk geven, iem. zeer druk en lastig werk veroorzaken op alle manieren, 263; Fr. il nous donnoit grant empechement, XI, 4.

Besyen (**bezaghe**), bezien, in ogenschouw nemen (met vijandelijke bedoelingen of niet), 88, 175, 321; Fr. venir veoir, X, 52.

Besigen, gebruiken, 174.

Besijden (**bezijden**), voorz., nevens, 39, 113, 328; Fr. d'alés, IX, 189.

Besijden, bijw. achter af : **— spreken,** op zijde, in 't geheim spreken, in 't geniep opstoken, 17; Fr. boutoit parolles de costé, IX, 170.

Besingelen (**besingulen, besingelt**), omsingelen, insluiten, 91, 92, 181, 284, 403; Fr. avoient enclos, X, 55; zie **beleggen.**

Besit (**besitte**), 1° beleg, 47, 79, 97, 100, 115, 138, 148, 233, 246, 251, 394, 397, 403, 406, 410, 411, 502, 506; Fr. li sièges, IX, 195; zie **belech**; 2° bezit, 78; Fr. en possession, IX, 225.

(**Besitten**) **besat,** 227.

Besittere, eigenaar, 443.

Beslaen (**besloegen, beslagen**), 1° eene plaats innemen, met volk bezetten, 180, 234; 2° beslaan : (met ijzeren banden) omringen, 174; Fr. bendées de fer, X, 224.

(**Beslapen**) **beslapen,** deelw., bij iemand slapen, 513.

Besloten, overdekt en toegesloten, 497; Fr. (cars) couvert, XI, 236; **beslotene stede**; zie **besluyten.**

Besluyten (**besloot, besloten**), 1° insluiten; omsingelen, 91, 133, 167, 326; Fr. seroient enclos, X, 134; **besloten(e) steden,** *a*) met muren omringde, versterkte steden, 100, 151, 390; Fr. bien fremée, X, 62; ens es bonnes villes, X, 203; *b*) in verzekerde plaats, in veiligheid, 304; Fr. en sauf lieu, XI, 35; 2° **hem —,** zich opsluiten, zich verschuilen, 162, 174; Fr. s'encloi en une chambre, X, 213; s'[encloirent], X, 224; zie **brieff.**

Besluytinge(n), omsluiting, 314.

Besocht, beproefd, ervaren, dapper, 283, 321; Fr. vaillant gent d'armes, XI, 19; vaillant chevalier et usét d'armes, XI, 48.

Besoec (**bezoeck**), 1° aanval; **een — doen,** aanvallen; zie **bezoekinge,** 49; Fr. livrer un assault, IX, 197; 2° het bezoeken van eene heilige plaats, 437; Fr. fu fort visitée, XI, 151.

Besoeken (**bezoeken, bezochten, besocht, besoicht**), 1° aanvallen, 399, 401; 2° beproeven, 217, 271; Fr. esprouver; zie ook **verzoeken.**

Bezoekinge, vijandelijke aanval; zie **besoec,** 47; Fr. assaulx, IX, 195.

(**Besorgen**), **bezorgde, besorghden, bezorghende, besorght, bezorght,** 1° voorzien van, 99, 227, 298; Fr. pourveu de, X, 61, XI, 31; 2° bevreesd zijn voor iets, 87, 270; Fr. se doubtèrent, X, 52; **ene bezorghende zake,** zaak, toestand, die vrees, bezorgdheid verwekt, 485; sans nul seur estat, XI, 228.

Bespreken, spreken over iets, 354; Fr. il en aroient avis, XI, 73.

Bespringen (**besprongen**), aanvallen, 88, 103; Fr. assaillir, X, 52.

Digitized by Google

Besprock, beknibbeling; — **hebben af iets**, over iets beknibbeld worden, 493.

Bestaden (**bestaet**, deelw.), 1° geven; — **in huwelijke(n)**, uithuwelijken, 460, 479; Fr. fussent assené, XI, 188; fust assegnés et mariés, XI, 223; 2° gebruik maken van : **uwe eenwille** —, in uwe koppigheid volharden, 417.

Bestaen (**bestonden**, **bestaet**), 1° ondernemen, uitvoeren, doen, 411, 417, 514; Fr. avoit empris, XI, 127; ne se pooit faire, XI, 282; 2° durven doen, wagen, 52, 148, 284; Fr. s'aventuroient, X, 199.

Bestant (**bestandt**, **bestande**), wapenstilstand, 353, 366, 373, 433, 439, 440, 442-444, 451, 452, 455, 456, 470, 501, 533; Fr. trieves, XI, 91; trieuwes, XI, 156.

Beste, adj. het beste, 168.

Beste, bijw. : **wie beste mochte**, het spoedigst mogelijk kon, 91; Fr. qui mieux mieux, X, 55; zie **bet** en **beter**.

Beste(n), zelfst. naamw., 1° **die** —, de aanzienlijkste personen, 65, 76; Fr. les plus notables, IX, 216, vgl. **die quaden**; 2° voordeel : **tot horen besten openhebben**, (eene stad, eene streek) voor hunne aankoopen, hunnen handel en levensvoorraad kunnen of mogen bezoeken, 222; Fr. avoit ouvert et aparilliet les païs de, X, 260.

Besterfte, erfenis; **bij — n**, door nalatenschap, 227.

(**Besterven**) **bestorven**, bij sterfgeval toekomen aan iem., 227; pour ahireter, X, 265.

Bestgespraeckste, welsprekend, die eene taal zeer goed kan spreken, 441.

Bestoken (**bestooct**), aanvallen, bestoken, 18, 260, 329, 381; Fr. assaillir, IX, 171. Zie **toestokinge**.

Bestormen, 49; als subst. : **dat bestormen**, 45; Fr. livrer un assault, IX, 197.

Bestorminge(n), 51, 401.

Bestorven luden, te niet gegane, wanhopige personen, 337.

Bestrijden (**bestreden**), 1° aanvallen, 45; 2° strijden tegen, bestrijden, 171, 262.

Bezweren, met eenen eed bezweren, 83.

Bet : **te bet**, des te beter, 9; **bet neen dan ja**, eerder neen dan ja, 178; zie **beter**.

Betalen (**betaelen**, **betailden**, **betaeldt**, **betailt**), 1° betalen (met geld), 225, 300, 301, 341; 2° bekoopen, ontgelden, 338; **met ons betalen**, ons opofferen, 143, 428.

Betalinge, uitkeering, 229.

Betamelijken, bijw., volgens de overeenkomst, 175.

Beteykenen, doen kennen, 444; Fr. segnefier, XI, 157.

Beter, beter, 293; **beter — dan**, veeleer — dan, 222; Fr. trop plus que, X, 258; **hoe eer hoe beter**, hoe eerder, hoe liever, 298; **te beter of te quader**, te beter of te slechter, 318; zie **bet**.

Beteren (**betert**, **gebetert**), 1° verbeteren : **God betert**, God moge het verbeteren, 18; 2° schadeloosstellen, 28, 34; **gebetert hebben**, genoegdoening verkrijgen voor aangedaan onrecht, 26, 46, 76, 138; Fr. amender, IX, 184; leur fust amendé, IX, 215; IX, 223; 3° wreken, 554; **brueke beteren**, aangedaan onrecht goedmaken, 29; zie **brueke**.

Beteringe, schadeloosstelling, 31, 76, 543; Fr. amende, IX, 182.

Betercoip, goedkooper, 53.

(**Betichtigen**), **betichtigt** : beschuldigen, 29, 78, 123.

Betichtinge(n), beschuldiging, 542; Fr. oprobes, XI, 304.

Betooch, bewijs; — **thonen**, bewijzen leveren, 463; Fr. esclarchi et prouvé, XI, 190.

Betruwen, subst., betrouwen, 48; Fr. fiance, IX, 196; **betruwen ende gelove**, vertrouwen op een anderen, geloof, 86; Fr. grant fiance, X, 51.

(**Betruwen**), **betruwede**, **betruwden** : betrouwen, 111, 493; Fr. grant fiance en lui avoient, X, 71.

Bettaelge(n), zie **battaelge**, 254.

(**Betuigen**), **betuyghde**, 304.

Bevallen = **beval hem**, 9; zie **bevelen**.

Bevallen (**bevyel**), 1° vallen, 19, 233; 2° behagen, 489.

Digitized by Google

Bevechten (**bevochten**), aanvallen, 108, 266; Fr. assaillir, X, 68.

Beveel, bevel, 231, 369.

Beveynsd, geveinsd, niet rechtzinnig, 31; Fr. par voie de disimulacion, IX, 182.

Beveynsdeliken, geveinsd, valscheijk, 223.

(**Bevelen**), **beval t**), **bevalen**, **bevallen**, **bevale**, **bevolen** (imperf.), **bevolen**; 1° aanbevelen, 236; **hem** —, zich aanbevelen : **hemselven** — **in de handen Goids**, zich in Gods genade aanbevelen, 408; **sijt Gode bevolen**, dat God u bescherme, 236; Fr. nostres Sires vous vœlle garder, X, 274; 2° bevelen, bevel geven, last geven iets te doen, 23, 39, 488; Fr. qui l'avoient à gouverner, IX, 189; 3° toevertrouwen : **enen enen dienst** —, iemand met een ambt gelasten, een ambt aan iem. toevertrouwen, 9; Fr. i mist (à cet office), IX, 164.

Bevelinge, bevel, 352; zie **commissie**.

Bevoelen, 1° ondervinden, gewaar worden, er door lijden, 516; Fr. s'en sentoient, XI, 284; 2° **hem** —, zich gevoelen, zich meenen, 142; Fr. se sentoit, X, 147.

Bewaeren, zie **bewaren**.

Bewairer(s), bewaker (eener stadspoort), 38, zie **poirtbewairder**.

Bewairnisse, hoede, 200, 202; Fr. la garde, X, 245.

Beware (**bewaire(s)**), 1° bestuurder, regent (van een land), 458; 2° bewaarder, 252; Fr. gardien, X, 287.

Bewaren, (**bewaeren**, **bewaere**, **bewairde(n)**, **bewairt**), bewaken, 15, 16, 38, 109, 252, 357, 493; Fr. gardoit, X, 69; spreekwoord : « hij bewaart wael die sijn lijf bewairt », 357; Fr. « qui ne garde le corps, il ne garde riens », XI, 84; 2° volbrengen, waarnemen : **sinen** —, 61, 82; Fr. administres leur office, IX, 212; venist servir de sa chastelerie, IX, 229; 3° bewaren, beschermen, 12, 43, 188, 264, 266; Fr. Dieus gart, IX, 166; garder l'honneur et les francisses, IX, 192; — **voir**, onder goede hoede bewaren, bergen tegen (de vijanden), in verzekerheid brengen tegen, 257; Fr. mettoient à sauveté, X, 291.

Bewaringe, het bewaken eener stad, wacht, 44.

Bewijsen (**bewijst**, **bewees**, **bewese**, **bewezen**, **bewijsden**, **bewijsende**, **bewijst**), 1° toonen, 62; Fr. m'ont monstré, IX, 213; **hem** —, zich toonen, zich aanstellen, 64; 2° dienst bewijzen, ter hulp komen, 97; **hem** — **in**, zich moeite geven om iets te doen, er zich op toeleggen, 6, 7, 155; Fr. j'en esploiterai, X, 206; vous vo[u]s en volés aquiter, IX, 162; 3° **hem oitmoedelijken tegen enen** —, zich voor iemand verootmoedigen, 64; Fr. se humelièrent envers lui, IX, 214.

Bewinden (**bewint es**) = **bewint des**, **bewont**, **bewonde(n)**), wagen, 114, 201, 343; **hem** —, zich bemoeien met iets, durven, zich verstouten, wagen, 69, 128, 129, 154, 195, 201, 209, 322, 343; Fr. se fuissent ensonniet, IX, 219; ensongnier, X, 84.

Bewint (**tbewint**), 1° bevel, gezag over iets, 473; 2° bewind, bestuur (eener stad), 457; Fr. le gouvernement de Gant XI, 183.

(**Bewonen**) **bewoenden**, 48.

Bidden (**ic bids u**, **bidde**, **biddic(k)**, **bidt**, **badt**, **baden**, **biddende**, **gebeden**), 1° verzoeken, vragen, 13, 67, 80, 106, 223, 229, 274, 310, 319, 521, 553; **Gode** — **dat**, God om genade smeeken te, 321; 2° uitnoodigen, 375; 3° bedelen, 149; Fr. mendier, X, 2C2.

Biddick : bid ik, 553, zie **bidden**.

Biechten (**gebiecht**), 167.

Bieden (**ghij biedt**, **boot**, **boit**, **boodt**), 1° aanbieden, 110, 412, 531; Fr. vous nos offrés, XI, 295; **enen geluk bieden**, iemand gelukwenschen, 334; Fr. conjoir, XI, 58; 2° bieden : **weer** —, tegenstand bieden, zich verdedigen, 91; Fr. se missent à deffense, X, 55.

bij, dichtbij : **bij ende na enen** — **liggen**, zich dicht bij iemand bevinden, 311.

Bijbrengen (**bijbringen**, **bijbring(h)t**, **bijgebracht**), 1° aanbrengen (nieuws) mededeelen, overbrengen, doen verstaan, 217, 274, 396, 406; Fr. enfourmés, XI, 115; on li avoit fait et donné à entendre, XI, 192; 2° het aan boord leggen, er aan

Digitized by Google

verhelpen, ten uitvoer brengen, kunnen doen, 54, 126, 163, 397, 427; Fr. se elle peuist, IX, 201; se il pooit, XI, 116; **mochte hijt bijbringen**, zoo hij kon, zoo mogelijk, 404; 3° **hem —**, er in slagen, 5; Fr. s'en vint à, IX, 161.

Bijkans (**bijkant**), bijna, 79, 516.

Bijcomen (**bijquam, bijquamen**), bijkomen, naderen, 49, 175, 192, 407; als subst. gebruikt : het naderen : **in —**, als zij bij hem kwamen, 30.

Bijl (**bijlen**), 330; vgl. **hamer**.

Bijnae (**bijnaes**), bijna, 102, 124, 476; **van bijnae**, van dicht bij, 388.

Bijsonder, bijzonderlijk, vooral, 8, 37, 39, 60; Fr. especiaulment, IX, 163; voire, IX, 211.

Bijstaen (**bijstonden, bijgestaen**), helpen, 7, 329, 343; Fr. aidier, IX, 162.

Bijstandich, behulpzaam, 512, 518.

Bijstant (**bijstandt**), 10, 212, 230, 371.

Bijwilen, somwijlen, 127.

Binden, voorz., binnen, gedurende : **— tsyars**, 114; Fr. en l'anée, X, 74, zie **binnen**.

(**Binden**) **bonden, gebonden**, 1° binden, 186; 2° aanvestigen : **te passe —**, behoorlijk aanbinden, toegespen (wapenrusting), 277; Fr. bouclèrent comme il appartient, XI, 15.

Bindere (van een valk), **de sconste — an vogelen**, een volk die buitengewoon goed de vogels vasthoudt, 217; zie **slagere**.

Binnen, bijw., 1° **van binnen**, in de stad, tegenover **van buyten**, 190; **enen te binnen sijn**, verzekerd zijn, gerust zijn, 284; Fr. n'estoit point trop aseuré, XI, 19; zie **buten**, bijw.

Binnen, vz. sedert 263; Fr. puis, XI, 4, zie **binden**.

(**Binnencomen**) **binnenquam**, 1° binnenkomen, 68; 2° (tijding) in de stad gekend worden, 120.

(**Binnentien**) **binnentogen**, (in eene stad) binnentrekken, 47; Fr. se boutèrent à, IX, 195.

Bisdom (**bisdomme**), 152, 157, 362, 539.

Bisscop (**biscop, biscoppen, biscopen**), 152, 157, 164, 226, 235, 242, 243, 351, 356, 360, 361, 363-368, 370, 371, 373-379, 380-382, 384, 387, 390, 391, 395-397, 404, 409, 411, 412, 417, 438, 440, 450, 465, 467, 468, 498, 513, 534; Fr. li evesques, X, 204, e. e.; monsigneur l'evesque, X, 215.

Biste : **du —**, gij zijt, 242, zie **sijn**.

(**Biten**) **gebeten**, in spreekwoord : « al sijt ghij gebeten, ghij en sijt niet gheheten », ofschoon gij schade geleden hebt, alles is niet verloren, verlies geen moed, 346.

Blaeu (kleur), 316 : **van half geel ende half blaeu** (in kleederdracht), met onderling geele en blauwe strepen; Fr. cotes faissies de gaune et de bleu, XI, 44.

(**Blakeeren**) **blakeerden**, in brand steken, 83; Fr. ardoient, IX, 230.

(**Blakeren**) **blakerden, blakerende**, (baniere) wapperen, 277, 420; Fr. ventelans, XI, 15.

Blanc, adj., wit; **al — te harnasse**, in schitterende wapenrusting en met de blinkende zwaarden uit de scheede, 39; Fr. armés au cler, 189.

Blanc, subst. benaming van eene munt, 429, 431; Fr. ung blanc de France, XI, 147.

Blasen (**blies, bliess**) : **die hoornen** (**den hoirne**) **—** : een sein geven met den hoorn, 415, 493; Fr. corner, XI, 131; **— ten eten**, 195; Fr. sonner et corner ses diners et souppers, X, 240; corner et recorner, XI, 131.

Blijde, subst., oorlogstuig om steenen te slingeren, 206. Zie **ram** en **zueghe**.

Blijde (**blijdste, blijtste**), adj., 68, 551 en var.

Blijdelijken, met blijdschap, 214, 227, 299; Fr. moult liement, X, 253, 264.

(**Bliken**) **bleec, bleeck, bleech**, blijken, schijnen, gemakkelijk om zien zijn, 3, 194, 308; Fr. il aparut, IX, 160.

Blicken, glinsteren (in de zon), 327, 413.

Blint (**blinden**) : **al siende — wesen**, niet willen zien, gebaren niet te zien, 194; Fr. clignier leurs ieulx, X, 239;

Digitized by Google

blinden oghen uutsteken, de oogen uitsteken, blind maken, blind maken, 475; Fr. crever les yoelx, XI, 219.

Bliscappe (blijscap, blijscappe, blyscappe, blysscappe), vreugde, 87, 96, 187, 197; Fr. a grant joie, X, 51; moult joieusement, X, 59; **blyscap! blyscap!** vreugdekreet : hoezee! hoezee! « **Noël, Noël, dat beteykent in onser duytscher tale : Blyscap!** » 489; Fr. noces, XI, 230.

Bliven (blijven blijfdy, blijffdy, bleef, bleven, gebleven), blijven, 5, 118, 206, 211, 305, 344, 551; Fr. vous demor[r]és, XI, 36; **laten bliven,** 1° gerust laten, er niet van spreken, 185; Fr. nous lairrons, X, 233; 2° laten liggen, 424; **te live bliven,** in leven blijven, gered worden, 45, zie **lijf; doit bliven,** gedood worden, 5; Fr. estoient mort, IX, 161; **onversaecht bliven,** onbevreesd zijn, 527; Fr. ne furent pas esbahi, XI, 292; **in hoire opynien bliven,** in zijne zienswijze berusten, 83; **thuys blivende houden,** doen thuis blijven, 85; Fr. ratinrent, IX, 231; **dairbijblijven,** bij iets blijven, niet veranderen van gedachte, 377; Fr. l'acordèrent, XI, 100.

Bloede : te leveren met onsen —, met lijf en goed leveren, 509.

Bloedig(e) : een — man, een wreedaardig man, 127; Fr. le cruel et le hauster, X, 83.

Bloeme (blome), het puik : **— van den heere, van alle (uut) die ridderscappen,** 217, 279, 283, 310, 325, 338; Fr. la fleur de la chevalerie, 256; fleur de nostre armée, XI, 16, 17.

Bloetstortinge, moorderij, 135; Fr. ochision, X, 142.

Bloot (bloit, blote, bloeten), adj., 1° bloot, 35, 287, 312; **met bloeten hoofden,** blootshoofds, 534; Fr. à [nus] chiefs, XI, 297; l'espée en le main, IX, 185, zie **tien**; 2° zonder wapens, ongewapend, 528; **bloit laten,** ontbloot laten, laten zonder —, 189; **bloot sijn,** alleen zijn, 528.

Blootshoofts, 160, 167; Fr. nu chief, X, 210.

Bode(n), 139, 159, 231; Fr. messages, X, 146; messagie, X, 269.

Bodem (van een vat), 174; Fr. sur le fons, X, 223.

Boedel; in ene gemene boedel sitten met hemluden, in een land zijn dat men met deze personen als algemeen bezit mag aanzien, 387.

Boeve, slechte kerel, geboefte, gespuis, 436, 550.

Boge(n), boog, 276, 374.

Bogen, imperf. van **buygen,** 61, z. a.

Boitscap (boitscappe), 67, 122; zie **bootscap.**

Boitscapt, zie **boodtscappen,** 294.

(Bolwerken), gebolwerct, verschansen, 48, 308, 399, 400, 512.

Bombairde, oorlogstuig om steenen te slingeren, 206, 207; Fr. une bombarde, X, 248. Zie **Blijde, Ram, Zueghe** en **Vogelare.**

Bome(n), 204, 403; Fr. gros et grans mairiens, X, 247.

Bommelgat(en), (van den kerktoren) galmgaten, 110; Fr. fenestres dou cloquier, X, 70.

Bond (bont, bonden), bundel (houts of rijs), 403, 429, 431; Fr. **binden an bonden,** in bundels binden, 403; Fr. fagoter, XI, 121. Zie **bondhout.**

bonthout, bundel houts, 403; Fr. fagos, XI, 121, zie **bond.**

Bontwerck, 196, zie **laken.**

Boochschote, up ene — weechs, een boogschot ver, 323; Fr. à mains de une traitie d'arck, XI, 49.

Boos (bose), 1° boos, kwaadaardig, 35; Fr. malle gens, IX, 185; 2° slecht; **— felle wech,** zeer slechte, gevaarlijke weg, 261.

Bootscap (bootscappe, boodtscappe, boitscappe), 1° zending, opdracht : **— doen,** een opgelegde plicht volbrengen, 35, 140, 227, 229, 232, 242, 306, 373, 383, 391, 396; Fr. requestes, X, 146; **des — sijn,** het daarop aankomen, 67; Fr. c'estoit pour cheli cause, IX, 217; 3° tijding, 122.

Bootscappen (boodtscappen, boitscapt), aankondigen, inlichten, 227, 294, 439.

Digitized by Google

Borge(n), gijzelaar, 62; Fr. bons estages, IX, 191; zie **gyselair** en **gysele**.

Borgen, redden; verder: **bergen**, 255; Fr. se sauver, X, 290.

Borst (lichaamsdeel), 287, 328.

Bort (**bordt**): **up** (t) — **brengen**, — **werpen**, te berde brengen, 69, 264, 481; Fr. mettre en avant, IX, 218; z. **bardt**.

Bosch (**bosche, bossche, bousch, busch, bussche**), 218, 219, 265, 327, 453, 470, 471; Fr. un bois, X, 257; bos, XI, 5, 53.

Boskijn(s) (**buskijn, buschkijn**), struik, 309, 312, 314, 322, 324, 329, 493; Fr. bosquetiel, XI, 49; buissons, XI, 41; — **van doirnen**, doornstruik, 309, 314; Fr. bousquetel, XI, 39.

Boter: 149, 204; Fr. bures, X, 201.

Bourdyaussc, afkomstig van de Fransche stad Bordeau: bijzonder sterk, van zoo zuiver staal alsof het afkomstig ware van Bordeau, 282; zie **glaye**. Vergelijk: fol. 61: « **elc ene glaye van eenre lencte, teynde met eene bourdiause ysere van prueve**, en fol. 75: **toich uut een siin lanck bourdiaus zwairt dat hij op siin zijde te voeren plach.** »

Bourgongoene(n) (**Bourgongens**), inwoner van Bourgondië, 249, 277; Fr. de Bourgongne, X, 285; Bourgignons, XI, 14.

Bourbonnoys, inwoner van « le Bourbonnais », 249; Fr. de Bourbonnois, X, 285.

Bourgrave, 267, 277; zie **burchgrave**.

Bousch, zie **bosch**, 265, 470, 478.

Bousmeyster, artillerieofficier, opzichter en overste van de schutterij, 501; Fr. maistres des canons, XI, 239; z. **busse**.

Bousse(n), zie **busse**, 324, 501.

Boven, bijw., **te boven wesen van enen**, iemand overwinnen, 188; Fr. gens qui sont au deseure de leurs ennemis, X, 235.

Boven, voorz., 1° ondanks, 455; 2° over: **ende noch boven alle dat**, en daarbij nog, 262; Fr. es[si] i a encores un point, XI, 4.

(**Bovenliggen**) **bovenlach**: overwinnen, 331.

Bovenmaten, zeer, 41; Fr. trop grandement, IX, 190.

Brabander(s), 233.

Brach, imperf. van **bringen**, 204; z. a.

Brach, braken, imperf. van **breken**, 113, 343, 442; z. a.

Brachten = bracht hem, 93; zie **bringen**.

Brame(n), braamstruik, 218, 331; Fr. de ronses, X, 257; zie **brem**.

Branden (**gebrant**, 1° in brand steken, 108, 208, zie **bernen**; — 2° opbranden, in den brand omkomen, 110.

Brant (**brandt**), subst., 43, 109, 430, 431.

Bras, heel, 5; **al(le) den bras van**, geheel den hoop, al de —, 80, 276.

Brasschen (**braschen**), snel vooruitstuiven: — **doir die straten**, door de straten, door de stad heendringen, 24, 338, 527; Fr. fendant les rues, parmi la ville, IX, 176; XI, 291.

Breden, breed maken (wegen), 265.

Breedt (**breyt**), bijwoord, 1° langdurig: **woirden veylen so — ende so menichfoldich**, de redetwist duurde zoo lang en werd zoo hevig, 322; Fr. ches parolles mulleteplièrent tant, XI, 49; 2° **lang ende —**, breedvoerig, 6; 3° verre: **wijdt ende breedt**, heinde en ver, in alle stieken van 't land, 193, 500, 526.

Breedthede, breedte, 389; zie **breyde**.

Breedte, 323.

Breet, adj., 109.

Breyde, breedte: **int —**, geheel en al, 156.

(**t**)**Breyn** (**uuten hoofde**), 330.

Breken (**brach, braken, gebroken**), 1° breken, schenden, 20, 343, 442; Fr. sans nulle brisier, IX, 174; 2° afbreken, 257, 410; 3° — **uut**, uit (eene rij) dringen, vertrekken uit, iets verlaten, 113.

Brekinge, braak: — **van den zoenen**, vredebreuk, 73; vergel. Gloss. op Dl. II **verdebrake**.

Brem, braamstruik, 314; zie **brame**.

Digitized by Google

Briefdragere(n), bode, 237, 244; Fr. li mesagiers, X, 275; portant lettres, X, 281.

Brieff (**brieve**), 238, 240, 397; **brieve van geloven**, geloofsbrieven, 466; Fr. lettres de creance, XI, 193; **autentijke** (**attentijke**) —, opene brieven, 238, 239, 444; **opene — ende beslotene** —, opene brieven en gesloten, geheime brieven, 514; Fr. lettres ouverte et lettres closes, XI, 289; **brieve van der zoene**, bewijsstukken van de vrede, 525.

Bringen (**brach, bracht, brachtet, brocht, gebracht, gebrocht**, brengen, 9, 11, 93, 95, 128, 143, 204; **enen — tot**, iemand overhalen om, 2, 9; **enen — om iets**, iets ten voordeele van iemand doen slagen, 223; Fr. de eux remettre en parfaite paix et amour envers leur signeur, X, 261; **so ver te — dat**, het zoo ver brengen dat, 37; Fr. il avoit bouté si avant en la guerre que, IX, 186; **hemselven — in**, dringen (in een land), 378.

Broeder broederen, bruedere(n), bruderen), 1° broeder, 4, 68, 85, 97, 143, 166; Fr. frères, IX, 160; 2° geestelijke, en hier bepaaldelijk de predikheeren, 173; Fr. Frères Preceurs, X, 222; zie **predicare**; 3° medeburger, 170; Fr. bonnes gens, X, 219.

Broekerye, verwaandheid, beslag, 178; Fr. grant boban, X, 226.

Broot (**brode, broden, broit, broits**), brood, 15, 167, 174 : **gebacken broit**, 150; Fr. pains quit, X, 202; **hoire — bidden**, bedelen, 149; Fr. mendiier, X, 202; **metten brode huylen**, zich voegen naar de partij, die hem aan de kost helpt, 146; **te watere ende te brode** (in 't gevang zitten) op water en brood, 211.

Brootganghe maken, alles doen verliezen, tot den bedelstaf brengen, 370; Fr. qui ont le leur tout perdu, XI, 94.

Brootsacke, bedelzak, 357.

(**Brouwen**) **gebrouwen** : **wat niews — bij enen**, iem. aanhitsen om wat nieuws te beramen, 23; Fr. aucune chose brasset contre lui au conte, IX, 175.

Brudegom(me), 464, 468.

Bruderen, zie **broeder**, 49.

Brueke, breuk in een blasoen of op een schild; bijteeken in het wapen van jongste zonen of bastaards, 386; — **van goude upt lazuyer**; Fr. freture (= brisure) d'or sur l'asur, XI, 102. Zie **schilt**.

Brueke(n), misdaad, 535; — **beteren**, genoegdoening geven van aangedaan onrecht, 29; Fr. amender che fourfait, IX, 180.

Brueker, overtreder der wet, misdadiger, 535; Fr. mesfais, XI, 298.

Bruekich, strafbaar, schuldig, plichtig : 24, 29, 83, 545; Fr. fourfait, IX, 177; meffait, IX, 230; **bruekich vallen in iets**, inbreuk maken op —, 505; Fr. venir à l'encontre, XI, 306.

Brugs(e) (**Brugeser Brucxse**, **Brugsch**, **an die — sijde**, Bruggewaarts, 47, 98, 134: **die — poirte**, de stadspoort uitgang leverende op den weg naar Brugge, 32, 234.

Bruyloft (**bruyloften, bruloften**), bruiloft, 464, 465, 470; Fr. des espousailles, XI, 191.

Bruyt (**bruyd, bruyden**), 1° verloofde, 464, 468, 491; Fr. le mariée, XI, 231; 2° echtgenoote (hier de reeds gehuwde koningin), 498; Fr. le mariée, XI, 236.

Brucxelair, Brusselaar, 468.

Brucxelse Brucxelse), Brusselsch : **an die — zijde**, Brusselwaarts, 98; **die — poirte**, stadspoort uitgang gevende Brusselwaarts, 101.

Bueytinge(n), buit, 435.

Buenense zijde, Boulongnewaarts, 367; Fr. ver Boulongne, XI, 92.

Bueren (**buerde**), 1° toekomen, 158; 2° te beurt vallen, hem gebeuren, 158; Fr. a quel meschief que ce fust, X, 209; 3° passen, betamen, behoren, 10, 46, 236, 488, 497; Fr. deuist avoir, IX, 164.

Buerte, beurt, 111.

Buydel, geldbeurs; **tot sinen — gaen**, de beurs openen, geldelijken onderstand verleenen, 122, 132; Fr. mettoient main à la bourse, X, 140.

Buyer(en), gebuur, 193; Fr. seigneur voisin, X, 239.

Buyerscappe, gebuurschap.

Digitized by Google

Buygen (bogen), 1° plooien, 201; Fr. que on ploie, X, 244; 2° eene buiging maken, toeknikken, zich genegen toonen, 61, 529, 554; Fr. s'enclinèrent, IX, 212; encliner, XI, 293.

Buyck, 146, 287.

Buyle, pest (ziekte), 106; Fr. (mors sur son lit de) le boce, X, 67.

Buyten, zie **buten**, voorz. of bijwoord.

Bulle(n), oorkonde, (pauselijke) bul, 360, 361, 362.

Burchgrave (bourggrave), 266, 267, 277, 291, 388, 407, 474, 475, 478; Fr. viscontes, X, 1, 25, 108; XI, 7, 218.

Burger (burgere(n)), 3, 59, 61, 62, 74, 96, 142, 145, 146, 150, 159, 161, 165, 194, 196, 226, 231-233, 237, 244, 298, 307, 336, 340, 347, 348, 357, 384, 475, 496, 517, 525, 532, 543; Fr. les bourgeois, IX, 204; XI, 60; **die rijke** —, 27, 86, 114; Fr. les gros, X, 51; grans bourgeois, X, 74; riches hommes de linage, IX, 179; les gros et les menus, X, 51.

Burgerinne(n), burgersvrouw, 336; Fr. bourgoises, XI, 60.

Burghermeester(en), **burgermeistere**(n), 38, 39, 547; Fr. bruguemestre et as jurés, IX, 188, 189.

Buschkijn (buskijn), zie **boskijn**, 314, 322, 324, 329, 493.

Busse n) (bussenen, bousse(n)), kanon, 48, 50, 99, 169, 176, 177, 205, 206, 207, 276, 324, 328, 402, 501; Fr. de canons, X, 219; **schieten ende werpen met** —, kanonnen afschieten; Fr. pour le trait du canon, IX, 196; jetter de canons, X, 226; fissent disclicquer les canons, X, 226; nos bonbardes et nos canons, XI, 50, zie **vogelare**.

Busch (busschen), bosch, 265, 327, 331, zie **bosch**.

(**Buten**) **gebuit** (gebueyt), buit maken, als buit onder elkander deelen of ruilen, 304, 428.

Buten (buyten), voorz., 1° buiten, 27, 74; 2° in tegenstrijd met, 18.

Buten (buyten), bijw., buiten eene stad, op de dorpen, 17; **van buten**, vreemd aan de stad, 186; Fr. des estrangiers, X, 233; nul homme estrange, X, 233; **buyten als binnen**, 70; Fr. eus et dehors, IX, 219; **buyten af alleen**, geheel afgezonderd, 303.

C

C = honderd, 32, zie **hondert**.

Certeyn, zeker, 424, 509, 510; **certeyn vernemen**, verzekerde tijding krijgen, 502; Fr. il seurent, XI, 240.

Certificieren, verzekeren, 238; Fr. nous tesmongnent, X, 276.

Chiere (schière, shière), sier: **goede — maken**, 436; **hemluden goet — doen**, hem goed ontvangen, 208, 466; Fr. fissent bonne chière, X, 249; zie **chierhede**.

(**Chieren**) **gechiert**, versieren, 413.

Chierhede, sier: **enen groit — doen**, goed ontvangen, 58; Fr. fist très bonne chière, IX, 204; zie **chiere**.

Choren (choorne), koren, 152, 155, 190; zie **coorne**.

D

Dabdye = de abdye, z. a., 445.

Dach (dages, daeghs, daich, daichs, dagen), 32, 55, 56; **dach ende nacht**, 3, 23, 222; toudis nuit et jour, IX, 175; **bij nachte of bij dage, in den dag noch in den nacht**, 222; **nie mijn dagen**, nooit van mijn leven, nog nooit, 191, 260, 370; Fr. oncque(s), X, 237; XI, 2; **des daeghs te voren**, 292; **des derden dages**, 210; **om den anderen dag**, over anderen dag, 506; Fr. de jour à autre, XI, 213; **tot genen dagen meer**, nooit meer, 194; Fr. jamais, X, 239; **mergen up uwen dach hebben**,

Digitized by Google

op den dag van morgen aangevallen worden, 308; Fr. il venront demain, XI, 38; **dagen houden,** op eenen bepaalden dag onderhandelen om eene overeenkomst aan te gaan, 353, 515; Fr. parlemens, XI, 72; **in XIIII dagen,** 96, 167, **(binnen) XV dagen,** 145, 155, 196, 356; Fr. quinze jours, X, 59; dedens quinse jours, X, 150; à quinse jours, X, 217; le terme de quinse jours, X, 240; à le [quinsaine], XI, 84; **selfden dach of om den anderen dach,** bijna alle dagen, 506; Fr. presque tous les jours, XI, 243; **up welken selven dach,** op dezen zelfden dag, 257; Fr. che propre jour, X, 291; **upten zekeren dach,** zekeren dag, 216; Fr. sus un jour, X, 255; **up enen benoemden dach,** op eenen vastgestelden dag, 157; **voir dage,** vóór 't aanbreken van den dag, 119. 324; Fr. au matin, XI, 51; **an den dach comen, den dach uptie handen comen,** dag worden, klaar worden, 428, 510; Fr. quant che vint au matin, XI, 140; il fu jours, XI, 245; **hoe hoger ende verder upten dach,** hoe later het werd in den morgen, 187; Fr. plus leur venoit li jours avant, X, 237; **geluckige ende hoge dach, zegezalige hoge dach,** een feestdag, een zegenrijke dag, 320, 334; **den dach voir hem hebben,** zegepralen, 384; Fr. pour ce jour obtinrent la place, XI, 106; **eer mergen den dach,** vóór den dageraad, 273; Fr. anchois que il sera demain jours, XI, 12.

Dachreyse(n), reis van een dag : **hoir dachreysen doirrijden,** alle dagen zijne reis te paard voortzetten, 405; Fr. ensi que on voiage, XI, 123; **schonen — doen,** door eene vriendschappelijke samenkomst en overeenkomst op eenen bepaalden dag eene goede daad verrichten, eene onderneming doen gelukken, 521; Fr. si bonne journée ne fu, XI, 287.

Dacht, zie **denken,** 143.

Dachvairt (**dachvairde, dachverde**), 1° onderneming, tocht, 34; Fr. journée, IX, 184; 2° plechtige vergadering, 56, 140-145, 157, 161, 162, 164, 216, 353, 366, 439-442, 457, 459, 461, 525, 533, 534; Fr. parlemens, X, 146.

Dachwairde, wacht gedurende den dag, 476, 477, 494. Zie **nachtwairde.**

Dadinge, 1° minnelijke overeenkomst, 31, 34, 35, 54-57, 59, 73, 83, 85, 101, 143, 144, 146, 157, 160, 161, 233, 237, 239, 241, 298, 299, 303, 339, 341, 347, 352, 427, 429, 432-435, 438, 441-443, 462, 509, 511, 517, 524, 532; Fr. à une traitié, X, 274; — **bedadingen, — tractieren,** eene overeenkomst aangaan, 124, 509; Fr. ferait aucun traitiet, XI, 244; 2° dagvaardiging, 357.

Dadinge, het doen van iets : **geen al te langen — maken,** niet lang wachten, 110.

Dadingen (**dadinct, dadingde, dadinghden, gedadinct, gedadincgt**), onderhandelen om tot eene overeenkomst, een bestand of vrede te geraken, eene overeenkomst aangaan, een verdrag maken, bijleggen, 43, 58, 60, 88, 112, 143, 144, 151, 235, 238, 305, 306, 316, 341, 396, 429, 434, 435, 442-444, 504, 505, 522, 533; Fr. traitier, IX, 192; tretier avoient fait, X, 52; accorderoient, X, 72.

Dadinxman, bemiddelaar van de vrede, 74; Fr. qui les tretiés de la pais mena, IX, 222.

Daecx, meervoud van **dac,** dak : hier het deel voor het geheel, de huizen, 393; zie **dack.**

Daen (dane), daar : **van —,** van daar weg, 61, 259.

Daer (**dair, daere, daire, dairre**), 1° daar, 1, 2; 2° **daere** : *a*) waarvan er, 45, 275; Fr. desquelles, IX, 193; *b*) daar er, waarover er, 68.

Daet (daden), daad : **met der verscher —, met der warmer —,** op heeter daad, op 't zelfde oogenblik, 391, 527; **quade daden,** misdaden, 67; Fr. malefisces fais, IX, 217.

Dagen (**gedaeght**), dagvaarden, 40, 356, 357; Fr. semonre, IX, 189; les fist semonre par ses sergans à estre —, XI, 84.

(**Dagen**) **daeghde,** dag worden, 322; Fr. dès avant le jour, XI, 49.

Dagebrieve, geschreven stuk waarmede men gedagvaard wordt, citatie, 157; Fr. semonses, X, 208.

Dagelix, 20, 97, 405; Fr. tous les jours, IX, 173.

Digitized by Google

Dageraet (**dagereyt, dagerhede**), dageraad; **in der —, beginsel van den —**, het aanbreken van den dag, des morgens zeer vroeg, 50, 51, 284, 475; Fr. dou point dou jour, IX, 198; sus au point dou jour, IX, 197; XI, 219; **van der — totter hoger noenen toe**, 51; Fr. dou point du jour à haute nonne, 51, 198. Zie **noene**.

Dagge (**dagghe**), korte degen, 146; Fr. sa daghe, X, 151.

Daghinghe, dagvaarding, 356.

Dair (**daire**), zie **daer**, 45, 68.

Dair, voegw., dat, 391, 476.

Dair, voegw., dan, 364; zie **dat**, vgw.

Dairaf (**dairaff, dairof, deraf**), 1° van wien, 128; 2° daarvan, 71, 352, 480, 554; 3° in wier naam, 159; 4° daarvoor, 168.

Dairaf, vgw., zooveel dat, 287; Fr. tant que, XI, 22.

Dairan, 1° daarnevens, 421; 2° er aan : **— moeten**, er aan moeten, moeten sterven, 110; 3° **— sijn**, wat van die zaak denken, 345.

Dairbij, daardoor, 2.

Dairbijbliven, berusten in een besluit, 264; Fr. s'acordèrent à che darain pourpos, XI, 4.

Dairboven, meester over iemand, 189; Fr. au dessus de leurs ennemis se veoient, X, 235.

Dairbuyten, buiten de stad, in 't omliggende, 29; Fr. ens et hors, IX, 180.

Dairenbinnen, 1° binnen in deze plaats, 288; 2° binnenwijl, 298; Fr. entrues, XI, 31.

Dairenboven (**darenboven**), ten anderen, en meer, 245, 332, 502; Fr. et plus, XI, 57.

Dairentenden (**dairenteynden, darenteynden**), 1° op 't einde daarvan, 218, 219; 2° eindelijk, 96, 500; Fr. et adont, X, 59.

Dairentwisschen (**dairtwischen, dairentwischen**), daartusschen, binnenwijl, 51, 71, 194.

Dairin, daarin, 71.

Dairnaest (**dairnaist**), daarnevens, 315, 421.

Dairof, daartoe, 2.

Dairomtrent (**dairomtrint, dairommetrent**), daaromtrent, in de omstreken, 84, 370, 426, 513.

Dairover, 1° **— doen**, een bevel overtreden, 188; 2° **— liden**, oversteken, 289.

Dairre, 275; zie **dair**.

Dairstu — af, waarvan gij, 242.

(**Dairtegensseggen**) **dairtegensgheseit**, tegenspreken, weigeren, 122; Fr. dessissent dou non, X, 80.

Dairt — of, waarover, nopens hetwelk, 83.

Dairtoe, daarvoor, 549.

Dairup : **— sijn**, daar meester van zijn, 180; Fr. en estoient maistre, X, 228.

Dairuut, daaruit, 52.

Dack (**daecx**), 393, 430.

Dalen (**daelden**), 1° dalen, ergens naar beneden gaan, 113, 219, 381 : **ene laechte nederwaert —**, 113; Fr. avaler un tierne, X, 73; 2° ondergaan (van de zon) : **up hoir — sijn**, aan 't ondergaan zijn, 176; Fr. le souleil s'en alloit tous jus, X, 225.

Dalphijn, titel van den troonopvolger in Frankrijk, 265, 416; Fr. li Daufins, XI, 6, 131. Zie de lijst der persoonsnamen.

Damse, naar de stad Damme, Dammewaarts, 500.

Dan, vgw. dan, 82; Fr. fors, IX, 229; **nie dan — dan**, niemand — als, X, 54.

Dan, dat, 129 reg. 13.

Dan, dan dat, 401.

Dane : **van dane**, van daar, weg, 259; zie **daen**.

Dander = de ander, 104; zie **ander**.

Danc (**danck(e), danx**), 1° dank, 2, 486; Fr. remerchier, IX, 204; 2° lof; **enen dancke weten**, 311; Fr. nous en saront gret, XI, 40; **loff ende dancke hebbe God**, God zij geloofd, 155; Fr. graces et loerges à Dieu, X, 207; **groten danc begaen**, eer, lof verwerven, 60; Fr. acquist grant grace, IX, 211; **den — versteken**, (in het steekspel) den prijs winnen, 469; Fr. ot le pris, XI,

Digitized by Google

195; 3° zin, wil: **sijns danx**, met zijne goesting, 15; **in dancke nemen**, voor lief nemen, 10; Fr. prendoit en gré, IX, 164; **danx of ondanx enen**, willen of niet, tegen heug en meug, 44; Fr. vosissent ou non, IX, 193; **tegen dancke**, ondanks de —, 263.

Danckelijken, gaarne, 245.

(**Danken**) **dancse, danctse**: bedanken, 317, 437.

Danctse = bedankte ze, 137; zie **danken**.

Danof, dan dat, 361.

Dant = dan het, 147, 171.

Darenboven, 245, 502; zie **dairenboven**.

Darre, van **dorren**, durven; z. a. 520.

Darwairts, naar daar, 49; **van — uut**, van daar, 254; **darwairt uut**, langs daar uit, 261 (waar **uutkenden** moet gescheiden worden).

Dat, dan, 364, 550; zie ook **dair**, dan, 364; Fr. que, plus que, XI, 88.

Dat, daar, waar, 3, 190: **dat — af**, waarvan, waardoor, 3; **dat — inne**, waarin, 190.

Dat = dat het, 348; zie **dattet**.

Date, dagteekening, 539.

Dats = dat is, 143.

Dats = dat — des, 17, 46.

Datselfde, hetzelfde, 73.

Datstu, dat gij, 182, 191, 414.

Datte, dat: **dit of —**, dit of dat, 164.

Datter, dat daar, wat er, 58.

Dattes, waarvan, 64.

Dattet = dat het, 24, 31, 33; zie **dat** = dat het, 348.

Dattie = dat die, 250.

December (**Decembri, Decembrij, des Decembrijs**), 308, 337, 349, 547.

Decima, tiende penning, **een geheel —**; 360, 362; Fr. un plain decime, disime, XI, 87, 88; vergelijk **penning**, 361: **metten X^en^ penning**; Fr. les disismes des églises, XI, 88.

Dedelicken, (sic) doch zeker wel voor **degeliken**; goed, zeer wel, 11; Fr. assés, IX, 165.

Deden = deed hem, 118, 224, 407; zie **doen**.

Deel, zeker getal, hoop, 358; Fr. un mont de villains, XI, 85; **up een groot deel na**, bijlange (niet), 199.

Deelachtich, medeplichtig, 163; Fr. participant, X, 213.

(**Deelhebben**) **hebs deel**: **God hebs deel**, God zij gedankt, 489; Fr. Dieux i ait part, XI, 230.

Deerlijk, adj., jammerlijk; **een — sake**, een bedroefde toestand, 166.

Deerlijk, bijw., (**deerlijken**), op jammerlijke wijze, 169, 213; Fr. estoit une pités de veoir, X, 219.

Dege, voorspoed; **— doen**, in iets slagen, welvaren, 346; **te degen**, naar behooren, 388.

(**Degeliken**, 17; zie **dedeliken**).

Deylen, zie **delen**, 205.

Deinken (**deyncken, deinckt, dynct**), 6-8, 20, 25, 106, 123, 143, 191, 194, 217, 218, 386, 408, 524; zie **denken** en **gedeyncken**.

Deken (**dekenen**), beddedeken, 304.

Deken (**dekenen**), 1° deken van een ambacht of gild, 12, 18, 32, 38, 42, 44, 68, 129, 131, 133, 143, 151, 179, 526-529, 532, 544-546; Fr. doiiens, IX, 162, 164, 171; diiens, X, 149; — bepaaldelijk: **deken van den scipluden**, 21; **deken van den Witten Caproenen**, 21-25, 30, 31; Fr. doiien des blancs cappronts, 174, 176; **deken van den cle(i)nen ambachten**, 18, 21, 25, 42, 44, 45, 68, 86, 143, 188; Fr. doiiens des menus mestiers, IX, 171; 2° deken, hoofd der geestelijken aan eene bepaalde kerk verbonden, 226.

(**Decken**) **gedect**, 48; Fr. couvrir, IX, 196; **after gedect wesen**, achter iets beschut zijn, 174; Fr. il s'estoient repeus et quatis entre leurs ribaudiaux, X, 224.

Decollacio: zie (**Sinte**) **Jan —**, 27.

(**Delen**) **deylen, deylde, deyldse, gedeylt**: 1° deelen, verdeelen, 27, 131; 2° uitdeelen, 156: **gelijck deylen**, aan een ieder een gelijk gedeelte uitdeelen, 205; Fr. depattie onniement, X, 247; 3° in evenredige groepen verdeelen, per

Digitized by Google

groepen schikken, 413; **hem an tween deylen**, zich scheiden in twee rijen, 61; Fr. se ouvrirent tout en deux parties, IX, 212.

Delogieren, vertrekken, 267; Fr. se deslogerait, XI, 7.

Den, wien, 163.

Dèn = deden, 127; zie **doen**.

(Sinte) Denijs, (heilige man —), 320, 326; Fr. au nom de Dieu et de Saint Denis, XI, 47; en l'onneur de Dieu et de monsigneur Saint Denis, XI, 51.

(Denken) deinken, deyncken, dunken, duncken, dynct, dunckt, dacht, dachte, dachten, dochte, dochten, deinckt (imperat.), **deinckende**), 1° denken, 6-8, 20, 25, 46, 56, 59, 106, 123, 143, 191, 217, 218, 344, 377, 386, 408, 440, 513 aanvull., 524: **dairup deinckende werden**, op iets beginnen te denken, overwegen, 87, 424 [waar **deincken** verkeerde lezing is voor **deinckende**]; 2° schijnen, dunken : **het dynct my**, het schijnt mij, mij dunkt, 191, 217, 434, 527; 3° staande houden, beweren, 56; Fr. il maintenoient, IX, 202, zie **gedencken**; 4° als subst. gebruikt : **na minen dunken**, volgens mij, 377; Fr. il n'est avis, XI, 100.

Deraf, 480; zie **dairaf**.

Derde (derden), 1° derde, 522; [waar **derden man**, moet gescheiden staan]; 2° derde deel, een derde, 106; Fr. le tierce, X, 67; 3° **met hem derden**, met hen drieën, 153; Fr. lui troisième, X, 205.

Derdendeel, een derde, 10; Fr. au tierch, IX, 164.

Deren (deerde), 1° schaden, 370, 507; Fr. leur grevast, XI, 94; 2° verdriet aandoen en schade berokkenen, hier bepaaldelijk bevechten, 133, 387; Fr. guerroient, X, 140; Fr. qui lui fust contraire ou ennemi, XI, 107.

Dergheenre, gen. meerv. van **deghene**, deze, 401, 504.

Derme(n), darm : **bij den wonden ende bij den dermen**, bij de vijf wonden van Christus en de scheuring zijner darmen (eene verwensching), (slaat dood) zonder genade en op de wreedste wijze, 44; vergelijk **wonde**.

Des, vgw. alzoo, 106; Fr. se, X, 67.

Des, waarover, 57.

Dese, deze, gindsche, 192; **dese ende dese**, en nog veel andere, 503, 550; Fr. tels gens et tels, XI, 240; **uut dese**, daarom, 339.

Desesperacie, vertwijfeling; **bij —**, ten einde raad, 471.

Desesperate lude, wanhopige lieden, 170; Fr. gens desesperés, X, 219; zie **mistroistige**.

Desgelijcx, alsook, zoo ook, 42, 47, 472; Fr. ossi, IX, 195; parellement, XI, 260; zie **diesgelijcx**.

Desselven (avonts), — **saterdages**, 380, 493.

Desser, waarvan er, wier, 139.

Dest (hem **gelieft**), zoo het (id.), 166; Fr. se il li plaist, X, 216.

Destrueren (destrueeren, destruweren, destruerende, gedestruweert, gedestrueert), vernielen, 1, 24, 27, 63, 76, 198, 203, 312, 333, 350, 360, 369, 378, 393, 512; Fr. abatu, IX, 213; droit rué par terre, X, 242.

Destructie, vernieling, 135, 335; Fr. destrucion, X, 142.

Destruweringe, vernieling, 148; Fr. destrution, X, 201.

Desweeghs, naar daar, 355.

Devyse (dyvise), leus, 211, 217, 220; Fr. sa devisse, X, 256.

Devocie(n), godvruchtigheid, 172, 173, 364; Fr. devotion, X, 222.

Devote (gebet), godvruchtig, 517.

Devotelijken, op vrome wijze, 321, 498.

Dexel, (fig.), geheime of voorgewende bescherming, 239, 471; Fr. soubs l'ombre d'eux.

Di, u, 183; **dy**, 181, 324; **dij**, 242; zie **du**.

(Dichten) gedicht, schrijven, opstellen (brieven), 524, 532; Fr. ordonnées de biaux langages et de biaux traités, XI, 295.

Dicht in een, dicht bijeen, 113.

Diefte(n), 187.

Diegene (dieghene, dieghone), 128, 141, 550 en var.

Digitized by Google

Dien, vnw., dezen, 55, 287.

Dien (diene) = die hem, 16, 19, 554.

Dienen (dyenen, diende(n), gedient), 1° noodig zijn, 5; 2° helpen, in dienst zijn van iem., 82, 149, 156, 513, aanvulling; Fr. servir, IX, 228; 3° onderdanig zijn, 404; 4° opdienen, tafeldienen, 195; 5° in voege zijn, gezag hebben, 16; Fr. qui le loi maintenoient, IX, 169.

Dienre (dienren), dienaar als knecht of ambtenaar, onderdanige, 10, 27, 38, 63, 144, 199, 304, 378, 384, 541, 543; Fr. sergens ou officiers, IX, 164, 178; X, 243; XI, 303; ses vallès, X, 149; ses varlès, IX, 304; je suis soudoiiers ou pappes, XI, 101.

Dienste, 1° mis: — **goids**, hier begrafenisdienst, 450, 451; 2° bediening, 9, 82; Fr. service, IX, 229; **hoire — gebieden**, zich onderwerpen, 195; Fr. remonstrant service, X, 240; **enen sinen — nemen**, iem. van zijn ambt ontslaan, 7; Fr. li ostera son office, IX, 163; 3° hulp : **te dienste comen**, ter hulp komen, 406.

Dienstelick, gedienstig, 154.

Dienstknecht, 277; Fr. vallès, XI, 14.

Dyepe (te-), 121.

Diepte, 389.

Dyer (diersten, duyer), 1° duur, kostbaar, 112, 271, 384; Fr. il sera bien comparé, XI, 105; **ten diersten**, tegen zeer hoogen prijs, 111, 433; 2° (fig.) : wreed, hoog en duur, 112.

Dierre = van deze van, 23.

Diergelike, adj. 121.

Diergelijckx, voornw., al zulke zaken, 69.

Dies, voornw., 1° dit, 1; **onder — dat**, terwijl dat, 306; Fr. entruesque, XI, 37; 2° daarvan, 60.

Dies, bijw., waardoor, om welke reden, 52.

Diesgelijcx, 2; Fr. et eussi, IX, 158; zie **desgelijcx**.

Diestu = die gij, 183.

Diestu, als het u, 442.

Diesulke, vnw. diezelfde, degenen, 15; Fr. tels — qui, IX, 168.

Diet = die het, 59, 121.

Diewelke, 315.

Diewijle, terwijl, 342.

Dick (dicke), dikwijls, 6, 521; — **genoech**, dikwijls genoeg, 401; in het « derde boek » hebben wij nog gevonden, fol. 202 : **dijck genoeg**; Fr. uitgave van Kervyn de Lettenhove, T. XIII, 35, plusieurs fois.

Dick (dicste), 109, 288.

Dicte, subst., 323.

Dickwijle (dicwijle, dijcwijle, dickwil), 52, 81, 100, 136, 216, 549 en var.; zie **dick**.

Din, uw, 183, 324; **dyn**, 242.

Ding (dinc, dinck, dinct, dinch, dingen), ding, zaak, 7, 26, 68, 337 : **een scoon dinc**, iets schoons, 39; **een heerlic, lustelijken, jammerlijken dinc sijn an te sien**, iets prachtig, vroolijk of droevig om zien, 176, 337, 413; **om geen — ter werelt**, voor niets ter wereld, om geene welkdanige reden, 65, 160, 237; **eerst ende voir alle dinck**, eerst en vooral, 241; **voir alle dinc toesien**, op alles goed letten, voorzichtig zijn, een oog in 't zeil houden, 49; Fr. soiés sus vos garde, IX, 197; **hoir dingen wael toesien**, hardnekkig te werk gaan, doordrijvend werk verrichten, 472; Fr. pour bien besongnier, XI, 201; **quade dingen**, euveldaden, 187; Fr. autres mauvais fais, X, 234.

Dingnyteyte(n), eerbewijzing, 498.

Dinct, 337; zie **ding**.

Dinxdach (des dinsdages, dinxdages, dynxdages, dijnxdages), 290, 292, 295, 379, 435, 468-498, 526.

Discoirt (discoirden), tweedracht, twist, 245, 542.

Dispensator, huisbestuurder, hofmeester, 361.

(Disponeren) gedisponeert, in zekeren toestand staan, 441.

Dissimulacie, bewimpeling : **sonder —**, zonder arglist, 542; Fr. sans fraude, XI, 305. Zie **ferpel** en **toetissinge**.

Dissimuleren, gebaren, schijnbaar rechtzinnig omgaan met iemand, 244.

Dit, voor die, 518; Fr. il, XI, 285.

Digitized by Google

Divers(e), verscheiden, 92.

Dyvise, zie **devyse**, 220.

(**Dobbelen) dobbelende** : met teerlingen dobbelen, 426; Fr. jeuwans as dés, XI, 139.

Doch, toch, 54, 73, 214; Fr. or, X, 223; et enssi que, IX, 201; — **mer doch,** nochtans, 233; Fr. toutesfois, X, 271.

Doch, dochte, van **dogen**, z. a. 181, 255, 516.

Dochte (dochten), imperf. van **denken**, z. a. 191, 217, 218, 386, 408, 434.

Dochtere(n), 200; **te — hebben,** voor dochter hebben, 482.

Dode(n), adj., zie **doit**, 70.

Doden (doeden, doot, gedoit), doodslaan, ter dood brengen, vermoorden, 73, 79, 127, 242; Fr. ont mort, IX, 221.

Doden, subst., gedoode personen, 92.

Doe, voegw., toen, 3, e. e.

Doe, bijw., dan, 3, e. e.

Doegaen, toegaan, naderen, 550 en var.

Doecke : **zijden —,** 420.

Doen (doet, doewij = doen wij, **dede, dede(t), deden, dèn, duch** (imperat.), **gedaen** , 1° doen, 2, 19, 34, 63, 114, 118, 137, 324; zie **relatie**; 2° bekendmaken : **een gebodt doen,** een bevel afkondigen, 40; Fr. che banc fait, IX, 190; 3° **hierover doen,** een bevel overtreden, 41; 4° **wat te doen geven,** iemand lastig vallen, 320; **te doen crigen,** lastig gevallen worden, 289; 5° **in iets te doen sijn,** er iets aan te doen zijn, 427; 6° **sovele doen dat,** trachten te, 191; Fr. fai tant que, X, 237; 7° **te doen sijn,** noodig zijn, 132; Fr. quant il besongnoit, X, 140; **te doen hebben,** noodig hebben, 121; Fr. il leur en falloient, X, 79; 8° **an iets doen,** zich iets aantrekken, 453; 9° **wat dair doens is,** wat daar gaande is, 415.

Doenlike(n) (doenlijken), uitvoerbaar, mogelijk, 6, 124, 245, 272; Fr. voie faisable, X, 281; cose qui se taille à faire, XI, 11.

[**Doewij** = doen wij, 324; in het hs. gescheiden **doe wij**]; vgl. **gawij,** voor **gaen wij.**

Dogen (doch, dochte), 1° deugen, 181, 255; **hier doch geen,** hier is het niet geradig te (blijven), 181; Fr. estoit contraires, X, 289; 2° kunnen, 514; Fr. pooit (faire), XI, 282; 3° gedoogen, mogen toelaten, 261.

Doichde (duechde, dueghde), 1° het goede, goede daad, weldaad, 183, 549, 550; **enen — doen,** iemand een dienst doen, goed doen, 550 en var.; **die — helpen vinden,** eene zaak tot een goed einde brengen, doen slagen, 55; 2° ernstige zaak, 232; 3° **ghene — in hem hebben,** geene goede inzichten hebben, 342; 4° waarde, 220; Fr. bonté, X, 258; 5° goedertierendheid, eensgezindheid om te helpen in tijd van nood, 133; Fr. celle unité, X, 140; 6° genegenheid, liefde, 351; Fr. avoit conquis l'amour entirement, XI, 71.

Doichdelijken (dueghdelijken), 1° op eene eerlijke, rechtzinnige wijze, 4, 73, 152, 373; Fr. droiturièrement, IX, 160; 2° op eene verstandige, redelijke wijze, 460, 544; Fr. raisonnablement, XI, 306.

Doir, deur, 184; zie **dore.**

Doirdat, omdat, 531; Fr. se, XI, 294.

Doirbrengen, uitvoeren, doordrijven, 5, 7.

Doirduwen, doordrijven, 9, 328.

Doirenbosche, zie **doirnenbussch,** 191.

Doirgaen (duergaen, gaet doir, doirghinck, ghingen doir), 1° voorbijgaan, zijnen weg voortzetten, 147, 213, 324, 328; Fr. passèrent oultre, XI, 54; se passa, X, 151; **hoiren ganck doirgaen,** altijd zijnen weg voortzetten, 177; Fr. toujours aller devant eux, X, 226; 2° omgaan, handelen met iemand, 127; 3° voortdoen, 287.

Doirgaende, onafgebroken : **met enen — draf,** zonder ergens te blijven staan, 509, 510; zie **draf.**

Doirgaens, adj., doorloopende (in een kleed), van boven tot onder (streepen in een kleed), 351; Fr. d'un lés, XI, 71. Zie **vaesse,** subst.

Doirganck, doorreis, vijandelijke inval in een land, 225, 512; Fr. celle envaïe, XI, 247.

Doirghaens, bijw. doorgaans, over 't algemeen, 2, 465.

Digitized by Google

Doirhouden, doorklieven, 282; Fr. tensser et passons tout oultre, XI, 19; zie **houden** (**houwen**).

(**Doirjagen**) **doirgejaeght,** snel doorrijden, 452.

(**Doircruisen**) **doirgecruyst** : met palen, stokken of staken, kruiswijze geplaatst, den doorgang belemmeren, 270. Zie **doirstaken.**

Doirlijden (**duerlijden, doirleedt, duerleedt, leet duer, leedt-duer, doirleden**), doorrijden, niet blijven staan, doortrekken, 90, 162, 214, 355, 417; Fr. passeroient, X, 54; passoit oultre, IX, 214.

Doirne(n), doorn, 218, 265; Fr. d'espines, X, 257; **buskijn van —,** doornstruik, 309, 314; zie **boskijn.**

Doirnenbussch(en) (**doirenbosche**), doornstruik, 191, 314; Fr. ung buisson, X, 237; zie **boskijn.**

Doirnicse (**doirnix**), van Doornijk : **doirnix man,** inwoner van Doornijk, 233; **et — lant,** 't land van Doornijk, 208, 211.

Doirpe, zie **dorpe,** 118.

(**Doirratelen**) **doirratelden,** al wapperende ratelen, 277.

Doirreysen, 233, 471.

Doirrijden (**reedt-doir, reden-doir**), 1° (te paard) doortrekken, 212, 260, 405; Fr. passèrent oultre, XI, 109; Fr. chevaucha oultre, IX, 212; 2° als substantief : doorreis, 351; zie **dachreyse.**

Doirsien (**duersien, sach-doir, doirgesien**), onderzoeken, 20, 75, 98, 257, 536, 537; Fr. tout considéré, X, 60: ferons veoir, XI, 300.

(**Doirslaen**) **doirsloegen,** door en door slaan, 330; Fr. il rompoient, XI, 55.

(**Doirsoeken**) **doirgesocht,** doorsnuffelen, 24.

(**Doirstaken**) **doirgestaekt** : den doorgang met staken belemmeren, 270; zie **doircruisen.**

(**Doirsteken**) (**stakentduer, doirgesteken**), 1° doorsteken, 287; Fr. les enfilloient, XI, 22; 2° **hem —,** spoedig in 't gedrang wegvluchten, 530.

Doirtochte, het doorvaren (der schepen), 46.

Doirweten, grondig kennen, 283.

Doit, adj., 1; zie **doof.**

(**Doitbliven**) **doitgebleven,** 26; zie **doot-bliven.**

Doitlijc (**dooitlijc, doottelijken**), den dood veroorzakende, 5, 328; Fr. une guerre mortel, IX, 161; **een — oirloich oirlogen,** eenen zeer wreeden oorlog voeren, strijden tot der doot toe, 83.

Doitlijken, bijw., **—haten,** 26; Fr. haioit à mort, IX, 178.

Doitslaen, 3; zie **dootslaen.**

Doctrine, wetenschap, 132; Fr. son escolle et sa dottrine, X, 140.

Dolen, 1° in dwaling verkeeren, 369; Fr. nous nous fourferons, XI, 93; 2° verkeerd handelen, 240; Fr. nous esrommes, X, 277; zie **ontweecht.**

Domeyne(n) (**domeynnen, domayne**), heerlijke goederen, bepaaldelijk van den graaf of van den koning van Frankrijk, 19, 201, 215, 341, 353; (verbonden met **erve**); Fr. l'irétage, IX, 171; demaine du roiaume, X, 244; zie **rente** 2°.

Dommel(en), (zekere maat), duimlengte, 206; Fr. pols, X, 248.

Donreboscruyt, buskruit voor « **donrebussen** » kanonnen, 133; zie **salpeter.**

Donredach (**donredage, donredages, donredaichs**), 49, 136, 297, 320, 335, 525; Fr. joeudi, IX, 197; joedi, X, 137.

Doeme, domkerk, 497; Fr. eglise catedral, XI, 236.

Dooitlijc, 5; zie **doitlijc.**

Doorlijken (**dorelijken**), dwaaslijk, 47; Fr. follement, IX, 193; **— an iets doen,** in iets gek handelen, gek zijn om dit te doen, 453; Fr. dont il fist follie, XI, 180.

(**Doorlopen**) **doergeloopen** : doorsteken (met een wapen), 120.

doot (**doit, doden**), subst., de dood, het sterven, 1, 36, 41; **ter doot gequetst,** doodlijk gekwetst, 48; Fr. bleciés, X, 76.

Doot (**doit, doden**), adj., 1° dood, 1, 41, 332; 2° gedoode persoon, 70; **om doit bliven,** door iets sterven, 1; Fr. furent mort, IX, 158; 3° ongeldig, 541.

Digitized by Google

Dootbedde, sterfbed, 479; Fr. au lit de la mort, XI, 223.

Dootbliven dootbleven, doodtbleven, dootgebleven, doitgebleven), sterven, omkomen, 1, 26, 177, 255, 473; Fr. occis, IX, 178; i furent mort, X, 290.

(**Dootrekenen**) **dootgerekent**, afrekenen (figuurlijk), 350; zie **kerfstock**.

Dootslaen (**doitslaen, dootslagen, dootsloegen, dootslogen, slogen-doit, doitsloegen, sloechdyluden-doot, sloegt gij doit, sloegen-doot** = sloeg hem dood, **sla doit, slach doet, dootgeslagen, doitgeslegen**), 3, 15, 24, 25, 44, 76, 103, 108, 109, 112, 130, 137, 147, 221, 275, 384, 454, 551; Fr. ochire, IX, 160; ocient, X, 64; **slach doot! slach doot!** oorlogskreet, 137; Fr. à la mort, X, 143; zie **crepel**.

Dootslage, moord, 549.

(**Dootsteken**) **dootgesteken**, 142.

Doottelijk(en), zie **doitlijc**, 328.

(**Dootverslaen**) **dootverslagen**, vermoorden, 203.

Dootwesen, 480, 481.

Dore (**doir, duere**), deur, 109, 150, 184, 281; **voir hoir duere**, vóór de poorten der stad, dichtbij, 496; Fr. trop prochaine, XI, 236.

Dorelijken, zie **doorlijken**, 47.

Dorfte (**dorften**), imperfekt van **dorren**, 402, 432.

Dorp(en) (**doirpe**), dorp of stad, 17, 118, 119, 316; Fr. villes, XI, 44; **een groedt dorp**, eene belangrijke stad, 291; Fr. une grosse ville, XI, 25; **upten dorpen te lande**, 250; Fr. sur le plat pais, X, 285.

Dorpkijn, 192.

Dorre; — **gesellen**, arme menschen, geringe kerels, 292, 297, 234. Zie **geselle**.

Dorren (**darre, dorfte(n), dourfdy, dorste, dorsten, dorstijs** = dorst hij des, **gedorren**), 1° durven, 2, 4, 7, 20, 26, 71, 146, 193, 297, 402, 432, 515, 516, 520, 521; Fr. osoit, IX, 159; osoit, IX, 220; estre si ossés, X, 150; 2° mogen, 356.

Dorstijs = dorst hij (met den genitief) dat, 4; Fr. il ne parosoit; zie **dorren**.

Dourfdy = moogt gij, 356; van **dorren**.

Drade, snel; **also — als**, zoodra — als, 485; Fr. ossi tos — que, XI, 227.

Draeybome(n) (**draybomen**), balie, 493, 494; Fr. les bailles, XI, 233. Zie **baelge**.

Draf; **met enen doirgaenden — andraven**, snel vertrekken zonder zich ergens op te houden, 509, 510; Fr. se missent en cheval, XI, 245.

Dragen (**draich, droech, droege, droeg en**), **draghe, gedragen**), 1° dragen, 3, 11, 106, 287; **enen** —, iemand genegenheid toedragen, ondersteunen, 62; Fr. je les ai amés, portés, IX, 213; 2° **raedt** —, beraadslagen, 115; Fr. eurent conseil, X, 75; 3° **tegens enen dragende**, tegen iemand met vijandelijke inzichten bezield zijn, 2, 3; Fr. contre lui, IX, 175; 4° **enen hoeschen mondt dragen**, iemand beleefd en gevoeglijk aanspreken, 182; Fr. aies bonnes bouche, X, 230; 5° **hem dragen**, zich op zekere manier gedragen, zich houden, handelen, zich voegen, 5, 6, 7, 51; Fr. s'en vosist acquiter, IX, 161; se portoit vaillanment, IX, 199; 6° beloopen (geld), 361; zie **ghedragen** Gloss. II.

Drayen (**drayede(n)**), 177, 209; — **hem in**, zich met iets bemoeien, 299; Fr. qui se boutoit en ces tretiés, XI, 31.

Dragelix ste), tilbaar, verporbaar, verdraagbaar, 435, 436.

Drange (**dranghe, drangghe**), 69, 179, 287, 328, 330; Fr. boutèrent en la presse, XI, 56.

Draven, 81, 360; Fr. couroient, 228; verder: venoient lanchier. Zie **Yser**.

Dreygemente, bedreiging, 198.

Dreyginge (**dreghinghe**), bedreiging, 198, 486; Fr. menaches, X, 242; manaces, XI, 228.

Dreincken (**dreincte, gedreinct**), verdrinken, 205, 255, 256, 428, 455; Fr. noiiées, XI, 181.

Drecke, 296; Fr. en l'ordure, XI, 29.

Dreppel, drempel, 190.

Drie (**drien, drier**), 153, 157, 159; **van drien een**, van drie zaken een, 167; Fr. des trois coses l'une, X, 217.

Digitized by Google

(Drie) III coningendach (heylige —), 459; Fr. l'Aparision des Trois Rois, XI, 187.

Driedeel(en), de drie vierden, 173; Fr. les trois pars, X, 222.

Dryegen (dryeghde, driegh), bedreigen, 35, 88, 301; Fr. manechoit, IX, 186.

Driesch, driest, vermetel, 127.

Driewerven, 104.

(Dringen) drongen. dringhende: vooruit —, doordringen; Fr. boutoient en venant, XI, 54; s'avanchent, XI, 56.

Drinken (drincken, dringt. droncken), 15, 40, 281; Fr. buvés, IX, 168; **eens —**, 290, 381; Fr. buient un cop, XI, 25, 103.

Driven (dreven), 1° doen, uitvoeren, 107; Fr. fuissoient grants appertisses d'armes, X, 68; 2° op 't water drijven, 70; 3° in de lucht zweven (rook), 312.

Droegen = droeg hem, 287; zie **dragen.**

Droeffenisse, 174; Fr. tristèce, X, 223.

Droevich, 41, 42; Fr. furent mont couronchiet, IX, 190, 191.

Dropel, droppel (waters), 507.

Drome; 220.

(Dromen) gedroomt, 220.

Drossaet (drossait), landvoogd, stadhouder, 81, 98, 110; Fr. senescal (de Hainnau). IX, 228; senescaulx, X, 61.

Drossche (drosse), vaart, geweld, drang, 106, 120. Zie **overloop.**

Druych (druygh, druug), droog, 309, 410, 418.

Druychte, droogte, 430.

Druysch, hardvochtig, 353; Fr. durs, XI, 72.

Druck(e), angst, 283, 357.

(Drucken) dructen, ghedruct: terneerdrukken; in 't nauw brengen, 100; **afterugge —**, achteruitduwen, 45; Fr. reculé, IX, 193; rebouté, X, 62; **hem in éénen hope drucken**, zich al te zamen in eenen hoop vereenigen, 176, 327; Fr. se missent en un mont, X, 226; tout en une, XI, 53. Zie **omme geholpen.**

Du = gij, 242, 432; Fr. tu, XI, 148; zie **di.**

Duch, gebiedende wijs, 2e p. enk. van **doen**, 191; zie **doen**, 3°.

Duechde (dueghde): 183, 549, 550; — 232; — 342; 133, 140, 351. Zie **doichde.**

Dueghdelick (dueghedelijk), deugdzaam, 458, 516; Fr. prendans, XI, 283.

Dueghdelijken, 4, 152, 373, 460, 544; zie **doichdelijken.**

Duen (duene, comparat. **duenre)**, 1° dichtbij, op de hielen, 177, 180, 394; Fr. aspiement, X, 226, 228; 2° wel, goed, nauwkeurig, 53, 488; Fr. si bien, IX, 200; de grant manière, XI, 229; 3° nauw, 201; 4° doordrijvend, 398; Fr. fist tant que, XI, 116; 5° streng, 123, 310; 6° gespannen: — **ter herten gaen, — int herte krijgen**, innig ter harte nemen, 5, 9.

Duer (bijw.), durende, 70; Fr. durant, IX, 219.

Duerbreken: duer ende weder duer den hopen breken, de vijandelijke legermacht doen wijken, 108; Fr. desrompre, X, 69.

Duere, deur, 109, 184, 281, 496; zie **dore.**

Dueren (duyeren, duerde, duyerde, geduyert), 1° duren, 51, 107, 124, 132, 142, 144, 149; 2° uithouden, 279.

Duergaen, zie **doirgaen**, 127, 213.

Duerganck, zie **doirganck**, 225.

(Duercomen) quamen duer; er doorkomen, er in slagen, 76; Fr. en vinrent-il, IX, 223.

(Duerliden) leet-duer: voortduren, 83; Fr. continua toute celle saison, IX, 229.

Duerlijden, voortgaan, 90, 162; zie **doirlijden.**

Duersichtich, scherpzinnig, 123; Fr. il i voient trop cler, X, 81.

Duersien, 75, 98; zie **doirsien.**

(Duersteken) stakent al duer, 287; zie **doirsteken.**

Duyer, 271, 384; zie **dyer.**

Duyeren (duyerde, geduyert), duren, 51, 107, 142, 144, 149, 279; zie **duren.**

Duyerende-doir, gedurende geheel de — 447; toute la messe durant, XI, 160.

Digitized by Google

Duysent (**duysenden**) : 93, 327, 547.

Duyster : duyster nacht, volle nacht, 't midden van den nacht, 179; Fr. toute noire nuit, X, 228.

Duytsch, dietsch : in onser Duitscher tale, in onze dietsche, Vlaamsche taal, op Titelblad, 489, 547.

Duytsche, een Hollander, 277; Fr. des Tiois, XI, 14.

Duytsche here(**n**), Duitscher(s), 480; Fr. as alemans, XI, 223.

Duytsmaken, iem. iets wijs maken, 251.

Duyve, 327; Fr. un blanc coulon, XI, 54.

Duyvel, 272, zie **duvel**.

Duken, buigen, onderdoen, 10; Fr. souffrir, IX, 164.

Dulle, dol, verwoed, 106; Fr. ces esargiés de Gaind, X, 67.

Dunken (**duncken**), 56, 344, 377, 440; zie **denken**.

(**Duplicieren**) **duplicierde**, nogmaals antwoorden, 375.

Dus, zulke, 244.

Dustanyg(**en**), dergelijk, 104, 239.

Duvel (**duvels, duvelen, duyvel**), 206; Fr. deables d'enfer, X, 248; **een werk des duvels**, 2; Fr. œvre de diable, IX, 159; **waer, duyvel**, waar ten duivel! 278.

Duvelye, duivelsche boosheid, 301; Fr. déabli, XI, 33.

Duvels (adj.), helsch, verdoemd, 35; Fr. chils diable de castiel, IX, 186.

(**Duwen**) **duwende**, 324.

Dwaeshede, zotheid (fig.), onzinnige daad, 280; Fr. en telle folie, 5, 17.

Dwaesselijken, op eene gekke of domme wijze, 234, 256, 283; Fr. follement, X, 272, 291.

Dwalen, 1° dolen, zich vergissen op den weg, rondloopen, 113, 182, 275; Fr. desrouter, X, 73; se demucha, X, 231; 2° overdrachtelijk : zich vergissen, 252.

Dwase; die —, onnoozele personen, deze gekken, 65, 69; Fr. li fol, IX, 215; ces folles gens, IX, 219. — Zie **sotte**.

Dwers; — **ende langes**, in alle richtingen, 512; Fr. efforchiement, XI, 246; **dwers doir —**, overal dwars door, 391; Fr. tout parmi, XI, 111.

E

Ede (**eede**), **eedt**, 1° eed : — **doen**, een eed doen, den eed zweren, 365; Fr. juroient solempnellement, XI, 90; 2° eerbewijs : **enen hulde ende — doen**, iem. eer bewijzen en getrouwheid als leenman zweren, 196, 198, 541; Fr. jurèrent foi et loiaulté, X, 241; — **van enen manscappe, hulde ende — nemen**, iemand onderdanigheid en hulde als leenman bij eed doen zweren, 198; Fr. pris le leaulté et l'ommage, X, 242; **den — wedernemen**, van zijnen kant ook den eed van getrouwheid en onderdanigheid afnemen, 131; zie **manscappe**.

Edel(**e**), **adellijk : die —**, 1° edele mannen, personen van den adel, 80, 81, 213, 215; Fr. les nobles, X, 254; gentils hommes, IX, 227, 228; **edel geselschap**, de adel, 301; Fr. gentillèce et noblesse, XI, 33; zie **edelheit**; 2° voortreffelijk, kostbaar : **edele wijnen**, uitstekende wijnen, 189; zie **wine**.

Edelborste, edelmoedig, 72.

Edelheit (**edelhede**), 1° de edelen, edele personen, de adel, 192, 212, 238, 301, 332; Fr. toute noblèche et gentillèche, XI, 57; la noblesse, X, 338; gentillèce, X, 252; zie **edel(e)**; 2° als titel en aangesprokene personen in eenen brief : edele vorstin, 154; U Edele, 238, 340; Fr. à vostre très nobles descreptions, X, 275. Zie **voirsienichede**.

Eedt, 131; zie **ede**.

Een (**ene**), 92; **een die** (met superlatief), een der —, 133; **een ygelijken**, iedereen, 315; **een noch eng**(**h**)**een**, niet een enkele, 108, 397; Fr. ne ja piés n'en, X, 68; **een staen met enen**, het met iemand eens zijn, overeenkomen, 30; Fr. estre [bien] de son signeur, IX, 181.

Eendeels, zie **eensdeels**, 279.

Eendrachte, verdrag, 238. Zie **zoene**.

Digitized by Google

Eendrachteliken, eenstemmig, 8.

Eendrachtich (**eendrachtige**), eensgezind, 70, 85; Fr. estre tout un, IX, 219; d'accord, IX, 231; **eendrachtige stemme**, overeenstemmend, 177.

Eendrachtichede, overeenkomst, 520; Fr. concorde, XI, 286.

Eenpairlijken, eenpairlix, voortdurend, altijd door, 390, 405.

Eens : 1° **eens voiralle**, eens voor al, 407; 2° **eens wesen**, het eens zijn, 194; 3° **eens wechdragende**, (eene som) in eens te betalen, 468.

Eensdeels (**eendeels**), 1° gedeeltelijk, voor een deel, 76, 325, 397; de premièrement, IX, 223; 2° langs den eenen kant, eensdeels, 279.

Eenwille, halsstarrige eigenzinnigheid, 348, 417; Fr. vous avez ouvré de vostre volonté, XI, 132.

Eenwissel(e), enkel, eenvoudig, gewoon, 411; Fr. simples (fossés), XI, 217.

Eer, 1° eerder : **hoe eer — hoe beter**, hoe eer — hoe liever, 298; 2° vooraleer, 273; zie **morgen**; Fr. anchois que, XI, 12; 3° **eer yet lange**, eerlang, kort nadien, 58; Fr. temprement, IX, 204.

Eerbaer (**eerbaren, eerbair(e), eerbairsten**), 1° aanzienlijk, 28, 58, 94, 139, 142, 145, 194, 244; Fr. notable, X, 58; 2° schoon, 74; Fr. euissiés embelli, IX, 222. Zie **notabel** en **wijs**.

Eerbairlijken, beleefdelijk, 55.

Eerbairhede, dapperheid, 125.

Eerden = eerde hem, 407; zie **eren**.

[**Eerdsebiscop**, 365, is eene verkeerde lezing voor **eer dic biscop**; Fr. avant che que li evesques, XI, 90.]

Eere (**eeren**), 211, 242, 375; zie **ere**.

Eeren, 487; zie **eren**.

Eerlijk(en), adj., voor **heerlijken**, zie **heerlic**.

Eerst (**eerste, eersten**), eerst, vooreerst, 239; **dat eerste is**, ten eersten, 167; **in den eersten, metten —, ten eersten, teerst**, vooreerst, van de eersten, 37, 88, 106, 143, 364, 370, 513 aanvulling; Fr. premièrement, X, 52; **int eerste der maent, in 't begin der maand**, 227; Fr. l'entrée dou mois, X, 264; — **eerst, — ten anderen, — ten derden**, ten eersten, ten tweeden, ten derden, 224; **ten eersten, — item, — item, — ende —**, ten eersten, ten tweeden, ten derden, en —, 264; Fr. et —, et — et, XI, 4; **in den eersten —, dairna —, voirt —, oic —, ende —**, ten eersten, ten tweeden, ten derden enz., 265-267; **als sij eerst mocht**, zoo rasch zij konden, zoo haast mogelijk, 26; Fr. au plus appertement qu'ils peurent, IX, 177.

Eerwairdelijken, op eerbiedwaardige wijze, 60.

Eerwairdige, eerwaardige (bisschop), 164.

Eerwerdichede, (titel van aangesproken persoon) : eerwaardige heer (bisschop), 375.

Effen, 69; zie **lage**.

Eygen (**eyghen**), adj. 1° lijfeigen : **eighen lude**, lijfeigenen, 350; Fr. par manière de serviage, XI, 70; vgl. Fol. 74 : **serf of eygen**; 2° aan ons zelven toebehoorende, ons eigen, 296.

Eygen, subst., lijfeigenschap ; **voir syn eygen nemen**, personen voor lijfeigenen aanzien, 340; Fr. les tenir par siens, XI, 63.

Eygenscappe, slavernij, 172; Fr. servitude, X, 221.

Eynde, zie **ende**, subst. 6, 470, 474.

Eyndelicke (**eyntelicke**), bepaald, 159, 354; Fr. finable, X, 210.

Eynden (**gheeyndet**), eindigen, 153, 190, 391, 431 : **sijn leven —**, zijn leven eindigen, sterven, 114.

Eynge, eng, 25; Fr. estroit, IX, 177.

Eijsken (**heischen, heyschen, heyschenne, heysschen, heischt, heyschte, geheyscht**), 1° eischen, vragen, 16, 122, 152, 225, 229, 230, 341, 344, 386; Fr. en avons sommé, IX, 169; 2° in rechte dagen, 213; Fr. demandé, X, 254.

Eldre, elders, 193.

Elc (**elx**) : **elc up andere**, de een naar den anderen (kijken), 215; Fr. l'un l'autre, X, 254; **elc after ander**, de een na den anderen, 446; **sij elx**, ieder van hen, 102; **elx hoirluden**, ieder van

Digitized by Google

zijne gezellen, 23; Fr. à vos gens, IX, 175; **elx sijns wegens**, elk van zijnen kant, de een hier de ander daar, ieder afzonderlijk, 25; Fr. li un chà li autre là, IX, 177; **in elx**, in elk dezer, overal, 36; Fr. partout, IX, 186.

Elcandere (**elckanderen**), 3, 16, 440.

Ellende, 1° ballingschap, 512; 2° ongeluk, armoede, 156, 190, 255; Fr. misère, X, 236; meschief, X, 289.

Emmermeer, ooit nog, nooit, 26; Fr. jamais, IX, 178.

[**En**, 375, is verkeerde lezing voor **ten**; zie **errata**.]

En, bijw. ontkenning : niet, 1, e. e.

En, voegw., in geval dat — niet, 13; Fr. se — ne, IX, 166.

En, voornw. = hem, 4; Fr. le, IX, 160.

Ende (**eynd, eynde, cynden**), 1° einde : **int —**, eindelijk, 66, 76; Fr. en le fin, IX, 216; finaillement, IX, 234: **ten eynd uut willen**, eigenlijk willen, bëoogen te doen, 235; **eynde nemen**, eindigen, 470, 547; **syn eynde nemen**, sterven, 109; **in allen enden**, in alle hoeken en kanten, 338; **an allen eynden**, langs alle kanten, 474, 489; Fr. de tous poins, XI, 218; **an genen eynden**, langs geen kant, nergens, 425; **tot wat eynde**, tot welken uitslag, 6; Fr. à le fin, IX, 161; 2° uiteinde, 282; 3° het laatste van, 329; zie **tenden**.

Endepale n), grens, kust, 471; Fr. en la frontière, XI, 200; zie **frontiere**.

Engeen (**engheen**), geen, niemand, 35, 303, 352; Fr. nuls, XI, 72; **een noch —**, niet een enkele, 108; Fr. ne jà piés n'en, X, 68. [**Engeen**, blz. 397 is eene verkeerde lezing voor **en — geen**].

Engels, 1° Engelsch, van Engeland afkomstig, 102, 229, 230; Fr. d'Engletière, X, 63; 2° **— van herten**, **volmaict —**, zeer, gansch engelschgezind, 214, 222; Fr. pur Englois, X, 254; **een — herte in 't lijf dragen**, innig engelsch gezind zijn, zeer genegen zijn voor de Engelschen, 231; Fr. qui avoit le corage englois, X, 269.

Engelse en **engelse noble**, benaming van munten, 363; **VIIIcM engelsce noblen van V engelsen tstuk** = Fr. vint et cinc mille francs, XI, 88. Zie **noble**.

Engiene, 1° middel(s), 280, 368; 2° krijgswerktuig, 234.

Enich (**enigh**), een ander dan hij, 2; Fr. nuls sires, IX, 159; **enich uwer**, iemand van u, 184.

Enichsinnes, eenigszins, 59, 122.

Enclauwe (**enclaeuwe**), enkel der voeten, 281 : **ter enclaeuwe toe**, tot over de enkels, 284; Fr. kievilles, XI, 18.

Enne, 1° of (na eene ontkenning), 418; 2° zoo niet, 287; Fr. se ne fust, XI, 22.

Ennelopen, binnen in huis loopen, 184; Fr. entrent en la maison, X, 232; zie **inlopen**.

Ent, 473. Zie **wantent**.

Entrouwen, nu dan, zoo, 200, 368; Fr. or, X, 224.

Ere (**eere, eeren, eren**), aanzien, eer, roem, 75; Fr. sen honneur, IX, 223; **mannen van eeren**, aanzienlijke, edele heeren, 375; Fr. barons et chevaliers, XI, 98; **luden van eeren ende van wairden**, personen beroemd en geëerd voor hunne dapperheid, 221; Fr. comme très vaillans gens, X, 259; **deden hem niet so veel eren**, gewaardigden zich zelfs niet hem —, 67; Fr. ne le daignèrent encliner, IX, 217; **up dijn eere ende truwe**, **bij truwen ende eeren**, op uwe (zijne) eer, op uw (zijn) eerewoord, 242; Fr. sur ta foi, par ma foi, X, 279.

Eren (**eeren, eerden** = eerde hem), eer aandoen, vereeren, 111, 168, 407, 487; Fr. conjoïr l'un l'autre, XI, 229.

Erf (**erve**), eigendom aan grond, erfgrond, 17, 22, 82, 198, 214, 539, 540; Fr. iretage, IX, 170; hiretages en rentes, IX, 229; l'eritage, X, 242; zie **heerlichede** en **rente**.

Erffelijken, bijw. 9; Fr. hiretablement, IX, 164.

Erffvrouwe, wettige vorstin (koningin van Frankrijk), 536; Fr. hiretière, XI, 298.

Erfgename; **recht —**, afstammeling in rechte lijn, 209, 213; Fr. hiretier, X, 250. Zie **oir** en **erfname**.

Erfcastelijn, erfelijke, wettige kastelein, 82; Fr. chastelains et hiretiers, IX, 229.

Digitized by Google

Erfname, erfgenaam, 201, 458, zie **erfgename.**

Ergher, comp. : **dat — was**, wat slechter was, 240.

Erven (**erfde**), als erfdeel geven, 227, 506; Fr. ahireter, X, 265; rendi et aherita, XI, 242.

« **Escuïer d'escuïerrie** », Fransche titel gegeven door Philips van Bourgogne aan Frans Ackerman, 550.

Et, voornw., het, 88.

Etc., de latijnsche uitdrukking voor enzoovoorts, 79, 84.

Eten (**at, adt, aten, g(h)egeten, teten**), eten : **eten des middages**, middagmalen, 5, 41, 62, 174, 243, 435; Fr. dis..è-zent, disna, IX, 213, 214; **teten hebben**, iets hebben om te eten, 170; **een maeltijt teten geven**, een eetmaal geven, 243, 309; Fr. donna à souper, XI, 391.

Eter(s), 205.

Evel, ontstemd : **evele moet**, gramschap, 67. Zie **moet.**

Ewelijken, 1° voor eeuwig, 9, 76, 306, 387 ; 2° altijd voort, 178.

Ewig (**ewigh, ewijg, ewygen**), eeuwig, 146, 335 [waar enige verkeerde lezing is]; **tot — dagen**, 306; **ewighen tijden**, voor altijd, 542, 545.

(**Examineren**), **geexamineert** (**geexamyneert**), 1° onderzoeken, bekijken, 243; 2° een verhoor doen ondergaan, 123.

Exceptie(n) (**excepcien**), voorbehoud, 57, 299; Fr. reservacion, XI, 31; zie **middel** en **condicie.**

Exellent(**en**), voornaam, verheven : als titel van aangesproken persoon, « **zeer hooge — heer** » (koning v. Frankrijk), 238; Fr. très exellent signeur, X, 275.

Exellentelick, bijwoord : op voorname, deftige manier, 498; Fr. très exellentement, XI, 236. Zie **wairdelick.**

Exempel (**exemple, exempelen**), voorbeeld, 20, 79, 518, 519; Fr. exemple, IX, 170; **exemple wesen**, tot voorbeeld strekken, 544; Fr. soit exemplaire à, XI, 305; **exempel nemen an**, tot voorbeeld nemen, 153, 161, 241; Fr. se exemplieront, X, 212.

Expedicie, haast : **— nemen**, haastig zijn om iets te doen; **— ende cortinge nemen van**, spoedig eene zaak, een toestand doen eindigen, 308; Fr. vosissent bien estre plus tos délivré, XI, 38.

F

Fagotte(n), takkenbos, 221; Fr. fagos, X, 221, 259. Zie **rijs.**

Fackele(n), 180, 181, 296; Fr. falo(t)s, X, 229; XI, 29.

Fame, gerucht : **die fame gaet**, 't gerucht loopt, men zegt, 20, 58, 240, 300; Fr. sicomme renommée queurt, IX, 172, couroit, IX, 203; sicomme on disoit, XI, 32.

Fantazeren (**fantazeerde, fantazerende, fantazeerende, fantizeerrende worden**), overpeinzen, 66, 67, 238, 275; Fr. en fu tous merancolieus, IX, 216, eut merancoliet, X, 275.

Fantasie(**n**) (**fantasye**), mijmering, denkbeeld, gedachte : **— hebben (in sinen hoofde)**, overleggen, 92, 210, 295, 416; Fr. eut pluiseurs imaginations, X, 55; si fort pensieux, XI, 28.

Fatselen, tot « fasseellen » of kneppelhout klieven, 403; Fr. fagotter, XI, 121.

Feyt (**feyts, feyten**), 1° daad, 3; 2° **— van wapen(e)**, wapenfeit, 47, 206, 434, 473, 542; Fr. fais d'armes, IX, 195; apertises d'armes, X, 248; XI, 201; **menich schoon feyt bedriven**, verscheidene heldendaden bedrijven, 548; 3° gewelddaad : **met wegen van feyten**, door gewelddadigheden, door mishandelingen, 537, 538, 542; Fr. par voie de fait, XI, 300. Zie **geradichede.**

Fel (**felle**; compar. **felre**), adj. 1° geweldig, wreed, 5, 67, 75, 132, 147; Fr. plus felle, X, 152; crueulx et mauvais, X, 140; 2° toornig, 51; zie **moet**; 3° gevaarlijk : **felle wech**, gevaarlijke weg, 261.

Fell, bijw. : **— vallen**, wreed, verschrik-

Digitized by Google

kelijk zijn, 1; Fr. furent dures et cruelles, IX, 158.

Fellichede(n), 1° wreedheid, boosaardigheid, 37, 63, 67, 83; Fr. fellonie(s), IX, 187, 214 217; 2° woede, 123. Zie **risen** en **wassen.**

Fellyken, bijw. op wreede en onmeedoogende wijze, 286; Fr. aigrement, XI, 22.

Ferpel, arglist, 539; Fr. sans fraude, XI, 302. Zie **dissimulacie** en **toetissinge.** Ook 3° Boek fol. 202 v° 2e kol. : **sonder enigh ferpel of argelist**, Kervyn, XIII, blz. 318, sans dissimulation ni ombre nulle de malengrin.

Fyer, 358.

Figuere, visioen, 220.

Fijn (fine, fijne), 1° trouw; 2° welgemaakt, uitmuntend, 282.

Fijneerde (voeringstof), klein bont, bont van kleine dieren, 199; Fr. menu vairs, X, 243. Zie **grauwerck.**

(Fineert) fyneerde : fijn geslepen, 384 [waar **scarpefyneerde** moet gescheiden staan in **scarpe, fyneerde**; Fr. lances affilées, XI, 105]. Zie **scerp** en **glayysere.**

Flatteren, veinzen (partijganger te zijn), 146; Fr. disimuller, X, 151; **met enen —**, schijnbaar genegen zijn, 359; Fr. li voelt complaire de tous poins, XI, 86.

Flawer, comparatief van **flau**, vermoeid en zwak, 176; Fr. se seront affaiblis, X, 225.

Foeraidge (foeraidse), legervoeder, 308, 418.

Foeraidgier(s) (foeraidgieren, fouragiers), voederhaler, 297, 400, 418; Fr. fourageur, XI, 48.

Foeraidgieren, werkw., voeder bijhalen, 458.

Fonderen (gefondeert), 1° zich beijveren (om iets te doen), overleggen, 319; Fr. ai enditté; 2° baseeren, 369. Zie **gefondeert.**

Fondt, doopsvont, 209 [waar **foudt** verkeerde lezing is]; Fr. les fons ou il fu batissiés, X, 250; zie **vont.**

Forier (forieren), bediende die zorgt voor alles wat 't slapen betreft, 266, 489; zie **meysterforier.**

Forme, wijze : **in (der) formen van**, op de wijze van, 31, 244, 383; Fr. sus article de, IX, 182; en le fourme et manière, X, 281; **in der besten formen**, op de beste manier, ten besten, 244, 264.

Formeren (geformeert), 1° maken, 361; 2° opstellen (brieven), 524; zie **geformeert.**

Fortse, geweld, 390; Fr. de force, XI, 110.

[**Foudt**, 209 verkeerde lezing voor **fondt**, z. a.].

Fouragiers, zie **foeraidgier**, 297.

Frank (franck(e), francken), benaming eener munt, 18, 20, 34, 138, 147, 299, 300, 304, 334, 341, 352, 427, 437, 455, 468; Fr. florins, IX, 171, 172; frans, IX, 184; X, 145; XI, 58; **om een franke**, voor één frank, 305; Fr. pour un franc, XI, 35. Cfr. 3° Boek f° 73, **franken franssois**, Kervyn, T, XI, 259, frans de France.

Frans (fransse(n)), van Frankrijk, fransch, 249, 323; — **heren**, de Franschen, 256, 286, 307, 407; Fr. les François, XI, 22; signeurs de France, X, 290; XI, 38; **van der fransser zijde**, namens Frankrijk, 440; zie **fransois.**

Fransois, adj., **(franssoys, fransoys)**, fransch : 1° aan Frankrijk toebehoorende, 226; — **maken**, weder overmeesteren ten voordeele der Franschen, 499; Fr. avoient raquis, XI, 237; 2° Fransgezind, 226, 227; Fr. estoit bons **Frans**, X, 264; **fransoys van herten**, 222, 302; 3° **nader — manieren**, op Fransche leest, volgens de Fransche kleederdracht, 486.

Franssoise(die—,Franssoys), Franschman, 204, 277; Fr. François, XI, 14; ceulx de France, X, 247.

Franssoys(e), subst., de Fransche taal : 486, 547; — **kennen**, Fransch kunnen spreken, 488; Fr. de françois, XI, 230.

Frantiere(n), grens, 366; Fr. frontière, XI, 91. Zie **frontiere.**

Frisch (vrissche, vrijssche, alrefriste), 1° jeugdig en flink, 404, 414, 434, 441; Fr. belles gens d'armes, XI, 121; frisques, XI, 155; preux et vaillant as armes, XI, 149; 2° **met enen — moede**, met opgewekt gemoed, 263. Z. **renlick.**

Frontiere(n) (frantieren), grens, 117, 366; zie **endepalen.**

Frueyt(en), fruit, 204.

Digitized by Google

G

Gadinge, lust; **hare — van iets nemen**, naar lust van iets nemen, naar hartelust zich aan drank of eten verzadigen, 494-95.

Gadt, zie **gat**, 182, 255.

Gaedy = gaat gij, 552; zie **gaen**.

Gaen, 121 (**ghaen**, 422; **ic gha**, 529; **gaedy**, 552; **gaedt**, **ginck**, 7; **ghinck**, **ghinge**, **gingen**, 71; **gaet**, imperat. enk., 274, en id. mv. 493; **gawy**, 185, 217, 415, 425; **ghawy**, 111, 278; **ghinghe**, subj., 425; **gaende**, 196, 524; **gegaen**, 309; 1° gaan, 33, 38, 41, 107, 529, 552; 2° vertrekken, 185; Fr. allons, allons, XI, 237; **den —, sinen wech gaan**, voortgaan, gaan langs, 111, 425; Fr. alons par ce haut chemin, XI, 139; zie **wech**; 3° **— after iets**, zich achter iets bergen, 174; 4° **gaen voir die —**, ten voordeele van iem. of iets uitkomen, 23; Fr. n'avons nous veu en lui que tout bien et pourfit, IX, 175; 5° **in enes handen of onderdanichede gaen**, zich aan iemand onderwerpen, 306, 361; Fr. est tourné à lui, XI, 37; aloiiet à Clemens, XI, 87; 6° **laten gaen**, loslaten, verlossen uit 't gevang, 20; 7° **tegen iets gaen**, iets bestrijden, 544; Fr. venoit contre la dite paix, XI, 366; 8° **dese woirde gaen**, zulke woorden worden gesproken, dit wordt gezeid, 71; **een gerufte gaet**, 't gerucht loopt, men zegt, 236; Fr. renommé queurt, X, 274; **woirde gaen twisschen — ende —**, woorden wisselen, 216; 9° **gaende houden**, aanhoudend gaan, 196; 10° **gaende an**, gericht tot (brieven), 524; Fr. à ceux de Gand adrechans, XI, 289; zie **ganghe**; 11° (gebod) **—**, afgekondigd worden, 41; **qualiker gaen**, slecht gaan, eene slechte wending nemen, 121; Fr. se portent mal, X, 79.

Gairne, subst. garen : **int garen verwerren**, in moeielijkheden verwikkelen, 163; Fr. est si entouellie, X, 213.

Gairne (**gairen**), 6, 8, 146; **zeer —**, met genoegen, 54.

[**Gairt**, 204.] Zie **gasscongairt**.

Galghe; **uptie —**, op straf gehangen te worden, 351.

Galmgaten : — van een klokketoren, 110; zie **bommelgat**; Fr. fenestres don cloquier, X, 70.

Ganghe (**ghange**, **ghanck**), weg, doortocht, 384; **hoiren — doirgaen**, den weg voortzetten, 177; Fr. tousjours aller devant eulx, X, 226; **enen goeden (herder) — gaen**, vlug doorstappen, 113; Fr. cheminoient le bon pas, X, 73; **in enen —**, in eens door, ter zelver tijd, 459; **mettenselven —**, op 't zelfde oogenblik, 554.

Ganselijken, gansch, 397.

Gansse, volledig, 440.

Garnyere(n), graanzolder, 190; Fr. greniers, X, 236.

Garnysoen (**garnisoen**, **gernysoen**), 34, 94, 115, 117, 139, 338, 354, 386, 387, 405, 409, 437, 451, 471, 473, 474; Fr. ceulx des garnisons, X, 74.

Garre, ijver : **enen enen groten — ofdringen**, iem. in zijnen ijver grootelijks dwarsboomen, 178; Fr. eussent ensonniet les Gantois, X, 227.

Gasscoens, van Gascogne afkomstig, (wijnvat) dat wijn van Gascogne ingehouden heeft, 362; Fr. (plain un tounel) de Gascongne, XI, 88.

Gasscongairde(n), personen uit Gascogne, 248, 365; Fr. de Gascongne, X, 284.

Gasscongairt, wijn van Gascogne, 204 [waar **Gascon gairt** verkeerde lezing is;] Fr. garnaces, IX, 247; zie **gernaetsolen**.

Gat (**gaten**, **gadt**, **ghaten**), 1° gat (in een doek), 183, 426; gat (in een wagendissel om den hamer er in te vestigen), 454; zie **hamere**; 2° ingang, doorgang, 251, 255; **gate**(n) **in de hope maken**, zich eenen weg maken door eene schaar personen, doordringen, 384; Fr. entièrent en eux, X, 105; 3° **opene —**, vaart of rivier (eener stad), 98; Fr. tous les pas et rivières, X, 60; zie **passaidge**; 4° uitweg, middel om te vluchten, 182; 5° plaats : **in 't gat**, in zijne plaats, 53; 6° redmiddel, 138; 7° uitweg (in figuurlijken zin), inzicht : **tot wat gate en de**

Digitized by Google

wesweges uutwillen, hun inzicht zijn, hun doel, 383; Fr. sarons nous leur intention, XI, 104.

Gavelotte(n), werpspies, 276 (ook : Folio 88 : **glayen, gavelotten ende archegayen**; Fr. gavrelos, X, 181.

Gearcht, 349; zie **argen.**

Geargeweert, 326; zie **argueren.**

Gheartijg(en), voor **gehartich,** moedig, flink, manhaftig : — **woirden,** woorden die moed en manhaftigheid inboezemen, 251; zie **woort.**

Gebarende, veinzende, 244; Fr. en faindant, X, 280.

Ghebercht, gebergte : **an dezer zijde des geberchts,** 350; Fr. decha la mer, XI, 70.

Gebedt, 171.

Gebeten, zie **biten,** 346.

Gebeteren, veranderen, 518.

(t) Ghebit, paardetoom : (fig.) — **moet nu upten tanden genomen werden,** nu komt het er op aan door te werken, 163; Fr. nous faut prendre le frain as dens, X, 214.

Gebetert, zie **beteren.**

Gebeuren (**gebueren, gebuerde(t), gebuerdt**), gebeuren, 3, 44, 53, 117, 141, 148; Fr. ensi fu et avint, IX, 159; au mieux venir, X, 152.

Gebieden (**gebiet, geboodt, gheboit, geboden** (imperf). **geboden**), 1° bekend maken : **een generael gebodt** —, een algemeen bevel uitvaardigen, 140; Fr. fist faire un commandement général, X, 146; 2° gebieden, 140, 172, 307; 3° aanbieden : **haren dienste** —, zich als onderdanig aanbieden, getrouw worden, 195; Fr. vinrent à obéissance, X, 240; 4° **hem** —, zich aanbevelen, 219, 466; Fr. se recommende au, X, 267.

Geboeft(e) (**gebuefte, gebueffte**), slecht volk, gespuis, het galgenaas, 33, 60, 68, 122, 141, 210, 384, 436; Fr. li pendaille, X, 211; li mauvais, X, 80; li ribaudaille, IX, 183; X, 147, XI, 105; un pillars, XI, 150. Zie **lichte gesellen en kaerle.**

Geboere (**gheboere**), landman en ook ruwe en onbeschaafde kerel met vijandelijke inzichten bezield, 214, 332; Fr. li villain, X, 254, XI, 57. Zie **kaerle.** Ook 3ᵉ Boek, fol. 147, Kervyn, T. XII, p. 144, les villains.

Geboiren : — **uut,** geboren zijnde in, afkomstig uit —, 49.

Geboirte(n), ouderdom, 332; Fr. de son éage, XI, 57.

Gebolwerct : verschanst : — **kercken,** 512; Fr. fors moustiers, XI, 207; zie **bolwerken.**

Gheboomte : **clene** —, struikgewas, 314.

Gebot (**gebode, gebodt, ghebodt**), 1° bevel, verordening, 40, 41, 46, 140, 188, 202, 401, 495; Fr. commandement, XI, 235; vostre route, X, 245; **ten gebode,** op bevel van, 52; 2° dagvaarding, oproep van krijgslieden, 116; Fr. remanderoient l'arrière ban, X, 75; zie **doen en gaen.**

Gebrant; zie **branden,** 108.

Gebrec (**gebreck, gebrech, gebreecks, gebreechs, gebreken**), 1° gebrek aan het noodige, 53, 148, 297, 407; Fr. ne leur grevoit rien, IX, 200; n'eurent fautes de nuls vivres, XI, 30; 2° hinder, 507; 3° grief, 20, 74, 246; Fr. plaintes, IX, 222; ses besorgnes, X, 283.

Gebrach, 79, voor **gebracht,** z. **gebrengen.**

Gebreken (**gebrack**), ontbreken, 53, 321.

(Gebrengen gebrachte, gebrach : brengen, 79, 205; Fr. fu amené à Lille, X, 226.

Gebroederen (**gebroderen, gebruederen**), gebroeders, 4, 205, 221, 380; Fr. frères, X, 248.

(t) Ghebroken, als substantief : **die van — wat cregen, mer van thele niet** : die slechts twist en oorlog verlangden, in vooruitzicht van den buit, 141; Fr. qui ne desiroient que le rihotte, X, 147.

Gebruken (**gebruyken, gebrucht, gebruyct**), 1° gebruiken, 306, 410, 540; 2° gewoonlijk, gebruikelijk doen, 498; 3° (den dag) doorbrengen met, 498; Fr. se persevera celle journée, XI, 236; 4° uitvoeren, 271.

Gebruyneerde (lansen en zwaarden), gepolijst, glimmend, 327.

Digitized by Google

Gebuefte (gebueffte), zie **geboefte**, 33, 60, 68.

Gebuere(n) (gebuyere), 1° gebuurman, 40, 172, 499; Fr. voisin, IX, 189; 2° persoon uit een aangrenzend land of eene naburige stad, 44; Fr. nos bons amis et voisins de Gaind, IX, 193.

Gebueren (gebuerdt), 3, 44, 148; zie **gebeuren**.

Gebuerte, beurt, 386.

Gebuyere, 499; zie **gebuere**.

Gebuit (gebueyt), zie **buten**, 304, 428.

Gechiert; zie **chieren**, 413.

Gedachte(n); **quade —**, slechte inzichten, 67; Fr. mautalens, 217.

(Gedagen), gedaecht (gedaeghde), dagvaardigen, 357.

Gededen; zie **gedoen**, 346.

Gedeech(t); zie **gedien**, 501.

Gedeincken (gedeyncket), 1° denken, 551; 2° denken op iets, 323; 3° **hem —**, zich herinneren, 62; Fr. leur souvenir, IX, 213. Zie **deyncken**.

Gedeinckenisse (gedeinknisse), herinnering: **te zaliger —**, 229, 479; Fr. de bonne mémoire, XI, 223.

(Gedelen) gedeylt: uitdeelen, 156. Zie **delen**.

Gedect: met den helm voorzien: **— hooft**, persoon, met den helm op het hoofd, toegerust ridder. 371. Zie **bedecken**.

Gedeputeerde(n), afgevaardigde, 231, 541; Fr. à ses commis députés, XI, 303.

Gedestueert, 198; zie **destrueren**.

Gedicht, zie **dichten**, 521, 532.

Gedien (gedeech, gedeecht = gedeech et), toenemen, 33, 329, 501.

Gediet, het volk, 282.

Gedisponeert, zie **disponeren**, 441.

(Gedoen) gededen: doen, 346.

Gedogen, gedoogen, 212, 236; Fr. ne le poroit souffrir, X, 274.

Gedoit, 73; zie **doden**, ww.

Gedragen, zie **dragen**, 62.

Gedragen (gedroegen), **hem —**, zich op een zekere manier gedragen, 69, 86, 100; zie **effen** en **lage**.

Gedreven comen, snel bijkomen (met gevoerde wagens), 454; Fr. s'en vinrent, XI, 180.

Gedreinct, zie **dreincken**, 428.

Geduerende (geduyrende): **desen tijt aldus —, dien tijt —**, gedurende dezen tijd, 15, 332; Fr. che terme pendant, IX, 168.

Gheertste, het meest geëerd, 293; Fr. li plus honnèrés sires dou monde, XI, 27.

Geeyndet, van **eynden**, eindigen, 153.

Geel (de kleur): **half geel ende half blaeu**, (stof) met gele en blauwe strepen, 316; Fr. cotes faissies de gaune et de bleu, XI, 44.

Gheelijker, bijw., geheel, 539.

Gheen, geen (ontkenning), 108.

Geenre, 85; zie **gene**.

Geenrewijs: **in —**, geenszins, 413.

Gheertberghse, van Geeraardsberghen, 453; Fr. porte de Grammont, XI, 180.

Geeste (geestes) (heylige —), 517, 522; zie **instortinge**.

Geestelick (geestelijke), 1° godsdienstig, 187: **— man, — luden**, tot den geestelijken dienst behoorende, geestelijke, 352, 362, 544; Fr. personne d'eglise, XI, 306; **— kercken ende plaetsen**, kerken en kloosters, 205, 361, 362, 363; **— rechter**, de rechter die rechtsmacht heeft over de geestelijken, 544; Fr. à son ordinaire.

Geexamyneert, zie **examineren**, 243.

Gefondeert (gefondeerde), 1° zie **fonderen**, 319, 320, 369; 2° knap, bekwaam: **— man in der wapenen**, koene, ervaren soldaat, 320; Fr. vaillans gens, XI, 47.

Geformeert, lichamelijk gemaakt, gevormd, geschikt om, 480; Fr. fourmée à porter enfans, XI, 224; zie **formeren**.

Gegeten, verl. deelw. van **eten**, 174, 311, z. a.

Gegeven(e), adj. toegekend, 9.

Gegleden, verl. deelw. van **gliden**, 426.

Digitized by Google

Gehact, verl. deelw. van **hacken,** z. a. 316.

Gehantiert, verl. deelw. van **hantieren,** z. a. 67, 76.

Gehart (**gehert**), gehard tegen vermoeienis en ontberingen, 174, 275; Fr. se trouvèrent fors, X, 223. Zie **herden.**

Geheellijken (**gheelijken, geheliken, gehelijken**), gansch, 10, 112, 472, 539.

Geheynden (**t**), laten gebeuren, gedoogen, 72; Fr. souffrirent, IX, 221.

Gehengen (**ict gehenge**), toelaten, gedoogen, 13, 19, 203, 212, 342, 553; Fr. à consentir, IX, 166; XI, 65; ne le poroit souffrir, IX, 172.

Gehengelt, verl. deelw. van **hengelen,** z. a. 327.

Gehert, verl. deelw. van **herten,** 173.

Gehert, verl. deelw. van **herden,** 252.

Gehindert, zie **hinderen,** 87.

Gehoor (**gehoir**), 1° gehoor (geven), luisteren naar, 341; Fr. li roi entendi à leurs parolles, XI, 63; 2° het gehoord worden, geloof, vertrouwen : **geen gehoir hebben,** niet geloofd worden, 412; Fr. de ses parolles il ne peut estre oïs, XI, 128; **stemme noch gehoor int cappitele hebben,** noch mogen spreken noch verhoord worden, niets te zeggen hebben, gezag noch invloed hebben, 533; zie **cappitele;** – **groten lope ende gehoir vercrigen,** grootelijks gewaardeerd worden, 131; Fr. aquist grant grace, X, 86.

Gehoirsame, 144; zie **gehorsamich;** Fr. il obeïrent, X, 149.

Gehoirsamicheit, gehoorzaamheid, 536.

Gehorsamich, gehoorzaam, 176; zie **gehoirsame.**

Gehouden, deelw. van **houden** (houwen), 70, 73.

Geheuchenisse (**gehuechnisse**), aandenken, 130, 190, 338; Fr. le recorps, X, 85; en deubt souvenir, X, 236.

Gehuegen (**gehuechde, gehuecht**), herinneren; in 't geheugen komen, 62, 63, 531; Fr. souvenist, IX, 214; vous en vœlle souvenir, XI, 294.

Gehuyst sijn, van huis of onderkomen voorzien zijn, 464.

Geymagineert, zie **ymagineren,** 270.

Geinformeert, zie **informeren,** 79.

Geincorporeert, zie **incorporeren,** 262.

Gekepert (wapenkunde), met twee strepen in vorm van winkelhaak : **gekepert van kele,** met eenen rooden keper in 't wapenschild, 380; Fr. une bordure de geulles, XI, 102. Zie **schilt.**

Gekeren, beletten, 518.

Gekijf, twist, 70; Fr. estri, IX, 219.

Geclachte, klacht, 150; Fr. plaintes, X, 202.

Geclanck, wapengekletter, 330; Fr. li cliquetis, XI, 55.

Gecleet, verl. deelw. van **kleeden,** z. a., 450.

(**Geclotet**) **geclote,** verl. deelw. van **cloten,** z. a., 276.

Geknoft tot, verknocht aan, 353. Ook in 't 3e Boek, fol. 251 v° : **want ic ben al te vaste geknoft ende verbonden metten coninc van Engelant,** Kervyn, T. XIII, 268; Fr. car je me suis trop fort conjoind et alyé au roy d'Angleterre.

Gecoft, verl. deelw. van **copen,** z. a., 18, 152.

Gecommiteerde, afgevaardigde, gemachtigde, 547; Fr. ses commis et députés, XI, 307.

Geconfuyst, verl. deelw. van **confusen,** z. a., 456.

Geconquesteert, veroverd: **een — land,** 367.

Geconsenteert, verl. deelw. van **consenteren,** z. a., 140.

Gecooct, (fig.) gedaan : **dit spel —,** als die zaak voltrokken was, vergel. onze uitdrukking : als het er mede gebakken was, 120; zie **coken;** Fr. après cette desconfiture, X, 78.

Gecourwen (fig.) voor **gecorven,** verl. deelw. van **kerven** (z. a.) : gekorven (op den kerfstok), 350.

Gecrayeert, verl. deelw. van **crayeren,** z. a., 431.

Digitized by Google

Gecrigen (**gecrijgen**, **gecrijcht**, **gecregen**), 1° krijgen, bekomen, in zijne macht krijgen, winnen, 101, 155, 159; **te renten** —, als jaarlijksche inkomsten ontvangen, 9; 2° wederkrijgen, 58; Fr. ravoir, IX, 204; 3° vangen, 136; Fr. qu'il l'eurent, X, 136.

Gecrij (**gecrye**, **gecrijs**), 1° geschreeuw; zie **crij**; 150, 177, 179, 286, 296, 313; 2° geroep, bevel, 434.

Gecrijert, verl. deelw. van **crieren**, z. a., 334.

Gekundicht, verl. deelw. van **kundigen**, z. a., 267.

Gelaet (**gelate**), 1° aangezicht, 268, 488, 524; 2° blijk : **gelaet thoinen**, laten blijken, 533; Fr. à ce qu'il monstroient, XI, 296.

Gelaict, verl. deelw. van **laken**, ww. z. a., 51.

Gelatich, innemend, 488.

Gelden (**gelde**), waard zijn, kosten, 199; **tgelde dat gelden mach**, 't kost wat 't kost, 305.

Geleden, verl. deelw. van **liden**, 3, 491, z. a.

Geleerde(mannen),onderwijsgenoten hebbende, 20.

Gelegen, verl. deelw. van **liggen**, z. a., 159; — **gelegen sijn**, voorbij zijn, 49, 102; Fr. un petit apriès mienuit, IX, 197; fu passés, X, 63. Zie **liggen**.

Gelegenisse, toestand; — **van der zake**, stand van zaken, 397.

Gelegenthede, toestand, gelegenheid der zaken : **na allen** —, overeenkomstig de toedracht der zaken, naar alle waarschijnlijkheid, 95, 98, 171, 544.

Geleide (**geleyde**), bescherming op eene reis : **goet**, **zeker**, **vast** —, vrijgeleide, 55, 224, 236, 290, 375; Fr. sauf conduit, IX, 202; — **ghins ende weder**, vrijgeleide voor 't gaan en keeren, 444; Fr. sauf allant es sauf retournant, XI, 157.

Geleyden (**geleyde**), leiden, voeren, begeleiden, 56, 196; Fr. l'amenoit, IX, 202.

Geleydet (**geleedt**, **geleit**), verl. deelw. van **leyden**, voeren, z. a., 93, 131, 156, 219, 446.

Geleyt, verl. deelw. van **leggen**, vaststellen, 459.

Gelesen, verl. deelw. van **lesen**, 402, z. a.

Gelest, verl. deelw. van **lesscen**, z. a. 166, 333.

Gelieven (**gelieft**, **gelieftst**), believen, 73, 166, 229, 242, 490; Fr. se il li plaist, X, 216.

Gelijc : **sijns gelijc**, gelijk hij, 4; Fr. nuls mieux deli, IX, 160; **alle gelijc**, al hetzelfde, 236; Fr. sicom, IX, 159; **van gelijken**, evenzoo, zoo ook, 301; Fr. otretant bien, XI, 33; **nye ghene van gelijken**, nooit iets dergelijks, 311; Fr. la parelle, XI, 41.

Gelijken, voegw., zooals, 58.

Geliken (**gelijken**), bijw., gelijk, zooals, 3, 201, 548 en var.

Geloift, 56, verl. deelw. van **geloven**, z. a.

Gelooft (**geloift**), 223, 514, verl. deelw. van **geloven**, z. a.

Gelove, 1° vertrouwen, 82 : **geloven hebben up**, vertrouwen hebben in —, 315; **in geloven**, *a*) waarlijk, 184; Fr. par ma foi, X, 232; *b*) in vertrouwen, 522; Fr. descouvrir de leur secrès, XI, 288; **brief van gelove(n)**, machtigingsbrief in vertrouwen aan iemand medegegeven, 466, 513; Fr. lettres de creance, XI, 193; 2° betrouwen : **man van gelove**, betrouwbaar man, 522; Fr. homme de créance, XI, 288; 3° denkwijze : **mijn gelove is**, ik denk, ik geloof, 112.

(**Geloven**) **gelooft**; **zeer wael** —, geaccrediteerd, volle vertrouwen genietend, 514; Fr. bien creus un roiaulme de France, XI, 252; **des gelooft werden**, vertrouwen verwerven dat hij het zal doen, 223; Fr. il fu creux, X, 261; **wair icx geloift**, wilde men zich op mij verlaten, 80.

Gelt (**gelts**, **gelden**), 1° geld, waarde in geld, 18, 121, 495 : **sulveren gelt**, zilvergeld, 211; **om onse gelt**, voor ons geld, mits klinkende munt, 346; Fr. pour nos deniers, XI, 67; 2° vergelding : **iemand up** (**een**) **gelt ende coop setten**, gevangenen te koop zetten, tegen losgeld verkoopen, 390, 401; Fr. se mist il à finance, XI, 110; furent mis à finance, XI, 119.

Digitized by Google

(t)Geluyt (**geluydt, gelude**), geschreeuw, gerucht, 206, 279, zie **gevairt**; — **met enen gelude**, al met eens, in eenmaal, 176; Fr. à une fois, X, 226; **geluyt slaen**, 1° een geschreeuw uitsmijten, beginnen te roepen, gerucht maken, 146, 425; Fr. commenchières à crier, X, 151; esgrongnir, XI, 138; 2° bepaaldelijk : (trompette) de trompet doen schallen, trompetten, 313, 427; zie **trompette** en **geschal**.

Geluck (**gelux**), 1° geluk, kans, het welgelukken van iets, fortuin, 105, 309; Fr. en la belle fortune et victoire, XI, 39; **enen tgeluck ende aventuere tegensvallen**, in zijne onderneming niet slagen, geen geluk hebben, 124, 394; zie **aventuer**; 2° heilwensch : **enen geluck bieden**, gelukwenschen, 334; Fr. conjoïr, XI, 58.

Geluckich (**geluckige, geluckyge**), 200, 394; — **ende hoge dach**, feestdag, 320; zie **dach**.

Ghemachticht : — **sijn**, 161; Fr. nous ne sommes pas chargiet, X, 211.

Gemac (**gemake, gemacx**), 1° welbehagen; **tot onsen gemake**, zonder veel moeite, gemakkelijk, 260, 262; Fr. à nostre aise, XI, 2; 2° voordeel : **sijn gemac crijgen van iets**, iets tot zijn eigen belang en nut aanwenden, 20; Fr. se il avoient l'aissement de —, IX, 172; 3° wat gemak en genoegen bijbrengt, gemakkelijkheid, het Fransche : confortabilité, 352, 465: zie **husinge**.

Gemackeliken, bijw., 11.

Gemate, afmeting : **int — lanck**, op juiste lengte, lang genoeg, 423; Fr. longhes asés, XI, 137.

Gemeen, subst.; **al int gemeen**, aan alle tegenwoordige personen, 243; Fr. tout generalement, X, 280; **in gemeen**, over 't algemeen, 129, 162; **int gemeen**, gemeenlijk, gewoonlijk, altijd, 9, 154, 358, 401; Fr. toujours, X, 204; **al gemeen**, allemaal, 335; Fr. tout communaulment, XI, 59.

Gemeen (**gemene**), adj., 1° geheel, algemeen : **dat gemeen lant**, geheel het land, 346; Fr. le demorant de Flandres, XI, 67; **gemeen volk**, het volk, 64, 530, 535; Fr. peuple, IX, 215; **het was een gemeen seggen**, het was een algemeen gerucht, alleman zei het, 84, 259; Fr. on disoit (communément), IX, 23; XI, 1; **gemene maere**, algemeen, openbaar gerucht, 231; zie **mare** en **oirbair**; 2° van 't grootste getal, het meerendeel : **onder den gemenen scipman**, onder 't grootste getal der scheepslieden, 9; Fr. de la grignour partie des navieurs, IX, 164; 3° van al de menschen, alleman, 199; Fr. toutes gens, X, 242; zie **gemeente**.

Gemeenlich (**gemeenlijken**), allen, 158, 322; Fr. tout, XI, 49.

Gemeente (**gemeent, ghemeente, ghemente**), **alle —, hele —, alle die —, gemene —, goede —** : 1° het gemeenschappelijk grondbezit, het land, 1; Fr. li païs, IX, 158; 2° het geheele gezamenlijke volk van eene stad of de burgerij en bepaaldelijk de Gentenaars, 39, 69, 93, 94, 144, 151, 163, 175, 187, 193, 213, 301, 311, 361-363, 438, 496, 525, 530, 535, 545, 546, 552; **dese goede gemeente**, de burgerij, 166; Fr. cil de Gaind, IX, 219; les bonnes gens de, X, 203, 216; la communaulté, IX, 188, 192; dou peuple, bonnes gens, X, 216; (toutes) communautés, XI, 40, 57, 87; X, 238; li peuples de Gand, XI, 293; toute la communaulté généralement, XI, 89; ceuls de la ville, X, 57; tout le peuple, X, 214; 3° **die simple —, die arme gemeente**, het klein volk, de geringe, gemene klas der bevolking, 44, 93, 94, 127, 142, 150, 158, 166, 348, 361; Fr. li communs de Ippre, IX, 192; le commun, X, 57, 58, 83; li menus peuples, X, 202, 209; li communs de Flandres, XI, 68; zie **commuyn**; 4° het meerendeel, 70, 71; Fr. li grigneur partie des gens, IX, 220; 5° eene afzonderlijke soort van personen, wereldlijke tegenover geestelijke personen : **wairlijke als geestelijke gemeenten**, de wereldlijken als de geestelijken, 362.

Gemeldet : — **hebben**, inlichten, 357; zie **melden**.

Gemerken (**gemercken, gemerct**), bemerken, opmerken, 68, 163; Fr. perchevoir, IX, 217; **gemerct dat**, aangezien dat, 2, 51, 75, 213; Fr. au justement considérés, IX, 159; car, X, 253.

Gemerret, verl. deelw. van **merren**, 197; z. a.

(Geminnen) geminde : beminnen, 244

Digitized by Google

[Gemluden, 175, is verkeerde lezing voor hemluden].

Gemoede, wi: het sij met gemoede of mit ongemoede, goedschiks of kwaadschiks, tegen heug en meug, 37; Fr. bellement ou laidement, IX, 187.

Gemoet, subst., ontmoeting, het treffen, 393; int gemoete comen, enen te gemoete lopen, te gemoet komen, 137, 370; Fr. vinrent oil devant, X, 143; XI, 94; enen te gemoete comen, zich aan iemand onderwerpen, 353; Fr. vinrent à merchi, XI, 72.

Gemoeten (ghemoeten, gemoete, gemoeten, gemoeteden, g(h)emoet), 1° ontmoeten, 61, 64, 287; Fr. eurent encontré, IX, 212; 2° tegemoet gaan, 120; Fr. ensonnièrent, X, 78; 3° enen iet gemoet sijn, iem. iets overvallen, gebeuren, 10, 20, 193; Fr. tout ce qu'on li faissoit, IX, 164; avenir pue(e)nt, IX, 173, X, 201; 4° enen —, iem. bestrijden, 27, 353; Fr. nuls ne se metoit au devant d'iauix, IX, 179; qu'il aroient la guerre, XI, 73; 5° er af —, het gewaar worden, het ondervinden, het zal u geschieden, 551.

Gemoeyet (gemoit), verl. deelw. van moeyen, z. a., 97, 102, 201.

Gemogen, kunnen, 165.

Gemoirt, vermoord, 93, 479; zie moirden.

Genade(n), 287; an genade bidden, om genade roepen, — smeeken, 94, 96; Fr. crieroient à merchi, X, 57; te genaden nemen, in genade nemen, 94; Fr. prendroient à merci, X, 58.

Genaken (genaicten), 1° naderen, 38, 50, 110, 200, 278, 381, 407; Fr. aprochoient, IX, 197; quoitoit de priès, X, 70; 2° in aanraking komen met iemand om eene overeenkomst te beramen, 248; Fr. de aprochier nos ennemies, X, 284.

Gene (ghene, gheen, geenre), 1° deze, gene, ginsche, 85, 99, 102, 254, 270, 275, 287, 334, 382, 419, 489; Fr. chil, XI, 104; 2° eenige, 275, 489; Fr. des, X, 231.

[Genepoelse, 254, is verkeerde lezing voor gene Poelse]; zie Poelse en coursier.

Generael, algemeen, openbaar, 140; Fr. general, X, 146.

Generen hem — van), leven van, in hun onderhoud voorzien met, 149; Fr. qui vivoient de, X, 201.

Genevoysere(n), inwoner van Geneve, 266; Fr. genevois, XI, 6.

Genyeten, 302, 539.

Genoech (ghenoech, genouch, genoich, genuch), genoeg, genoegzaam, 2, 38, 54, 56, 57, 65, 76, 112, 314.

Genoechlijk, aangenaam, genoeglijk, 274.

Genoeghen (genuegen, ghenuegen, genuechden), 1° tevreden zijn, voldoende zijn, 147, 412; Fr. me devera souffire, X, 151; 2° believen, aanstaan, 166, 239, 489; Fr. li plaisoit, ne li pleut, X, 276; 3° te pas komen, voldoen, 8, 193; Fr. ne plaissimies, IX, 163; venoit bien à point, X, 239; — als zelfstandig naamwoord: vreugde, genoegen, 469; Fr. au plaisir, XI, 195.

Genoomt, verl. deelw. van noemen, 519, z. a.

(Genoot) genoten, bondgenoot, 248, 250.

Gents (Gentse, Gendts, tGhentse), van Gent, 40; aan Gent toebehoorende, 443; Fr. gantois, XI, 156; bevriend met Gent, met de Gentenaars, Gendschgezind, 83, 94, 142, 427; Fr. avoient les cuers Gantois, X, 51, estoit gantoisse, X, 142; Gentse poirte, de Gentpoort, stadspoort naar Gent leidende, 52, 425.

Genuch, zie genoech, 2, 38, 54, 57, 65, 76; Gentwaarts, 194.

Genuechlijken, adv. op genoeglijke wijze, 469.

Genuechte(n), 1° vermaak, 2, 215, 469; met genuechten, met genot, 498; Fr. eu otant de ses déduis, IX, 159; endéduit, XI, 236; 2° welbehagen, 488.

Geoffert, in geschenk gegeven, 437, zie offeren.

Geoirbairt, verl. dlw. van oirbairen, z. a., 411.

Geoirde (priesteren), tot eene kloosterorde behoorende, geordend, 172; zie wairlijke en priester; Fr. Frères religieux, X, 221.

Geoirloicht, verl. deelw. van oirlogen, z. a. 75.

Digitized by Google

(Geoirloven) geoirlooft, toelaten, 289. Zie **oirloven.**

Geopenbairt, verl. deelw. van **openbaren**, z. a., 487.

Geopent, verl. deelw. van **openen**, z. a., 380.

Geordijneert, verl. deelw. van **ordineren**, z. a., 111, 199.

Geordineerlijken, bijw., ordelijk, behoorlijk, 380.

Gepairt, verl. deelw. van **pairten**, z. a., 80, 138, 193, 304, 428.

Gepanssert, verl. deelw. van **panseren**, z. a., 552.

Gepareert, verl. deelw. van **pareren**, z. a., 27, 420.

Geparlementeert, verl. deelw. van **parlementeren**, z. a., 444.

Gepellet, met een « pelle » of eenen van kostbare zijde geweven dekmantel of id. kap voorzien, 217; zie **valk.**

Geplogen, verl. deelw. van **plegen**, z. a., 256.

Gepriveert, verl. deelw. van **priveren**, z. a., 543.

Geprocedeerd, verl. deelw. van **procederen**, z. a., 497.

Gequarteleert, (wapenkunde) van het schild dat in vieren gedeeld is : **gequarteleert van lazuyer ende van sulver**, gedeeltelijk met zilveren veld, 380; Fr. esquartelées d'argent et d'asur; zie **scilt.**

Gequellet, verl. deelw. van **quellen**, z. a. en ook **kwellen**, 81, 83.

Gequeten, verl. deelw. van **quiten**, zie a. en **kwiten**, 342.

Gerade, vlug in iets, flink, degelijk, 80, 374, 472, 492; Fr. mout appert (chevalier), IX, 227; appers (compaignon), X, 1, 98; XI, 201; appers homs en armes et soutils, XI, 232.

Geradichede, behendigheid, — **van wapens**, behendig wapenfeit, zie **feyt**, 52, 218, 473, 478; Fr. grans appertisses d'armes, fuisson d'apertisses, IX, 200, 228, X, 257, XI, 201, 220. Zie **vromicheit.**

Geraet, aangeraden : **qualijken — sijn**, slechten raad gekregen hebben, 378; Fr. estes mal adrechiés, XI, 101.

Geraken (gerakent, geraict), 1° terug in zijne macht krijgen, 210; Fr. recouvrier, X, 251; 2° **dairaf geraict werden**, getroffen worden door iets, 50; Fr. que qui estoit consieuwis, IX, 198; 3° te rechte geraken, het juist treffen, het passen, 482; zie **recht**, adj.; 4° **in iets —**, er in slagen in iets te komen, 38; Fr. ni enterons point fors grant paine, IX, 188.

(Geramen) geraemt : overleggen, beramen, 140, 142.

Gerecht, bijw., volkomen, geheel en al : **gerecht ende lede doen**, volkomen misdoen, 240.

Gerecht werden, gevonnist worden, 158.

Gerechte (gerechten), 1° het recht : **uut die wetten ende gerechten geset sijn**, alle bescherming der wetten verloren hebben en door den rechtbank veroordeeld zijn geweest tot ballingschap, 538; Fr. mis et jugé hors loi, XI, 301; 2° het stedelijke bestuur; college van burgemeester en schepenen : **die van den gerechte, mannen uuten —, ende wette van der stede**, 60, 64, 450, 544; Fr. cil qui gouvrenoient la loi de la ville, IX, 212; li juret de la ville, IX, 214, 215; escevins de bonne villes, XI, 163; zie **wet.**

Gerechtige, echt, wettig, 380; zie **paews.**

Gereden, te paard : **wael —**, een uitstekend ros berijdende, 113, 134, 171; Fr. bien monté(s), X, 72, X, 141, montés sus fleurs de coursiers, X, 221. In 't 3° Boek, fol. 83 v° : **van voirdeel upgeseten ende gereden**; Fr. Kervyn, T. XI, p. 298, tous bien montés.

[**Gereden**, 231 : hier slechte schrijfwijze voor **geen reden** : Fr. on n'avoit nulle cause dou tenir, X, 269.]

Gereet (gereedt), bijw., dadelijk, 99, 109; zie **rede**, bijw.

Gereet(s), bij de hand, gemakkelijk te nemen, 418.

Gereetscap (gereetscappe(n)), 1° toebereidselen, 15; Fr. leur ouvrage, IX, 168; 2° benoodigdheden voorraad, 47, 464; Fr. pourveances, IX, 194; XI, 191;

Digitized by Google

scip of —, schepen of allerlei benoodigdheden om over te schepen, 270, 271, 274; Fr. nef de nacelle, XI, 9; — bepaaldelijk benoodigdheden voor den oorlog, oorlogstuig, 52, 422, 423; zie **reescap**.

Geregiert, verl. deelw. van **regieren**, 69; z. a.

Gereyden, weder in orde brengen, klaar krijgen, 17; Fr. destouillier, IX, 170.

Geren (gerende), begeren, 169; **elcander zeer — sijn**, naar elkander verlangen, 316; Fr. en avoient grande devocion, XI, 45.

Gerepaireert : gansch tevreden gesteld, zeer gevleid : **dairmede wail — ende geheert wesen**, zeer gevleid en geëerd zijn met iets, 16; Fr. s'entenoient si bien paret, IX, 169. Zie **repareren**.

Geridt, 422; zie **gerit**.

Geryefs, allerlei eet-, drink- en koopwaren, 204; Fr. toutes choses de doulceurs, fruits, beurres, laitaiges, fromages, poullailles et autres choses, X, 247.

Geringe (geringher), spoedig, haastig, dadelijk, 39, 59, 80, 312, 416; Fr. tos, IX, 227, XI, 41; — **nu, nu —**, toe haast u! haast u! 175; Fr. or, tost, X, 221; **al te —**, in zeer korten tijd, weldra, 333; Fr. tantos, XI, 58; **so — niet**, zoo gauw niet, 363; Fr. pas sitos, XI, 89; **niet —**, niet dadelijk, 48; **geringe so, also geringe, so geringe**, zoodra, 23, 78, 225, 335, 403; Fr. sitos que, IX, 225, XI, 59; sitretos, X, 262; **te geringher**, te sneller, te eerder, 458; 2° licht, nog al gemakkelijk, 362, 500; Fr. assés legièrement, XI, 88, 238.

geringet (staan), in rijen, ter weer geschaard staan, 44; Fr. estoient tout rengiet, IX, 193. Zie **gesceert**.

Gerit (gheridt), tocht te paard, 113, 422; Fr. cette chevauchie, X, 72, XI, 136.

Gernaetsole(n), benaming van een soort van wijn van granaatappelen gemaakt, 204, 494; Fr. vins de grenaces, XI, 234.

Gernisoen (gernysoen), 34, 36, 354; zie **garnysoen**.

Geroepe(n), oorlogsschreeuw, 526; zie **crije**.

Geroepinge, geschreeuw; zie **crije**, 312.

Geroert, verl. deelw. van **roeren**, z. a., 142, 241.

Geroofde, adj., 304; zie **roven**.

Gerufte, 1° ruchtbaarheid, wat rond gestrooid wordt, roep, tijding, nieuws : **wat — ghinck, quam int —**, 12, 142, 151, 223, 224, 236, 253, 288, 371; Fr. ches nouvelles, IX, 165; che que on disoit, X, 147; la cognissance, X, 262; renommé queurt, X, 274; zie **gaen en comen**; 2° naam, faam, roem, 124, 126, 134, 211, 310; Fr. le principal fais, X, 81; renommée, X, 83, 141; 3° leven, lawaai, rumoer, 254, 296, 312, 327; Fr. li (chie) haros, X, 289, XI, 30; ne nuls ne sonnoit mot, XI, 53; zie **misbair**.

Geruymd(e) : **dit geruymde volk**, deze die vluchten, 511; Fr. fuians, XI, 246. Zie **ruymen** en **nageruymde**.

Geruyt, verl. deelw. van **ruten**, plunderen, z. a., 511.

Gesach, imp. van **gesien**, z. a., 217.

Gescaft, verl. deelw. van **scaffen**, z. a., 290.

Geschal : gerucht (der trompetten), 415; Fr. à mesner grant friente, XI, 131; zie **geluyt**.

Gescat, verl. deelw. van **scatten**, z. a., 303.

Gescheele, twist, 121. Zie **twijdracht** en **gescille**.

Gesceept, verl. deelw. van **scepen**, 190.

Gescheert (gesceert); — **staen**, geschaard, op rijen staan, 278, 279, 382; Fr. tout rengiet, XI, 15. Zie **sceren, geschoren** en **geringet**.

(Gescheiden) gescheiden, zich verwijderen, vertrekken, 89. Zie **scheyden**.

Gescheyfelt, verl. deelw. van **sceyfelen**, z. a., 324.

Geschenct, verl. deelw. van **scenken**, 1° z. a., 64.

Geschent, verl. deelw. van **scenden**, z. a., 136, 335.

Geschepen(ghescepen, geschepen), — **sijn**, in zekeren toestand zich bevinden, het zoo gesteld zijn, gevaar loopen te, 18, 81, 149, 305, 309, 423; Fr. euist

Digitized by Google

fait, IX, 228; poroit estre encore, IX, 171; dont vous serés, XI, 137.

Geschieden (**geschieden, geschien, geschyen, geschiede(t, gescieden, geschie** imperat., **geschye** id., **geschiet, gheschiet, gesciedt**), gebeuren, geschieden, 6, 37, 47, 49, 73, 79, 136, 139, 161, 202, 212, 228, 311, 337, 342, 373; **mach geschieden**, mogelijks, 373.

Gesciedenisse (**geschienisse**), gebeurtenis, 34, 517; Fr. ceste avenue, IX, 184.

Geschille (**gescille, gescillen**), geschil, twist, krakeel, 2, 3, 70, 194, 538; Fr. le mautallent, IX, 70; en different, IX, 239; zie **gescheele, wort** en **twijdrachte.**

Gescoirt, verl. deelw. van **scoren**, 25; z. a.

Geschoren (**battailge**), slagorde, 111; zie **ordenancie**; **geschoren staen**, in rijen op 't slagveld geschaard staan; zie **gesceert**, 382.

Gescrifte (**gescrijfte**), geschrift, 140, 145; Fr. par escript, X, 146, 150.

Gescuert, gescheurd, verl. deelw. van **scoren**, 72, z. a.

Geschuymet, verl. deelw. van **scumen**, rooven, z. a., 341.

Gezeeght (**geseit**), verl. deelw. van **seggen**, z. a., 138, 215, e. e.

Geselle (**gesellen**), 1° echtgenoot, 457; Fr. son mari, XI, 186; 2° wapenbroeder, 104, 137, 263, 467; Fr. compains, X, 144, XI, 193; **guede** —, knappe soldaat, 58; **alre hartsten — ende besten**, stoutmoedige en hardnekkige soldaten, 104; Fr. tous hardis et aventureux compaignons, X, 65; **onversaechte** —, onverschrokken mannen, 433; **gesellen uuter wake**, soldaten die de wacht houden, wakers, 313, zie **wake**; **gesellen te voete**, voetgangers, 202; Fr. gros varlets à lances et à pavois, X, 245; — **te pairde**, ruiters, 333; **gesellen met den bogen**, boogschutters, 275; zie **arbelestrier**; 3° man, vent, kerel; **een fijn geselle**, een flinke kerel, 242; **dorre** —, **lichte** —, losbandige, geringe kerels, landlooper, roover, 292 [waar **geselen** drukfout is], 297, 330, 334; Fr. pillart, XI, 55; des routes, X, 3, 230; zie **knecht, man** en **geselscap.**

Geselline, echtgenoote, 352.

Geselscap (**geselscappe**), eene schaar personen van denzelfden stand, van 't zelfde bedrijf of van de zelfde gezindheid, gezellen, lieden of bevriende personen met een zelfde doel vereenigd of soldaten, 25, 33, 41, 87, 94, 115, 117, 135, 137, 222, 246; Fr. sa route, IX, 176, 177, X, 143, 252; leurs gens et leurs vallés, X, 76; **eerboir ende grote** —, **edel** —, **vrome** —, veel voorname personen, ridders te zamen, edelen, 54, 276, 279; Fr. un grant fuisson de bonne chevalerie, IX, 200; bep.: de partij der Witte Kaproenen, 65; Fr. compagnie, IX, 215; **cleen ende quaet — van der stede**, het klein, gering volk der stad, de laagste stand, 94; zie **gemeente, commuyn; dat bose, snode** —, 503, **ongevallige, lichte ende kwade** —, slecht volk, gespuis, losbandige of gemene kerels, landloopers, 121, 171; Fr. des mauvais, X, 79; ces mesceans (gens), X, 58, 221; ces malles gens, X, 240; **geselscap van die van buten**, aangeworven, vreemde wapenlieden, 222; Fr. saudoiiers estragniers, X, 260; **in een** —, te zamen, 95; Fr. de une compaignie, X, 58.

Geselscapt, vergezeld: — **sijn van**, vergezeld zijn van —, 320, 375, 450, 497; Fr. bien aconpaignie de dames etc., XI, 236.

[**Geselscip**, 279, is verkeerde lezing voor **geselscap**].

Geseten: — **sijn**, ergens gelegen zijn, 97, 457; **verre geseten ende oic nageseten princen**, op grooten afstand wonende en dichtbij wonende princen, 403; Fr. lointain et prochain, XI, 121; **verde; gesete landen**, verafgelegen landen, 516, 437.

Geseten, verl. deelw. van **sitten**, z. a., 220, 271.

Gesicht(e), het zien: **onze — hebben**, kunnen klaar zien, 282; **in welken gesichte**, op het zien van, 488; Fr. en che regart, XI, 229; **dat gesicht dairaf verliesen**, iets uit 't zicht verliezen, 218; Fr. il en perdoient le veue, X, 257.

Gesien (**gesach**), zien, 22, 217.

Digitized by Google

Gesinde, al de onderdanen verbonden aan een aanzienlijk persoon, hovelingen en dienaars, 406; Fr. toutes ses gens, XI, 113.

Gesinnet, 1° — **hebben,** beminnen, 34; Fr. l'amoit, IX, 184; 2° **gesinnet sijn tot,** zijne zinnen zetten op, aan iets houden, 6; Fr. s'inclinoit à, IX, 162; 3° van zin zijn te doen, verlangen te doen, 348, 513.

Geslachte (geslacte'n)), 1° familie, geslacht, 4; Fr. linage, IX, 160; 2° afkomst, 483, 519; Fr. generacion, XI, 226; nacion, XI, 286; **rijke burgeren van groten —,** rijke burgers van hooge, edele afkomst, 27; Fr. hommes de linage, IX, 179.

Geslagen, verl. deelw. van **slaen,** z. a.: **quamen geslagen** (van eene legerbende), kwamen liggen, 119; **geslagen luden,** lieden in den strijd gekwetst, 179.

Gesloten, besloten, verl. deelw. van **sluten,** z. a., 57, 104.

Gesmijten, als subst., het door heen, links en rechts, er in kerven, doorslaan (in een gevecht), 330; zie **slaen** en **smiten.**

Gesmoort (gesmoirt), verl. deelw. van **smoren,** z. a., 331, 334.

Gesoden, verl. deelw. van **sieden**: in kokend water leggen, met kokend water drenken (van leder): **hantscoen van — leere,** 316; Fr. gans de balaine, XI, 44.

(Gesoeken) gesocht: verzoeken, 173; Fr. avaient requis, X, 223.

Gesoent (gezoent) wesen, verzoend zijn, vrede gemaakt hebben, 76, 78; Fr. quelque pais il euist donné as, IX, 224; euist adonc pais, IX, 225. Zie **soenen.**

Gesont, heilzaamk: **ten sal niet gesont wesen voir ons hier te wesen,** wij zullen hier niet ongedeerd blijven, het zal gevaarlijk zijn voor ons hier te blijven, 416.

Gesouten (vleysch), 202; Fr. chars sallées, X, 245.

Gespeelt, verl. deelw. van **spelen,** z. a., 147.

Gespijkert, verl. deelw. van **spikeren,** z. a., 402.

(Gespen) gespten, met eene gesp vastmaken, vastgespen, 277; Fr. bouclèrent, XI, 15.

Gespraect, goed eene taal kennen: **wael — sijn,** welsprekend zijn, 174; Fr. bien fut enlangaigiés, X, 223.

Gespreyt (gespreydt), verl. deelw. van **spreyden,** z. a., 129, 438.

Gesproten uut, 2, 276; zie **spruten.**

(t)Gestant (gestandt, tghestant, gestande), 1° staat van zaken, toestand: ten opzichte van 't bestuur van het land: politieke toestand, economische macht of legermacht, 32, 116, 376, 413; Fr. les estat, X, 75; 2° omstandigheden, gesteldheid, nieuwstijding hoe en waar iemand of iets ligt, ligging, 84, 88, 171, 174, 251, 267, 285, 321, 379, 397, 429; Fr. l'estat dou conte, X, 52; le convenant, IX, 230, XI, 21.

Gestarct, 411, verl. deelw. van **starcken,** z. a.

Gesteente, edelgesteente, 413.

Gestelt sijn, geaard zijn om, bekwaam zijn (kinderen te baren), 480; Fr. estre propise à (porter enfans), XI, 224.

Gesterct, verl. deelw. van **gestercken**: bekrachtigen, 8; kracht en macht geven, versterken stoffelijk en zedelijk, 85; Fr. confortés, IX, 231.

Gestickt (van stoffen), met stiksel voorzien, belegd: — **tijckte,** 312; Fr. queute pointe, XI, 41; zie **tijckte** en **sticken.**

Gestoffeert, voorzien van, 119, 1° bepaaldelijk van meubels en alle huiselijke behoeften, bemeubeld, 199; 2° **wael —,** goed gewapend en prachtig gekleed, 419, 478; 3° zeer statelijk, met pracht en met staatsie, 58; Fr. mout estofleement, 204, 478.

Gestoirt, verl. deelw. van **storen,** verhinderen, z. a., 69.

Gestolen, verl. deelw. van **stelen,** z. a., 223, 315.

Ghestudeert, overwogen, 270; zie **studeren.**

Gestueyt sijn, verbroken, verhinderd worden, 463.

Gestuert, verl. deelw. van **storen,** vergrammen, 198.

Digitized by Google

Ghestuyf, het aanstuiven bij eene bestorming, 430.

Gezwijg, stilzwijgendheid: **een — doen,** stilzwijgend luisteren, 216.

Gezworen (gezwoiren), beëedigde persoon, bepaaldelijk: schepen, 38, 243, 244, 518; Fr. li juret, jurés, X, 280, 281. Zie **provoost.**

Getal (getale, getall), 144, 282, 536; **bij getale,** in groot getal, 406, 420; Fr. solempnels en grans nombres, XI, 289; **sonder getal,** ontelbaar veel, 287, 288; Fr. sans deport, XI, 23.

Geteykent, met een herkenningsteeken voorzien, 316; Fr. avoient parures semblables pour recongnoistre l'un l'autre, XI, 44.

Getiert, verl. deelw. van **tieren,** z. a., 39.

Getochte, vereeniging van iets: een trein, gevolg, stoet, 295, 391; zie **tocht;** Fr. carroi, XI, 111.

Gethoeft, verl. deelw. van **toeven,** z. a., 197.

Getoomt, verl. deelw. van **tomen,** met toom, teugels en alle paardentoerusting voorzien, 416; Fr. toursé, XI, 132.

Ghetouwen, 1° touwen en alle paardentuig om te trekken, en ook: al de wagens en voertuigen zelf, 153, 154; Fr. chars et harnois, leur charoi, X, 205, 206.

Getracteert, verl. deelw. van **tracteren,** z. a., 59.

Getransfereert, verl. deelw. van **transfereren,** z. a., 326.

Getranslateert, verl. deelw. van **translateren,** z. a., 547.

(Getroosten), getroost (getrost, getroist), moed geven, gerust stellen, 508, 520; Fr. n'en furent point conforté, XI, 244; **getroist werden,** hulp krijgen, 151.

Getru (getruu, getruwe, getruwesten), eerlijk, getrouw, 6, 36, 111, 258, 521, 523; Fr. loiaulx, IX, 161; bon et loial, X, 71.

Getruweliken (getruwelijken), op eerlijke wijze, getrouwelijk, 5, 6, 72; Fr. loiaulment, IX, 161.

Getruwen (getruwet), vertrouwen hebben op, — in, 203.

Getruwet, verl. deelw. van **truwen,** in den echt treden met, 191, 513; zie **truwen.**

Gett, nachtwacht, 475, 476; Fr. leur gait, XI, 219.

Getugenisse (ghetugenisse), getuigenis, 545-547; Fr. en tesmoing de, XI, 307.

Getuyge, (persoon), 73.

Getuyt, verl. deelw. van **tuten,** z. a., 485.

Gevaest, (wapenkunde en kleederdracht) met een rechterschuinbalk (VERDAM, II, 775, 1778), maar waterpas: **gevaest witte vaessen up enen blaeuwen rock,** witte banden of strepen over de blauwe grondstof van de kiel, 316; Fr. cheveronnet de blanc, XI, 44; zie **rock, vaesse, schilt, geel** en **blaeu.**

Gevairde (gevairdt, tgevairt, gewairde, gewairts), 1° gezelschap, 249, 420; 2° vijandelijke tocht of onderneming, samentreffen, schermutseling, aanval, 52, 53, 107, 192; Fr. bonne escarmuche, IX, 200; cils assaulx, X, 200; pluiseurs reverses, X, 68; 2° uiterlijke manieren, wijze van doen, of handelen, gebaar, iets dat gebeurt en dan tevens gerucht, rumoer, misbaar, 33, 162, 275, 279, 285, 313, 323, 373, 386, 400, 453, 509, 518, 526; Fr. che convenant, XI, 119; 4° schijn: — **maken of toichen,** laten uitschijnen, gebaren, 13, 39, 175; Fr. grant apparant d'asaillir faissoient, IX, 189; nul [semblant] de — il ne fist, IX, 167; monstrèrent pas semblant, X, 224; ne sonnoient mot, XI, 16.

(t)Gevairt, 39, 400, 453; zie **gevairde.**

Gevallen (gevielt, gevyel, gevyele, gevyelen), 1° gebeuren, plaats hebben, 86, 100, 101, 305, 309, 473, 526; Fr. i eut, X, 62; fu, XI, 39; 2° uitvallen, eindigen, 100; 3° zich verspreiden, loopen, (een gerucht, een roep), 526; 4° **dairtegens —,** beletten, 73; Fr. alé au devant, IX, 222.

Gevangen, gevangen genomen, 62; **gevangen gaen,** zich gevangen geven, 438; Fr. de aller tenir prison, XI, 152; **gevangen leggen,** in het gevang opsluiten, 87; Fr. mis en prison, X, 52.

Digitized by Google

Gevaselt (**gevazelt**), gemeen volk : **ongevallich —**, onordelijke groep volk, boosaardig volk, gespuis, 178, 183; Fr. ces meschans gens, XI, 19.

(**Gevellen**) **gevellet**, doen vallen : **ter airden gevellet werden**, in het zand bijten, sneuvelen, 330.

Geven (**gaf, ghaf, gaff, ghaff, gaef ic, gave**), 15, 23, 210, 362, 376; **omme iets geven**, rekenschap houden van, 82; Fr. nuls n'en fist compte, IX, 229; **hem dairtoe geven**, zich gewaardigen iets te doen, zich erg met iets bemoeien, 153, 519; Fr. que elle vosist descendre à ce que de envoiier, X, 205; i rendi grant paine, XI, 286.

Gevesticht, verl. deelw. van **vestigen**, z. a., 40.

Gevinden, treffen, 442.

Gevytallgiert, verl. deelw. van **vitalgieren**, z. a., 249.

Gevloon, verl. deelw. van **vlien**, vluchten, z. a., 109.

Gevoedert, gevoerd (kleederen), 199; Fr. se fourroit de, X, 243.

Gevoet : **— wesende**. opgevoed geweest zijn, 514; zie **voeden**; Fr. avoit esté nourris, XI, 282.

Gevogelt, gevogelte, bepaaldelijk hoenders, 204; Fr. poullailles, X, 247.

Gevollich, instemming : **— noch gehoir crijgen**, niet aanhoord worden, 417; Fr. je ne peus oncques estre creus, XI, 132. Zie **gehoir**.

(**Gevolligen**) **gevollicht**, vervolgen, najagen, 92; Fr. cachié, X, 56.

Gevonden, verl. deelw. van **vinden**, z. a., 75.

Gevouden : **met gevouden handen**, met de handen toegevouwen, op zeer ootmoedige manier, 30; Fr. prieèrent à mains jointes, IX, 181.

Gevraecht, verl. deelw. van **dragen**, z. a., 128.

Gevreest : **wairt —**, ware het te vreezen, 349; zie **vresen**.

Gevrijet, verl. deelw. van **vriën**, z. a., 169.

Gewade(n), kleederen in 't algemeen, 486; zie **abijt**.

Gewaent, verl. deelw. van **wanen**, z. a., 147.

Gewagent, op wagens geladen, 190; vgl. **gesceept**.

Gewairde (**gewairts**), 275, 493; zie **gevairde**.

Gewapend(t) : **V of VII^m gewapendt** : vijf of zeven duizend gewapende mannen, wapenbroeders, 112, 175; **mit gewapender han(d)t**, de wapenen in de hand, 73, 74; Fr. l'espée en le main, IX, 222; zie **wapenen**.

Gheware werden, gewaar worden, 425.

Gewelt, misdaad, inbreuk op de krijgsgebruiken, 73; zie **onrecht**.

Gewichte, subst., 196.

Gewin (**tghewin, gewijn**), 1° voordeel, winst, 134, 222, 223, 315; Fr. il gaaignoient, X, 141; pour gaegnier, X, 261; 2° aanwas van macht, 192; zie **gierichede**.

Gewisselt, verl. deelw. van **wisselen**, z. a., 228.

Gewoin : gewoon : **— sijn**, de gewoonte hebben, 551.

Gewoonte(n), de gebruiken (van eene streek) : **costuymen ende —**, rechten, voorrechten en gebruiken, 535, 536; Fr. coustumes et usages, XI, 298; zie **hantieringe**.

Geworven, buitgemaakt, 101; Fr. à tout grant butinage, X, 63; zie **werven**.

Gewracht, verl. deelw. van **werken**, z. a., 438, 554.

Gewroecht, verl. deelw. van **wroegen**, z. a., 133, 503.

Ghifte, geschenk, 217, 229; Fr. present, X, 256; ce don, X, 267.

Ghierijg, hebzuchtig : **uut enen — grond**, uit hebzucht, 390; zie **kairlig** en **gront**.

Ghinder, daar, 382.

G(h)ins ende weder, weg en weer; langs alle zijden, 56, 323, 327, 444; zie **geleyde**.

Ghint (adj.), gindsch, 324.

Digitized by Google

Ghyzairne(n),tweesnijdende strijdbijl,554.

Gijselair(s), 45; Fr. bons ostages, IX, 194; zie volgend woord en **borge.**

Ghysele, gijselaar, 305; zie vorig woord.

Ghijselinge, gijzeling, 96, 196; Fr. en ostagerie, X, 59. Zie **oistayge.**

Ghisteren (ghysteren), gister, 1, 242, 378.

Gierichede (gierijchede), hebzucht: — **van tgewijn**, groote schraapzucht, 9, 222, 315; Fr. pour gaegnier, X, 260; pour prendre grigneur profit, XI, 43. Zie **verblinthede.**

Gij (ghij, 60; **gijs, ghijs** = gij des, 31; **ghijs**, id., 320; **gijt** = gij het, 7; **ghijt**, id., 152, 163; **ghijluyde**, 23, 154; **ghijselve**, 283).

Gilde(n), ambacht, 186, 187; Fr. mestier, X, 233.

Glaye(n) (glaeyen), 1° (wapen) lans, 110, 118, 202, 254, 281, 282, 286, 328, 400, 449, 472; **fyne glayen met die fine verstaelde bourdyause yseren tenden**, 282; — **met yseren van proeve**, 286: — **metten langen, verstaelden yseren van Bourdiaus**, 328; — **met dien breden, scarpen, snydenden yseren**, 328; Fr. glaves, X, 70; nos glaves as fers lons es acerés de Bourdiaux, XI, 19; roides lances à bons fiers et durs de Bourdiaux, XI, 54; **glayen van oirloge**, 449; Fr. glaives de la gherre, XI, 161; **met gerechte glayen**, hunne lansen ten strijde recht houdende, 281; Fr. lances toutes droites, XI, 18; 2° lansdrager, lancier, 105, 113, 119, 176, 196, 202, 337, 338, 342, 344, 354, 359, 363, 365, 374, 380, 388, 393, 395, 397, 400, 403, 409, 415, 416, 419, 473, 474, 493, 504; **glayen te voete**, 202. Zie **gesellen.** Fr. lances, X, 66, 72; lanches, X, 77, 78, 241. Zie **glayysere.**

Glayysere (glayeysere, glayenyseren, ghlayeysere), (wapen) lans: **scarpgefyneerde —**, lans met scherpe punt, 384; Fr. lances afillées, XI, 105; **goede verstaelde —**, 286; **scarpe ende snydende —**, 287; Fr. longhes glaives às fers trenchants et afillés de Bourdiaux, XI, 22. Zie **glaye.**

Glasemaker(s), 186; Fr. vieswariers, X, 233.

Glijden (gleden, gegleden), 1° zich glijden, sluipen, 327; 2° gaan naar, den weg nemen naar, 254, 260, 267, 529; Fr. prendre le chemin de, XI, 2; iroit vers, XI, 6; se trouvèrent devers, XI, 293.

Glymmen (glymmende), glinsteren, 327, 420.

(**Gloriëren**), **glorieerden, gloryeerde(n)**, 1° zich beroemen, 309; Fr. se glorefioit, XI, 39; 2° behagen scheppen in, 392: Fr. eussi se glorefioient il en leurs fortunes, XI, 111.

Glorieringe, roem, glorie, 358; Fr. cest glore, XI, 85.

God (Gode, Goods, Goids), 155, 287; **Here God, och here God**, 264, 358, 520; **gracie van Gode**, genade van God, 183; **bij Gode**, 359; **van Goids recht**, bij de rechtvaardigheid van God, 215; **so help my God**, 135, **metter hulpe(n) Goids**, 240, 359, 393. **bij gracie Goids**, 517, **bij der gracien Goids**, 248. **enne God wille**, 269, **enne God wille bij sijnre hulpen**, 320, **Godwouds**, 379. **om Goids wille(n)**, 151, 183, 269, **oft God wil(le)**, 131, 135, 320; **duer God**, 85; **God hebs deel**, 489, **om God**, 87, 320, **in den name Goids**, 230, 461, 491, **end ten Goids namen**, 375, **in desselven name Goids** (ende Sinte Denijs), 326: al uitdrukkingen beteekende: bij Gods genade, God wille het, bij Gods wille, in Godsnaam, 87, 160, 263, 320, 379; Fr. pour Dieu, IX, 231; XI, 47; au plaisir de Dieu, X, 284; Dieu merci, XI, 112; à l'aide de Dieu, X, 277; Dieux i ait (eust) part, X, 232, 268; XI, 188; en l'onneur de Dieu et de monsigneur Saint Denis, XI, 51; — **God betert**, God betere het, 18; **alsoot God verheugen woude**, zoo God er over beschikken wil, God betere het, 503; Fr. sicom Dieux le vol consentis, XI, 240; **God was hoir vreendt**, God was hem genadig, 270; zie **vreend; ons wairde lieve Moeder Goids**, Onze Lieve Vrouw, 279; Fr. nostre Dame, XI, 17; **in den handen Goids**, in Gods genade (zich aanbevelen), 400, 408; **als martelaren Goids**, als martelaren, 167; Fr. comme gens martirs,

Digitized by Google

X, 217; **roede Goids**, beproeving, 193; zie **roede**; **bij Gode**, waarlijk, 23.

Godlijk(en), godzalig, barmhartig, 521.

Godshuys (Godshuysen, Goitshuysen), kerk, 48; Fr. moustiers, IX, 196; **geestelijke —**, kerk, 353; Fr. les églises, XI, 73.

[**Godwille**, 160, verkeerde lezing voor **God wille**; zie **God**].

Godwouds, God beschikke er over, bij Godswille, 379; zie **God**.

Goede, subst., 126; zie **goet**.

Goedeloos (goedelois), van alle goed beroofd: **liveloos ende — wesen**, leven en goed verliezen, 107, 427, 515; zie **liveloos**.

Goedertyeren (goedertheren), edelaardig, barmhartig, 144, 287.

Goederthierenhede(n), edelhartigheid, welwillendheid, 154, 303, 544; Fr. par grant humilité, X, 205.

Goedgunre(n) (goedgonres), goedgunstig, 541, 545; Fr. bienvoellans, XI, 307.

Goedinge, overgedragen erf, erfdeel, 505; zie **partaidge**.

Goet (goede, goedes, goets, goeden, guet, guede, gueden), subst., 1° goederen, bezittingen van allen aard, 1, 2, 4, 24, 166, 196, 291, 343, 357, 549; Fr. tous biens, IX, 158; leurs hiretages, XI, 65; tous leurs hiretages, XI, 85; **met goeden ende imboel**, met alle toerende goederen, meubels, vee, granen, enz., 289; Fr. meubles, de bestes et de grains, XI, 28; zie **huys** en **rente**; **groot goet**, *a*) goederen van grote waarde, als zilverwerk, juweelen, enz., 196, 455, 495; Fr. grant avoir, XI, 181; *b*) eene zaak van groote barmhartigheid, 154; 2° inkomsten, 126, 505; 3° eetwaren, 153; 4° **om geen goet**, voor geen rijkdom op aarde, voor niets ter wereld, 359, 549 en var.; Fr. pour nul avoir, XI, 86; zie **have**.

Goet (guede(n), guedt), adj., 1° goed, 69; 2° welvarend, 182; 3° aanzienlijk: **die guede**, de voorname personen eener stad, de burgers, 60; Fr. les bonnes gens, IX, 212; **die guede luden**, de burgers, 40, 133; zie **lieden**; **de goede steden**, de voornaamste steden, 1; ens bonnes villes, IX, 158; zie **stadt en stede**; — **guets tijts**, vroeg, 65; z. **tijt**.

Goethertich, rechtschapen, 145.

Goetsaede, bijw. (verwensching) bij Gods haat, vervloekt! 12.

Goetstijts, ter juister tijd, vroeg genoeg, 157.

Goetwillijken, met goeden wil, 363.

Goidelijck, minzaam, voorkomend, 125; Fr. gracieux homme, X, 82.

Goid(s) : **om Goids willen**, zie **God**, 151, 183.

Goidsgenade : **uptie —**, op Gods genade, 289. Zie **God**.

Goidsname(n) (Goodsnamen) : **tsijn schone parolen ende —**, dat zijn al wel schoone woorden en vrome wenschen, maar doen is beter, 216; **ten Goods namen**, in Godsnaam, 375 [waar en verk. lez. is.]

Goitshuys(en), zie **Godshuys**, 48.

Gonnen (gonnede, gegonnet, gegonnen, gegunnet), 1° gunnen, toestaan, 35, 56, 152, 173, 412, 537; 2° gaarne zien, 434; Fr. en vallirent mieux, XI, 149.

Gonste (gunste), genegenheid, 4, 66, 85, 153; Fr. l'affecion, IX, 216; courtoisie, X, 205; amour, IX, 231.

Gonstich (gunstich), gunstiggezind, genegen, 97; Fr. favourable, X, 60.

Gout (goud, goude, gouts, goudt), 1° het metaal : goud, 196, 200, 209, 291, 305, 362, 413; **van goude — gechiert**, met goud versierd, 413; 2° als geld : goud, geld in goud, 211; 3° al wat in goud is, 70.

Gouden, adj., in goud, 195, 196. Zie **sulveren** en **werck**.

Goudsmede(n), 99, 209, 420; **van goudsmeden ambochte**, 1° van het beroep van goudsmid, 209; 2° (vergulde versiersels) door goudsmeden bewerkt, 420.

Gouvernuer (gouvernuerre), 451, 457, 470; Fr. gouvreneur, XI, 182. Zie ook **regiere**, **ruwaert** en **overste**.

Gouvernueresse, vrouw van den gouverneur, 451; Fr. femme au gouverneur (de Lille), XI, 164.

Digitized by Google

[**Gouw(en)**, 80 : **uut hoire gouwen** is hier eene verkeerde lezing voor **uut Henegouwen**; Fr. amis en Hainnau, IX, 227].

Gracie (**gracien**), 1° genade, gunst, 4; Fr. sa grace, IX, 160; — **van Gode**, eene genade van God, 183; **gracie ende remissie**, volledige genade en kwijtschelding, 536; Fr. remission, XI, 299; zie **remissie**; 2° genegenheid, hulde, 211, 220.

Graefinne, zie **gravinne**, 54.

Graeflichede(n), graafschap (als grondgebied), 458: Fr. conté, XI, 186.

Graefscap (**graefschappe**, (**t**)**graefscappe(n)**), 54, 140, 149, 201, 210, 215, 247, 250, 271, 342, 394, 404, 445, 451, 468; Fr. la conté, X, 201.

Graf (**graft**) : **int — setten of leggen** : begraven, 449, 450; Fr. misent le corps en terre, enterrèrent le corps, XI, 163. Zie **scieten**.

Graft (**grafte(n)**), 1° vaart, 22; 2° gracht, stadswal, 38, 73, 194, 389, 425, 427, 429, 454, 476; Fr. fossés, IX, 188, 222. Zie **grave**.

Grauwe, grijs, grauw (van stof), 453 [waar **grauve**, verk. lez. is]; Fr. grises, XI, 180; zie **lijfrock**.

Grauwerck, grijsbonte stof, bontwerk voor voering, 199; Fr. se fourroit de menus vairs, X, 243. Zie **fyneert**.

Grave(n), 1° stadsgracht, 67, 71, 78, 221, 424, 426; Fr. fosset, IX, 221; 2° kanaal : **een — schieten**, een vaart delven, maken, 17. Zie **graft**.

Grave (**des grave**, **tsgraven**), graaf, bepaaldelijk de graaf van Vlaanderen, 2, 88, 139, 311; Fr. baii, X, 146; **van tsgraven wege**, van wege den graaf, 72; sie de Lijst der persoonsnamen bij **grave**.

[**Grave**, 451, verkeerd voor **hertoge**; vgl. regel 14 zelfde blz. en Fr. li dus de Bourgongne, XI, 164].

Gravebannere, de banier van den graaf (van Vlaanderen), 526; Fr. la baniere le conte de Flandres, XI, 290.

Graven (**groeven**, **gegraven**), 1° uitdelven, graven, 12, 13, 14, 22, 69; Fr. fosser, IX, 165, 166; ouvrent au devant dou Lis, IX, 166; 2° als subst. gebruikt, 13.

Graver (**gravers**, **graveren**), delver, 14, 15.

Gravinge, het graven : — **maken**, uitdelven, 22; Fr. de fosses, IX, 174.

Gravinne (**graefinne**), 54, 133, 445; Fr. contesse, IX, 201; zie de **Lijst der persoonsnamen**.

(**t**)**Gregimente**, het bestuur, 39; Fr. qui avoient à gouverner, IX, 189.

Grieken, het krieken (van den dag), 283; Fr. l'aube dou jour, XI, 19.

Greyne(n), graankorrel en het koren zelf, 190, 303; Fr. blés [et] de farines, X, 236. Zie **choorne** en **mele**.

Greynssen (**greynsende**), grijnslachen, 229; Fr. à sousrire, X, 268; **greynsende worden**, beginnen te grijnzen, 67; Fr. feliement le regardèrent, IX, 217.

(**Grimmen**) **grymmende**, grijnslachen, 529; Fr. en regardant l'un l'autre, XI, 293.

Grijpen (**grijp**, **grepen**), 188, 423; zie **hart**.

Groeyen, toenemen, 337.

Groetinge(n), groet, 466.

Groiste, superlatief van **groet**, z. a., 201.

Groit, adj., 206; zie **groot**.

Groitbailiu (**van** (**alle**) **Vlaenderen**), hoofdbaljuw, 50, 473; Fr. grans baillieu de Flandres, IX, 198; grans baillus de Flandres, XI, 202.

Groitdadich, voornaam, 135.

Groitheit, 132; zie **grootheit**.

Groitmoedich, edelmoedig, 356.

Grondelijken, tot den grond, geheel en al, 251.

Grondelose, bodemloos, volledig, 82.

Gront (**grond**, **gronde**), 1° ondiepte in eene rivier, waadbare plaats, 269; Fr. nuls gués, XI, 8; **van gronde op**, van in de diepte, geheel en al, volkomen, 78; **in den gront**, geheel en gansch, 7; 2° het diepste van het gemoed, geaardheid, karakter, 521; Fr. vostre corage, XI

Digitized by Google

287; **hatyge gront,** diepe, ingeboren haat, 359; **uut so vreendelijken gronde,** uit goeden wil, 152; Fr. de bonne volonté, X, 204; **uut enen kairligen, ghierijgen gronde,** door slecht karakter en gierigheid, 390; 3° reden, 4; Fr. pour quoi, IX, 161.

Groet (**grote**), subst., benaming van de munt: de groot, 199; **oude groot,** 204, 243; Fr. le gros, un viés gros, X, 243.

Groot (**groit, groedt, grote, groiste**), adj., 1° groot, 39, 127, 201, 291, 349; 2° uitgestrekt, belangrijk, 291; Fr. une grosse ville, XI, 25; 3° veel, aanzienlijk in waarde, 196, 455; Fr. grant avoir, XI, 181; **te groit,** te veel, 206; **in groten noch in clenen,** op geene hoegenaamde wijze, in niets noch aan niemand, 351; 4° aanzienlijk, voornaam, edel: **die grote ende die rijke,** de voorname, bijzonderste, rijke burgers, 85; Fr. li gros et li rice bourgeois, IX, 231; **grote vorsten ende vorstinnen, grote heeren ende vrouwen,** aanzienlijke, edele prinsen, baroenen, prinsessen en zeer voorname heeren en dames, 468, 469; Fr. haulx et nobles princes, hautes et nobles dames, XI, 194; hauts barons, XI, 194; **een groot hooft in der cronen,** een zeer hooggeplaatste persoon aan het hof, 514; Fr. un grant chiés, XI, 282; zie **hooch.**

Grootheit (**grootheide, groitheit**), 1° uitgestrektheid en breedte, 349; Fr. rivières grandes et larges, XI, 69; 2° belangrijkheid (van eene som gelds), 199, 363; 2° vermogen (in bezittingen), 132; Fr. leur quantité, IX, 140; 4° hoogmoedigheid, 221, 309; Fr. grandeur, X, 259.

Grotelick (**grotelijken**), bijwoord, grootelijks, 27, 328, 470.

Groten, schatten, begroeten, 196; Fr. prisier ne estimer, X, 240.

Groten, groeten (met spot), 277.

Gruwelijken, bijwoord, op eene schrik verwekkende wijze, 177, 323; Fr. asprement, X, 226.

Guedertieren, welwillend, toegevend, 62: Fr. debonaires, IX, 213.

Guedertierlic, op welwillende wijze, 64; Fr. deboinairement, IX, 214, 215.

Guet (**guedt, guede n**), **guets**), adj., 1, 4, 20, 30, 40, 55, 77, 104, 133, 551, 552 en var.; zie **goet,** adj.

Guet (**guede**), subst., 1, 2, 549; zie **goet,** subst.

Guetlijc (**guetlijken**), 1° goed: **hemselven — doen,** het zich laten welgevallen, 43; Fr. se tinrent à leur aisse, IX, 192; 2° op vriendelijke wijze, 41, 74; Fr. courtoisement, IX, 190.

Gulden, subst., muntstuk: de florijn, 9, 110; Fr. florins, IX, 163, X, 70; zie **penning.**

Gulden, adj., 1° verguld, met gulden versiersels bezet, 496, 497; 2° gouden, in goud (crone), 496, 497.

Gulden laken, laken met goud gestikt of geborduurd, 196; zie **laken.**

(**Gunnen**) **gegunnet,** 56; zie **gonnen.**

Gunste, zie **gonste,** 4, 66, 85.

H

Ha, ha, tusschenwerpsel, 34, 414; Fr. ha, IX, 185; XI, 130.

Hadde, voor **hadden,** 79 tweemaal; zie **hebben.**

Hadden = 1° had hem, 125, 530, 554; 2° hadden hem, 111; zie **hebben.**

Haelen = halen hem, 168; zie **halen.**

Haelden = haalde hem, 93; zie **halen.**

Haer (**haire, haere, hoire, hoir, hoirs**), bezitswoord, bijna op alle blz.

Haeste (**haesten**): **metter alremeesten haesten,** zoo rasch mogelijk, 411.

Haestelijken (**hasteliken, haistelijken, haestelixste, haestelicxsse**), 1° haastig, 44; 2° plotseling, 44, 68, 88, 215, 424, 477; **als wij haestelicxste mogen,** zoo spoedig als wij kunnen, 269.

Haesten: **hem —,** zich spoeden, 253; Fr. tout se haster, X, 288.

Haestich, 1° haast hebbende, gejaagd, 176; 2° opvliegend, 357; Fr. mout hastier, XI, 84; 3° snel opkomend: **tis — tijt,** 't is hoog tijd, 181.

Haeten, 338; zie **haten.**

Hage (**hagen**), 218.

Digitized by Google

Hair (**hoere, hoirre, hoirluder**), persoonlijk voornw., 175, 453, 470, 551; **al dat hoire**, alles wat ze bezitten, 470; **elc hoirre**, van ieder van hen, hunner, 551.

Hairder, 134; zie **hart**, adj.

Hairt, 154; zie **hart**, bijw.

Hairtoch (**hairtoich**), 55-58; zie **hertog**.

Haitende : **malkander — sijn**, malkander haten, 4; Fr. il s'entre haioient, IX, 161.

Hairtstede, huis, huisgezin, 204; Fr. chascuns feus, X, 246.

Hack (**hacken**), gekapte band in stof, 316; zie **hacken**.

Hacken (**hacten, gehact**), houwen : **ontween —**, aan stukken kappen; 73, 265, 287, 316; (in de wapenkunde en kleederdracht) uithouwen, uitsnijden : **gehact blaeu tegens groen**, met gekapte blauwe banden op groene grondstof, 316; Fr. paletet de vert et de bleu, XI, 44; (pal is eene loodrechte streep); **enen gehacten witten bandt upt roit**, met eenen witten rand boven roode grondstof, 316; Fr. ondet de blanc et de rouge, XI, 44; **witte kelen al overgehact met roden hacken**, met roode strepen afwisselend met of boven witte grondstof, 316; Fr. coppet de rouge dessus et de blanc desous, XI, 44. Zie **kele** en **hack**.

Hacker (**hackers**), houthakker, 403.

Halen (**haelen, haelden, gehaelt**), 1° halen, 93, 168, 347, 353; 2° iets van een anderen verwerven : **des van enen halen**, invloed of voordeel doen hebben door iemand, 347; Fr. comment il i a de confort et de conseil à un homme, XI, 67.

Halft, helft : — **den tijt**, de helft van den tijd, 349; zie **helft**.

Halfwegen : **ten —**, halfweg, 374, 442; Fr. en mi chemin, XI, 98; zie **wech**.

Halle, 1° hal, bepaaldelijk op de vrijdagmarkt te Gent, de vergaderplaats van het stadsbestuur, 143, 144, 164, 243; Fr. halle dou conseil, X, 148; en la Halle ou marchies des devenres, X, 214, 215; 2° de hal te Brugge, 40; Fr. en la halle, IX, 189.

Hals (**halse, halze**), hals, 18, 160, **over den —**, boven hun hoofd, 430; **upten halse hebben**, iem. iets geschieden, hier : den oorlog krijgen, 470; Fr. il aroient la guerre, XI, 199; **over den hals comen**, plotseling overvallen, 455, 494; **over den — dringen**, opdringen, iets op iemands nek schuiven, 59; **over den hals vallen**, lastig vallen, 357; pour nous honnir, XI, 84.

Hamer (**hamere(n)**), 1° hamer, 330, 454; Fr. mailiès de fier, XI, 55; les maitiaux où li trait sont, XI, 181; 2° bijl (als wapen) : **fyne, verstaelde, zwaere —**, scherpe, verstaalde, zware bijlen, 38, 268, 312, 330, 552; Fr. hache, IX, 188; haces bien acérées, XI, 8, 41, 55; zie **loothamer** en vgl. **bijl**.

Handadige, misdadiger, 542; Fr. li malfaiteur, XI, 305; zie **hantdadich**.

Handelinge, behandeling : — **van den gelde**, de inning van geld, 6; Fr. les misses, IX, 161.

Handtvol, zie **hantvol**, 202.

Hangen (**hanghet, hinck, hingen, gehangen**), 1° hangen, 183; **up hoir hielen —**, iem. op de hielen zitten, vervolgen, 179; **dair en is nyement dair yet om hanghet**, daar is niemand, voor wien wij moeten verlegen zijn, met wien wij moeten inzitten, 422; 2° ophangen, 332, 475.

Hansgemeen, zie **hantsgemeen**, 207.

Hant (**handt, hande, handen, hants**), hand, 27, **met gevouden handen**, zeer ootmoediglijk, 30; Fr. priièrent à mains jointes, IX, 181; **sonder handt dairomme voir te steken**, zonder zelf slag of stoot te geven, op argelistige wijze, 5; Fr. sans cop férir; IX, 161; **sonder handt dairomme te roeren**, zonder slag te slaan, 7, 8; Fr. sans cop férir, IX, 163; **den dach up die** (**uptie**) **handen comen**, (van den aanbrekenden dag), aanbreken, dag worden, klaar worden, 176, 510; Fr. le jeus venra sur nous, X, 225; il fu jours, XI, 245; **up hoir selfs, op sijn(s) selfs, onsselfs hant**, uit eigen beweging, 73, 176, 422, 470; Fr. pour nous, XI, 67; **in hore handen houden**, ter hunner beschikking, in hunne macht houden, 256; **die handt**

Digitized by Google

an iets houden, ter hunner beschikking in hunne macht te houden, 256; **die handt an iets houden**, zijnen invloed gebruiken opdat eene zaak zou slagen, 339; **onse handen een weynich roeren**, niet rusteloos blijven, 262; **ons onsen handen ende voete besich maken**, ons te doen geven, ons in gang houden, (spottenderwijze) ons doen vechten en vluchten, 263; **van sijnre handen**, van zijne gezindheid, 22; Fr. de leurs routes, IX, 174; **up sijn hant wachten**, onder zijn bevel staan, zijn bevel afwachten, 269; **tspel bij der handt nemen**, de zaak, iets ondernemen, er zich aan gelegen laten, 36; Fr. voloit ouvrer, IX, 186; **te hande n) tien, trecken**, ondernemen, zich overgeven aan, te doen hebben, plaats doen grijpen, 17, 207, 212, 247, 279, 281, 304, 338, 384, 531; Fr. quelle paine qu'il eurent, XI, 18; dou convenant, XI, 35; faisoient, XI, 62; **enen recht in die handen comen**, in iemands macht vallen, 393; Fr. escheïrent en leurs mains, XI, 112; **in sinen handen setten**, in iemands macht stellen, zich onderwerpen, 145; **wael ter hant**, kloek, ervaren, 98; (van een paard), wel gedrild, 420; Fr. coursier bien et à main, XI, 134; **mannen ter hant**, onverschrokken kerels, 325; Fr. gens de fait, XI, 51; **metter hant**, met de wapens, met dapperheid, gewapenderhand, met geweld, 86, 187; Fr. par armes, X, 51; estoient par conquest seigneurs et maistres, X, 234; **hant tegens hant vechten**, man tegen man vechten, 222, 403; Fr. main à main combattre, X, 259; XI, 121; **enen iets op die handt wassen**, iem. iets overvallen, op den hals vallen, 2; Fr. li sourdirent sus la main, IX, 159; **hant ter were setten**, handen uit de mouwen trekken en zich ter weer stellen, 330; Fr. mettaient le main à l'uevre, XI, 56; **hem luden in handen gaen**, hen overkomen, het hen vergaan, 363; **over die anderde hand**, op bedektelijke of verraderlijke wijze, 542; Fr. par voie directe ne oblique, XI, 304.

Hantbusse(n), verdraagbaar kanon : (**die men dragen mochte**), soort vuurroer, 275; Fr. bombardes portatives, XI, 13.

Hantdadich, medeplichtig aan eene misdaad, gewelddadig, 132. Zie **handadige**.

Hantieren (**hanttieren, hanttyeren, hantierde n), handtierde, gehantiert**), doen, bedrijven, doen plaats hebben, uitvoeren, toonen, 52, 67, 76, 79, 178, 286, 319, 390, 447, 469; Fr. ot, IX, 200; avoit eu à iaulx, IX, 217; li affaires de, IX, 224; zie **spel**.

Hantiering(h)e, manier van handelen ; gebruiken : **nieuwe statute ende — van ontfange**, andere standregelen en manieren van ontvangen, 8; Fr. nouvel estatut que il voloit eslever, IX, 163; **costume ende —**, gewoonten en gebruiken, 13; Fr. anciens usages, IX, 167, 127, 131; Fr. besongnes, X, 86, 474; zie **gewoonte, costume; hantieringe van wapene**, wapenfeit, 401; Fr. li fait d'armes, XI, 119; zie **feyt**.

Hantschoen, 316 (**van gesoden ledere**); zie **leere**; Fr. gans de baleine, XI, 44.

Hantsgemeen (**hansgemeen**), **sijn of wesen**, 179, 207, 287; Fr. faissoient des issues, X, 249; sont en armes, XI, 22.

Hantvesten, acte of oorkonde, waarbij de landsheer zekere rechten en voorrechten verleent, 522, 535, 537; Fr. franchisses, XI, 298; privilèges, XI, 300; francisses dont nous sommes chartré et bullé, XI, 288.

Hantvol (**handtvol**); **een — volk**, 176, 282; Fr. une pungnée, X, 225.

Harde, bijw., zeer, 310; zie **hart**, 2, en **herde**.

Hardt, subst., 105 ; zie **herte**.

(t)**Hardueys**, soort van opgetimmerd tribune of spreekgestoelte met trap, waarop Philips van Artevelde tot het vergaderde volk gesproken heeft op de markt van Ieperen, 259; Fr. adont descendi Phelippes de l'escafaut où il avait pre[e]chiet, X, 293; ook nog gevonden **airdeyussen** in 't Derde Boek fol. 141 v° : quamen up ene schone sandyge plaetse binnen der stede, dair sij dit feyte doen souden; vele stellingen en — waren dair gemaict dair die hertoge en voirt alle die andere vrouwen, poirtingaelse ende engelse heren up clommen; Fr. Kerv. de Lettenh. XII, 118 : et s'en vinrent en une belle place sabelonneuse par dedens le clos de Besances, ou les armes se

Digitized by Google

devoient faire. Et estoient là aucuns eschaffauds ordonnés pour les dames ou toutes montèrent.

Harnas (**harnasc, hairnasse, (t hernasse, (t)hernasse**), de wapenrusting, de wapenen, Fr. armeures, X, 218, 230; harmes, XI. 91; armés, XI, 180; **te harnasse, tharnass. thernasse**, gewapend, toegerust; **beste hernasse, wael te harnasse**, goed gewapend, het best gewapend, uitstekend toegerust, 37, 50, 65, 71, 89, 98, 113, 144, 168, 169, 175, 190, 268, 277, 308, 314, 316, 327, 331, 334, 352, 360, 366, 369, 413, 414, 445, 446, 450, 453, 454. 475, 477, 496, 528, 551, 552, 553; **in volle —**, in volledige wapenrusting, gansch toegerust, 281, 296; **te harnasse van den hoofde totten voeten**, in volle wapenrusting, 301; Fr. armet de piet en cappe, XI, 33; **sonder —**, zonder wapenen, gansch ontwapend, 151; Fr. tous desarmés, X, 203; **int hernasse lo'o'pen, thernasse antrecken, int — springen, sijn harnasse anscieten**, zich wapenen, zich toerusten, 44, 50, 175, 214, 215, 496; Fr. s'armèrent, IX, 192, s'arma, IX, 198; X, 221; aprendre les armes, X, 254; **bereyt in hair —**, gereed gewapend, 144; Fr. tout appareilliet, X, 149; **sijn — uutdoen**, zijne wapenen afleggen, zich ontwapenen, 40; Fr. se desarmast, IX, 189; **uuten — sijn**, nog niet toegerust zijn, niet strijdvaardig zijn, 120; Fr. n'estoient mis tout aparilliet, X, 78.

Harnasmaker(**en**), wapensmid, 301, 330; Fr. les hiaumiers, XI, 38.

Harre, hengsel eener deur : **uuter harren ende sponghen slaen**, openbreken en doen vallen, 135; Fr. portes furent ouvertes et abatues, X, 142.

Hart, subst., 188; zie **herte**, het hart.

Hart, subst., 219; zie **hert** (dier).

Hart (**hairt, harde**), bijw., 1° zeer, 260, 310; 2° hevig, 154.

Hart (**hardt, hert, herde, hairter, hartste, hertste**), adj. 1° sterk, hevig, ondernemend, stoutmoedig : **herde mannen**, onverschrokken, dappere kerels, 39, 48, 82, 104, 134, 329; Fr. hardis et outrageus homs, IX, 189; vaillans hommes, IX, 196; fors ennemis, IX, 229; hardis et aventureux compaignons des plus ables et courageus, X, 65; 2° hardnekkig, 2; Fr. durs — à esmouvoir, IX, 159; 3° zeer aangenaam, bedroevend, 348; Fr. les nouvelles leur furent mout dures, XI, 68; 4° moeilijk, lastig, 6, 86, 520; Fr. guerre moult forte durement, X, 51; dur sera à, IX, 161; c'est dur et fort à faire, XI, 286; 5° streng, hard : **int hertste van den winter**, in 't midden, in 't hardste van den Winter, 349; vgl. **herte**, subst. **hart**.

Harteliken, 331; zie **herteliken**.

Hartelose (**luden**); zie **hertelose**, 177.

Hartoch (**hartoich, hartoghe**, 54, 55; zie **hertog**.

Harwairts (**herwairts, herwert**), 1° herwaarts, hierheen, 238, 292; Fr. par decha, X, 275; 2° (tijd) van — tot heden : **binnen XX of XXX jaren —**, sedert 20 of 30 jaar geleden, 263.

Hasteliken, 477; zie **haestelijken**.

Hate, haat, nijd, 1, 69, 70, 76, 358; Fr. envie, IX, 158; **hate ende nijde**, guerre ne envie, IX, 219; Fr. ces hainnes, IX, 223, spreekwoord : **hate ende nyde nye ende verstarf**, haat en afgunst verdwenen nooit, bleven altijd in 't gemoed, 358; Fr. onques envie ne morut, XI, 85; zie **nyde**; — **enen in hate dragen**, iem. haat toedragen, haten, 10; Fr. haioit, IX, 164.

Haten (**haeten**) : 338, 549.

Hatyg(**e**), afgunstig : **uuten hatygen ende nydygen gronde**, uit ingeboren, diepe afgunst, 359; zie **gront**; Fr. par envie, XI, 86.

Have (**haven**), goederen, 2, 249, 540; **thilbaer have**, roerend goed, 540; Fr. bien meubles, XI, 302; — **guede ende have**, onroerende en roerende goederen, 2; zie **goet**, subst.

Haven (**havenen**), zeehaven, 66, 225, 365.

Haver (**havere**), 68, 202, 428; Fr. avaines, IX, 218; XI, 141.

Hebben (**ic heb**, 424. **ic hebbe**, 167, **hebbe**(**t**), 21. **ghij heb**, 27. **hebste**, 182, 242, **hebdy**, 93, 184. **hebdij**(**t**, 485. **hebten** = hebt hem, 232; **hebdij**, meerv. 73, 74, **heeft**, 202, **theeft**, 520,

Digitized by Google

heeft(et), 550, **ic hadde**, 1, **hadt**, 34, **hadde(s)**, 201, **hadt(s)**, 303, **hadde(t)**, 18, **had(t)**, 34, **hadden** = had hem, 554, **hadden(t)**, 64, **hadden**, 310, **hadde sij**, meerv., 56, **hebs**, imperat. 489, **hebt**, id. 345, **hadden(s)**, 72, **hadde** = hadden, 79 tweemaal, **hadden geweest hadde**, 27; Fr. il fuissent, IX, 178, **gehat**, 202, **ghehadt**, 310, **hadde(t) hadden**, 34, **hebbende**, 307); **tot enen hebben**, iemand als partijgenoot hebben, 84; Fr. avoient de leur acord, IX, 231; **hem te hebben in**, zich te houden als, zich te gedragen naar, eerbiedigen, 486, 537; Fr. endoctrinoit (en manières de), XI, 228; nous en ferons tant que, XI, 300; **rede hebben**, dadelijk, in gereed geld krijgen, 431; — **alle dat hijs lijfs heeft**, zoo goed en zoo vlug mogelijk, ten besten mogelijk, 25, 177, 496; zie **lijf**; **God hebs deel**, zie **God**, 489; **woirden hebben met enen**, tegen iemand alzoo spreken, 426; Fr. ces parolles estoient, XI, 139.

Hebten = hebt hem, 232; zie **hebben**.

Heeftet = heeft het, 550; zie **hebben**.

Heedt, bijw., vurig verlangende naar, verhit op : **heedt ende haestich**, 176; Fr. chaulx et hastifs (de eulx combattre), X, 225.

Heeld (heelden), held : **vrome** —, koene ridders, 99, 53, 111, 266, 328; Fr. chevaliers, XI, 6.

Heelden, imperf. van **helen**, herstellen, vermaken, 431.

Heels, geheel : **niet heels**, niets geheel, 409.

Heen (henen), van hier : **terstont van heen over**, dadelijk, van hier af, van nu af, 366; **van heen — in**, van hier — tot in, 483; Fr. loing chi, XI, 226; zie **wael heen**, 235, 293, 386; zie ook **henen**.

Heer (heere), persoon, 66, 286; zie **here**.

Heeralt (heeralde(n)), heraut, wapenkoning; afgezant, 294, 326, 332, 374, 382-384, 414-416, 420, 431, 499; Fr. un hiraut, XI, 28.

Heere (heer, here, theer(e)), leger, 38, 43, 98, 204, 294, 304; Fr. l'ost, X, 247; leur hoos, X, 66; **alle thele here**, 42; Fr. toute leur hoost, IX, 191; la grosse bataille, IX, 192; **dat grote heer**, 43; Fr. la grosse bataille, IX, 192; **een — van volk**, eene gewapende schaar, een leger, 112; Fr. une bataille, X, 72.

Heerlichede, pracht, 414.

Heerlichede (heerlijchede, herelichede, heerlichde), heerlijkheid, eigendom, gebied van eenen heer : **erve ende** —, — **ende landen**, **met alle sine toebehoeren**, huizen, erf, landen en aanhoorigheden van eenen heer, 57, 63, 67, 198, 227, 342, 351, 352, 437, 458, 463, 505, 506, 541; Fr. son hiretage, IX, 203; l'éritage, X, 242; signourie, IX, 214, 217; bon et bel hiretage, XI, 65, 71; hiretages tenans et atendans, XI, 186; terre et toute signourie, XI, 242; zie **bannerhofstede**, **erf**.

Heerlijk, adj., van onzen heer of vorst, zooals het den vorst betaamt, 542; zie **justitie**.

Heerlijken (heerlicste), bijw., op eene kostbare, prachtige wijze (gekleed), 248, 249; Fr. si estofé, X, 285.

Heerlic (eerlijken, heerlicste), adj. prachtig, 176, 248, 536; zie **dinck**, **cort**, **getal**, **heerlijken**.

Heerscappe, heerlijkheid, gebied, 437; Fr. en son lieu, XI, 151.

Heerte(n), hart, 97; zie **hart**.

Heet (hete(n)), 1° zeer warm, heet : **om heten colen leggen**, in brand steken, 338; 2° vurig : **uut enen heten hoifde**, vrij weg, 198; zie **hooft**.

Heffen (hief, geheven), 1° optillen, hier bepaaldelijk over de doopvont houden, ten doop heffen, 128; overdrachtelijk : iemands naam vooruitbrengen om — : **heffen ende kruyden**, iemand uitsteken en aansporen om iets te doen, 127-128; 2° zwellen (bij eene ziekte), 41; Fr. enflés, IX, 190; 3° gram worden : **sinen moet — up enen**, zich toornig maken op iemand, 356; Fr. se couroucha sur, XI, 84; 4° **hem — van**, vertrekken van, 267.

Hegge, haag, 120, 191, 265; Fr. haie(s), IX, 5; X, 78; dessoub ce buisson, X, 237; zie **ruchte**.

Heyde, 314.

Digitized by Google

Heyden, Heiden, 516; Fr. li paiïen, XI, 383.

Heyen, 204; Fr. fichier, X, 247.

Heymelicheden (hemelicheden), 1° geheim: in —, in 't geheim, 521, 522, 524; Fr. secretement, XI, 289; 2° persoonlijke kamer van den vorst, waar hij zich afzondert, 489 (des coninx camere); Fr. sus son retrait, XI, 230.

Heymelijk (heymelicste, heymelixsten —), adj. 1° verborgen, geheimzinnig: **in ene — plaetse**, op eene verdokene plaats, 189; 2° dichtst aanverwant, 5, 220; Fr. des plus prochains (son cousin), IX, 161; qui le plus prochain li estoient, X, 258; 3° bijzonder vertrouwbaar, 154; Fr. mon plus especial conseil, X, 206.

Heymeliken (heymelijken), 1° in het geheim, stilletjes, 12, 23, 29, 88, 120, 124, 147; Fr. tout quoiement, IX, 166; secretement, IX, 175; quoiteusement, X, 52; au plus quoiement que il peut, IX, 180, X, 81; en requoi, X, 79, 151; 2° als vertrouwbare vriend, op eene zeer vertrouwelijke wijze, 340.

Heinxt, hengst, 38; Fr. un noir moriel, IX, 188.

Heischen (heyschen(ne)), eischen, 225, 229; zie **eysken**.

Helen, geheelen, 282.

Helfte, 310, 465.

Heysche, subst., verzoek: hier bepaaldelijk vordering van den vorst, 161, 165.

Helle, 206, 242; en enfier, X, 278.

Helme (helmen); — **int hooft**, helm op het hoofd, 469; **helme van oirloge**, 449; Fr. hiaumes de la gherre, XI, 162; — **van tornoye**, 447; Fr. heaumes dou tournoi, XI, 162.

(**Helpen**) **helpe, halp, holpen**: helpen, 55, 71, 344, 446; **ter airden helpen**, begraven, 431.

Helpere(n), medepleger, 535; Fr. eux et leurs complisses, XI, 298; zie **hulpere**.

Helsche, uit de hel: **helsche vijanden**, helsche duivels, 314; Fr. li diable d'enfier, XI, 62.

Helt, 29, voor **hilt**, van **houden**, z. a.

Hem = hen, 23, 40, 67; **hemluden**, hem, 23; Fr. lui, IX, 175; **hemluyden**, hen, 39.

Hemelicheden, 521; z. **heymelichede**.

Hemelrijck: **in — comen**, in den hemel komen, 362; Fr. entrer en paradis, XI, 88.

[**Hene**, 344: **up hene**, verkeerde lezing voor **upheve**, zie **uphef**.]

Henegouse, van Henegouwen, Henegouwenwaarts, 52, 134, 234; Fr. au les deviers Haynnau, IX, 199.

Henen: van daar, weg, 291; Fr. chevauchièrent tout devant, XI, 25; **dair henen**, daarheen, 380; zie **heen** en **wael**.

Hengele, hengebroede, 221: **visschen metten —**, 221; Fr. pesquier à le verghe, X, 259.

Hengelen (hengelden, gehengelt), hier en daar gaan om iets op te speuren: **die een hier, die ander daer**, 270; (van eene duif) weg en weer fladderen, zweven, 327; **hengelen of verkeren** (op zee) met schepen weg en weer, hier en daar zeilen om te visschen of met vijandelijke inzichten, 506; Fr. n'iroit ne ne courroit, XI, 242.

Henewier (**Henewiers, Henewieren, Henewyeren, Henuwiers, Henuwieren**), bewoners van Henegouwen, 105, 115, 116, 233, 277, 469: Fr. Hainuiers, XI, 15.

Hengen, toelaten, 12.

Her, 538; zie **here** (persoon).

Herberge, huis, woonst, gasthof, en bepaaldelijk het heerenhuis, het slot van den graaf, 40, 161, 175, 336; Fr. hostel (dou conte), IX, 189, 211; **sine — houden**, verblijven, 60, 64, 67; Fr. tenir son hostel, IX, 211; **ter herberge liggen**, logeeren, te huis liggen, verblijven, 50; Fr. ostels où se logoient, IX, 197; — **nemen**, in een gasthof gaan (om te eten), 62, 489, 490; Fr. prissent hostels, IX, 213; XI, 231.

Herde, zeer — (gevolgd van een hoedaheidswoord, 11, 209, 238; **herde bij, herde na**, zeer dichtbij, 98, 175; zie **harde**.

Herde, adj., zie **hart**, adj.

Digitized by Google

(Herden) gehert, opwekken, aanvuren, 252; Fr. rafresquir et reconforter, X, 287; zie **gehart**.

Herderen, uithouden, 156; Fr. longhement durer, X, 207.

Herdichede (n), hardnekkigheid : **in —**, met hardnekkigheid, 115, 288, 355, 394; verbonden met **manlichede** (z. a.) dapperheid, 285.

Here, leger, 42; zie **heere**.

Here (**heren, heere, heeren, her**), 1° heer, bepaaldelijk de graaf, vorst of koning, 2, 30, 33, 66, 311; Fr. chiers sires, IX, 181; sires, XI, 40; **die heeren van der Wette**, de burgemeester, schepenen en gezworenen eener stad, het bestuur, 40; **vlaemse heren**, heeren uit Vlaanderen, 375; **goet** (**guet**) **heer, grote heere**, opperste heer en meester, de vorst, de koning, 66, 286, 326, 538; Fr. leurs bons sires, IX, 217, XI, 51; signeur, XI, 22; bons signeurs, XI, 300; **hoire rechte here, natuerlijke here**, hun echte, wettige heer en meester, 96, 197; Fr. leurs sires naturels, X, 241; **herde lieve ende moegende —**, beleefdheidsformuul aan de hoofding van eenen brief, 228; Fr. très chiers et poissans signeurs, X, 275; **heren ende meysters syn van**, meester zijn van (stad, gebied, streek of land, 44, 52, 187; Fr. estoient signeur des camps et de la rivière, IX, 199; Fr. sire, XI, 40; signeur de no ville, IX, 193; estoient seigneurs et maistres de, X, 234; zie **overhere** en **hoofthere**; **airtsch here**, wereldsch heer, 2; Fr. sires terriens, IX, 159; 2° echtgenoot, 457; Fr. leur mari, XI, 186.

Hernasse, 169; zie **harnasse**.

Hert, adj., 6, 520; zie **hart**.

Hert (**herdt, thart**), subst., hert (dier), 211, 219, 220; Fr. chers, X, 257; **dat Vliegende Hert**, bijnaam van den jongen koning van Frankrijk, 211, 219, 220; Fr. cerf vollant, X, 256.

Herte (**thert, herten, heerten, hart, hardt, harte, harten**, 1° het hart, 5; **van heerten**, van harte, uiter harte, rechtzinnig, 97; **ter herten toe** (in 't water staan), tot 't midden van 't lijf, tot aan de borst, 504; Fr. jusques à le boudinne (navel), XI, 241; **de gront van uwer herten**, het diepste **uws harten**, uwe rechtzinnige meening, 521; Fr. vostre corage, XI, 287; **in sijn herte, in hoire herte n**, inwendig, oprecht, waarlijk, 13, 155; Fr. en coer, IX, 167; confors, X, 207; **in horen herten bedroeft sijn**, om iemand oprecht bedroefd zijn, medelijden hebben met iemand, 152; Fr. ont grant compation, X, 204; 2° begeerte : **dat oghe ende dat herte up iets hebben**, iets vurig verlangen, 209; **thert totter wapene(n) hebben**, verlangen te strijden, 134; Fr. qui desiroient les armes, X, 141; **wat groter hardt ende wille hebben**, van harte verlangen iets te doen, 105; Fr. grant volenté que il avoit de, X, 66; 3° genegenheid : **ter herte crigen**, liefkrijgen, genegenheid en liefde vatten voor, 120; Fr. c'estoit tout li coers dou —, X, 79; **in u herte houden, dragen**, onthouden, zich nog herinneren van, 63, 190; Fr. (ne) recovrés à cela, IX, 214; **uut ridderlijker hertene**, uit liefde, uit barmhartigheid, 390; **een (engelsc) herte in sijn lijf dragen**, (Engelsch)-gezind zijn voor, partijgenoot zijn van (de Engelschen), 231; Fr. qui avoit le corage englois, X, 269; 2° moed, wilskracht : **met vrijen herte**, uit vrijen wil, 70; **grote — ende wille**, groote wilskracht, 105; Fr. grant volonté, X, 66; **hart grijpen**, weder moed krijgen, zich opbeuren, 188, 423; Fr. recueillirent courage et confort, X, 234; se reconforta, XI, 137; **eens mans herte (mannes herte) in hem of in tlijf hebben**, blijken van moed geven, stoutmoedig en manhaftig zijn, 126, 345, 346, 473; Fr. fist grant prouèces, XI, 201; qui avoit eage de homme, X, 83; **een edel, vroom, ridderlijk herte int lijf dragen**, groote wilskracht toonen, 514; Fr. estoit de grande volonté, XI, 282; 4° als personen : **arme, ketyvyge herten**, arme, ellendige, gemeene kerels, arme bloeden, 345; 5° het grootste van iets : **therte van den winter**, het midden, het putje van den Winter, 308; Fr. au cuer d'ivier, XI, 38; vgl. **hart**, adj., 5.

Hertelijken (**hertelijke, harteliken**), 1° hevig, krachtig, 99, 346, 401, 454; Fr. à effort, X, 61; 2° zeer snel, haastig, 331, 400; 3° luid, 107.

Hertelijck, adj., hevig, 355; Fr. grant escarmuche, XI, 83.

Digitized by Google

Hertelose (**hartelose**), 1° krachteloos, uitgeput, 177; Fr. gens desconfits, X, 226; 2° lafhartig, 177; Fr. lasches (gens) et plains de mauvais convenant, X, 226.

(**Herten**) **gehert**: moed inspreken, 173.

Hertog (**hertoch, hertoge, hertoich, hertoghe, hertogen, hartoge, hartoich, hartoch, hairtoch, hairtoge, hairtoghe**, 47, 51, 54-60, 72-74, 79, 85, 96, 140, 145, 152, 153, 157, 164, 194, 200, 201, 208-212, 215, 216, 222-225, 228, 229, 245, 247, 249, 311, 339, 342, 350, 361-364, 369, 375, 383, 386, 392, 393, 395, 398, 403, 404, 407, 411, 413, 415, 419, 429, 432, 433-441, 444, 447, 451, 452, 455, 457, 469, 471, 472, 479-491, 497, 498, 499, 504, 505, 511, 513, 513, 514, 516, 517, 519, 522-525, 531, 532, 534, 544-545, 548, 549, 551-553.

Hertoginne (**hertoghinne, hertoichginne**), 152, 154, 157, 164, 194, 377, 378, 457-464, 466, 467, 469, 479-481, 483-485-487-489-491, 497-499, 532, 534, 535, 544-547, 553; Fr. la ducoise, XI, 188, X, 204.

Hertogdomme, 394.

Hertste, 349; zie **hart**, adj.

Herwairts, 238, 292; zie **harwairts**.

Herwert, 292; zie **harwairts**.

Heten, adj., 338; zie **heet**.

Heten (**hiete, hieten, hete, geheten**), 1° heeten, genaamd zijn, 4, 11, 125, 245, 365, 401; 2° gezegd worden, 78, 319, 353; 3° wenschen: **waelcome —**, welkom wenschen, 339.

Hette (**hetten**), 1° hitte (van den dag), 408; 2° hitte van den strijd, 177, 182, 495.

Hyel (**hyelen**), 360; zie **yser**.

Hieraf (**hieraff, hier — off**), 1° hiervan, 278, 384; 2° en nu, 136; Fr. et, X, 143.

Hierenbinnen, binnenwijl, 119, 240, 366, 376; Fr. et entrues, XI, 99.

Hierenboven daarbij, behalve dat, daarenboven, 75, 206; Fr. sur che, IX, 223; encores, X, 248; **noch —**, en bovendien nog, 4; Fr. avoecques, tout ce, IX, 160.

Hiernavolligend(e), 244.

Hierover, hiertegens: **— doen**, iets (een gebod) overtreden, 41, 43.

Hiertwisschen: **— spreken**, zich in eene bespreking mengen, 353.

Hiervoir, voordien, 110.

Hij 207; **hijs** = hij — des, 42; **hijt**, hij het, 15.

Hilden, imp. van **houden**, 85, z. a.

Hilden, imp. van **houden** (= houwen), 287, z. a.

Hinder, 1° beletsel: **van laste ende —**, door oorzaak van, 98; Fr. pour, X, 60; 2° gevaar, 100; Fr. sans dangier; **letsel of hinder doen**, belemmeren, hinderen, beletten, 342, 537; Fr. empechier, XI, 310; 3° schade: **— doen**, schade berokkenen, 373; Fr. feront nul contraire, IX, 187.

Hinderen hinderde, gehindert, 1° nadeelig zijn, 12; Fr. touchoit trop mollement, IX, 166; 2° **gehindert sijn**, of **werden**, schade lijden, 87, 300; Fr. nous soions plus grevé, IX, 187, XI, 32; 3° schade berokkenen, 379, 422; Fr. nuire, XI, 86; porter damage et contraire, XI, 136.

Hinderlijken, bijw., op onaangename manier, ongevallig, 139.

Hinderliken (**hinderlijken**), adj., 1° nadeelig, 12, 212; Fr. à leur préjudice, IX, 166; 2° ongevallig, tegenstrijdig, 3; Fr. li estoit contraire et desplaisans, IX, 160.

Historie hystorie, historyen), geschiedenis, 70, 83, 112, 124, 230, 301, 327, 548; Fr. en l'istoire, IX, 172.

Hoe (**ho, hoes** = hoe des, **hoet** = hoe het), voegw., 7, 208, 216, 312, 516.

Hoe, adj., uw(e), 400, 486; zie **hoir**; Fr. leur cri, XI, 119.

Hoedat, hoe dat, 274.

Hoede hoet, huede), 1° hoede, wacht, 71, 79, 421; Fr. une garde, XI, 135; **op sijn — wesen**, **up sijn hoede ende wachte sijn**, 68, 79, 239; zie **wachte**; **huede noch wake**, 71; Fr. ne garde ne gait, IX, 220; zie **wake**; **scerpe, nairstige — houden**, zeer goed, voorzichtig wacht houden, 48-50; Fr. faissoient bons gais, IX, 196; il fut sus sa garde, IX, 197; 2° voorzorg: **hoet vin-**

Digitized by Google

den tegen, zijne voorzorgen nemen tegen, behoedzaam zijn, 395; gene huede dragen voir yemande, geen wantrouwen hebben in iets noch in iemand, 71; Fr. on ne doubtoit de nulli, IX, 220.

Hoeden (hoeden, imp., gehoet), 1° bewaren, 372; 2° beletten, 116, 119: Fr. ne se peuvent astenir, X, 75; 3° hem —, behoedzaam zijn, 137; Fr. ne se donnèrent garde, X, 143.

Hoeke (hoecken), 1° streek van een land, land, 90, 106; Fr. celle marce, X, 54; et de Bourbourc, X, 67; toutes les circuites et chaingles dou royaume, X, 284; hoecke lants, landstreek, 387; Fr. tout ce païs, XI, 107; uit verren hoecken, uit verre, vreemde landen, 304; Fr. en la frontière et marche, XI, 97; 2° kant: in dien hoeck, langs dien kant, daar, 307; Fr. là, XI, 38; uut sooveel hoecken, uit zooveel kanten, 404; dat noch wat in hoeken is twisschen —, er schuilt daar nog iets achter tusschen —, dat is nog niet klaar gespeeld tusschen —, 356.

Hoenre, hoenders, 263.

Hoesch (hoeschen, huesch), 1° welgemanierd, fatsoenlijk, 15; 2° redelijk, heusch, 182, 382; enen hoeschen mondt dragen, voorzichtig zijn wat men zegt, zijne woorden wegen, 182; Fr. aies bonnes bouches, X, 230.

Hoesten, 425; Fr. toussir, XI, 138.

Hoet (hoeden), 1° hoed, 61; Fr. cappel, IX, 212; 2° kaproen: 3 hoeden: 't wapenteeken van Filips van Artevelde, 251; zie verwapent.

Hoet = hoe het, 7, 312; hoet was, nochtans, 208; Fr. toutesfois, X, 250; zie hoe.

Hoet, 395; zie hoede.

Hoeveer, hoever, 82.

Hoewael (hoewail), hoewel, alhoewel, 5, 58, 548; Fr. quoique, IX, 161.

Hof (hoff, hooff, hove, hoven), 1° de woonst, het paleis, het slot van den graaf of van den koning, 73, 153, 175, 179, 195, 399, 499; Fr. (h)ostel dou conte, IX, 221; X, 225; 2° woonst, paleis van den bisschop, 351, 375, 465; Fr. l'osteil de l'evesque, XI, 71; palais de l'evesque, XI, 191; 3° huys ende hof, geringe woningen, heerenhuizen en paleizen, van daar: geheel een grondgebied, een geheel eigendom, 135, 289, 340; Fr. les hostels et leurs maison, XI, 24; huys noch hof, geen enkel huis, huis noch kluis, 512; Fr. maison ne hamiel, XI, 247; 4° hof houden, feestelijkheden inrichten en geven, 465; Fr. grant feste euist esté, XI, 192; hof te Walle, 529; zie de Lijst der plaatsnamen; — vgl. stedehuys.

Hofmeyster (en), hofmaarschalk, 465.

Hoge (hogen), 229; zie oog.

Hoge (hoghe), adj., 153, 154, 228; zie hooch.

Hogeduytse, de Hoogduitsche taal, 441; zie bestgespraeckste.

[Hoichdach, 494, verkeerde lezing voor hoich dag; zie dach en hooch.]

Hoicheit (hoicheden), 1° koninklijke waardigheid, 75; Fr. réservé se hauteur et sen honneur, IX, 223; 2° hooge rang, aanzien, 486; Fr. pour l'avancement de ma [niepce], XI, 228.

Hoichelijken, 138, 252; zie hoochelijken.

Hoichge, 19; zie hooch.

Hoichgeboirne, hooggeboren, hoogadelijk: — ende (ver)mogende (vorste, vorstinne), 546; Fr. très haute et poissante (prince) princesse, XI, 307, 308.

Hoichste, 212, 500; zie hooch.

Hoifden: an enen —, iemand als zijn heer en bevelhebber erkennen, 129; Fr. auquel on se peut raloiier, X, 85.

Hoifstede (n), hoofdstad: de III — van Vlaenderen, Brugge, Gent en Ieperen, 243.

Hoift, 11, 357; zie hooft.

Hoiftman (hoiftmannen), aanvoerder, bevelhebber, 188; zie hoofthere.

Hoip, 11, 91, 92, 117; zie hope.

Hoipten, 314, imperf. van hopen, z. a.

Hoir (hoirs, horen, hoeren, hoire, hoirluder), 1° bezitswoord, 2, 5, 8, 15, 84, 186, 295, 526; 2° voornw.: hoirselfs, hun eigen, 190; hoire een, een

Digitized by Google

van hen, 305; **hoire**, hen, 25; **van den horen**, van hun eigendom, 352; Fr. dou leur, XI, 72; **hoirluder**, van hen, 149, **int hoere, upten horen**, in hunne stad, 538; Fr. es villes, XI, 301; zie **hair.**

Hoirdment = hoorde men het, 234; zie **horen**, werkw.

Hoiren, 57; zie **horen**, werkw.

Hoirluder, 149; zie **si.**

Hoirsselfs, hun eigen, 190; zie **si.**

Hoistage, 45; zie **ostaidge.**

(**Hol**) **holen**, subst., 331.

(**Hol**) **holen**, adj, hol, ledig, 314; Fr. fosset large asset et nouvellement relevé, XI, 43.

Hollandere (**Hollanderen, Hollanders**), 140, 233; Fr. les Hollandois et les Zellandois, X, 146.

Homoedich, trotsch, 127.

Homoet, geweldaad : **conquest ende —**, geweldadig wapenfeit, 523; Fr. exploit d'armes, XI, 288.

Hondert (C) : — **tis C tegens een**, nu : tien tegen één, 32.

Hont (**honden**), hond, 205, 330; Fr. chien, XI, 55; fig. verachtelijk wezen, ellendeling : hier de naam gegeven aan de Urbanisten, 360; Fr. chiens, XI, 86.

Hooch (**hoich, hoge, hogen, hoege, hoghe, hoichge, hoichste**), 1° hoog gelegen : **dat — Duytslant**, Hoogduitschland, 405; 2° voornaam, aanzienlijk, 153, 154, 228, als titel of in beleefdheidsformulen : **de hoge prince**, bepaaldelijk de graaf van Vlaanderen, 238; zie **prince**; **edel — prince**, weledel hoogvereerde prins, 19; Fr. uns hauls princes, IX, 172; **grote ende hoge baroenen**, weledele en hooggeborene baroenen, 469; Fr. hault baron, XI, 194; zie **groot**; **hoichste ende mogenste vrouwe**, eene der hoogedelste en rijkste dames, 500; Fr. une des plus grandes dames dou monde, XI, 238; très honourée et chière dame, X, 205; mi signeur, X, 267; **hoich edelman**, voornaam edelman, 408; **die hoichste**, de hoogst edelste, 441; Fr. li plus haut prince, XI, 155; **die hoichste van den rade**, de aanzienlijkste raadsheeren, 212; Fr. li plus hault de son conseil, X, 254; zie **overste**; 3° groot, veel, 276; Fr. à haute vaillance, XI, 14 : **hoge moet!** als strijdkreet, 120; 4° hooghartig, trotsch; **een — wort spreken**, uitdagend spreken, 262; Fr. dist une moult haute parolle, XI, 3; 5° erg, kwaad : **hoge ende zwair nemen**, zeer euvel opnemen, 70; Fr. tinrent à grant, IX, 220; 6° vergevorderd : — **upten dach**, laat in den dag, 176, 431, 494 [waar **hoichdach** moet gescheiden staan]; Fr. haute remontée, X, 225; li jour estoit biaux et clers, XI, 234; 7° gelukkig, feestelijk, 320, 334; Fr. si belle journée et aventure, XI, 47; 8° zich boven het aardsche verheffende, geheimzinnig, 326; Fr. par grant mistère, XI, 53.

Hoochelijken (**hoichelijken, hoochgelijc**), 1° grootelijks, zeer wel, 138, 152, 303; 2° op heusche wijze, met veel eerbied, 197, 485; Fr. liement, XI, 227; 3° op eene uitstekende wijze, verdienstelijk, 320, Fr. si bien, XI, 47; — **met eren**, op zulke vroolijke en heuglijke wijze, 17.

Hoochmisse (**hoichmisse**), plechtige mis, zoowel groot huwelijksch mis als begrafenismis, 450, 468, 498; Fr. (haute) messe, XI, 163, 194, 236.

Hoof, 219 : voor **hooft**, z. a.

Hooft (**hoofden, hoeft, hoift, thoift, hoifde, hoifden**), 1° hoofd, 11, 106, 143; Fr. sur nos testes, X, 148; **int —**, op het hoofd, 281, 321, 469; **uut hairen hoofden**, van het hoofd af, 81; **doir hoifde**, dwars door het hoofd, 287; Fr. parmi testes, XI, 22; **voir hoir hoift**, vóór hen, vóór hun neus (eene deur gesloten vinden), 61; **van den hoifde leggen**, afdoen, 65; Fr. ostés, IX, 215; **voir thoift upspringen**, vóór hen plotseling opspringen, 117; Fr. leur sailli au devant, X, 76; **over mijn hooft**, ten prijze van mijn leven, 167; **bloits hoifts, met bloeten hoofden**, blootshoofds, 165, 534; Fr. nus chiefs et [nus] pieds, X, 216; à [nus] chiefs, XI, 297; **metten hoofden nigen**, buigen, groeten, 534; Fr. se enclinèrent, XI, 297; 2° als zetel van het denkvermogen : **in thoift, in hoir — begripen**, beseffen, vatten, opvatten, 't inzicht hebben te doen, 459,

Digitized by Google

505, 514; Fr. avoit grant imagination de faire, XI, 282; **int hoift leggen**, denken, oordeelen, 143; Fr che fu li oppinion de, X, 143; **hem so duen int hoift liggen**, goede denkbeelden van iets vormen, 216; Fr. si pentieus en biens, X, 255; **over enes hoift te spreken**, om iemands hoofd in de waagschaal leggen, om iem. te beschuldigen op verbeuring van 't leven, 357; Fr. pour nous honnir, XI, 83; **hare hoofden wat lage houden**, het hoofd buigen, nederig en onderdanig zijn, 194; Fr. baissier les chiefs, X, 239; 3° het bovenste, het opschrift van eenen brief: **int —**, aan 't begin, als hoofding, 236; Fr. ou premier chief, X, 274; 4° als teeken van een uithangbord: **in dat Gulden Hoift**, 351; Fr. à le Teste d'Or, XI, 71; **in Sinte Jacobs —**, 351; Fr. à Saint Jacque, XI, 71; 5° als persoon: *a*) een gezagvoerend persoon, hoofdman, meester, 13; Fr. un chief, IX, 167; bepaaldelijk een aanvoerder, opperhoofd, opperbevelhebber, 355, 472, 514; Fr. conduisières et capitaines, XI, 201; uns grans chiefs, XI, 282; *b*) krijgsman, soldaat in 't algemeen: **IIIM gedecter hoofden, bedekte —**, 3000 gewapende mannen, 293, 371, 453; Fr. trois mille testes d'armées, XI, 27, 95; Fr. compaignons, XI, 180; 6° overdrachtelijk: **over hooft afwinnen**, zich in een omzien, zonder groote moeite van iets meester maken; **hem voir thooft gestoten vinden van**, tegengekant, gedwarsboomd worden door, 371; Fr. se vei reboutés, XI, 94; **unt enen heten hoifde**, met trotschheid, vrij weg, 198; Fr. franchement, X, 242; **enen thoift uphouden**, met iem. te hoog oploopen, hem verwaand maken, 121; Fr. trop soustenu, X, 79; **thoift houden tegens**, onverschrokken weerstand bieden aan, 53; Fr. monstroient grand visage, IX, 200.

Hoofthere(n), (hoifthere(n)), hoofdman, aanvoerder, 39, 87, 100, 113, 190, 276-278, 333, 408; aanvoerder van honderd man, 89; opperbevelhebber, 99, 129; Fr. li grant mestre, IX, 188; menères, X, 73; cappitaines, X, 62, 236, X, li chiès, X, 61; centenier, X, 53; souverain capitaine, X, 85; li uns des principaux gouvrenères et conduissières. XI, 15; zie ook **quartiermeyster, hoiftman, cappitein en overste**.

Hooftman(nen) van den ambochten, aanvoerder, hoofdman over tien mannen van een gild, 32, 188; Fr. disenier de tels metiers, IX, 183.

Hoon, smaad, 74.

Hoop (hope, hopen, shoops, hoops, shoopes, hoip), hoop volk, troep, legerschaar, leger, strijdmacht, 11, 89, 90, 91, 92, 108, 113, 118, 171, 185, 186, 258; Fr. ses pooirs, X, 54; ses batailles, X, 69, 113, 119; Fr. grosse bataille, X, 70; **met groten hope van volk**, met zeer veel strijdvolk, 110; **met enen groten hope**, 83, 89; Fr. en grant route, IX, 229; à tout grans gens, X, 53: **als hoops, als shoopes, met al sinen hoip**, met geheel zijne strijdmacht, met geheel het leger te zamen, 108, 110, 117, 371, 400, 528; Fr. en compte, XI, 95; à toutes ses gens, XI, 71; à toute sa route, X, 76; **al shoops**, in 't geheel, 420; Fr. en toute somme, XI, 134; **bij groten hope**, in groot getal bijeen, 108; Fr. à mons, X, 69; **metten hope**, met overmacht, 89; zie **machte**; **niet meer hoops**, niet meer volk, 179; Fr. ne plus, X, 228; **die meeste hope**, meest alle, 357; **over eenen hope**, bijeen, 173; Fr. en un mont, X, 223. Vgl. **strijt, battailge**.

Hooren, werkw., zie **horen**.

Hoorn (hoornen, hoirne): **die — blasen**, 415, 493; Fr. corner, XI, 131, 233.

Hope: **up desen —**, met deze hoop, 507; Fr. sus cel espoir, XI, 243.

(Hopen) hopic, hoipt, hoipte, hoipten, 14, 53, 68, 93, 198, 300, 314, 356, 376.

Horde (hurde), horde, 47, 269, 283; Fr. des cloies, IX, 195, XI, 9; des bos, XI, 19.

Horen, bezitswoord: **met den horen**, met andere personen van hunne partij of van den zelfden stand, met de hunnen, 64; **van den horen**, met hun geld, 352; Fr. et renchonné mout avant dou leur, XI, 72.

Horen (hooren, hoeren, hoiren, hoirden, hoirdse = hoorde ze, **hoirdment**, hoorde men het, **hoirdt**, imper., **gehoirt**), 1° hooren, 8, 10, 83, 146, 165, 175, 234; **bij hoeren seggen**, van hoo-

ren zeggen, 356; **gehoirt noch gesien sijn van enen**, niemands achting noch vertrouwen genieten, 10; 2° **na iets** —, er naar luisteren, toegeven, buigen, 57; Fr. se devoit bien encliner, IX, 203.

Houden (**ic houde, houd ick, houde dy, houdy** = houdt gij, **hilt, helt, hilden, hijlden, hout**, imperat.), 1° houden, 1, 3. 60, 85, 171, 324, 504; zie **staet**; 2° zich houden, 171; 3° zich ophouden, 29, 78; Fr. fist son atrait, IX, 225; 4° stilhouden, stilstaan, 454; 5° staande houden, 305; — **tegens enen**, verdedigen, 228; Fr. deffenderoit contre, X. 265; 6° het houden voor, denken, oordeelen, 178; 7° blijven (in eene stad), 169; **houdende blijven**, blijven staan, 419; Fr. et s'arestèrent tout oultre, XI, 134; **gaende houden**, aanhoudend gaan, blijven voortgaan, 196; **siende houden**, blijven staan bezien, 294; 8° **dair of houden**, aan iets houden, 443; Fr. il n'en tenroit ja nul, XI, 156; **van enen** —, *a*) van iem. houden, hem beminnen, 82; Fr. ne il ne tenoit riens de iaulx ne voloit tenir, IX, 229; *b*) partij kiezen voor iemand, 157; 9° **hem** —, er uitzien, 171; Fr. se tenoient, X, 221; 10° **enen** —, iem. gevangen houden, 504; 11° bewaken : **tlant nauwe** —, het land, de streek zeer nauwlettend, streng bewaken, 471.

Houden (**hout, hilden, gehouden**), houwen, kerven, 70. 73. 146, 287, 329, 493; zie **houwen** en **kerven**.

Houdt, trouw : **enen — ende getruwe wesen**, iemand genegen zijn en getrouw aanhangen, 130, 341; Fr. juroient foi et loyaulté, X, 85; estre de foi, d'ommage, XI, 64.

Hout(en), houtstuk, 389; Fr. de bois, XI, 110.

Houtwerck, houtwerk, houten dak (op eene kerk), 109, 270; Fr. couvretures dou moustier, X, 70; — palen, pijlen en planken, al wat in hout is, 270.

Houwen (**gehouwen**), aan stukken kappen, 177, 220; Fr. à tuer gens, X, 226; zie **houden** en **kerven**.

Houwer (**houwers**), houtkapper, 403; zie **hacker**.

Hovairdelijken (**hoverdeliken**), 1° met verwaandheid, 17; Fr. orgilleusement, IX, 170; 2° met stoutmoedigheid, 137 139.

Hovairdich (**hoverdich, hoverdiger**), verwaand, 37, 347, 358; Fr. orgilleus, IX, 187; zie **verworden**.

Hovairdye (**hovairdije, hoverdije**), hoogmoed, 1, 68, 80, 190; Fr. orguel, IX, 217; zie **homoet**.

Huden (**huyden**), heden, 18, 121, 177; **huyden des daghes, huden op desen dach**, 27, 386; Fr. aujourd'ui, IX, 178; **huyden-mergen**, heden-morgen, nu-dan, langzaam aan, 18, 401; Fr. de petit à petit, IX, 171; **huyden hier — mergen dair**, 365, 366, 401.

Hudenmeer (**huydenmeer**), heden, nu, vandaag nog, 65, 162; Fr. anuit, IX, 215; maishui, X, 213.

Huede, zie **hoede**, 71, 79.

(**Huegen**), **hueght, huechde**, herinneren, 128; **hem** —, zich herinneren, 220; Fr. li souvenoit de toit, X, 258.

Huesch; zie **hoesch**, 15, 382.

Hueschelijken, 1° op eene welwillende wijze, met gelatenheid, 10; Fr. bellement, IX, 164; 2° beleefdelijk, 379.

Hueschede : beleefdheid : **iem. — ende groet doen**, iem. met eerbied en beleefdheid groeten, 491; Fr. les inclina et salua, XI, 231.

heus(s)elijken, op minzame wijze, beleefdelijk, 45, 460; Fr. courtoisement, IX, 194, XI, 188.

Huyden, 18; zie **huden**.

Huydenmeer, 162; zie **hudenmeer**.

Huyfd (**huyfde, huyfden**), stormhoed, 277, 281, 296, 321, 327, 330, 413; Fr. bachinès, XI, 15, 48; zie **huve**.

Huys (**huyse, huysen, huyssen, huse, husen**), 1° huis, woonst, 10, 27, 48, 67, 80, 162, 357, 499, 539; Fr. son hostel, X, 213; zie **schuure**; 2° **starcke —, begraven** —, met muren en wallen versterkt huis, kasteel, slot, 300, 513; Fr. fortes maisons, XI, 32; 3° **huyssen, erven ende anders**, geheel het eigendom en al het erfgoed, 357; Fr. tout leurs hiretages, XI, 85; 4° groot houten gestel in eene kerk om kaarsen op te plaatsen rond eene doodkist bij de begra-

Digitized by Google

fenisplechtigheid des graven, 450: Fr. ung traveil auquel il avoit set cens candeilles u environ, XI, 164; zie **rente, erve hof, husinge, slot.**

Huysen, in huis opnemen, herbergen, 184.

Huysgesin (**huysgezin, huysgesinne**), hofhouding van een vorst : al de hovelingen, dienaars en raadsheeren, 30, 61, 153; Fr. tous ses osteis, IX, 180; officiers dou conte, IX, 212; une partie de son conseil, IX, 205.

Huyskin, huisje, 183.

Husinge (**huysinge, huysenge**), woonst, kasteel, 57, 63; Fr. maisons, IX, 213; ostel, IX, 214; — **ende gemacx,** 465, de kamers en aanhoorigheden, met de bedoeling van goede inrichting, die gemakkelijkheid bijbrengt; 't Engelsche : confortability.

Hulde, 1° genegenheid, hulde, 96, 196, 198, 250, 540, 541; 2° trouw : **in sinen hulde stellen ende comen,** zich onderwerpen aan iemand, dezen als zijn leenheer huldigen, 87; Fr. se missent en le merci dou conte, X, 52; **hulde ende manscappe dairafdoen,** eed van getrouwheid van den leenman ontvangen, 250; Fr. li rois le rechut à homme, X, 286.

Hulpe, bijstand, onderstand : **in hoire hulpe wesen,** ter hulp komen, 287; Fr. Dieux leur vaille, XI, 22; **hulpe ende troist van volke,** 88; Fr. gens et conforts, X, 52; **te hulpe en te troiste,** om bijstand te verleenen, 88; Fr. reconfortetés cheulx, X, 53.

Hulper (**hulperen**), 1° bondgenoot, 27, 444; Fr. soutoiteur, IX, 179; alloiés, XI, 157; 2° medepleger, 535, 542; Fr. et leur complisses, XI, 298; ses aidans, XI, 304; zie **helpere.**

Hurde (n), zie **horde,** 47.

Huve, stormhoed, 81; Fr. bacinés, IX, 228; zie **huyfde** en **yserhoed.**

Huwelijke (**huwelijcke, huwelick**), 200, 457, 460, 462; zie **bestaden.**

(**Huweliken**), **huwelicte, gehuwelict**: een huwelijk aangaan, 441, 458, 462; Fr. fu marié a, XI 186.

Huwelixe (**voirwairde**), 468; Fr. les convenances des mariages, XI, 194.

I (Y)

(**S iairs,** (**ts**)**yars,** zie **jaer,** 114, 363.

Ydel, 1° zonder wapenen, 99; zie **ledich**; Fr. pas desgarni, X, 61; 2° woest (veld), 218; zie **ledich, veld** en **lant.**

Ye, ooit, ter eeniger tijd, 2, 199, 303; **ye sijn dage te voiren,** ooit in zijn leven voordien, 23; Fr. de sa vie que en avant, IX, 175.

Iemande (**yemant, yeman, yemans, ymande**), 4, 62, 67, 509, 524.

Yets, 274.

Yewairts (**yewairs, yewers**), ergens, 189, 217, 264, 487.

Ygelijken : een —, eenieder, iedereen, 182, 315, 380.

Ignoreren, aanzien alsof men het niet weet, onbewust zijn van, 239.

Ic, 12, 67, **ick,** 25, **ict** = ik het, 23, **ics, icks, icx** = ik — des, 45, 80, 142, 521; **icken** = ik hem, 7, 219; **icken** = ik niet, 415.

Icken, zie **ic.**

Ics (**icks, icx**), zie **ic.**

Icselve, 184.

Imaginacie (**ymaginacie(n)**), 1° verbeelding, gedachte, inval, 92, 210, 514; Fr. imaginations, X, 55; ses besongnes, X, 250; — **hebben,** denkbeelden hebben, denken, 92; 2° inbeelding, visioen, 220, 223; zie **fantasie.**

Ymaginatijff, vindingrijk, vernuftig, 480; Fr. bien imaginans, XI, 223; zie **subtijl.** (Folio 4 : wert hy (de Graaf Lodewijk van Male) allene te rade also hy zeer **ymagennatijff** was).

Ymagineren (**ymagineeren, ymagineerde, ymaginerende, geymagnineert**), 1° overleggen, overwegen, bestudeeren, 2, 4, 23, 124, 178, 200, 270, 309, 407, 453, 499; Fr. sentoit en ses imaginacions, IX, 159; imagina, X, 81; penser et muser, X, 243; **ymaginerende worden,** nadenken, mijmeren, 466;

Digitized by Google

Fr. fu tout pensieux, XI, 192; 2° zich voornemen, 46; Fr. entendi, IX, 194.

Ymande, zie yeman, 509.

Imboel, inboedel, 289.

Ymmer, altijd, 62.

Ymmermeer, nooit, 83; Fr. jamais, IX, 230.

Ymmers, 1° voor altijd, 4; 2° ten anderen, 6.

In (indden, indt, int), 126, 281, 500.

(Inblasen), ingeblasen : moet —, aanmoedigen, opbeuren, 339.

Inbreken (**ingebroken**), 1° ontstaan, 1; 2° schenden (voorrechten, vrede), 16, 72, 542; Fr. se desrompent, IX, 169; enfraint, IX, 221; sans enfraindre, XI, 304; 2° overrompelen, 401.

Inbreker(ren), misdadiger, 543; Fr. tels malfaiteurs, XI, 305.

Inbrekinge, schending (der vrede), 545; Fr. sans enfraindre, XI, 306. Zie **zoenebrekinge.**

Inbrengen (**inbringen, ingebracht**), 1° in (de stad) brengen, 25; Fr. avoit amené, IX, 177; 2° bijbrengen, 99.

Indden = in den, 281; zie **in.**

Indient = indien het, 236, 240.

Indignacie, onwaardigheid, ongunst, 233.

Indt = in het, 281; zie **in.**

Induceren (**geinduceert**), inlichten, aanwijzen of onderwijzen, 310, 318, 319, 486; Fr. ammonestés, XI, 40; ai enditté, estoit endités, XI, 46; endoctrinoit, XI, 228.

(Ineendriven) ineengedreven staen : zeer dicht opeengepakt staan, 330.

(Ineendrucken), ineendructen, ineengedruct, ineengedrucket : vast aaneensluiten (van strijdrangen in den oorlog), 111, 326, 385, 388; Fr. tout serré, XI, 109; bataille serrée, X, 71; ossi joint et ossi serret que nulle cose pooit estre, XI, 52.

Ineengedrongen (**gaen**), vast aaneengesloten gaan, 323, 329; Fr. furent astraint et enclos, XI, 55.

Ineencrimpen (ineengecrompen), (vast) aaneengesloten (legerbenden), 329; Fr. astraint et enclos, XI, 55.

Ineenstaende (vaste —), dicht tegen elkander staande, 281.

(Ineensteken), ineenstaken; hem vast —, zich dicht bijeen verzamelen, 254; Fr. se missent ensamble, X, 289.

(Ineenvlechten), ineengevloucht, ineenvlecht : hem —, zich met de armen door elkander gevlochten zeer druk vasthouden, 324, 328; Fr. vous entrelachiés de vos bras, X, 50.

Informacie, 1° inlichting, tijding, 15; 2° onderzoek, 507; Fr. infourmacion, XI, 300.

Informeerden = informeerde hem, 396; zie **informeren.**

Informeren (**informeerde(n), geinformeert**), 1° inlichten, mededeelen, 7, 9, 49, 79, 153, 173, 190, 213, 226, 396; Fr. enfourmèrent, IX, 197; 2° **— tot,** aanwakkeren, bewegen tot, 2, 201; Fr. à esmouvoir, IX, 159.

Ingaen (**inghinck, in-gingen, inneghinck**), 1° binnengaan, 184; 2° beginnen, 452, 471; 3° **iets ingaen,** aanstaan, 8; 4° **enen geen slape —,** niet kunnen slapen, 312.

Inganck (**inghanc, ingangen, inghanghen**, 1° toegang, ingang, intrede, 99, 175, 225, 358, 386; Fr. les entrées, XI, 107; 2° grens (van een land), 251; 3° begin : **enen — maken,** met iets beginnen, 236; Fr. par aucune voie faut il entrer ens es coses, X, 273.

Ingedruct werden, teruggestoten worden, 134; Fr. rebouté, X, 141.

Ingelijcx, 538; zie **insgelijcx.**

Ingesetene (**ingeseten, ingesetenen**), inwoner, 41, 377, 494, 537; Fr. le fuer commun de la ville, IX, 190; les abitans, XI, 299; zie **inwonende.**

Ingeven (**ingaf**) : 1° **moet —,** moed inboezemen, 51; 2° infinitief als subst. gebruikt : ingeving, raadgeving, 524; Fr. inspiracion, par quelconque voie. XI, 289.

Inhebben, in zijne macht hebben, 180; Fr. tout signeur du marchié, X, 228.

Inhouden (**thinhouden, innehouden, innehout, inhilden, hilden-in, innegehouden**), 1° inhouden, 236, 294; Fr. contenoient, X, 274; 2° bezitten, in zijne

Digitized by Google

macht hebben, 76, 538; Fr. tenoient, IX, 224; tiennent, XI, 300, 301; als subst.: **thinhouden**, de inhoud, 238.

Injurie(n), verongelijking onrecht : — **doen**, onbillijkheid, rechtsverkrachting plegen, 543.

Inkeren, gaan langs zekeren kant: **wech —**, eenen weg inslaan, 91; Fr. tourner che chemin, X, 55; zie **innereisen** en **inlopen**.

Incomen (innecomen), binnenkomen, 32, 44, 92; als subst.: inkomst in eene stad; intrede : — **ende waelcome**, 217; Fr. à bonne estrine, X, 256.

Inclymmen, over de muren in eene stad klimmen, 477.

(**Incorporeren**) **geincorporeert**: in het geheugen prenten, 262.

Incrijgen, in zijn bezit krijgen, weer inwinnen, 180, 386; Fr. voloit tout recouvrer, X, 229.

(**Incrupen**), **incroip**, ergens binnen kruipen, 191.

Inlaten (liet-in), binnen laten, 43; Fr. laissièrent entrer, IX, 192.

Inlopen (inneliepen, enneloopen), 1° binnenlopen, 184; Fr. entrent en la maison, X, 232; 2° inslaan: **dien wech** —, dien weg inslaan (al vluchtende), 332; zie **inkeren** en **innereisen**; infinitief als subst.: het aanvallen, plotselinge aanval, 170.

(**Innehouden**) **innehout**: 294; zie **inhouden**.

Innegesteken, 109, 503; zie **insteken**.

Innegevatten, vuurvatten, 48; Fr. li feus ne se peuist prendre, IX, 196.

Innecomen, 44, 92; zie **incomen**.

(**Inneliggen**) **innelagen**, ergens in liggen, 338.

Innemogen, in 't land mogen komen, 229.

Innemen (innenemen, innomen, ingenomen), 1° aannemen, in zijn huis laten logeeren, 188; 2° bezetten, overmeesteren, 189, 264, 374; Fr. pour estre seigneur de ces villes, X, 236.

(**Innereisen**) **innegereist**: **dien wech —**, dezen weg inslaan, 91; zie **inkeren** en **inlopen**.

(**Innestaen**) **innestonden**: **in iets staen**, 219.

(**Innewillen**) **innewilt**: in iets willen treden (fig.): **nadien ghij desen wech innewilt**, indien gij dezen weg wilt inslaan, u besluit dit alzoo te ondernemen, dit te doen, 377.

Innyg(e), vroom, godvruchtig, 517.

Innichede, godvruchtigheid, 321; Fr. en devocion, XI, 48.

Inortinge, aandrijving, opstoking, 479; Fr. le promovement, XI, 223; zie **insprekinge**.

Inroeren, inbreuk maken op, 169; Fr. enfraindre, IX, 16.

insettinge(n), besluit, 124; zie **opset**.

Insgelijcx (ingelijcx), 538, 542; Fr. auxi, XI, 301.

Inspiracie, ingeving: **godlijke** —, 517; inspiracion divine, XI, 281.

Insprekinge, aansporing, opstoking, 115; Fr. par l'esmouvement, X, 74; zie **inortinge**.

Insteken (innesteken, innegestoken, innegesteken), 1° **tvyer** —, in brand steken, 109; Fr. bouta le feu dedens, X, 70; 2° (dijken) een gat steken door, doorbreken, 503; Fr. rompre les digues de la mer, XI, 240; 3° opstoken, 253; Fr. ennort, X, 288.

Instortinge (des heyligen Geestes): goddelijke hulp, genade, 522; Fr. par le grace dou Saint Esprit, XI, 287.

Instructie(n), bevel: — **maken**, bevelen geven, 21; Fr. ordonné et cargiet, IX, 173.

Instrument(en), 1° oorlogswerktuig, 206, 430; Fr. ung engien, X, 248, XI, 141; 2° wettelijk en openbaar bewijsstuk: **openbaere** —, 444; Fr. instrument publique, XI, 157; zie **autentijke brieven**.

Int = in, 126 (tweemaal); zie **in**.

Intencie, inzicht, bedoeling, 212.

Interpreteren, verklaren, 544.

Intnemen = innemen, 374; z. **innemen**.

Intreden (intradt), 1° binnentreden, 184, 2° infinitief als subst. gebruikt: **een** —,

Digitized by Google

een begin, 225, 394; **intreden doen van —,** beginnen te —, 432; Fr. avoit entamés, XI, 148.

Intrecken : dair —, in dit besluit volharden, 160.

Inwendelijken, inwendiglijk (met zijne gedachten), 185, 313.

Inwonende, inwoner, 48; z. **ingesetene.**

Inwoonre(n), inwoner, 222, 244; Fr. manans, X, 281.

IJsen, schrik gevoelen, 179; Fr. estoit grant hideur à voir, X, 227.

Yser (yseren), 1° ijzer (het metaal), 284; Fr. de fier, XI, 20; 2° wapenrusting, harnas, 360 : (figuurlijk) **in hoyr — doen draven, dat hem die hyelen dairof souden smerten :** zoodanig vervolgen en martelen, tot bloedens toe, 360; 3° speer, lans, 328; zie **glaye, piek, stock, stave;** 4° foltering : **in yseren slaen,** in ijzeren kooien steken of tusschen ijzeren stangen pramen, 390; Fr. met en fiers, XI, 109; zie **stock.**

Yseren, adj., overdrachtelijk : hardnekkig, hier in verbinding met **varken,** wild zwijn, als scheldnaam der Vlamingen, 328; zie **varken.**

Yserhoed en), ijzeren helm, 315, 330; Fr. capiaux de fier, XI, 44; zie **huyfde** en **huve.**

Ysser = is er, zijn er, 415; zie **sijn.**

Iu, u, 15; Fr. vous, IX, 168; zie **u,** voornaamwoord.

Yves (Sinte), Sint Ivo, 279; Fr. Saint Ive, XI, 16.

J

Ja (Jan), 24, 144; **ja sij,** ja, 155, 260; Fr. oïl, X, 206, XI, 2; **ja, ja,** zeker, 484; Fr. voire, XI, 226; **ende ja,** zelfs, 40; **ja noch,** zelfs niet, noch geen, 414; Fr. non, XI, 130; **jaet,** ja, 242 of ja het, 34, 214; Fr. oïl, X. 253, 278; **jawij, janwij,** ja, ja, 111 (ook fol. 74 v° **jawij, janwij**).

Ja : ja daertoe seggen, daarmede instemmen, 144; Fr. il accorda, X, 149.

Jachte(n), vervolging; **in den —,** in 't vervolgen, 177, 332; Fr. en celle chace, X, 226; mis en cache, XI, 57; **hem te jachte setten na,** beginnen te vervolgen, 291; Fr. se missent en cace, XI, 25; zie **jagen.**

Jaer (tjaer, jaeren, jair, sjairs, tsjairs, siairs, tsyars), 3, 4, 71, 114, 190, 358, 363, 465; **in jaer,** in 't jaar, 241; **alle jaeren,** 338; **binnen, binden —,** gedurende, binnen het jaar, 57, 114, 363; Fr. dedans l'an, IX, 203; en l'anée, X, 74; **C jair ende enen dach** (gebannen), 358; Fr. banni a cent ans et un jour, XI, 85.

Jaet, 34, 214, 242; zie **ja.**

Jaegen (jaeghde(n), jagende, gejaecht), 1° jagen, op de jacht gaan, 2, 218; Fr. cachoit, X, 257; 2° najagen, vervolgen, 317, 332; Fr. cachier, XI, 45; sans le cache, XI, 57; vgl. **najagen,** 333; **int —,** in het navolgen, 108, 427; Fr. en cace, X, 68; zie **jachte;** 3° vluchten, 117, 120; Fr. retournèrent vers, X, 76; 4° drijven, 117; 5° verjagen, wegjagen, verdrijven, 518.

Jagere (van een valk) : valk die zeer goed de vogels najaagt, 217; Fr. faucon — le plus gentieusement cauçant, X, 256.

Jair, 171; zie **jaer.**

Jairlix, 5; Fr. tous les ans, IX, 161.

Jammer : — sijn, spijtig zijn, 28.

Jammerliken (jammerlijken), 549 en var.; **— begaden,** erg toetakelen, 350; Fr. furent mallement menée, XI, 70.

(Sinte) Jan Decollacio, Sint Jansdag (onthoofding) 29 Augustus, 97; Fr. le saint Jehan Decollase, X, 59.

(tSinte) Jan, Sint Jansdag, 24° Juni, 366; Fr. à celle Saint Jehan, XI, 91.

Januario; in —, 445, 459, 533.

Jawij, ja, 111; **janwij,** 111; zie **ja.**

Jegenswoirdicheit, 213.

Jegenwoirde, tegenwoordig, 546.

Jegenwoirdig(e), 535, 546, 547.

Joduute, gejuich, lawaai: **— ende alarme roepen,** met luid geschreeuw te

Digitized by Google

wapen roepen, 496; Fr. on cria « a l'arme! » XI, 435. Ook in 't 3de Boek, **wert dairbinnen in der stede jodute geroepen**; Fr. Kervyn, T. XII, 340, l'on cria en la ville « aux armes. »

Jonch (**jonck, jongen**), adj., jong, 136, 154; Fr. jones, XI, 282; **een — jonker**, 83; Fr. jones escuiers, IX, 229.

Jonchere, jong edelman, 476, 478; Fr. escuiers, XI, 219.

Jonfrouwe(n), 41; zie **jouffrouwe**.

Jonge(n), jonge man : **die jongen**, jongelieden, 134; Fr. tout jovene baceler, X, 141.

Jonkere (**jonckeren, een jonck**), jonkman van aanzienlijken stand, jong edelman, 83, 414, 460; Fr. jones escuiers, IX, 229; XI, 130; damoisel, XI, 188.

Jonck, kind : **een goet —**, 120; Fr. un bon enfant, X, 78; **van joncx**, van sedert zijn jonge jaren, zeer vroeg, 221; Fr. de jonèche, X, 259.

Jonckman; **edel —**, 399; zie **jonchere** en **jonker**.

(**Sinte**) **Jorijs** : **ridder —**, titel van Sint Joris, patroon der krijgslieden en boogschutters, 137, 254, 273, 279; Fr. saint Jorge, X, 143; XI, 16; zie **ridder**.

Jouffrouwe(n) (**joufrouwen, juffrouwe, juffvrouwe, jufvrouwe, juffrou**), 41, 200, 312, 451, 480, 481, 483, 495, 497; Fr. damoiselle(s), IX, 190, X, 243, XI, 164, 226.

Jueght (**jueghet**), jeugd, 138, 201, 207, 209; Fr. jonesche, X, 145.

Julio; **in —**, 227, 494; Fr. Jullet, X, 264.

Junio, 136, 203; Fr. juing, X, 246.

Jurisdictie(n), rechtsmacht, 193, 310, 527; Fr. les jurisdicions en Flandres, XI, 40, 291.

Justicie, rechtspraak, gerechtsstraf, 123, 166, 364, 542; Fr. par pugnition de justice; X, 216; justichier, X, 80; — **doen**, rechtspleging doen, doodvonnissen ten uitvoer brengen, 79; Fr. fist faire justices, IX, 226; **onse heerlijken justicie** : zooals het het recht van onzen vorst betaamt, 542.

Justiciere(n), persoon belast met de rechtspraak, 543; Fr. menistres de justice, XI, 305.

Justicieren, een vonnis ten uitvoer brengen, halsrechten, 122; Fr. justichier, X, 80.

Juwelen, 33, 70, 196, 207, 336, 486; Fr. jeuiaulx, IX, 184; joiaulx, X, 240; zie **cleinode**.

Juwelencamere(n), al de juwelen, kleederen, opschikvoorwerpen, ameublement en gerief gebruikt door een aanzienlijk persoon, 195; Fr. tous les joiaux, cambres et sommiers, X, 240.

K (C)

Cabaret(ten), drinkhuis, herberg, 204; Fr. cabarès, X, 247; zie **tavairne** en **herberge**.

Kaerle(n) (**kairel, kairle(n), karelen**), 1° ruwe, onbeschaafde boerenkinkel : smadelijke naam gegeven, aan de Vlamingen in 't algemeen als vijanden, door de Franschen en de Engelschen, 214, 358, 384 (2 maal); Fr. li vilains de Flandres, X, 254; gent se petite congnissance, XI, 105; ceste ribaudaille, XI, 105; 2° id. : vergeleken bij de Fransche boerenopstandelingen ten jare 1358 en van de Parijsche opstandelingen in 1382, 301; Fr. li Jacquerie, XI, 33; vingt mille et bien trente mille mailiès, XI, 33; zie **geboefte, geboere, lantgeboere, meentenaer** in Gloss. II en **Jacke, Maelget** in onze **Tafel der Persoonsnamen**.

Kairlige(n), laag, onbeschaafd, 390; zie **gront**.

Kairsse, kaars, 184; Fr. chandelle, X, 232.

Kalver(en), 426; Fr. viel, XI, 139.

Camere (**camer**), 1° kamer, vertrek, 143, 230, 261; Fr. sa cambre, X, 148, XI, 3; 2° verblijfplaats, 37; Fr. c'est Courtrai nostre cambre, IX, 87; 3° huis, — **van den penningen**, de munt, huis waar men munt slaat, 199; Fr. chambre aux deniers, X, 243.

Camerkijn, kamertje, 183.

Digitized by Google

Camerlinc (**camerlinck, camerling**), kamerheer, 5, 6, 183; Fr. cambrelens, IX, 161; son varlet, IX, 161; cambrelent, XI, 231.

Canselier (van Frankrijk), 440.

Kant (**kanten**), 1° kant, 139; **binnen kanten**, langs den binnenkant, 206; Fr. de bée, X, 248; 2° grens, 365, 366, 405; Fr. frontières, XI, 91; en la marce, XI, 123; zie **pale**.

Capitein (**cappitein**(**en**), **cappiteyn, cappyteynn en**), **cappytein**(**e**), **cappyten**, Fol. 6 **capateyn**), hoofdman, aanvoerder, 30, 37, 40, 42, 43, 46, 48-50, 55, 57, 65, 68, 71, 74, 79, 80, 83, 84, 88, 89, 99, 102, 109, 111, 114, 118, 121, 122, 124, 126, 129, 143, 144, 157, 164, 188, 189, 190, 195, 196, 198, 202, 214, 222, 226, 227, 252, 268, 270, 298, 302, 306, 309, 311, 313, 314, 322, 323, 335, 344, 345, 346, 354, 364, 366, 374, 380, 388, 389, 392, 399, 404, 407, 422, 427, 428, 433, 470, 471, 473-475, 492, 502, 503, 523, 526, 533; **overste** —, opperheer, opperbevelhebber, 195, 203; Fr. souverains capitaines, IX, 240; zie **overste**.

Capelle (**cappelle**), kapel of kerk, 207, 338, 350; Fr. une capelle, XI, 61; en une églisse, XI, 70.

Cappiteynscappe, ambt van kapitein, 93.

Cappyten, 74; zie **capitein**.

Cappitele, vergadering van geestelijken: **stemme noch gehoir int — hebben**, niets te zeggen, geen gezag noch invloed hebben, 533; Fr. n'i avoit m[a]is ne vois ne audience, XI, 295; zie **collegie**.

Caproen(**en**) (**capronen**), 1° hoofddeksel van dien naam, kap, 2, 25, 27, 65, 67; 2° de personen eene witte kap dragende als kenteeken eener wel ingerichte partij: **de Witte Caproenen**, 13, 14, 15, 21, 23-25, 30, 31, 34, 36, 43, 60, 64-69, 71, 72, 84, 86, 108, 117-120; zie **Lijst van persoonsnamen**; Fr. li blanc cappion, IX, 168, e. e.

Karelen (**uut Vlaenderen**), zie **kaerle**, 214.

Karmen (**carmden, karmende**), kermen, weeklagen, 31, 283, 424; Fr. avoit en coer grant angoisse, XI, 19; esgrounir, XI, 137.

Karroy, stoet van wagens, 37, 153; Fr. leur carroi, IX, 187.

Kartele(**n**) (**cartel, kartel, certelen, kertelen**), schietgat of getande opening in een vestingmuur, kanteel, 99, 477, 510; Fr. crestiaux, XI, 220.

Kase(**n**), 149, 204; Fr. froumages, XI, 201.

Casteel (**castele**), 33, 50, 57; Fr. castiel, IX, 184, 203; au chastel, IX, 197.

Castelein (**castelleyn**(**en**), **castellein**), slotvoogd of burchtvoogd, 199, 254, 255, 392, 447-450, 471, 546, 547; Fr. chastelains, X, 243.

Castelrie (**castelrye**(**n**), **castelrije, casselrie**), kasselrij, rechtsgebied van eene stad en hare onderhoorigheden, 37, 43, 82, 117, 195, 197, 253, 261, 296, 297, 301, 302, 307, 315, 316, 383, 386, 390-391, 468, 471, 537; Fr. nostre castelrie, IX, 187.

Casten, imperfekt van **caetsen**, kaatsen, slaan, doen vliegen, 275, 384, 402; Fr. faissoient voller, XI, 13.

Castien (**castyen**), door straf tot beteren brengen, 60, 141; Fr. on corrigera, X, 147; zie **korrigieren**.

Kavelen, oordeelen: **te** —, volgens mijn oordeel, na alles gewikt en gewogen te hebben, 16.

Keysserrijcke, 464; Fr. Empire, XI, 191.

Keytive(**n**) (**keytyven**), gemeen, ellendig mensch, gemeen volk, gespuis, 79, 123; Fr. povres gens, X, 80.

Kele (**keele, kelen**), de keel: **kelen afsteken**, de keel afsnijden, vermoorden, 479; Fr. les geulles coppées, XI, 221.

Kele, de kleur: rood (in de wapenkunde en kleerdracht): **witte kelen al overgehact met roden kelen**, 316; **gekepert van kelen**, 380; zie **hacken, gekepert, root en schilt**.

Kelre(**n**), kelder, 189, 337; Fr. biaulx celliers, X, 236.

Kempe(**n**), strijder, soldaat, 256.

Kenlijken, zichtbaar, 140.

Kennen (**kennede, datstu kenneste, kennende**), kennen, 5, 191; Fr. se tu le scès, X, 237; **hem** —, erkennen, 55; **enen kennende werden**, iem. herkennen, 183.

Digitized by Google

Kennesse (kennisse), 1° kennis : — **an enen maken**, met iem. kennis maken, 5; Fr. [s'acointa] de li, IX, 161; 2° kennis (van iets hebben), 191, 350; 3° mededeeling, 338.

Keren (kereden, gekeert), 1° keeren, 262; 2° beletten, 268, 439; 3° zich omdraaien, 108; 4° **tegens enen —**, vijandig worden, 149.

Kerfstock, figuurlijk : **van den — dootgerekent hebben**, eene zaak met iemand vereffenen, klaarspelen, gedaan maken, 350; zie **kerven**.

Kerke(n) (kercken), 109, 360, 368; **de heylige kercke** (fig.) het christelijk geloof, 367; **der kercken wapene**, 380; Fr. les armes de l'Eglise, XI, 102.

Kerckhoff, 108.

Kersavont, 349, 354, 443 : **sinen — houden**, kerstfeest vieren; Fr. tint sa feste de calandes, XI, 73.

Kersten (kerstenen), christen, 326; **— doen**, doopen, 209; Fr. il fu batissies, X, 250.

Kersten (keersten), christelijk : **kersten bloet**, bloed van christenen, 314; **kersten conincrijke**, 516; Fr. royaumes crestiens, XI, 284; **kersten volk**, 517; **(alle) kersten gelove**, het christelijk geloof, de christenheid, de christenwereld, 98, 185, 210, 230, 332, 414, 441; Fr. dou monde, X, 60, dou monde des crestiens, X, 233, sainte crestienneté, X, 251; zie **kerke**.

Kerstengelove(n), het christelijk geloof, het christendom, de christen wereld, 210, 325, 332, 382, 441, 505; Fr. sainte, toute crestienneté, X, 251, XI, 57; du monde, XI, 51.

Kerstenhede, het christendom, de christen wereld, 163, 399, 433, 460; Fr. (ville) des crestiens, X, 214.

Kerven (gecourwen), 1° kerven, aan stukken kappen, 146, 177; Fr. nous taillerons, X, 150; à touer gens, X, 226; 2° op den kerfstok kerven, 350, fig. : **niet —**, iets niet meer rekenen, de maat vol zijn, zonder strijd de zaak niet kunnen beslechten; zie **houwen** en **houden**.

Keselinge(n), kiezelsteen, kei (voor de schiettuigen), 99; Fr. quariaulx, X, 61; zie **steen**.

Ketyvyg(e), ellendig, 345; zie **keytive**.

Kiesen (kyesen, kyezen, coren, koren, coiren, gecoren), kiezen, (personen) aanwijzen, uitsteken, 36, 42, 61, 118, 123, 129, 146, 167, 169, 226; Fr. donnoient leur vois, X, 85; esleu i furent, IX, 212; zie **scoon**; **thruyme velt —**, de vlucht nemen, 91; Fr. prendoient les camps, X, 55.

Kinderkijn, 183; Fr. enfans, X, 231.

Kint (kindt, kinder, kinderen, kynder), 1° kind, 26, 48, 135, 166, 167, 172, 174, 315, 487; Fr. li enffant, IX, 177; 2° als aangesproken personen : jonge heeren, gezellen, burgers, of soldaten, 19, 23, 24, 33, 64, 106, 113, 162, 164, 169, 172, 258, 273, 323; Fr. beaulx signeurs, X, 218; bonnes gens, X, 221, 292; de koning van Engeland spreekt het tegen hem oproerige volk aan met de woorden : « lieve kinderen », 3° Boek, fol. 74; Fr. bonnes gens, je suy vostres roy; Kerv. IX, 404.

Kintsheit (kintsheden), jeugd, 207, 514; Fr. enfance, IX, 249.

Kiste(n), 187.

Kyvaedse, twist, 40, 41; Fr. noise, IX, 189.

(Kiven) kive, al kivende : 1° twisten, 216; 2° strijden, 7; Fr. je me combas, IX, 162.

Claer (clair. claerre), 1° klaar (zien), 320, 423; Fr. plus cler, XI, 47; 2° zeer wel, 11; Fr. bien, IX, 165; 3° klaarblijkend, 503.

Clairlijken, 1° duidelijk, 3, 66; Fr. clerement, IX, 159, 216; 2° zeer wel : **wael —**, zeer wel, 20; Fr. tout clerement, IX, 172; 3° nauwgezet, 66.

Clam, 109, imperf. van **climmen**, z. a.

Cleden (gecleet), 1° kleeden, 383 : **met zwarten —**, in 't zwart gekleed, 450; Fr. vesti de, XI, 195; 2° **inkleeden**, er eenen schoonen vorm aan geven, 164; zie **relacie**.

Cleemoedichede, vreesachtigheid, kommer, 345.

Cleenlixte, zoo klein mogelijk, zoo ingekrompen mogelijk, 184.

Digitized by Google

Cleet (**clederen**), kleedij, 199; **linden —**, hemd, 160, 165, 167, 287, 428; zie **linden**; Fr. chemises, X, 210; en leurs lingues draps, X, 212.

Cleye, cleyeairde, kleiaarde, 48, 205.

Clein (**cleen, clene, cleynne**), 1° klein, 37; 2° onbeduidend, 106; 3° gering, van minderen rang : **cleine ambochten**, 57; Fr. menues mestiers, IX, 205; zie **ambocht**; **tclene volk**, de lagere stand, 86, 87; Fr. les menus, X, 51; des petits, X, 51; zie **burger**; **hem cleen ende lage houden**, zich als een eenvoudig mensch zonder gezag of invloed ergens ophouden, 10; **in groten noch in clenen, in clenen noch in groten**, weinig of te veel, in het geheel niet, 351, 377; **een cleen**, een weinig, 487; **met een cleen**, langzaam aan, 86; Fr. petit à petit, X, 51.

Cleynichede, vernedering, 185.

Clementijne (**clementynen**), partijganger van den paus Clemens, 353, 377 enz.; Fr. fust Clementine, XI, 73; zie **Lijst der persoonsnamen**.

Clenode(n) (**cleinode**), kleinood, kostbare voorwerpen, 10, 336; Fr. jeuiaux, IX, 164; leurs milleurs jeuiaulx, XI, 60; zie **juwele**.

Clerck (**clercke(n)**), 1° geestelijke, 356; 2° knaap, loopjongen der ambachtsdekenen, 179; Fr. les clers des doiens des mestiers, X, 228; 3° een geheimschrijver, secretaris, 226, 228, 248, 500; Fr. uns clers, X, 263; mis clerc en œuvre, X, 284.

(**Cleven**) **cleeft** : **— an**, palen aan : **dat dairan cleeft**, wat daarbij behoort, 505; Fr. et les appendances, XI, 241.

Clymledere(n), ladder om stadsmuren op te klimmen, 475.

Climmen (**clymmen, clam, clommen, clymmet**, imperat., **geclommen, clymende**), klimmen, stijgen, 40, 66, 109, 183, 184, 422, 436; **een clymender reyger**, reiger die hoog in de lucht opstijgt, 218.

Climmer, een valk, die zeer goed en hoog in de lucht opstijgt, 217; Fr. le mieux volant, X, 256; zie bij **climmen** : **clymender reyger**.

Cloeck(e) (**cloecste, cloeckste**), 1° behendig, bij de hand, verstandig, 104, 313; **— van begrip**, ondernemend, 43, 454; Fr. les plus entreprendans, IX, 191; zie **begrip**; 2° dapper, stoutmoedig, 18, 98; Fr. hardis, IX, 171; gens de fait, X, 61; **cloecke mannen**, stoute en kloeke kerels, 119; Fr. gros vallès, X, 77.

Cloechede, behendigheid : **— ter wapene**, knapheid met de wapenen, in het vechten, in het oorlogvoeren, 473; zie **vromicheit**.

Clokelijken, op verstandige wijze, behendig, 437.

Clocke, 207, 243, 254; zie **slaen**.

Clockreep(en), 437.

Cloppen, 330.

Clooster(en) (**tcloister, closter**), klooster, abdij, 28, 118, 119, 150, 167, 290, 351, 441; Fr. leur eglise, IX, 179; l'abbie, X, 77, XI, 25; abeïe, XI, 155; moustiers, X, 217.

Clote(n) (**coperen, yseren, gloeyende —**), bol, kogel, vuurkogel : voor oorlogstuigen, 206, 275, 430; Fr. croiseules de cuivre, X, 248; songnies, XI, 145; zie **steen** 1° en **steencleenappel**.

(**Cloten**), den top van iets afsnijden: **ghe-clote willigen**, geknotte, afgeknotte wilgen.

Knape (**knaep**), 1° man (aangesproken persoon), 242; 2° krijgsknecht, soldaat, 253, 276, 286, 396; 3° dienaar, knecht, 315, 552; Fr. varlès, XI, 43.

Knecht(en) (**knechts**), 1° krijgsknecht, soldaat, 11, 46, 55, 65, 77, 79, 80, 87, 94, 99, 100, 105, 108, 117, 119, 133, 134, 218, 254, 265, 315, 319, 320, 335, 337, 364, 375, 379, 386, 388, 404, 453, 473, 474, 487, 497, 510, 511, 513; Fr. escuier(s), IX, 194, 201, 216, 225, 227, 229, X, 51; varlets, X, 257, XI, 180; zie **ridder** en **ridderscap**; **lichte knechten**, onbezonnen, onverschrokken kerels, 134; Fr. legiers compaignons qui alloient à l'aventure, X, 141; 2° jongen, 350; Fr. fils, XI, 70; 3° knecht, dienaar, bode, 182, 220, 240, 242, 553; Fr. de son varlet, X, 258, 300; vallet, X, 278.

Knie(n) (**knyen**), 95, 153, 166; **op hoir — vallen**, nederknielen, 62; Fr. s'engenouillèrent, IX, 213.

Digitized by Google

Koe (koeye(n)), 347, 423.

Coel (coelre, compar), overdrachtelijk : kalm, bedaard, 3. 279; Fr. plus atenpré, XI, 17; **coel ende verbeydende genuch**, kalm en niet te overhaastig, 3; Fr. froit au besoing assés, IX, 159.

(**Coelen**) **koelde**, bedaren, 63; Fr. apaissa, IX, 214; zie **moet**.

Coellijken, op bedaarde wijze, 66.

Coen (coene, koen, coenste, koensten), moedig, dapper, stoutmoedig, 3, 18, 69, 97, 549; Fr. hardis, IX, 171; **coenste van begrip**, de ondernemendste, 107; zie **begrip**.

Coenheide, vermetelheid, 260.

Coffer(en), 187, 336; Fr. coffres, X, 234.

Cofte (coften), imperfekt van **copen**, z. a., 351, 357.

Cognestabel (connestabel, cognetabel, coignestabel, congnestabel, cognostabel), opperrijksmaarschalk en kroonveldheer in Frankrijk, connetabel, 81, 217-220, 259-262, 264-265, 267-272, 274, 279, 280, 282, 283, 287, 289, 290, 307, 314, 316-322, 326, 349, 351, 403, 406, 407, 409, 410, 413, 415, 419-421, 432, 434, 435, 437, 468, 488, 491, 492, 499, 501, 508, 514, 523.

Cognestablie (van Franckrijke), ambt van connetabel, 318; zie **cognestabel**.

Cognostabel, 269; zie **cognestabel**.

Coimste, zie **coemste**, 24, 102, 129, 308.

Coirde(n), koord, 271, 272.

Coirne, zie **coorne**, 68, e. e.

(**Coken**) **gecooct** : koken, fig. : **als dit spel gecooct (was)**, als dit spel gespeeld was, als dit gedaan was, 120; zie **reyse**.

Colen : **an — leggen**, in brand steken, 84, 338; Fr. meteroit en feu et en flame, IX, 230; **an colen barnen**, geheel afbranden, 436; fr. l'ardirent tiente, XI, 150.

Collacie, 1° gesprek, toespraak : **ene — doen**, eene stichtelijke toespraak houden, 106, 358; Fr. amonnestoit de bien faire, X, 67; 2° vergadering om iets te bespreken en deze bespreking zelve, 358.

Collacioneren (collacioneerden), bespreken, 253, 309, 358; Fr. se devisoient, X, 288; les mist en paroles et dist, XI, 39; parloient ensemble, XI, 85.

Collacioneringe, bespreking, 201; Fr. ces devises, X, 244.

(t **Collegie** (van **Onser Liever Vrouwen**), de geestelijken van eene bepaalde kerk, het kapittel, 352; Fr. l'église Nostre Dame, XI, 72; zie **capittel** en **deken**.

Comanse, van Comen : **an die – zijde**, langs den kant van Comen, kleine stad op de Lei in West-Vlaanderen, 290.

Comen (komen, coomstu, coomdy, ghij coomt, coemt, coomt, quam, quaemdy, quaem t', quame, quamen, coomt, imperat. enk. en mv. gecomen), 1° komen, 1, 3, 49, 60, 66, 120, 124, 160, 162, 173, 232, 233, 365, 381, 4:4. 500, 525; **an enen comen**, hem toevallen als erfdeel, 369; — **mitter wone**, komen wonen; 2° gebeuren : **quaemt**, gebeurde het, 60, 124; 3° **comen van enen**, van iem. vertrekken, 352; Fr. nuls ne partoit de lui, XI, 72; 4° **in gescillen comen**, in twist geraken, 3; zie **wort**

Comanscappe (comenscappen, comanscepe n), comenscepen, commanscepe, comansceppe), 1° handel en handelsbetrekkingen, koopmanschap, de koopvaardij ter zee, 233, 513, 516, 537; Fr. la marchandisse, IX, 201; marchandisses sur mer, XI, 283; 2° koopwaren, handelswaar, 18, 102, 152, 233, 246, 459, 537; Fr. marc(h)andis(s)e(s), X, 63, 204, XI, 187, 300; **met — verkeren**, koophandel drijven, 233; Fr. marchandes, X, 272.

Commissarij(en) (commissarien, comissarien), gemachtigde, afgevaardigde (van den koning van Frankrijk), 235, 238, 243-247; Fr. li commissaire, X, 273.

Commissie n), opgedragen taak, lastgeving, machtiging, 238, 252.

Commuyn, klein volk, de geringe stand, 93; Fr. li commun, X, 56; zie **gemeente**.

Comste, 44; zie **coemste**.

Compangie (compaingie(n)), partij, 127, 333; zie **secte**.

Digitized by Google

Compassie, medelijden, 154, 158, 166, 535.

(**Concenteren**) **concenteerde**, toestaan, 22; Fr. accorda, IX, 174.

Concept (**concepte**), 1° gedachte: **na mijner —**, volgens mij, 125, 319; 2° inzicht, 4.

(**Concepieren**) **concepierde**, **concipierde**, **geconcepiert**: verzinnen, 395, 459, 479, 480.

Condicie (**condicien**), voorwaarde, 43, 57, 145, 299; **up (dese) condicie(n) van of dat**, op, onder voorwaarde, 145, 302, 461; Fr. par (parmi) un moien que, X, 150, XI, 34; sus cel, XI, 189.

Kondygen (**kundigen**, **kundygen**, **kundichden**, **gekundicht**, **gekondicht**), 1° verhalen, 1; Fr. recordrons, IX, 158; 2° aankondigen, afkondigen, 156, 169, 241, 267, 362, 371; Fr. se senefia, X, 208.

Confirmacie, bekrachtiging, 532.

Confirmeren (**confirmeeren**), bevestigen, 58, 522, 537; Fr. confermer, IX, 204.

Confuselijken (**confuyselijk(en)**), adj. beschamend, schandelijk, 173, 212, 319; Fr. a trop grant confusion, X, 223; à la confusion de, X, 252.

(**Confusen**) **geconfuyst**, te schande maken, 456.

Confuze (**confuyse**, **confuysse**, **confuysen**), 1° beschaamdmaking, schande, 240, 280, 411; Fr. blasme, X, 227; à grant blasme, XI, 127; 2° verderf, ondergang, 13; **tot — keren**, in 't verderf storten, 371; Fr. le plus grant meschief, IX, 166.

Coninc (**coninck**, **coningen**, **coninx**, **coninckx**), 200, 201, 208, 209, 211, 212, 213, 215-231, 244, 245, 247, 249, 251, 252, 256, 257, 260, 264, 265, 273 [**doch hier marscalk** gemeend], 290, 292-298, 301-310, 316, 317, 318-326, 330-339, 342-353, 358-370, 373-379, 386, 391, 393, 395-399, 403-419, 422, 423, 432-440, 444, 445, 452, 457, 464-470, 476, 478-483, 487, 489-492, 497-519, 523, 526-531, 535, 541-545.

Coninginne, 125, 128, 476, 482, 483, 486-491, 497, 498, 500, 501, 513 en aanvulling.

Coninclijke (**coninclich**), 232, 243.

(**t**)**Coninckrijke(n)**, 86, 212, 444; Fr. roiaulme, X, 252.

Coninxkijn, 251; Fr. roitiaux, X, 286.

(**Concluderen**) **geconcludeert**: besluiten, 239, 444.

Conclusie, besluit, 236, 359; Fr. à bonne conclusion, X, 274.

Connen, 38, 44; (**konnen**, 121, 370; **ic kan**, 68; **can**, **kan**, 3e p., 142, 346; **konde**, 36, 48, **konden(s)**, 19); **konden**, 44; **condt** = kon hij het, 15; **consten**, 42; 1° kunnen, 2, 17, 186, 285, 355, 356; 2° durven, 10.

Connestabel, 260; zie **cognestabel**.

Conquest, zegepraal, 428, 523.

Conquesteren (**conquesteerden**, **geconquesteert**), 1° veroveren, 99, 214; 411; Fr. conquisent, X, 62; 2° buitmaken, 196.

Consent (**consente**), toelating, toestemming, 2, 11, 73, 74, 77, 176, 380; Fr. consentoit, IX, 158; a consenti, IX, 221; ac(c)ordoit à ce conseil, X, 225.

Consenteeren (**consenteerden**, **geconsenteert**), toestaan, 7, 31, 57, 140, 442; Fr. vous l'accorderés, IX, 163; acordé, X, 147; **hem consenteren in**, **tot**: toestaan, er in toestemmen, toegeven, 8, 58, 146, 311; Fr. li consentèrent, IX, 163; s'acordèrent, XI, 40.

Considereren, onderzoeken, 367.

Consiencie(n), geweten, 540; Fr. leurs consiences, XI, 302.

Konsten, kennis van zaken, kunde, 124; Fr. art, X, 81.

Contynancie(n), houding: **manyeren ende — van deser landen zeden**, manieren, zeden en gewoonten van deze landen, 486; Fr. contenances, XI, 228.

Contrarie (**contrairye**, **contrarije**), in tegenstrijdigheid met, 19, 30, 65; Fr. contre, IX, 171; voloit tout le contraire, IX, 181; **enen alle die rechte contrarie doen**, geheel het tegenovergestelde doen, van 't geen men verwacht heeft, (fig.) iemand stank voor dank geven, 63, 114, 157; Fr. m'ont fait tout le contraire, IX, 213, X, 108.

Digitized by Google

Contraryer, comparatiefvorm van **contrarie**, tegenstrijdig, vijandelijk gezind, 200; zie **rebelle**.

Converseren, omgaan : — **mit**, partij kiezen voor, 59; Fr. mesler à iaulx, IX, 205; zie **mengen**.

Coomste (**coemste(n)**, **coimste**, **comste**), komst, bezoek, 24, 44, 102, 129, 162, 250, 294, 308, 371, 391; Fr. leur venue, IX, 192, X, 85.

Coop (**cope**, **coip**, **coops**), aankoop : **beter coops sijn**, goedkooper zijn, 199; Fr. estoit à meilleur temps, X, 243; **enen quaden coop angaen**, een duren koop doen, hier figuurlijk : het duur betalen, er slecht mede van afkomen, 508; Fr. faire un mauvais marchiet, XI, 244; **enen coop maken met**, met iemand overeenkomen om verraad te plegen, zich laten uitkoopen, 503; Fr. avoient il marcandé à, XI, 240; **up een coop setten**, verkoopen, 401; Fr. furent mis à finance, XI, 119; **beter coip**, goedkooper, 53.

[**Coopmam**, 204 : is drukfout voor **coopman**, z. a.].

Coopman (**coopman**, meerv., **coepluden**, **cooplude(n)**, **coipluden**, koopman, handelaar, 18, 52, 84, 152, 155, 186, 189, 190, 204, 233, 246, 356, 359, 516; Fr. marcheant(s), IX, 171, X, 204; aucun vitaillier, IX, 199; marschans estrangiers, X, 236.

Coopslagen, handel drijven, 233; Fr. marcandast, X, 271.

Copen (**coipte**, **cofte**, **coften**, **gecoft**), 1° koopen, 152, 351, 357; 2° losgeld betalen, zich vrijkoopen, 390, 538; 3° met geld en door kuiperij verkrijgen (een ambt) : **diensten copen om geld**, 18; Fr. il avoit mieux que accaté l'office des rivières et dou naviage, IX, 171; zie **somme**.

Coperwerch, koperwerk : voorwerpen in koper, 304; zie **zilverwerck**, **goudwerck**, **tynnenwerck**.

Copie, afschrift, 140, 243; Fr. coppie, X, 146.

Cordelier(en), minderbroeder, 173.

Coorne (**coirne**, **choorne**, **choren**), 68, 70, 149, 150, 152, 155, 190, 202, 289; Fr. blés, IX, 218, bled, X, 202; zie **greynen**.

Core(n), keus : **met groter —**, naar wensch, in de beste voorwaarden, zooals men het maar wenschen kan, 55; Fr. honnerablement, IX, 201.

Coren, imperf. van **kyesen**, z. a., 91.

Corrigieren (**korrigieren**, **korregieren**), bestraffen, straffen, door bestraffing verbeteren, 21, 60, 87, 122, 140, 248, 352, 542, 544; Fr. de punir le meffait, IX, 173; seroient corrigiet, IX, 212; pugniroit, X, 52; corigier, XI, 72; zie **lijf**.

Correctie, straf, bestraffing, recht van straf of boete op te leggen, 28, 67, 158, 319, 432; Fr. salve le corection de vestre noble conseil, XI, 46.

Cort (**cordt**, **court**, **cordts**, **cortst(en)**), 1° kortstondig, (gedurende) korten tijd, korten tijd (daarna), 25, 248, 348 : **seer cort dairna geleden**; Fr. assés tost après che que, IX, 177; 2° niet zeker, wankelbaar : **onze zaken staen cort**, onze zaken zijn in eenen benepen, slechten toestand, 169; Fr. li sejourners ichi ne nous est point pourfitables, X, 218; 3° weldra, 15, 127, 139, 551; Fr. temprement, IX, 168; **op (up) een cort**, **zer cordt**, binnen zeer korten tijd, weldra, 13, 140, 146, 227; Fr. tantos, IX, 166, X, 264; **binnen corten dagen**, binnen weinige dagen, 163; Fr. dedans brief jours, X, 213; **seer cordt hierna**, korts nadien, 40; **noch cordts**, binnen korten tijd, 42; Fr. temprement, IX, 291; **metten cortsten**, snel, in den kortsten tijd mogelijk, 39, 384; **als hij cortste mochte**, zoohaast hij kon, 248; 4° dicht : **so cort na hem**, zoo dicht, zoo ingekrompen mogelijk tegen hem, 184.

Cortelijck, binnen korten tijd, 250; Fr. temprement, X, 236.

Cortelinge, in weinig tijds, 352.

Cortinge, verkorting van tijd : — **van der sake nemen**, eene zaak afdoen, een toestand spoediger doen eindigen, 308; zie **expedicie**.

Coste (**koste**), bekostiging om te leven : **sine clene —**, de dagelijksche gewone en onvoorziene onkosten van allerlei aard, 299; Fr. des menus frais, XI, 32; **horen coste te samen houden**, met

Digitized by Google

iemand huishouden, te zamen in de levensvoorwaarden voorzien, te zamen wonen, 126; Fr. demeroit avoecques, X, 82; **te coste leggen**, zijn geld en goed opofferen, 210.

Costelichede(n), pracht, 420, 469.

Costelijk (costelixte), kostbaar, 465; **costelijke stenen**, edelgesteenten, 469; zie **span**.

Kosten (coste), ww., 48, 83.

Costume(n) (costuyme(n), custuyme(n)), gebruik : **oude rechten ende costumen, costuymen ende gewoonten**, gewoonten en gebruiken, 8, 18, 291, 535, 536; Fr. coustumes et usages, XI, 298; as francisses anchiennes, IX, 163; la coustumance anchienne, IX, 171; costumes et usages, XI, 298; zie **gewoonte** en **ruyter**.

[**Coufuyse**, 280, duidelijk verkeerde schrijfwijze voor **confuyse**, z. a.].

Course, loop : **haren — doirgaen**, vooruittrekken, doortrekken, 328; Fr. passoient oultre, XI, 54.

Coursier (courssieren, coursiers), ros, harddraver : **— van Poelgen, (waerd 500 kronen)**, prachtige paarden, afkomstig van **Poelge**, Zuid-Italie; zie **Poelse**, 199, 254, 315, 324, 329, 420; **— van groten vordele**, het puik der paarden, 322; Fr. fleurs de coursier, XI, 48; zie **ros** en [**gene poelse**].

Cout (overdr.), niet gemakkelijk om zich te laten overhalen iets te doen, koelbloedig, bedaard, 2; Fr. froid à esmouvoir, IX, 159.

Crachte (crafte) : **met of bij —**, met geweld, 17, 99, 515; Fr. de force, IX, 170; trop bien, X, 62.

Crachtelijken, met geweld, 302; Fr. par force, XI, 34.

Crachtich, krachtdadig, 17.

Crairyeren, 147; zie **crieren**.

Cranck (cranck en)), 1° zwak, 176; 2° klein, weinig : **crancke mynne hebben tot enen**, iemand weinig genegen zijn, 243; Fr. petitement amire, X, 280; **des crancken wille hebben**, daar weinig toe gezind zijn te doen, 426; Fr. il n'en ont nulle volenté, XI, 139; 3° weinig talrijk, flauw in getalsterkte, 136, 393; Fr. trop peu contre tant de gens, XI, 112.

Crankelijken, weinig, 121.

(**Crempen**) **cramp**, inkrimpen : **afterwert —**, zich achteruit inkrempen, achteruitgaan, 328; Fr. se restraindoient, XI, 54.

Crencken, 475; Fr. nuire, XI, 218.

Crepel, kreupel : **lam ende —**, verminkt, 53, 178, 221, 475; **die crepel ende lam geworpen sijn**, personen die gansch verminkt worden in den strijd, 53; Fr. les navrés, IX, 200; ochioient et mehaignoient, X, 259, mehangner, XI, 219; zie **lam**.

(**Crieren**) **craiyeren, gecrijert, gecrayeert** : 1° roepen, schreeuwen, 147, 334; Fr. criant, X, 151; 2° afkondigen, 431.

Crij (cry, crijen, cryen), krijgsgeschreeuw, leus; **elc sinen — roepen**, 282, 286, 287, 312, 324; Fr. cri, l'ensengne de son seigneur, XI, 22, 23.

Crijgen (crijcht, creech, krege, cregen, gecregen), 1° ontvangen, 5, 472; 2° verwerven : **pays —**, verzoening verkrijgen, 158; **enen voirtganc —**, vooruitgang, vordering doen, een stap vooruitdoen tot 't welgelukken eener onderneming, 71; 3° **des noot —**, iets noodig hebben, 229; 4° **— in iets**, in iets doen binnengaan, zich doen verduiken, 109; Fr. requelloit ses gens, X, 69; 5° *a*) (eene stad) overmeesteren, 193; *b*) in eene stad terugkomen, 158; Fr. ravoir la ville, X, 209; 6° **kinde —**, kind ter wereld brengen, 495; 7° gevangen nemen, 182; Fr. se tu esdriés es mains de mes ennemis, X, 230.

Crymyneel, adj., lijfstraffelijk, 542.

Crymyneellijken, op wreede manier, 88; Fr. crueussement, X, 52.

Crijs(en), geschreeuw, 312; zie **gecrijs** en **crij**.

Croip, imperf. van **crupen**, 184, 285.

Crodendiev(en), dievenbende, 286; Fr. li laron, XI, 21.

Crone, 1° kroon, krans als hoofdsieraad, 436, 497; 2° vorstenkroon als zinnebeeld der heerschersmacht : de koning zelf en zijne koninklijke macht en waardigheid of koningschap en ook

Digitized by Google

het koninkrijk, 201, 205, 209, 210, 212, 213, 235, 236, 240, 248, 559; Fr. roiaulme, X, 251; la poissance de (France), X, 251; en ook van Spanje, 363; Fr. dans roiaulmes, XI, 89; 3° het koninklijk hof, de hovelingen : **die bloeme uit die** —, de voornaamste, aanzienlijkste ridders en hovelingen uit het koninkrijk, 310; 4° de kroon, als uithangbord van eene herberg « **In die Gulden Crone** », 351; Fr. à le couronne d'or, XI, 71; 4° benaming eener munt, 242, 315; Fr. escus, X, 279; florin, XI, 43.

Cronyke, op titelblad en 547.

Cruyce (**cruys**), 1° kruisteeken : **elc een — voir hem slaen**, ieder zijn kruisteeken maken, 177; 2° kruis : **ene reyse metten — doen, tcruys up enen leggen**, als een kruistocht (tegen iemand) ondernemen, 362, 365; Fr. faissoient chè voiage par manière de croiserie, XI, 88.

Kruyden (**cruyden**), 1° op eene handkar of wieltjes vervoeren, 174; Fr. brouetter, X, 224; 2° vooruitduwen : **heffen ende kruyden**, een persoon uitsteken en aansporen om zijnen dienst of stem te verleenen, 128.

Cruyper s), verspieder, 313; in 't 3° boek : **des sonden sij hoir crupers ende verspyeders uut in 't velt om te vernemen...**, fol. 103; Kervyn, T. XI, 380 : envoièrent leurs espies sur les champs pour veoir.

Cruysstrate, 351.

Crupen (**croip, cruypt**, imperat.), kruipen, 183, 184, 285, 493; Fr. tout en tapissant, XI, 21; vous bouté[s] dessoubs, X, 231.

Cuyle(**n**), diepte, vallei, 265; Fr. vallée, XI, 5.

Cuype (**kuyppe**), kuip, bad, 209; Fr. cuvelette, X, 251; figuurlijk : kuip, 417.

Cuyre, zie **cure**, 298.

Kunde, 1° kennis : **in vaste — sijn met enen**, met iem. in vertrouwbare vriendschap verkeren, 5; Fr. s'acointe de li, IX, 161; 2° nieuws, tijding, 505.

Kundich sijn, gekend zijn, weten, 396.

Kundygen, zie **kondygen**, 169, 241.

Cure (**cuyre**) : zekere daad, eene gevaarlijke taak : **ene — werken**, iets verrichten, ten uitvoer brengen, 80, 298; Fr. eurent eussi esploitiet, IX, 227; eueurent fait ce fait, X, 31.

Cussen(**en**), 196; Fr. pennes, X, 240.

(**Cussen**) **gecust**, 485; Fr. il ot baissié sa fille, XI, 227.

Custe (van der zee), 225; Fr. les bendes de mer, X, 263.

Custuyme n), zie **costuyme**, 291, 536.

Custumelijken, naar oude gewoonte en gebruik, 537.

L

Lach, imp. van **liggen**, z. a. 76, 107, 153, 249.

Lachen (**loech, loegen**), 110, 230, 237, 254, 488; zie **spotten**.

Laden (**loeden, geladen**), 153, 304, 350; Fr. chargiés, X, 205.

Laech, zie **lage**, 11, 349.

Laechte, lage plaats, diepte, 113, 219.

Laest, 375; zie **laet**, bijw.

Laet (**laetste, laest, laeste**(**n**), **laitste**), laatst, 245, 293, 375; **nu alre laetste**, nu laatst, 160; Fr. darainement, X, 210; **int laetst**(**e**), op 't laatst, eindelijk, 4, 13, 107, 209, 529; Fr. finablement, X, 69; **laitste**, onlangs, laatstleden, 241; **laetste ban**, de laatst opgeroepen strijders, 307; **te laet**, 101; **die laetste**, de laatsten, 67, 293.

Laeuwen, doen verkoelen : fig. **enen een ander water** —, daar een ander spel mede spelen tegenover iemand, 142.

Lage laech), laag, adj., 11, 371 [waar **solage** verkeerde lezing is]; 1° laag gelegen, vlak : — **lant of velt**, 219, 349; Fr. la propre lande, X, 258; 2° fig. nederig : **hem lage houden, hem so** —

Digitized by Google

ende so effen gedragen, zich stil, onverschillig houden, zich niets aantrekken, veinzen, 10, 69; zie cleen; Fr. se disimulloient et estoient dissimulé, IX, 218.

Lage (laghe, lagen), subst, hinderlaag: 86, 90-94, 117, 118, 136, 137, 453, 454, 493; in lagen leggen, zich in hinderlaag leggen, 117; Fr. se missent en enbusque, X, 76; in die — sijn, in eene hinderlaag gevallen zijn, 137; Fr. estoient embusquiet, X, 144.

Lage, lagen, imp. van liggen, 137, 146, 286.

(**Laken**) gelaict, berispen, 51, 390; Fr. l'em blamoit, IX, 201.

Laken (lakenen, tlakent) : gulden, zijden ende wollen —, 196, 291; Fr. draps, pennes, X, 240; wervicse, messenense, poperinge —, 304, zie die woorden; Fr. leurs dras, XI, 35; slove laken, ruw, grof laken, 453; root —, 66; Fr. drap vermeil, IX, 216; tlakent, lakengoed voor kleederen, 451; Fr. li noir drap, XI, 164.

Lakenhalle(n), huis waar men laken verkoopt, 204; Fr. halles de draps, X, 247.

Lam, 53, 178; zie crepel; lam maken, verminken, 475; Fr. meha(n)gnier, XI, 219.

Lanch, 327, 439; zie lang.

Lanchet, 54 voor lanchte, lengte: — van tijden, langdurige tijd, 54; Fr. par lanc siège, IX, 403.

Landekijn, schoon landje, 458; Fr. jolis paìs, XI, 187.

Landen, aanlanden, 225.

Lang (lanch, lanck, lancg, lange, langes, langher), 55, 108, 142, 439; lang ende breedt, breedvoerig, 6; enen helen dagh langhe, 502; dwers en langes, in alle richtingen, 512; Fr. efforchiement, XI, 246; al langes, in geheel de lengte, 260, 323; in lange, uitvoerig, 483; int gemate —, lang genoeg (tijd), 423; Fr. longhes assés, XI, 137; lanch genoeg (tijd), 327.

Langen, bereiken : winnen ende —, overmeesteren, 53; Fr. conquerre, IX, 210.

Langes, vg. langs, 52, 425.

Langsem, zie lancsem, 308.

Lanckveter, koord of riem, waarmede een jachtvogel wordt vastgehouden, 219; Fr. par les longnes, X, 258.

Lancsem (langsem, lanxem), langzaam, 183, 308, 445.

Lant (slants, slans, tslants, landts, lande, landen), 1° land, veld, 260; zie vlack; te lande, op 't platte land, op den buiten, 149; Fr. cils plas pais, X, 201; te lande wair t) inne, op 't open veld, buiten de stad, 249, 308; Fr. ou plat paìs, X, 285; hors d'Ippre, XI, 38; slarts leven, leven van wat men op het omliggend land, onderwege kan vinden, 170; Fr. se passèrent de ce que il trouvèrent sur le paìs, X, 220; te lande ende te watere, op land en op zee, 50; Fr. par tière et par aigue, IX, 197; ledich lant ende ydel velt, onbebouwde, woeste streek, 218; Fr. trop ample lande, X, 257; after die landen, overal, 231, 240; an lant comen, aan wal komen, 366; alle tlant, geheel de streek, 257; Fr. tous li plas paìs, X, 291; 2° land (als rijk of staat) : verde landen, verafgelegen landen, 394; Fr. de si lointaines marces, XI, 115; bepaaldelijk het vaderland, 152 : tlant van Vlaenderen, tgemeen lant v. Vl., geheel Vlaanderen, 223, 225-227, 229, 251, 306, 546; Fr. le paìs de Flandres, X, 261, 263; la conté de Flandres, X, 262.

Lantlude, inwoners van een land, burgers, 49; zie lantvolk.

Lantscappe, land, 497.

Lantsrechte(n), de in een land in voege zijnde rechten en wetten, 543; Fr. les lois dou paìs, XI, 305.

Lantvolk (lantvolke, landtvolke), 1° het volk, de inwoners van een land, burgers, 49, 342; Fr. gens don paìs, IX, 197; 2° het volk van het platteland, boeren, 254, 257, 291, 372, 374; Fr. paìssans, X, 289; Fr. pluiseurs dou plat paìs, XI, 96. (Vgl. fol. 74 · dat simple, onnosele ende scamel lantvolkskiin); Fr. Kervijn, ce menu peuple, voire les simples et les novisses et les bonnes gens, IX, 405.

Lantweer, verdediging van zijn eigen land, 289.

Digitized by Google

Lanxem, zie **lancsem**, 445.

Lass (**lassen** = las hem (den brief)), zie 237, imperf. van **lesen**, z. a.

Laste (**lasts**), al wat moeite, last, verdriet, nood, ellende, bezwaar of vrees veroorzaakt, bijna altijd met een tweede woord verbonden, dat nader bepaalt waarin de « laste » bestaat, 168, 258; **in groten laste ende node**, in groot gevaar, 55; Fr. en grant peril, IX, 201; **uuten laste van den scutte**, buiten 't gevaar van het schutsvuur, 509: **in laste van**, in gevaar van, 274; **in laste zijn**, in gevaar verkeren, 185; **in laste ende aventuere**, in gevaar, 276; Fr. en quel peril, XI, 14; **in den laste ende arbeyt treden**, zich zeer veel moeite geven, 526; Fr. entrèrent en grant soing, XI, 290; **laste ende schade**, onaangenaamheden en nadeel, 83; Fr. damages et contraires, IX, 229; zie **scade**; **van laste ende hinder**, door de belemmering van : **mits den** —, uit oorzaak van, 98 (tweemaal); Fr. pour, X, 60; vrees, 179 : **in** — **ende vreese**, door, uit vrees voor, 107; Fr. en aventure de, X, 68, **in dezen** —, in dezen neteligen toestand: 110, 122; Fr. en tel parti, X, 70; **in laste zijn van iets**, gebrek lijden aan, 150; Fr. en trop grant destroit, X, 203; **mits den laste, in desen onverwijnlijcken laste**, in dezen onherstelbaren nood, 280, 524.

Lastich, 1° zwaar, als geldelijke belasting, 8; 2° geweldig, 51; Fr. fors, IX, 198.

Lazuyer, hemelsblauw : (in de wapenkunde); zie **gequarteleert** en **schilt**, 380.

Laten = laat hem, 129; zie **laten**.

Laten (**lat(en)**, **liet liete**, **lieten s**), 1° laten : — **begaen**, laten doen, 373; **laten halen**, doen komen, 129; Fr. on le voist querre, X, 84; **des laten**, nalaten te doen, 139; Fr. n'en peut autre cose avoir, X, 145; 2° loslaten (van een oorlogstuig), 206, 234; Fr. au desclicqu(i)er, IX, 248, X, 272.

Lb, de gewone verkorting voor **pont**, 14; zie **d**

Lede (**tlede**), 1° verdriet : **enen** - **doen**, iem. onaangenaamheden berokkenen, 74; **wael** —, met groot leedwezen, 516; XI, s'en doloient, XI, 284; zie **leet**; 2° het kwaad, 60; Fr. les maux, IX, 212; **enen te lede vergaen**, het met iemand slecht afloopen, 554; **enen gerecht ende lede doen**, in alles misdoen, volkomen, 240.

Lede (**leden**), zie **lit**, 129, 174, 390, 413.

Leden, imp. van 1° **leiden**, 152, 170, 207, 268; 2° **liden**, lijden, 69, 70, 87, 116, 153, 188, 221, 406; 3° **liden**, voorbijgaan, 61, 116, z. a.

Leder(en), ladder, 422, 423.

Lederkijn, kleine ladder, 183 : Fr. eschelle, X, 231.

Ledich, 1° vrij in zijne zienswijze, onpartijdig : **twisschen tween** — **staen**, tusschen twee vijandelijke partijen zich niet inlaten, onpartijdig blijven, 123; Fr. on ne poeut clopiier devant [boiteux, c'est à dire devant] les signeurs et leurs consaulx, X, 81; **niet ydel noch** — (van gewapende lieden), niet zonder wapenen, toegerust, 90; Fr. pas de garni, X, 61; **ledich velt**, — **lant**, onbebouwd, woest land, 218.

Ledichlijken, in ledigheid, zonder iets te doen, gerust, 78, 529; Fr. tout quoiement, XI, 293.

Leecht (**leegt**, **leeght**), van **liggen**, 138, 145, 224, 262.

Leedt, subst.; zie **leet**.

Leedt, imperf. van **liden**, 2, 70, 406.

Leegt (**leeght**), zie **liggen**, 14, 262.

Leenhere, 201.

Leenman (**leenmans**, **leenmannen**), 201, 215, 250; Fr. vos liéges, X, 254.

Leere, leder, 316 : **gesoden leere**; zie **gesoden**.

Leet (**leedt**), geminacht, hatelijk : **iem.** — **hebben**, iem. haten, 88; Fr. les hoiioit, X, 52; **hem bet lief dan leedt wesen**, iets verkiezen boven wat anders, iem. eerder vreugde dan verdriet aandoen, 550; **hem leet sijn**, **tot iets leet sijn**, **er kwaad om zijn**, er kwaad om zijn, er om geven, 7, 17, 209, 348; Fr. n'estoit miés courouciés, IX, 170: n'en fissent compte, XI, 68; **enen leet toe sijn**, om iets bedroefd zijn, 97, 114; Fr. si dollans, X, 72; **wast lief of leet**, willen of niet, tegen

Digitized by Google

heug en meug, 46, 204; Fr. voltissent ou non, X, 247; zie lief.

Leet, imp. van **liden** : 1, 61, 83, 256.

Leeuwe (**leeuw(e)**, **leew**, **leewe**, **leeuwen**, **leewen**, **lew**), 25, 430; **vechten als —**, 478; **gemoet als leewen**, 288; krijgsschreeuw en leus der Vlamingen : **Vlaenderen die —! die — hogen moet!** 107, 119, 180, 526-529; Fr. Flandre(s) au lion, X, 68; XI, 290; een **leeuwe van een man**, buitengewoon onverschrokken, stoutmoedige vent, 97.

(**Left**) **lefter**, linker : **an die — zijde**, 223, 447; Fr. au (coste) senestre, XI, 159, 160.

Leger, legerplaats van soldaten, 349.

Leggen (**leecht**, **leeghde**, **leyde**, **leyden**, **geleecht**, **gelegt**), 1° leggen, 36, 94, 117, 387; 2° vaststellen, 398, 459; Fr. fu assignés, XI, 117; 3° doen maken, bouwen, 20; Fr. faire faire un castiel, IX, 173; 4° **dairvoir leggen**, beleggen, 46, 349; Fr. assegier, IX, 194; hostoiier, XI, 69; 5° **leggen bliven**, lang duren, 47; Fr. se tint moult longuement, IX, 195; ergens wonen, 50; Fr. se tint, IX, 204; 6° **van den hoifde —**, van het hoofd doen afdoen, 65; Fr. ostés, IX, 215; 7° **in een veinster —**, zich op een open venster leunen, door een venster liggen, 66; Fr. s'apoia à unes phenestres, IX, 216; 8° **gevangen —**, in 't gevang steken, 87; Fr. mis en prison, X, 52; doen liggen (in 't gevang), 41, 224, 435; Fr. fu mis en, IX, 199; 9° **die mate so nade —**, dat, de afstand zoo klein maken, zoo in 't nauw brengen, zoo drukken dat, 329; 10° **te niete —**, afschaffen, 22; Fr. fuissent mis jus, IX, 174; 11° zijn : **onbeheert leggen**, zonder heer zijn, onbestuurd blijven, 227.

Leggen (**leggende**), voor **liggen**, z. a., 37, 53, 95, 137, 170, 278, 253, 343, 352, 364.

Leyden (**lijden**, **let**, **leden**, **geleydet**, **geleedt**, **geleet**), 1° leiden, voeren, 40, 46, 93, 131, 152, 156, 246, 372, 446; Fr. mener, IX, 189; mené de, XI, 158; fut convoiiés, X, 207; (van een vaart) doen delven, 11, 12; Fr. faissoient fosses, IX, 165; 2° aanvoeren, 264; Fr. menront, XI, 5; 3° africhten (valk), 219; 4° **hem — met**, zich voeden met, 170; 5° **hem —**, zich gedragen : **hem zuyverliken —**, zich gedragen zonder schanddaden te verrichten, zich gemanierd houden, 207.

Leyder, helaas, 6, 121, 154.

Leyt, van **liggen**, z. a. 79.

Leytsman, aanvoerder, 472; Fr. conduisière, XI, 201; zie **hooft**.

Leytiere, zie **litier**, 41.

Lectierkijn, bedje, 185; Fr. littcron, X, 232.

Lelijken, bijw., op wreede wijze, 70, 76, 118, 178; Fr. trop villainnement, IX, 220.

Lelic (**lelijken**), adj., 1° leelijk, 513; 2° wreed, 72.

Lene (**lenen**), leen, leengoed, 247, 539-541; Fr. pour relever le conté d'Artois, X, 283; fiefs, XI, 301, 303; zie **manscappe** en **rente**.

(**Lenen**) **leenden**, **geleent**, in leening geven, 225, 229; Fr. prestèrent au roi Edouwart, X, 261, 268.

(**Lenen**) **leende**, leunen, 143; Fr. en apoiant sus une phenestre en sa cambre, X, 148.

Lengte (**lencte**), 1° lengte, 323; 2° langen tijd : **in die —**, ten langen laatste, bijgevolg, 210, 515; Fr. en consequent, X, 251.

Lepele : **sulveren —**, zilveren lepel, 336.

Leren, 1° doen leeren, 241 : **hem Vlaems —**, 311; Fr. aprenderons, X, 278; 2° onderwezen worden, 370.

Lesen (**lass**, **lassen** (= las hem), **gelesen**), 1° lezen, 2, 224, 237; Fr. lire ou lire feront, IX, 159; 2° inzamelen, oprapen, 402; Fr. requellièrent, XI, 120; 3° voorlezen, 2, 237; Fr. lire feront, IX, 159.

(**Lesscen**) **leschte(n)**, **gelest** : 1° verslappen, verminderen, lenigen, 166, 401; 2° blusschen, 431; 3° eindigen, 330; Fr. achievée, X, 57.

Lesse, 1° les, vermaning : **ene andere — doen lesen**, (fig.) eens anders onder de handen nemen, duchtig spel geven, 251; 2° onderricht, 132.

Let, 128; zie **letten**.

Digitized by Google

Let, imp. van leiden, 372.

Letsel, belemmering, 262; **letsel doen**, beletten, hinderen, 289; — **inne iets maken**, iets beletten, 268; — **of hinder doen**, belemmeren, 342; — **maken**, hinderen, 502; Fr. grevoient moult les assalants, XI, 240; **enen letsel of moyenesse doen**, iem. benadeeligen, 180; Fr. ne fisent nul dommaige, X, 233.

Lettel, 312; zie **luttel**.

(**Letten**) **let**, op iets letten, 128; Fr. point n'i vise, X, 84.

Levedagen, levenstijd : **al sijn** (**hare**) —, gedurende geheel zijn (haar) leven, 185, 485; Fr. toute sa vie, X, 233.

(**Leven**) **leefde**, **geleeft**, 2; **van den sinen leven**, leven van zijn persoonlijk inkomen, 10; Fr. vivoit dou sien, IX, 164.

Levendich, levend, in leven, ongedeerd, 181, 338.

Levenlang : **sinen** —, geheel zijn leven, 227; Fr. tant comme il vesqui, X, 266.

Lew (**leew**), 526-527, 529; zie **leeuw**.

Lichaem (**lichame**, **lichamen**), 1° lichaam, 496; **dode** —, lijk, 138, 445; 2° als levende personen in korps : **heele lichaem van der stede**, de personen die het stadsbestuur samenstellen : het bestuur, de wetgevers, 73, 300; Fr. le corps de la ville, IX, 221; tout cil dou corps de la ville, XI, 32.

Lichmisse (**Onser Liever Vrouwen**), Lichtmis, 2 Februari, 341; Fr. la candelier, XI, 64.

Licht, subst. : kaars, 425; Fr. une candeille, XI, 138 : — **ontsteken**, 425.

Licht, adj., 1° klaar : **in lichter logen**, in klare vlammen, in lichter laaie vlam, 100; 2° lichtzinnig, onbetrouwbaar : **lichte ende quade gaselscap**, onbetrouwbaar en slecht volk, 121; Fr. des mauvais, X, 79; 3° losbandig : **lichte gesellen**, losbandige kerels; zie **geselle en geselscap**; 4° gering, onbeduidend : **het — setten**, het niet zeer ernstig achten, er niet veel rekenschap van houden, 499; Fr. ils n'en fissent compte, XI, 237.

Lichte (**licht**), bijw., 1° wellicht, waarschijnlijk, misschien, 357; **licht bij aventuere**, misschien, 373; **licht dat**, **waarschijnlijk dat**, 412; Fr. espoir que, XI, 219; 2° ongeveer, 61, 90, 179, 427; Fr. environ, X, 54; 3° nauwelijks, 178.

Lichtelijken (**lijchtelijken**), zonder veel moeite, gemakkelijk, gaarne, 56, 112; Fr. trop legierement, IX, 202, X, 72; — **ende rondelijken**, vrijweg, naar eigen goeddunken, 127.

Lichtvairdich, vlug gemaakt, eenvoudig, 272.

Liden (**lijden**, **leet**, **leden**, **geleden**), 1° voorbijgaan, doortrekken, 61, 83, 96, 116, 151, 174, 256, 262, 267, 269-271, 289, 290; Fr. passèrent, IX, 212; se continua, IX, 229; pour eulx passer, X, 203; passeroient, XI, 7; 2° voorbijzijn (tijd), 174; Fr. fu passés, X, 223.

Liden (**lijt**, **lijden**, **leedt**, **leet**, **leden**, **ledent**, **lijdende**), 1° lijden, verdragen, 10, 17, 221; **den doot** —, sterven, 182; Fr. pour mourir, X, 230; 2° toelaten, 9, 13, 17, 69, 87, 203, 285; Fr. leur convenoit souffrir, IX, 164, 165; consentir, IX, 166; il les souffrira, IX, 218; 3° duren, 24, 70, 406; Fr. ne demora longtemps, IX, 219; 4° **hem liden**, *a*) geduld hebben, berusten, 11, 67; Fr. se seufre, IX, 165, X, 60; *b*) zich gedragen, 188; Fr. passèrent, X, 235.

(**Liden**) **geleden**, bekend maken, 491; Fr. il n'a cogneut, XI, 232.

Liden (**lijden**), medelijden : **te — sijn**, medelijden hebben, 150, 210; Fr. eut compation, X, 251.

Lief (**lieff**, **lieve**, **liefte**), gaarne : **also — hebben**, even gaarne hebben, of gaarne doen, 123; Fr. avoient ossi chier, X, 80; **dair lieve toe of tot iets sijn**, er zeer tevreden over zijn, iets zeer gaarne, met blijdschap hooren, 65, 87, 175; Fr. furent tout resjoi, IX, 215, 224; entendi volontiers ces nouvelles, X, 51; **lief of leedt sijn**, iemand bevallen of niet, tegen wil en dank gebeuren, 46, 204; Fr. vosissent les gens ou non, IX, 104, X, 247; **also lieve — als**, zoo goed als, 231; Fr. ossi bien — comme, X, 270; superlatief : **liefte**, 202.

Liefde : **ter liefden van**, uit blijk van genegenheid voor, 433; zie **liefte**, subst., **liefe en lieve**, subst.

Digitized by Google

Liefgetal, geliefd : — **sijn, werden**, bemind zijn of worden, 42, 344.

Liefte, 1° begeerte : **mynne ende — hebben tot**, gaarne willen dat iets tot stand komt, 128; 2° genegenheid, liefde : **uut rechter mynnen ende —**, 502; zie **liefde**.

Liefte, het liefst : — **hebben**, het liefst zien, 202; zie **lief**.

(**Liegen**) **datstu lieghste**, 414.

Lyeme, leem, 48; zie **cleye**.

Liepet = liep het, 432; zie **lopen**.

Lieve, adj., 231; zie **lief**.

Lieve, subst., genegenheid, 359 : **te lieve**, uit blijk van genegenheid voor, 55; zie **liefde** en **liefte**.

Liggen (**ligghen, leggen, leyt, leecht, leegt, leeght, lach, lagen, lage**, subj., **leggende, gelegen**), 1° ergens liggen, zijn, verblijven, 5, 20, 76, 95, 107, 137, 146, 159, 249, 262, 352, 353, 464, 504: Fr. lui estant à Bruges, IX, 272; **wat leyt dair veel an**, er ligt daar niet aan te twijfelen, zekerlijk, waarlijk, 79; Fr. certes, IX, 226; **dair en leyt (leeght) niet an**, daar is niets aan gelegen, dat geeft niets, dat kan niets maken, 45, 46, 145, 224, 286; 2° blijven liggen, legerplaats kiezen, 37, 170, 388; Fr. jésir à, IX, 187; 3° gelegen zijn (stad) 55; ergens begraven liggen, 42; Fr. là gist, IX, 191; 4° in hinderlaag liggen, 137; 5° ziek te bed liggen, 155; Fr. dont il jut, X, 289; 6° **liggen ende —**, liggen te, 183; of met inf., bezig zijn te doen, 278; 7° **up iets liggen**, er op uit zijn, iets bewerken, 137; Fr. ne tiroient à autre cose que, X, 143; 8° **lede int herte liggen**, verdriet aandoen, 138; Fr. me fera tamaint anoi, X, 145; 9° **leggende hebben**, (bezittingen) ergens liggende hebben, ergens goederen bezitten, 343; Fr. ou quel leurs hiretages il avoient, XI, 65; 9° **onder enen —**, onder iemands dwang liggen, 359.

Lijchtelijken, zie **lichtelijken**, 127.

Lijden, zie **leiden**, 152, 246.

Lijden, zie **liden**, voorbijgaan, 96, 151, 174, 267.

Lijden, zie **liden**, 87, 97, 182, 203, 285.

Lijden, zie **liden**, subst., 150.

Lijf (**lijff, lijfs, live, lyve, lyven**), 1° het leven, 12, 31, 75, 99, 302, 303; Fr. mille vies, IX, 166; **te live**, in leven, 87, 144; **te live — bliven**, in leven blijven, gered worden, 45; Fr. on le sauva, IX, 193; **tlijf baten**, iem. 't leven redden, 92; Fr. sauva, X, 56; **hemselven sijn lijff bergen, 't lijff bergen**, zich redden, 109, 428; Fr. li sauver, X, 69; **enen om sijn lijff gedaen sijn**, hem 't leven kosten, 122; **lijff ende goet**, leven en goederen, 166, 336; **om —**, op straf of gevaar des doods en verbeurte van alles wat men bezit, 325; **upt tlijff verbueren, upt lijff te verliesen**, op gevaar of straf gedood te worden, 150, 303; Fr. sus la teste, X, 203; **tlijf laten**, 't leven verliezen, sterven, 428; 2° lichaam, 126, 322 : **alle dat hijs (zijs) lijfs hebben, wat sijs —**, zoo goed hij (zij) kon(den), zoo goed en zoo snel mogelijk, 25, 177, 496; Fr. cascuns à qui mieux mieux, IX, 177; **een engels herte in tlijf hebben**, engelschgezind zijn, genegen zijnde voor de Engelschen, 231; zie **herte**; **metten live**, met geweld, krachtdadig, 38; Fr. de fait, IX, 188; **an live ende an goede conigieren**, straffen met lijfstraffen en met boeten of beslagnemingen, lijfstraffelijk of burgerlijk bestraffen, 542; Fr. soient pugnis en corps et en biens, XI, 305; **met live ende met ziele**, met lijf en ziele, geheel en gansch, onvoorwaardelijk, 359; **dat wille u Gode lonen om live ende om ziele**, dat God u lone lichamelijk en geestelijk, lone in uwe aardsche ondernemingen, en u scherme tegen alle geestelijk kwaad, 155; Fr. Dieu le vous puist merir et valloir au corps et à l'âme, X, 206.

Lijfrock(**en**), wapenrok dat boven 't harnas getrokken werd, 453; Fr. grises cotes, XI, 180.

Lijk (**lijke, lijck**), 42, 443, 446, 447 : **dode lijck**, 42; Fr. dou corps, IX, 191.

Lijst, voor **lest**, laatst : **metter nauwer lijst**, ten langen laatsten, te nauwernood, met veel moeite, 118; Fr. à grant dur, X, 77.

Linden, in linnen, van lijnwaad vervaardigd, 316; **linden cleet**, hemd, 160,

Digitized by Google

165, 167, 287, 428; Fr. en pur leurs chemises, X, 210; en leurs lingnes draps, X, 216; taille, XI, 22.

Lindenwaet, lijnwaad, 291.

Linnen, de stof: linnen of lijnwaad, 304.

Lynosijn, inwoner van Limoges, 248; Fr. de Limosin, X, 284.

Lit (**lede, leden**), 1° lidmaat van het lichaam : arm of been, 174; Fr. leurs membres, X, 223; **die leden breken** (foltering), 390; **die hoir leden niet en vermochten**, personen die geen goed gebruik meer konden maken van hunne armen of beenen, stramme en oude lieden, onvermogende en gebrekkelijke lieden, 413; Fr. les anciennes gens, XI, 129; **sijnre leden machtig sijn**, gebruik kunnen maken zijner ledematen, zich kunnen verhelpen, kloek en gezond zijn, 307; Fr. portant armes, dont il se pooit aidier, XI, 37; 2° afdeeling van een land, streek, district, 506; 3° lid eener familie, bloedverwant, 129.

Lyteykene, litteeken, 424.

Litier (**leytiere**), draagbaar, draagstoel, 41, 408; Fr. litière, IX, 190, XI, 125.

Littel, zie **luttel**, 352.

Live (**lyve, lijven**), 31, 75, 87, 144, 155, 166, 302, 303, 336, 359; zie **lijf**.

Liveloos (**liveloys, lyveloos, livelois**), levenloos, dood, 108 : — **sijn**, het leven inschieten, sterven, 432; — **en goedeloos wesen**, leven en goed verliezen, 107, 427, 515; Fr. estoient desconfli et mort sans recourrir, X, 68.

(**Lochenen**) **lochenden** : **malcanderen** —, malkander voor leugenaars uitmaken, 456; Fr. s'en desmentirent, XI, 182.

Loeden, imp. van laden, z. a., 153, 304; Fr. chergiès, X, 205.

Loech (**loegen**), imperf. van lachen, z. a., 110, 237, 254, 488; zie **spotten**.

Loer, lokvogel (om den valk weder te lokken), 219; Fr. loire, X, 257.

Lof (**loff, love**), vereerlijking : **ter eere ende love goids**, ter eere en als dankzegging aan God, 187; Fr. en louant Dieu, X, 234; **lof ende danck hebbe God** : God zij geloofd! 155; zie **dank**.

Lofbair, lovend : **Gode — dairof sijn**, God om iets loven, 155.

Loge (**logen**), gloed, vlam : **loge van den brand**, 109; Fr. chils feus, X, 70; **an lichter logen barnen**, in lichter laaie vlam staan, afbranden, 430.

Logene, leugen, 414; Fr. bourde, XI, 130; zie **vederen**.

Logieren (**logierde(n), gelogiert**) **of hem** — : ergens verblijven, vernachten, intrek nemen of ook zijn leger opslaan, kampeeren, 40, 47, 92, 96, 116, 189, 277; Fr. ne se logast ou logement d'autrui, X, 235; s'en vinrent logier, IX, 195, se logièrent, X, 56; estoient logiet, X, 75; à nuit logier en la ville, XI, 15.

Logijs (**logijssen**), nachtverblijf, verblijfplaats, ook tent en woning of legerplaats, kamp, 49, 53, 136, 189, 267, 268, 296, 314; **hoir logijs nemen ende maken**, intrek nemen, 205; Fr. fist logier, IX, 244; logeis, IX, 200, X, 143; logement, X, 235; 2° huis, 311.

Locken, 119, 219; zie **loer**; Fr. atroire, X, 78.

Lonen, belonen, 183, 227 [waar **loven** verk. lez. is]; Fr. estoit bien mérités, X, 265; **des wille u God — om live ende om ziele**, 155; zie **lijf**.

Loene : **rechte** —, verdiende loon, 122.

Loothamer(en), stok waarvan het bolvormige of hamervormige uiteinde met lood gevuld is, 330; Fr. plommées, XI, 55.

Lootvast, wat met lood vastgemaakt is : **wat airdtvast, lootvast ende nagelvast is**, alles wat in den grond of aan de muren geslagen, gesoldeerd of getimmerd, vast of op welke wijze ook vastgemaakt is, 540; Fr. tenant à plonc, à clou ou à queville, XI, 303.

Lope, 1° geregelde gang der zaken : **haren lope hebben**, voortgang hebben, geregeld gedreven worden, 537; Fr. que marcandise ait cours, XI, 300; 2° waarde : **groten — ende gehoir vercrigen**, grootelijks gewaardeerd worden, 131; Fr. aquist grant grace, X, 86; zie **gehoir**.

Lopen (**liep, liep(et), gelopen**), 1° loopen, 178, 186, 420, 432; **enen toepat lopen**, langs een voetweg loopen, 424;

Digitized by Google

Fr. prist son tour par une adrêche, XI, 137; 2° stormloopen, 48; Fr. lanchier, IX, 195; zie **ommegejaecht**.

Losgaen, 272.

Lossmaken, 257; Fr. desquevillier, X, 291.

Love, zie **lof**, 187.

Loven (**love ic(k)**, **geloift**), 1° loven, prijzen : **geloift zij God**, 56; Fr. Dieu merchi, IX, 202; 2° aanprijzen, 37; Fr. [si] lo, IX, 187; 3° borg staan voor, 37; Fr. je respons pour, IX, 187; 4° beloven, 142.

[**Loven**, 227, het hs. heeft **lonen**].

Lucht (**luchten**), reuk: **quade** —, slechte reuk, in verbinding met stanc, 337; Fr. la punasie (des mors), XI, 6.

Luchtich, levendig, opgeruimd, 364, 371, 514; Fr. bonnes gens, XI, 89; bon homme, XI, 95; jones et de grant volonté, XI, 282; zie **vroom**.

Lude (**luden**, **luyden**), lieden, menschen, 1, 17, 179; **goede luden**, burgers, poorters, 23, 40, 133, 236; Fr. bonnes gens de Gaind, IX, 174; **edele** —, edellieden, 84; Fr. gentils hommes, IX, 230; **mijn — ende mine dienren**, al mijne hoflieden, 63; Fr. mes officiers, IX, 214; **— van wapene**, gewapende mannen, wapenknechten, 354; Fr. gens d'armes, XI, 74; **cleine luden**, gemeen, slecht volk, 79; Fr. meschcans, gens, IX, 224; **ongelovige luden**, ketters (van de Urbanisten), 320; Fr. estoient incredulle et hors de loi, XI, 53; **verdorven luden**, slecht volk, landloopers, 470; Fr. gens routiers, XI, 199.

Lude (**luyde**), bijw., luid; **gelijck om** —, **allegelijck om** —, even luid of om ter luidst, 107, 286, 384.

(**Luden**) **lude**, **geluyt**, 1° luiden (**clocke**), 243; Fr. sonna la cloque, X, 280; 2° zekeren inhoud hebben (brief) : **vreendelijke** —, op vriendelijke wijze, met vriendelijke gevoelens opgesteld zijn, 223; Fr. lettres moult douces et moult amiables, X, 261.

Luyden, personen, 17; zie **lude**.

(**Luisteren**) **luysterde**, 312.

Lustelijken, prachtig, 413; zie **dinck**.

Lusteringe, fluistering, 502; Fr. afin que il ne se revelaissent, XI, 239.

Luttel (**littel**, **lettel**), 1° klein, 91; Fr. petite, X, 55; 2° weinig, 194, 331, 352; **te — an**, te minsten bij de, 551; **een — na**, kort na, 312; **luttel of geen**, weinig of geen, 92.

M

Mach, (**ic** —, **hij** —), 114, 225, 284, tegenw. tijd van **mogen**, z. a.

Macht (**machte**, **machten**), 1° macht, kracht : **met machte**, met geweld, 12; Fr. par poissance, IX, 165; **in sijnre — sijn**, hem mogelijk zijn, 309; 2° bevoegdheid, 70; 3° bemachtiging, 17; Fr. j'ai poissance de, IX, 169; 4° legermacht, 88, 89, 95, 96, 98, 99, 101, 104, 115, 144, 156, 231, 239, 245, 248, 250, 252, 280, 292; Fr. efforciemment, moult estoffêement, X, 58, 59; à grant poissance, X, 59; par force, X, 62; leur poissance, X, 53; poissamment, X, 53, 58; zie **hoop** en **volk**; 5° zedelijke macht, **er alle sine machte te doen**, al doen wat mogelijk is om iets te doen slagen, 6; Fr. j'en ferai mon plain pouvoir, IX, 162.

Machte, imperf. van **maken**, 371.

Machteloos, krachteloos, flauw, 329.

Machtich (**machtijger**, **machtichste**), 94, 121, 230, 248; **so — ende starcke**, met zooveel legermacht, 94; Fr. si efforciement, X, 57; **als hij machtichste mochte**, hoe hij best kon, 248; Fr. au mieux que il peuist, X, 285.

Machtichlick, met zooveel legermachten, 230; Fr. poisamment, X, 269.

Maech (**maich**, **maegh**, **magen**, **maghen**), bloedverwant, 5, 64, 69, 70, 76, 80, 146, 166, 215, 342, 368, 443, 517; Fr. de leurs linages, IX, 161, 219; leur cousin, IX, 220, 223, XI, 65; enlinagies, X, 151; **vrienden ende magen**, 80; Fr. leurs amis, IX, 227.

Maecten = maakte hem, 4; zie **maken**.

Maechscappe (**maeghscappe**), bloedverwantschap, 143, 500; Fr. linage, X, 148, XI, 238.

Digitized by Google

Maeght (maeghde), zie **maget**, 350, 487.

Maeghtale(n), maagschap, geslacht, 371, 519; **van groten** —, van een aanzienlijk geslacht, 371; Fr. de grant linage, XI, 94; zie **middelgemaete**.

Mael (male n)) : **tot enen mael**, in éen keer, in eens te zamen, 273; in eenmaal, 462; **alte malen**, allemaal, 511; **sint die male**, sedert dien, 344; Fr. quant, XI, 66.

Maelge(n), pantserring, 287; zie **panssier**.

Maeltijt (maeltijde(n), **mailtijt, mailtijden**), feestmaal of maaltijd, noen- of avondmaal, 10, 15, 57, 200, 309, 317, 451; **over** —, terwijl men eet, 243; Fr. donna à disner, IX, 203; entrues que il disnoit, X, 279; à souper, XI, 39, 45; zie **bancket** en **sceincken**.

Maent (maend, maendt), 71, 391, 423, 508; **wail een** —, 71, gedurende eene maand; **III maend lang**, 397; Fr. trois mois tous plains, XI, 116.

Maere, zie **mare**, 434.

Magesteyte : **conincklijke** — **van vranckrijke**, 243; 3° Boek, fol. 22 : **mageysteyte**.

Maget(maghet, maeght, maeghde(n)), jonge vrouw, meisje, dochter, 350, 482, 487, 497, 498; Fr. filles, XI, 70, jonedame, XI, 229.

Maich, 76; zie **maech**.

Maict, imperf. van **maken**, 110, z. a.

Maire(n), 16; zie **mare**.

Mairete, zie **marcte**, 257.

Mairscalc (mairscalk), 56, 71; zie **marscalc**.

Mairsche (mairssche), zie **marasche** en **mersche**, 281.

Mairserye(n), koopwaren in 't algemeen, en bepaaldelijk kruideniersw aren en stoffen, kramerijen, 204; Fr. merceries, IX, 247.

Mairte, de maand Maart, 77, 102, 156; Fr. le marc, X, 62; march, X, 207.

Mairtse(n) (mercsen), landstreek, 249, 349; Fr. de France et des tenances, X, 284, 285; leurs pais, XI, 69; (**grave van der Mairtse**, 352; Fr. conte de la Marche, XI, 72); zie de **Lijst der persoonsnamen**.

Makelair(s), 186; Fr. colletiers, X, 233.

Maken (maecten = maakte hem, **maicte, machte, macte, maict**, imperat., **gemaect**), 1° maken, 4, 12, 17, 110, 371, 502; 2° **et maken**, het klaar maken, het klaar spelen, doen, 121; 3° benoemen : **enen iets** —, benoemen tot, 4; **ridder** —, ridder slaan, 502; 4° goed maken, herstellen, 265; Fr. pour apparillier les chemins, XI, 5.

Maladrie(Maladrijen), leprozenhuis, in: **Maladrienporte**, 445, 446; Fr. la Porte des Malades, XI, 138; la Porte Saint-Ladre, XI, 159.

Male(n), koffer, 435; zie **pack**.

Male (malen), maal; zie **mael**, 344, 462, 511.

Maleveseye (maleviseyen), soort van zoeten wijn, 204, 494; Fr. vins de malevesies, XI, 233; malevaisées, X, 247. (Vgl. fol. 75 : **droncken van der alrebesten** : was hem die **maleveseye** niet goed genoech, sy lieten hem **clareyt, garnaetsoele** ende **goeden ypocras** bryngen.)

Malcander, malcander(en), 1, 7; Fr. l'un[e] sur l'autre, IX, 158; **bij** —, te zamen, bijeen, 174.

Man (mannes, mannen, manne), 1° mensch, persoon, 20; Fr. li tages hommes, IX, 172; **noch man noch wijff**, geen mensch, niemand, 362; Fr. nuls, XI, 88; **elc man**, iedereen, 371; Fr. tout, XI, 95; **nie man**, nooit iemand, 178; Fr. ne oncques, X, 226; **och, heilige man**, (in eene aanroeping), heilig mensch, heilige, 279; 2° man, vent, kerel en bepaaldelijk krijgsman, soldaat, 113, 161, 187, 188, 214, 224, 253, 265, 266, 270, 272, 275, 277, 280; **goede, edele mannen**, 47, 58, 134, 265, 283, 295; Fr. escuiers, IX, 195; chevaliers et escuiers, X, 141; zie **knecht**, IX, 204; **fijne, herde** —, zeer knappe, kloeke, stoutmoedige kerels, 110; Fr. compaignons moult aidables, X, 62; **goede, versche, cloecke ende harde gewapende** — (**van oirloge**), jonge, kloeke en dappere krijgslieden, wapen-

Digitized by Google

knechten, 107, 188, 202; Fr. boines gens d'armes, X, 245; **vrome manne**, dappere mannen, 106, 202; **edele vrome ende starcke vermairde mannen ter wapene**, stoutmoedige en dappere soldaten, 267; Fr. vaillant homme, XI, 7; **gewapent vechtender manne**, toegeruste krijgslieden, 472; Fr. gens d'armes combatans, XI, 200, 201; boines gens d'armes, X, 245; **man te voete**, voetknecht (tegenover ruiters), 290; Fr. hommes de piet, XI, 25; **XX^{m} man wapene, die maken LX^{m} hoifden, gewapent waelheen**, 293; Fr. vint mille hommes d'armes : che sont soissante mille testes armées, XI, 27; **mannes herte in hen hebben**, veel mannelijke kracht hebben, stout, onverschrokken zijn, 310; 3° echtgenoot, 166; Fr. maris, X, 216; **te manne bringen**, huwen, 482; 4° fig. : **voir den man spreken**, voor den dag komen, te berde komen, 434; **wes een goet man**, dat het u welvare, 182.

Mandemente(n) (mandamente), bevelschrift, 88, 96, 133, 134, 157, 180, 203, 248, 396-399, 497, 500, 501; Fr. un mandement, X, 52, 59.

Manen, ontbieden, oproepen, 40; Fr. mander, IX, 189.

Manendach, (des) manendag h(es), 188, 192, 292, 432, 434; **des mannendages**, 433.

Mangelen (mangelden), handgemeen worden, strijden, 107, 268, 289, 406; Fr. escarmuchier, XI, 8; se combatoient, XI, 24.

Mangelinge, handtastelijkheid, aanval, strijd, 99, 473 : — **ende scermutsinge**; Fr. escarmuche, X, 61; rencontre, XI, 201.

Manheit (manheyt), mannelijke moed, manhaftigheid, heldendaad, 286; — **ter wapene**, dapperheid, heldendaad, 109, 137; Fr. grant fuisson d'apertisses d'armes, X, 69; par force d'armes, X, 144; zie feit en **mannenvoer**.

Maniere (manyere, manieren), wijze van zijn of van doen : **dic manieren houden**, eene zekere houding aannemen, van zin zijn iets te doen, 38; **in maniere van**, als, evenals, alsof, 117, 196; Fr. par maniere de, X, 75; en cause de, X, 241; **in alder manieren**, in alle opzichten, 67; Fr. en le fourme et manière, IX, 217; **bij ene hoge manyere van**, op eene diepzinnige, geheimzinnige soort van —, 326; Fr. par grant mystère, XI, 53; (**manyere van luden**), soort (van personen), **vele van volke**, allerlei soorten, alle standen van 't volk, 129, 155, 174, 196, 316, 326, 470; Fr. toutes manières de gens, X, 85; schijn, 377 : **ene — van vrienscappen thonen**, vriendschapsbetuigingen doen blijken, die niet rechtzinnig gemeend zijn, 377; Fr. leur fist bonne chière par semblant, XI, 100, zie **schine**; wijze, houding, gewoonten en gebruiken, 113, 126, 161, 486; Fr. la manière et le stille dou fait, X, 83; leur convenant, X, 72; par le samblant, X, 211; en manières et en contenance, XI, 228.

Manierlik (manierlix), bescheiden, zedig, 488; 2° redelijk, verstandig, 262; Fr. raisons raisonnables, XI, 4.

Manyerliken, op behoorlijke wijze, 469, 486.

Manlichede, dapperheid, heldaftigheid, 285; verbonden met **herdichede**, z. a.

Manlijk(e), adj., dapper, flink, heldaftig : **ridderlijk ende — daet**, 102; — **weere doen**, zich heldaftig verdedigen, 329.

Manlick (manlijken), bijw., dapper en flink, heldaftig, 99, 177; verbonden met 1° **scarpelijken**, z. a., 135; Fr. si aigrement et si ouniement, X, 142; 2° met **stoutelick**, 409; Fr. asault grant et fort, XI, 126; 3° met **vromelijken**, z. a., 101; Fr. vaillanment, X, 63.

Mannenvoer, wijze van zich te verdedigen, van strijden, als man : dapperheid, heldaftigheid; verbonden met **vromichede** z. a., 107; Fr. grans appertisses d'armes, X, 68 : [**mannenwer**, blz. 107 is eene verkeerde lezing]; zie **manheit**.

Manscappe : huldiging door den leenman aan den leenheer, dezes eed van getrouwheid aan den leenheer : **hulde, (e)ede ende — van den lenen**; — **ende hulde doen**, iemand huldigen als leenheer, 250, 540, 541, 545; Fr. le roi le rechut à homme, X, 286; Fr. fist hommage au roi, X, 286; aient fait hommage des fiefs, XI, 303; **manscappe, hulde ende ede nemen**, de

Digitized by Google

hulde en eed van getrouwheid van den leenman ontvangen, 198, 250; Fr. il heut pris le feaulté et l'ommage, X, 242; obligacions, X, 307; zie **hulde.**

(t)Manvolk, mannen, menschen, 418, 495; Fr. li homme, XI, 133, 235.

Marasch (marasche, marassche, mairsche, mairssche), moeras, 107, 110, 203, 218, 260, 277-279, 281, 282, 284, 291; Fr. marescages, XI, 2; marès, X, 68, 256, XI, 15; grans marescages, X, 71; zie **mersche.**

Marasschezijde, kant van een moeras, 422.

Mare (maere, mairen), 1° **niewe —,** nieuws, 16; Fr. nouvelles, IX, 169; 2° gerucht, faam: **gemene —,** openbare faam, 231, 434; Fr. vois, X, 269; zie **springen.**

Marcte (marct, maircte, mercte), 1° marktplaats, markt, 12, 24, 39, 40, 164, 175, 238; Fr. le place, ou marchiet. IX, 189; le marchié, IX, 166; **uptie grote —,** 257; Fr. en plain marchiet, X, 291; **hoir — verzoeken,** trachten aan den man te brengen, te verkoopen, 257, 516; Fr. li avoirs et li marcandisses viennens et arivent à — et tout [y) ont la delivrance, XI, 284; marces, XI, 69; bepaaldelijk: de Vrijdagmarkt te Gent, 25, 144; Fr. au marchiet, IX, 177.

Marscalke (mairscalc, mairscalk(e), marscalks, merscalk), vorstelijk ambtenaar, die het toezicht heeft over mondbehoeften, legertros, legering voor mannen en dieren op eene veldtocht, 56, 97, 105, 171, 259, 261, 262, 265, 268, 270-275, 277, 283, 307, 316, 366, 369, 395, 406, 409, 413, 419, 434, 437, 447, 449, 450, 472; Fr. maresc(h)aulx, X, 59, 66; son mareschal. IX, 202, X, 221, XI, 161, e. e.; **mairscalk van Vlaenderen,** 171; Fr. marechal de Flandres, X, 221; zie **forier** en cfr. in 't 3° Boek: **marscall** (sic) **van alle sijn heer,** Kervijn, XI, 41-42: fist le dist messire Garsis mareschal de son ost.

Martelare(n), 167.

Mat, uitgeput: **mat ende moede,** krachteloos van vermoeidheid, 349; Fr. estoient foulet et travailliet, XI, 69.

Mate (maten), 1° inhoudsmaat, 199; Fr. li vins, IX, 243; 2° wijze, manier (zie het volgend woord): **up dese mate,** onder die voorwaarde, 166; Fr. par ce parti, X, 216; **in der maten voirnoemt,** op den zelfden voet, 362; 3° **up wat maten,** om welke reden, 368; 4° zekere verhouding tusschen zaken: **mate inne iets vinden,** zuinig zijn, 139; Fr. i metterait atemperance, X, 146; **die mate so nade brengen,** zoo dicht bij iemand naderen dat, 379; Fr. sur quel estat, XI, 93.

Materie(n) (materije(n)), onderwerp, zaak, gebeurtenis, 1, 54, 79, 140, 164, 174, 201; Fr. ces matères, IX, 158, 223; ces devises, X, 244; **sine materie zetten,** de zaak uiteendoen, 164; 2° reden, 126; zie **sake.**

Matiger, comparat., koelbloediger, 279; Fr. mieux amesuré, XI, 17.

Mede, ook, 9, 179; **oick mede,** verders, 262.

Mededeylen, 378.

Medegesellen, wapenbroeders, 151, 152, 348; Fr. si compaignon, XI, 69.

(Medegeven) medegegeven: bevelen, last geven te zeggen, 61, 396, 397; **enen medegegeven worden,** van hem gezegd worden (na zijnen dood), 441; **hem medegegeven sijn,** belast zijn met, 466.

Medepleger (medeplegeren), 1° partijgenoot, 444; Fr. alloiés, XI, 157; 2° medeplichtige, deelnemer aan eene misdaad, 27, 28, 444, 517, 535-537, 539-544; Fr. coadjousteurs et soutoiteurs, IX, 179; leurs complisses, XI, 285; zie **medestaenre.**

(Medereisen) reysdy — mede, 549.

Medesenden, 360.

Medesijn, tegenwoordig zijn, 267; Fr. qui point n'avoient esté présent, XI, 7.

Medestaenre(s), deelnemer aan iets, medeplichtige aan eene misdaad, 27-28; Fr. soutoieur, IX, 179; vgl. **medepleger 2°.**

Medetrecken, medegaan, partij trekken voor, 209.

Medewesen, helpen, 282.

Meedeblander, brouwer van mede of honingdrank (Jacob van Artevelde), 198; Fr. brasseur de miel, X, 242.

Digitized by Google

Meel (**mele, meelle**), 152, 153, 155; Fr. farines, X, 204.

Meerde, imperf. van **meerren**, z. a., 406.

Meendy (**meendse**), zie **menen**, 146, 184, 404.

Meer (**mer**), 97; **meer ja dan neen**, eerder ja dan neen, 191.

Meerre (**meerder**), comparatief van **meer**: meerder, grooter, 213, 225, 263, 293, 546.

Meerren (**meerde**), vermeerderen, 406, 546.

Meeste(**n**), voornaamste : **een die meeste**, een der grootsten, 185; **de meesten en de besten**, de aanzienlijkste personen, 96, 480; Fr. des plus notables, X, 50: **nyet van den meesten — noch oic van den minsten**, geen van de invloedrijkste — noch de geringsten der stad, 519; Fr. non des plus grans ne des plus petits, XI, 285.

Meye, maand Mei, 322, 356; XI, le mai, XI, 84.

Meyer (**meyeren**), eerste schepen, burgemeester, 144, 197; Fr. li mayeur, X, 149; zie **wette**.

Meyerie, grondgebied van eenen meier, zijne stad en de aanhoorigheden, 302; Fr. mairies, XI, 34.

Meyne, schade, nadeel, 364.

Meister (**meyster**(**e**)), 1° hoofdman, bestuurder, deken, gezagvoerder, 11 : *a*) **meyster van alle den scipperen**, deken der scheepslieden, 5; Fr. doiient et mestres des navieurs, IX, 161; — **van der, van allen den arbalestriers**, hoofdman, aanvoerder der boogschutters, 265, 303, 317, 406; Fr. maistres des arbalestriers, XI, 5: zie **arbalestrier**; *b*) **meyster foriers**, aanvoerder der bedienden, die zorgen voor alles wat het slapen aangaat; zie **forier**, en vergelijk **marscalke**, 266: Fr. mareschal, XI, 7; *c*) **meyster van der wake**, kapitein der nachtwacht, 40: Fr. chevalier dou gait, IX, 197; *d*) **meyster van die wollestaple**, bestuurder van het stapelhuis voor de wol, 466, 467; Fr. maistres de l'estaple des lainnes, XI, 192; 2° heer en meester, 142 : **meyster werden van**, iets overmeesteren, 45; **hem — vinden van**, 428; **meyster sijn van**, van iemand of iets meester zijn, in zijne macht hebben, 87, 515; Fr. n'estoient pas seigneur; — dou leur, XI, 283; 3° opperheer, 466.

Meysterlijken, zeer wel, 110, 325.

Melancoleus, nadenkend : **ymaginerende ende — werden**, in zich zelven gekeerd zijn, nadenken, mijmeren, 466; zie **imagineren**.

Melancolie (**melancolye**), mijmering, nadenken : **in ene melancolie**(**n**) **vallen**, in gedachten verslonden geraken, mijmeren, 295, 397, 553; Fr. fort pensieux, XI, 28.

(**Melancoliseren**) **melancolyzeerde, melancolyzerde**, nadenken, grondig overwegen; **melancolyserende wesen**, in gedachten verslonden zijn, 143, 385; Fr. avissoit [et penssoit], X, 148.

(**Melden**) **gemeldet** : inlichten, 357; Fr. ont enfourmé le conte, XI, 84.

Mele, 190.

Melodye, vreugde, feestelijkheid, 469; **met groten melodyen, costelicheden ende genuechten** : Fr. en grant reviel, XI, 195.

Melk, 149, 204; Fr. laitages, X, 247.

Men = men hem, 360.

Menen (**ic mene**, 93, **meendy**, 146, 184, **meendse** = meende ze, 70, 404, **menende, gemeent**, 1° denken, 16, 93, 142, 146, 184, 404, 509, 549; 2° bedoelen, 357.

Mengen, omgang hebben met : — **ende** (**of**) **converseren mit**, zich voegen bij, partij kiezen voor, 59, 233; Fr. mesler à iaulx, IX, 205; marchander às, X, 272.

Menghscappe, gemeenschap, omgang : **noch geselscappe**, 246; Fr. nulle aquintance ne canlandisse, X, 283.

Menichfoldelijken, zie **menichfoudelijken**, 130.

Menichfoldich (**menichvoldich**), talrijk, 28; **dese woirden vyelen so —**, daar werd zooveel gesproken en zoo hevig geredetwist, 322; zie **breedt**.

Menichfoudelijker (**menichfoldelijker**), op menigvuldige en verscheidene wijzen, 130, 535.

Digitized by Google

Menyg(en), adj., **nye in menygen tijden**, nooit voordien, 274; Fr. onques, XI, 13.

Menige (**menyg(e)**), zie **menynge**, 15, 60, 64, 66, 401, e. e.

Menygerhande, 287, 401; Fr. pluiseurs, XI, 12.

Menynge (**menige, menyg(e)**), mening, inzicht, 15, 60, 64, 66, 151, 206, 401, 549 var. e. e.; Fr. en volenté, IX, 168; intencion, IX, 211, X, 249; entente, IX, 215.

Mens = men — (d)es —, 17, 52.

Mensche (**menschen, menssche**), 1, 34, 313; **menich mensche**, veel menschen, 1; Fr. grant fuisson de peuple, IX, 158.

Mer, meer, 97.

Mer, maar, 2, 179; **elc mensche**, iedereen, 171; Fr. toutes gens, X, 221; **nie mensche**, niemand, 25, 80; Fr. ne oncques à homme, IX, 177.

Mergen (**smergens**), zie **morgen**, 117, 144, 162, 171, 273, 308, 365, 366.

Mergenstonde; in die —n, 's morgens, 205.

Mercse(n), zie **mairtse**, 249.

(**Merken**) **merct, merckende** : bemerken, 169, 225; **merckende zeere**, klaarblijkelijk zeer —, 162.

Mercte, zie **marcte**, 12, 25, 39, 258.

Mermotte(n), marmot, hier figuurlijk : **mollen ende —**, vleiers en schuimloopers; Fr. ses marmousés, X, 148.

Merren (**gemerret**), toeven, ergens blijven, 197, 236, 293; **merren ende keren, gaende, merrende ende commende**, gaan en keeren, 236, 299; Fr. sauf conduit alant et venant, X, 274.

Merrye, 192.

Merscalk, zie **marscalke**, 56, 97, 105, 366, 369. (Blz. 56 : **Simon Merscalk** is eene verkeerde lezing voor : **sinen merscalk**; Fr. son marechal, IX, 202.

Mersche (**marasche**), 1° weide, 47, 423-425; Fr. biaus prés, IX, 195; praieries, XI, 137; 2° **waterijge mersche**, drasland, 281; zie **marasche**.

Mertelye(n), marteling, 109; Fr. martire, X, 70.

Mesche, mees (vogel); **nie mesche**, niemand, 80; Fr. oncques, IX, 227.

Mesdade(n), euveldaad, 535.

Mesdoen (**mesdede, mesdaen**), 11, 182, 188, 378, 495; zie **misdoen**.

Mesmaect, zie **mismaken**, 20.

Mesraden, zie **misraden**, 19.

Messe (**grote, lange, hangende —**), dolkmes (als wapen), 316; grandes coutilles, XI, 44; **brede messen**, 330.

Messenense, van de stad Meessen afkomstig : **— lakenen**, 304; Fr. dr[a]p de Messines, XI, 35.

Met, bijw., benevens, en ook, 380.

Metselare(n) (**metselairs**), 71, 78, 464, 465; Fr. maçons, IX, 220; machon, XI, 191.

Mettie, met de, 435.

Mettien (**mitten**), daardoor, wel degelijk, waarlijk, 70, 328; Fr. adont, XI, 54.

Metten = met den, 526; **mettengenen** = met degenen, 98, **mettenselven**, tevens, 217.

My = mij, 12, 549, **mettiegene**, 90, **mettien**, met dezen, 207, **mettien**, tevens, 277.

Michielsdage (**Sinte —**), 29en September, 444.

(**Middach**) : **des middages eten**, middagmalen, 64; Fr. disna, IX, 214.

Middachmale (**middaichsmael**), 61, 467, 468; **— doen**, middagmalen, 61; Fr. disner, IX, 213.

Midde, midden : **midde onder hem**, te midden van hen, 40.

Middel (**middele**), 1° bemiddeling, tusschenkomst, 51, 56, 532; Fr. moiien, XI, 295; **bij middele**, door tusschenkomst van, 51, 341, 532; 2° redmiddel, hulp, uitweg : **bij enen of anderen =**, door een of ander middel, 154; **enen wech ende — in der saken vinden, goet — dairtoe vinden**, tot eene overeenkomst geraken, in der minne schikken, bemiddelen, eenen uitweg vinden, 56, 483, 520; Fr. pooit on trouver nul (bon)

Digitized by Google

moiien, IX, 202, XI, 226; mettre remède et atempérance, XI, 286; 3° middelaar : **sonder** —, zonder tusschenpersoon, rechtstreeks, onvoorwaardelijk, 36, 299; Fr. sans nul morier, IX, 186; zie **exceptie** en **condicie.**

Middelairs(s), bemiddelaar, 31, 160, 522; Fr. moiiens, IX, 182, X, 211.

Middelairster, 459; Fr. moienne, XI, 187.

(**Middelen**) **gemiddelt** : in der minne schikken, bemiddelen, 154; Fr. i eust mist atemperance, X, 206.

Middelgemaet, middelen tusschen twee uitersten : **int — van geslachten ende maeghtalen**, niet gemeen en niet edel, niet gansch vreemd en niet zeer dicht in verwantschap, dus : uit den goeden stand en eenigszins aanverwant, 519; Fr. de nacion et de linage moiien, XI, 285.

Middernacht. 423; zie **midnacht.**

Midnacht(e) (**mitnachte**), middernacht, 49, 182, 311, 335, 509; Fr. mienuit, IX, 197, X, 231, XI, 41.

Mids, te midden, 308; **mids in**, midden in, 110; **mids doir**, midden door, 61.

Milde, mededeelzaam, kwistig : — **sijns lijfs**, gretig zijn leven wagen en zich opofferen, 136; Fr. liberal et volentrieu de lui aventurer follement, X, 143.

Mile (**myle, milen, mylen**), mijl (afstand of tijdsbepaling), 37, 49, 91, 170, 206, 234, 271; Fr. une heure et demie, X, 220; à une grande lieue, X, 220, 248: **op ene mile na**, op ongeveer eene mijl afstand van, 49; Fr. à une petite lieue de, IX, 197; **II mylen weechs**, 2 mijlen ver, 91; zie **quartier** en **wech.**

Mijlken, kleine mijl; zie **mile**, 195; **een cleen** — : Fr. à demie lieu de, X, 240.

Myn, adj., 7; **mijn**, 214; **mine**, 164; **mijne**, 166, 550 en var.; **myns**, 64; **mijn** (**mine, myne**), 340, 550 en var.; **mijnsselfs**, mijn eigen, 167.

Min (**myn**), minder : **te** —, 2, 9.

Minlick (**minliken, mijnlyken**), adj. of bijw., vriendelijk, minzaam, 174, 244; zie **minnenlic**, bijw.

Minne (**mynne, minnen, mynnen**), genegenheid, liefde, 3, 62, 66, 128, 129, 364, 488, 536; Fr. afeccion, IX, 213; amour, IX, 213; par devocion, XI, 89; **crancke — tot enen hebben**, iem. weinig genegen zijn, 243; Fr. petitement, amire, —, 280; zie **affectie, gunste** en **liefde.**

Minnen (**minden, minnet, mynnet, minnede, geminnet, gemint**), beminnen, 31, 42, 54, 62, 193, 258, 519; Fr. tout amés, IX, 159; qui amoient raison, IX, 201.

Mijnhere (**mijnheren**), beleefdheidsformulen bij aangesproken personen, 37, 74, 229, 300; Fr. Biau Signeur, XI, 32, 187; **mynhere die grave, Mijnhere van Vlaenderen**, tot den Graaf van Vlaanderen, 164; Fr. nos sires li contes, IX, 187; signeur de Flandres, X, 215; zie de **lijst der persoonsnamen.**

Minlijke, adj., vriendelijk, 85.

Minnenlic (**minliken, mijnlijken, min leck**), bijw., op vriendelijke manier, in der minne, 22, 39, 174, 252, 469; Fr. par douceur, IX, 174; par grant amour, IX, 189; bellement, X, 223.

Minreden, onvolm. verl. tijd van **minren**, verminderen in hoeveelheid, 140; zie **weecten.**

Minrebroeder(en) (**minrebruederen**), Franciscaner monnik, 28, 340; Fr. Frères-Meneurs, IX, 179; Frères mineurs, XI, 63.

Mins, ten minsten, voorzeker, 57; Fr. voirement, IX, 203.

Minste(n) : **een die minste**, een der geringste, 185; de geringste personen eener stad, 519; Fr. les plus petits, XI, 285; vgl. **meesten.**

Mijnvrouwe (**die hertoginne, — sijn wijf**), beleefdheidsvorm, 451, 458, 461; Fr. madame sa femme (du dus de Bourgongne), XI, 164; madame sa femme, la ducoise sa femme, XI, 189.

Mirakel(s) (**myraculen**), 435-437.

Misboir, lawaai : — **maken**, leven, rumoer maken, 312, 415; Fr. à mesner grante friente, XI, 131.

(**Misbieden**) **misbiedt** : slecht bejegenen; in de spreekwijze : **so wanneer dat**

Digitized by Google

enen misgaet so misbiedt hem elc man, 193; Fr. à celui à qui il meschiet, chascuns lui mesoffre, X, 239.

Misdoen (mesdoen, mesdede, misdaen, mesdaen), 11, 181, 182, 188, 378, 495 : kwaad doen, (met woirden of met wercken); Fr. ne face mal, X, 229; nul n'atouchast ni ne fesist mal, XI, 235; misdoen onsselven, zich zelven bedriegen, iets in zijn eigen nadeel, verkeerds doen, 278; Fr. nous nos fourfefons trop grandement, XI, 16.

Miserie, ellende, 190.

(**Misgaen**) misgaet, misgangen (met gen.) : ongelukkig zijn, niet slagen in iets, iem. een ongeluk overkomen, 138, 193; Fr. est mesavenu, X, 145; à qui il meschiet, X, 239; zie misbieden en misschieden.

(**Mishagen**) misshaeght, mishaeghde, mishaeghde, 238, 518, 519.

(**Mishandelen**) mishandelt, 77; Fr. esté à decopper, IX, 224.

Mishandelinge, verwonding, 74; Fr. navrure, IX, 222.

Misluck, ongeluk, 329; Fr. le mesaventure venu, XI, 55.

(**Mislucken**) mislucte, 325.

(**Mismaken**) mismaect, mismaeckt, mesmaect : 1° verminken, 256; 2° vernielen, 76; 3° beschadigen, benadeelen, 20, 268; Fr. deffaite, IX, 172; deffait, XI, 8.

Mismoedich (mismoedigh), mismoedig, verslagen, wanhopig, 121, 178, 188; Fr. esbahir, X, 79; esbahis et eshidé, X, 227; si esbahi, X, 234.

Misraden (mesraden) sijn : slechten raad ontvangen hebben, 19, 68; Fr. gens fair consilliet, IX, 217.

Misschieden (misschiet), een ongeluk overkomen, 180, 246; zie misgaen.

Misse(n), mis, 271 : — hoiren, 290; Fr. oï messe, XI, 25.

Misse, mest, 254; Fr. fiente, X, 289.

Missen (miste, misten), 1° slecht doen, zicht vergrijpen, 101, 207, 474; 2° in iets missen, er niet in slagen, 491-493.

Miste, mist, 321; Fr. une bruine, XI, 48.

Mistroistig (mistroistichden), mismoedig, wanhopig, 155, 170, 346; Fr. desconfortés, X, 207; desesperés, X, 219; les esbahis, XI, 67.

Misval, ongeluk, 275.

Myte (mijten), mijt (munt), 23, 199; Fr. deniers, IX, 175; ghij hebt niet ene — te noote, gij hebt niets te vreezen, 346.

Mit, vz., met, 70 e. e.

Mitten = met den, 41.

Mitten : zie mettien, 70.

Mitter, met de(r), 21, 60.

Mitnachte, zie midnachte, 49.

Mits, door, ter oorzake van, 456.

Mitsdien, daardoor, 173; Fr. en, X, 222.

Moedeloys, ontmoedigd, 94.

Moeder, 1° moeder : sine vrouwe moeder, 210; Fr. sa dame de mère, X, 251; 2° als heilige : Onze Lieve Vrouw, onse wairde lieve moeder goids, 279; nostre Dame, XI, 17; ook moder in het 3e Boek f° 12 : van hoire moder wege, Kerv. XI, 39, de par leur mère.

Moeye, 460, 500; Fr. ante, XI, 188; sa belle ante, XI, 238.

Moeyen (ghij u moeyet, moeyede(n), moyde, gemoeyet, gemoit), 1° kwellen, 97, 538; Fr. grever, XI, 300; estes fort travaillet, X, 60; 2° hem —, zich inspannen, zich beijveren, 57, 102, 134, 154, 159, 201, 207, 241; Fr. s'estoit tant travilliés, IX, 203, X, 209.

Moeyenisse (moeynisse, moyenesse, 186 [waar moyenesee drukfout is]), 1° moeite, 145; Fr. mout paine, X, 150; 2° kwelling, wederwaardigheden, 308; Fr. mout de paine, X, 38; enen — doen, iem. kwellen en verdriet aandoen, 186.

Moet (moede), dit woord duidt eene zekere gemoedsstemming aan nader bepaald door 't een of 't ander hoedanigheidswoord of het werkwoord : met enen fellen moede, met gramschap, woede, 51; sinen evelen moet heffen up enen, op iem. gram, toornig worden, 67, 356; Fr. se couroucha sur, XI, 84; met enen onvervairden moede,

Digitized by Google

104, **met enen onversaechden moede**, met stoutmoedigheid, 120; Fr. de grant volonté, X, 78; **met upgeblasen moede**, met verwaandheid, 328; **met hoge(n) moet!** wapenkreet om aan te moedigen, 526-529; **bij of met goeder moeten, met enen frisschen moede, in vasten frischen moede**, met opgewekt gemoed, vol geestdrift, 56, 119, 243, 323; Fr. en bon convenant, IX, 202; à grant loisir, X, 279, XI, 49; **enen enen moet geven** of **enen enen stouten — maken**, iem. moed doen scheppen, moed inboezemen, opbeuren, 92, 257; Fr. pour rencoragier, X, 292; **eens moet coelen**, bedaren, zijn gramschap tot bedaren brengen, 63; Fr. s'apaissa li contes, IX, 214.

Moeten (**most, moste, moste(t), moste(s), mosten**), 1° moeten, 2, 5, 10, 29, 37, 64, 80, 360, 395, 505, 516, 553; Fr. il convenoit que, IX, 227; 2° **dairom moeten**, moeten sterven, 110.

Moethede, vermoeidheid : **van rechter —**, klaar van vermoeidheid, 284, 402.

Moetwille(n) : goedkeuring; **met moetwillen**, uit vrijen wil, goedsmoeds, 526; Fr. de bon coer, XI, 299.

Mogelic (**mogelijc, moegelijken**), mogelijk, waarschijnlijk, misschien, 2, 54, 147.

Mogen, 38, **moghen**, 367, **moegen**, 329, **ic mach**, 68, 114, **maich, ghij moicht**, 156, **gij moight**, 172, **moochdi**, 160, **moochdy**, 378, **moighdi, moichdi**, 32, **moichdy**, 285, **moighdy**, 181, **moechdy**, 224, **mochdy**, 73, **moght**, 525, **mach(s)**, 75, **mach**, 63, **moch**, imperf. 34, **mochte(s)**, 439, **moichte**, 181, **mochte**, 40, **mochten**, 59, **moichten**, 238, **moghe**, subj. 367, **moge**, id. 236, **gemogen**, 337; 1° kunnen, 1, 2, 3, 114, 124, 306, 309, 329, 355, 424, 519, 521, 525; Fr. pooient, IX, 158; 2° mogen, 19, 319; **wat ic mach des**, wat kan ik er aan doen, 114; **mach vailen**, bijw., uitdrukking : waarschijnlijk, misschien, 284; **mogen sij**, id., mogelijk, 424; **mach hij, machij**, indien hij kan, 79, 225.

Mogende (**moegende, mogenste**), aanzienlijk, vermogend en rijk, 238, 500, 546; Fr. poissans signeurs, X, 275; des plus grandes dames dou monde, XI, 238; zie **hooch** en **hoichgeboirne**.

Moyde, imperf. van **moeyen**, z. a. 57.

Moyenisse (**moynisse, moyenesee**), moeite, hinder en verdriet, 81, 186, 191, 221; Fr. herioient grandement, IX, 227; à grant paine, X, 259; zie **letsel**.

Moirden (**moirdt**), 187, 436; Fr. murdres, X, 234; male mort, XI, 151.

Moirden (**ghemoirt, gemoirdt**), doodslaan, vermoorden, 28, 118, 137, 276, 336; Fr. avoit occis, IX, 179.

Mol(len), figuurlijk : — **ende mermotten**, vleiers en schuimloopers, 143; Fr. ses marmousès, IX, 149.

Molen(en), 103.

Monsteringe, wapenschouwing, 37; Fr. par monstre, IX, 187.

Mont (**mondt, monde**) : **uut enes monde**, van wege iemand (gezegd), 142; **metten monde**, mondelings, 397; **in den mont geven**, doen rondzeggen, 147; **enen iet in den mont geven**, iem. iets zeggen om hem op te beuren, 164; **enen hoeschen — draghen**, iemand beleefd en gevoeglijk aanspreken, 182; Fr. aies bonnes bouche, X, 230; **bij monde van**, door tusschenkomst van, 157; **enen in den mont (loopen)**, juist vóór iem. loopen, 323; **met monde of met brieven**, om iem. te spreken of om brieven te brengen, 241; Fr. cargiés de lettres ne de bouce, X, 277.

Montvol, bete : **een — broots eten**, een weinig eten, 380.

Morgen (**mergen, smorgens, des mergens, smergens**), 117, 119, 143, 162, 171, 308; **an des anderen smorgens**, 's anderendaags 's morgens, 380; Fr. au matin, XI, 102; **mergen uchtent, morgen nuchtent**, 144, 283; **huyden hier — mergen, dair**, 365, 366, 401; **up morgen**, morgen, 143; **eer mergen den dach**, vóór den dageraad, 273; Fr. anchois qui il sera demain jours, XI, 12.

Morgenstont, vroege morgen : **uptien of in den —**, 's morgens vroeg, 393, 434; Fr. au matin, XI, 149.

Muddre, modder, 281; Fr. en le bourbe et ordure, XI, 18; zie **slicke**.

Digitized by Google

Muer(en)(muyr(en), muyer(en), muuyeren), (stads)muur, 49, 50, 59, 64, 71-73, 77, 79, 402; Fr. murs, IX, 222; des castiaux de la ville, XI, 120; zie **stedemuyer**.

Murmuracie (murmuyracie), gerucht, gemor, blijk van ontevredenheid, 12, 71, 171, 439; Fr. murmurations monta, IX, 220; grant murmure, X, 220; zie **risen**.

Murmureerende (murmurperende) sijn, worden, klagen of beginnen te klagen, 17, 438; Fr. commenchièrent à murmurer, IX, 170.

Murmureren (murmureeren, murmuyreren, murmuyereren, murmyrerende sijn), zijne ontevredenheid doen blijken door morren, 12, 28; — **up enen**, over iemand zijne ontevredenheid door klachten doen blijken, 67, 112, 438, 553; Fr. murmurer, IX, 217; fu esmeue sur eux, XI, 152.

Murmureringe, ontevredenheid : **enen — andoen**, bij iemand ontevredenheid verwekken, 82; Fr. ne merancoliaissent, IX, 228.

N

Na, voorz., 1° achter, 552; 2° naar, 91, 112; 3° bij, 49, 78; zie **mile**.

Na, bijw., 1° nadien, 404; 2° **so na**, zoo dicht, 423.

Naban, legermacht bestaande uit de achterleenmannen, achterban, 293; Fr. l'arière ban, XI, 27; zie **ban**.

Nabijgelegen, dichtbij gelegerd liggen, 49; Fr. gissent mout priès, IX, 197.

Nacht : **bij nacht**, 's nachts, 118; **hoet bij der nacht wesen mochte**, hoe laat in den nacht het wel kan zijn, 312; Fr. quelle heure il estoit, XI, 41; **duyster nacht sijn**, volle macht zijn, 179; Fr. toute noire nuit, X, 228; **nacht ende dach**, dag en nacht, 148.

Nachttabbaert, nachtrok, 312; Fr. une gonne, XI, 41.

Nachtwairde, nachtwake, nachtwacht, 427, 476; Fr. li quis de la nuit, XI, 219, 476, 494; zie **dachwairde**.

Nacie(n), 1° het volk, de inwoners eener stad, 222; Fr. nation, X, 260; 2° volkeren, 307; 3° land, 359, 435, 512, 516, 548; zie **lant**.

Nadat, 1° navolgens, 20, 205, 464; Fr. si comme, IX, 172; 2° volgens dat, 272; 3° **recht — :** juist nadat, 431; Fr. après che que, XI, 147.

Nade, nabij, dichtbij: **so nade**, zoo dichtbij, 33, 99, 260, 379; **harde nade**, zeer dichtbij, 310; Fr. priès, X, 61; zie **mate**.

Nadebijcomen, er bij komen, naderen, 91; Fr. aproceront, X, 55.

(Nadeleggen) nadeleegt, nabijliggen, 262.

Nadien, 1° aangezien, 91, 169, 269; Fr. puisque, X, 55, 218; 2° opdat, 409.

Nadragen, achter zich dragen, iemand iets achter zich doen dragen, 552.

Naeste(n) (naesten), 1° eerstvolgend : **te naesten toecomende zomer**, ten aanstaanden Zomer, 518; **binnen den naisten toecomenden**, in de navolgende (jaren), 1; Fr. cens ans à venir, IX, 158; 2° laatste : **in dese naeste XV dagen**, in de laatste veertien dagen, 319; Fr. depuis quinze jours, XI, 46.

Naestcomende, naasttoecomende, eerstkomende, aanstaande, 341, 354, 464; zie **naist**.

Nagebueren (nagebuer(en), nagebuier(en), nagebuyeren), 1° gebuur, 33, 97; Fr. uns voisins, IX, 184; 2° naburige volk(eren) of landen, 2, 58, 238; Fr. pais voisins, IX, 204.

Nagelvast, 540; zie **lootvast**.

Nageruymde(n), vluchteling, 511; Fr. des fuyans, XI, 245.

Nageseyt, verl. deelw. van **naseggen**, z. a. 142.

Nageseten (nagesetten), nabijgelegen, 516; **verdegeseten ende — princen**, prinsen uit verafgelegen en nabijgelegen landen, 403; zie **verde geseten**; Fr. li lointain.... li païs prochain, XI, 284.

Naict (naickt), 422, 427, 428.

Digitized by Google

Naicten, imperf. van **naken**, naderen, 37; Fr. il apiocièrent, IX, 187.

Nairder, dichter, 364.

Nairnste, ernstig : **dattet enen — is**, dat hij het ernstig meent, dat het er op aankomt, 24; Fr. que c'estoit acertes, IX, 179.

Nairnstelicken (**nairstelijken**, **nairnstelijken**, 1° met ernst, op ernstige wijze, 172, 441; 2° met vlijt, gedurig, 9; Fr. soigneussement, IX, 163.

Nairstige (**nairnstig**, **nairnsteger**), 1° naarstig : **— sijn**, aanhoudend, ijverig met iets bezig zijn; 2° innig, vurig (verzoek of gebed, 164, 517; **ter nairstiger bede ende vervollige**, op het innig en dringend verzoek, 164; Fr. à la prière et traitié de, X, 215; 3° oplettend, waakzaam : **— hoede houden**, zeer oplettend wacht houden, 49, 50.

Nairstichede(n) (**nairstigheit**), volhardende ijver, bemoeiing, 128, 161; Fr. par sen grant sens et l'eur de li (**— ende wijsheit**), X, 84; Fr. bonne diligence, X, 211; **met nairsticheden**, in ernst, 21; Fr. bien acertes, IX, 173.

Naist(en), adj., 1; zie **naeste**.

Naiste, bijw., 1° het dichtsbij, 475; Fr. qui leur estoient prochain, XI, 218; 2° het naast, het beste, 172.

Najagen (**jaeghden — na**), vervolgen, op de hielen volgen, 92, 331, 333; Fr. les cachans, XI, 57; les encauchioient, XI, 56.

(**Naken**) **naicten**, naderen, 37.

Nacomelinge(n), 541.

Name, 124 : **in den — goids sij**, in godsnaam, met Gods hulp, 491; Fr. Dieux i ait part, XI, 232; zie **God**.

(**Namen**) **naemt** : noemen, 360; Fr. et appeloient chiens, XI, 86.

Naseggen (**nageseyt**), 1° vermelden, 1, 159; 2° herhalen, 13; Fr. recordées, IX, 166; oververtellen, in 't spreekwoord : « **kan yemant wat doen, twert wael nageseyt** », 142; Fr. s'il est qui fait, il est qui dist, X, 147.

Natuere(n) : ingeboren aanleg : **van natueren**, van aard, 358; Fr. par nature trop envieux, XI, 85.

Natuerlijk : **rechte — here**, eigenlijke, wettige en van oorsprong ware heer en meester, vorst of vorstin, 197, 519, 530; Fr. leurs sires naturels, X, 241; leur naturel signeur, XI, 285; mon naturel et droiturier signeur, XI, 294: **natuerlijke ende geboren erfgename**, wettige en aangeboren erfgenaam, 536; Fr. leur dame naturel et hiretière, XI, 299; zie **rechte**.

Natuerliken (**natuerlijken**), bijw., uit aangeboren aard, 5, 126; Fr. par nature, IX, 161, X, 83.

Nau, **nauwe**, 1° nauwlettend : **so — houden**, zoo nauwkeurig, scherp bewaken, 471; 2° nauwelijks, met moeite, 15, 68, 83; Fr. à painnes, IX, 218; à grant painne, IX, 229; **nauwe sijn te**, moeite hebben om, 167; Fr. estre astraint de, X, 217.

(**Nauwen**) : **alst al nauwet**, alles wel ingezien, ten nauwsten gesproken, 342.

Navervolligen, dicht op de hielen vervolgen, 406.

Navolligen (**navolligende**), navolgen, volgen, 58, 186, 315; Fr. confermer, IX, 204.

Nederbringen, medebrengen uit hooger gelegen landen (uit Beieren), 284; Fr. de l'amener, XI, 227.

(**Nederdalen**) **nederdaelde**, **nederdalende** : 1° (van verre landen) komen, 395; 2° (de zwaarden) naar beneden laten zakken, 286; Fr. abaissier les glaves, XI, 21; 3° afstammen van, 541; 4° **hem — tot**, zich met ootmoedigheid voegen naar, iemands verzoek inwilligen, 523; Fr. s'enclina, XI, 288.

Nedergeslagen, gebogen, onder 't verdriet gebukt : **met enen — hoofde**, met bedroefd gelaat, 162; zie **nederslaen**.

Nederhof, afhankelijkheden en erf van een kasteel, 410; Fr. la base court, XI, 427.

Nedercomen (**nederquamen**, **nedercomende**), 1° naar beneden komen, dalen, 70, 281, 484; 2° **die trappe —**, van de trap komen, 258; Fr. descendi de —, X, 293.

Nederlage, 124, 186, 474.

Digitized by Google

Nederleggen (nederleechde, nedergeleyt), 1° op den grond leggen, 431; 2° (fig.) tenonderhelpen, breken, 250, 259; Fr. abaterons, X, 286.

(**Nederregenen**) nedergeregent, als regen uit den hemel vallen, 200.

Nedersitten, op den grond zitten, 12.

Nederslaen (sloegen-neder, nedergeslagen), 1° naar beneden richten : hoir oogen —, naar beneden kijken, 278; Fr. jettèrent leurs yeux aval, XI, 15; 2° hem —, zijne legerplaats nemen, zich legeren, 269; Fr. nos logons chi, XI, 9; 3° zich op de aarde neerstrekken, 273, 423, 425.

(**Nederstorten**), nederstorte, nederstourten, 403, 477.

(**Nederwairtdalen**) nederwairtdaelden, 113; Fr. avaler un tierne, X, 73.

Nederwerpen (nedergeworpen), 1° afbreken, 78; 2° vernielen, 80; Fr. abatons tout, IX, 227.

Neen (neent : neen ic, neen, 143; Fr. nenil, X, 148; neen(t), 76; neent niet, 345.

Neendij, neen gij, 74, 553; Fr. mais nenil, IX, 222.

Negen, telwoord : sij —, met negenen, 274; Fr. eux neuf, XI, 12.

Negen, imp. van nygen, z. a., 534.

(**Nemen**) nemt, nem(t), neempt, nam, nam(t), genomen, 8, 109, 131, 191, 224, 342, 540, 547; zie eynde, wech, wairomme.

Nemer(s), hij die iets ontvangt als deel of gift, 540.

Neminge (nemynge), 1° het aannemen van eene gift of een deel, 540; Fr. ocquison de ses biens meubles, XI, 302; 2° het rooven, 33; 3° inneming, 503; Fr. la prise, X, 240.

Net (onder tnet crijgen), 79; Fr. attrapper, IX, 226.

Neutrael, onzijdig, 123 [waar nentrael drukfout is] : — staen, zich onpartijdig houden, 123; hem — houden, schijnbaar onpartijdig blijven, 78; Fr. se faisoit neutres, IX, 226.

Neve (neven), neef of nicht of kozijn, 47, 48, 70, 465; Fr. cousin, IX, 195, cousins et cousines, XI, 191.

Ni, 2, 60; zie **nie**.

Nichte, 482; Fr. [niepce], XI, 225.

Nyde (nijt, nijd, nijde), afgunst, 4, 5, 76; Fr. envie, IX, 160.

Nydich (nydyg, nydygen), nijdig, afgunstig, 358, 359; Fr. trop envieue, XI, 85; zie **hatyg**.

Nie (nye, ni), bijw., 1° eens, onlangs, 60, 70; Fr. oncques, IX, 219; 2° nooit, 3, 15, 175; **nie man**, nooit iemand, 178; Fr. ne oncques, X, 226; **nie volk**, niemand, 91; Fr. ne oncques, XI, 168; **nye niet**, nooit iets, 134; **niet sint**, nooit sedert dien, 68; Fr. onques depuis, IX, 218.

Nie (nye, nyeu, niewe, nieuwe, nyewe, nyeus, niews, nyeuws, nyews), 1° nieuw, jong, ander, 16, 20, 105, 229; **niewe mairen**, andere tijdingen, nieuws, 16; Fr. nouvelles, IX, 169; zie **nyewemare**; 2° eerst : eerste vruchten, 204; 3° **op een nye**, opnieuw, 42; **van nyens, weder van nyeus**, opnieuw, nogmaals, 67, 86, 287, 339, 354, 355; Fr. de nouviel, IX, 217.

Niemant (nyemant, niemants, nyemandt, nyement, nymant), 2, 9, 148, 400, 422, 435, 437.

Niet, de gewone ontkenning, op alle blz.; **niet weder**, nooit meer, 1; **niet dat**, niettegenstaande dat, 240; Fr. nient moins que, X, 277; **niet dan**, het zal genoeg zijn dat, 14; Fr. mais que je, IX, 168.

Niet (niete, nyete, niette), niets, 1, 5, 82, 144; Fr. riens, IX, 161; **nye niet**, nooit iets, 134; **yet of nyet**, niets, volstrekt niets, 293; **te niette leggen**, afschaffen, 22; **te niete doen, te niete maken**, 7; vernielen, in 't verderf storten, ruineeren (stoffelijk of zedelijk); Fr. il sera tous ruès sus, IX, 163.

Nietmaken, te niet doen, uitdelgen, 212; Fr. destruie, X, 252; zie **niet**.

Niettemin (niettemijn, nyettemin, nyettemijn), 59, 263, 303, 478; Fr. mais, XI, 3.

Nyeu, nyeus, nieuwe, 16, 67, 86; zie **nie** (nieuw).

Nyewelanx, onlangs, 101; Fr. nouvellement, X, 63.

Digitized by Google

Niewichede(n) (nyewicheden), 1° iets nieuws, nieuw ingebrachte maatregel, 8; Fr. cose — trop nouvelle, IX, 163; 2° voorval, gebeurtenissen, zonderlinge en onverwachte zaken, 19, 75, 247; Fr. telles incidenses, IX, 170; avenues, IX, 171; — **ende wille bedriven,** allerlei misdrijven plegen, 194; Fr. fissent moult nouvelletés, X, 239; avenues, IX, 171; **ene — van sculde,** eene nieuwe schuld, eene nieuwe last, 18; Fr. une nouvelle debte. IX, 171; zie **toestokinge** en **voirtsettinge.**

Nyewemaren, nieuws, 127; Fr. nouvelles, X, 84.

Niewers (nyewers), 1° nergens, 90, 111, 137, 176; — **anders,** nergens, 90; 2° **nyewers of,** door niets anders dan; 3° **nyewers af,** van niets, 6; Fr. riens, IX, 161.

Niews, 67; zie **nie.**

Nygen (negen), buigen, eene buiging maken : **enen —,** iemand toeknikken als blijk van genegenheid, waardeering of eerbied, 61, 529, 534, 554; Fr. s'inclinèrent tout bas, IX, 212; le soloient encliner, XI, 293; ils se enclinèrent, XI, 297.

Nijdichede(n), haat en nijd, 1; Fr. haines, IX, 158; Fr. avoecques tout ce, IX, 160.

Nimmermeer (nymmeermeer), nooit, 11, 550 en Var.; Fr. oncques ne, IX, 165.

Nypende, bijtend en tergend, 243; Fr. poindanment, X, 280.

Nijt, 4; zie **nide.**

Noble (engelse —), benaming van eene gouden munt, 363 : **VIIIcM engelse noblen van V engelsen tstuk** = Fr. vint et cinc mille frans, XI, 88; zie **engelse.**

Noch, nog, 2; Fr. encore, IX, 159; **noch hier en boven,** en bovendien nog, 4; **ende noch,** en daarbij, 369; Fr. de rechief, XI, 93; **noch ter tijt,** nu, 239, 300.

Nochtans, 76, 97.

Node, subst.; zie **noot,** 68, 88.

Node, bijw., met tegenzin, 2, 8.

[**Noël! Noël!** (fransche uitroeping van vreugde), 489; Fr. noces! XI, 230, **dat beteykent in onser duytscher tale : Blijscap! blijscap!**, 489].

Noemen (nomen, genoemt, genoomt), 1° noemen, 200; 2° genaamd zijn, 3, 11; 3° **hem —,** zich noemen, 264, 519.

Noene (noenen), middag : **upten rechten —,** juist te middag, 135; **an der noene,** bij den middag of na het middagmaal, 51, 434; Fr. apriès nonne, IX, 199; après disner, XI, 149; **voir den noenen,** vóór middag, 377; Fr. après messe, XI, 100; **totter hogen noenen toe,** tot middag, 51; Fr. jusques à haute nonne, IX, 198; **omtrent IX uyeren voir den noenen,** 414; Fr. environ heure de tierche, XI, 130; zie **dagereyt.**

Noirman(s), Normandier, 349; Fr. li Normant, XI, 69.

Noit, zie **noot.**

Noitswegen : **van —,** om des noodswille, 29; zie **noot.**

Nomen, 200, 264; zie **noemen.**

Noot (noodt, noit, noidt, node, noots, noidts), subst., 1° noodzakelijkheid : **hem noot wesen, van — wesen,** noodig zijn, 3, 13, 68, 69, 88, 113, 250; Fr. on avoit bien mestier, IX, 218; besongneroit, X, 52; les convenoit, X, 72; 2° verlegenheid, nood, gevaar, 55, 97, 403; Fr. en grant péril, IX, 201; **van noots wegen,** uit nood, uit noodzakelijkheid, 29, 418; **van rechter — wegen,** waarlijk uit noodzakelijkheid, 281; Fr. par nécessité, IX, 17; zie **noitswegen**; **sonder noot,** nutteloos, 178; **niet te node hebben, geen noot hebben,** niets te vreezen hebben, 346; Fr. nous n'eussions eu garde, IX, 56; **noot werden,** noodig zijn, 43; **ofs hem noot werde,** in geval dat het noodig ware, 43; Fr. se mestier faissoit, IX, 192; **ter noot,** in tijd van nood, desnoods, 13, 70, 347; Fr. au besoing, IX, 219; — ternauwernood, 98; **vele noits an enen doen,** iem. in verlegenheid brengen, het iem. druk maken, pluk geven, 50; Fr. donnoient mout affaire as Flamens, X, 198; 3° ellende, 166 : **van node sterven,** sterven van gebrek en ellende, 169; Fr. morons à dangier, X, 218.

Noothongher, geweldige honger, 150.

Nootlijken, op zeer noodzakelijke wijze, zeer dringend, 155.

Digitized by Google

Nootvreent, vriend in tijd van nood, behulpzame vriend, 403.

Notabel (**notable, notaebelsten, notablere, notabelsten**), aanzienlijk : **notabel man**, voornaam persoon, 44, 60, 61, 69, 94-96, 114, 123, 140, 141, 142, 145, 159, 194, 224, 297, 343, 503, 540; **notabelre heren**, 343; **v. den notabelsten van der stede, die notabelste, alre notabelsten mannen, notabelsten burgeren**; Fr. hommes notables, IX, 212; li notable, IX, 192, 218, enz.; tous tenavlles de la conté du Hainnau, XI, 65.

Notabeliken (**notabelijken**), zorgvuldig, 368, 522.

Novembrij, 259, 332.

Nu : **nu, nu — geringe**, nu, rap, rap, eiwel, haastig, 175; Fr. or, tost, X, 224; **nu wael henen**, nu — vooruit, 485; Fr. or, XI, 228; **voir — nu**, eerst — dan, 409.

Nuchtent (**morgen —**), 176, 283; zie **ouchtent**.

Nut(**ter**), compar. nuttiger, 128.

O

Obblasen, 32; zie **upblasen**.

Obbreken, 59; zie **upbreken**.

Obediencie, onderdanigheid, onderworpenheid, 95, 359; Fr. obéissance, X, 58.

Obedieren (**obedierde**(**n**), **geobediert**), onderworpen zijn, gehoorzamen, 193, 203, 216, 248, 317, 359, 495, 552.

Obligacie(**n**), verbintenis, 540, 541; Fr. obligacions faites pour l'ocquison de ces biens meubles, XI, 302.

Och! (tusschenwerpsel), 138, 279, 345; Fr. Ha, sire, XI, 67; **och, och, och**, 279, 280; Fr. Ha, — Ha, XI, 17.

Oever, zeekust, 395.

Of, voorz., van, 553.

Of, **of** (**te voete**), tusschenw., van 't paard af, stijg af! 218; Fr. à piet! X, 257.

Of (**off**), voegw., 1° of, 127, 276, 416; 2° zoo, indien, 421; 3° zoo niet, 151; 4° alsof, 422; Fr. enssi que, XI, 136.

Oft (**oeft**), 1° indien, 107; Fr. se, X, 68; 2° of het, zoo het, 214; Fr. se, X, 253.

Ofbreken (**offgebroken**), afbreken, 71, 257.

Offeren (**offerde, geoffert**), 1° in geschenk geven, 437, 447, 448; 2° **hem —**, zich als offer aanbieden, zich overleveren, 166.

Offerande, offergift, 447.

Offertorium, gedeelte der mis na het evangelie, 447; Fr. l'ofertoire, XI, 160.

Officie(**n**), ambt, bediening, 16, 132, 199 320; Fr. ses offices, IX, 169.

Officier(**en**) (**heren —**), ambtenaar, 450, 542; Fr. officiers de son hostel, XI, 163; officiers dou signeur, XI, 304.

Ofghedrongen, verl. deelw. van **ofdringen**, iem. met geweld van iets berooven, 178; zie **garre** en **gat**.

Ofgeropen, openbaar gemaakt, plechtig afgekondigd, 40; Fr. fist on un banc, IX, 189.

Ofhebbe, 67; zie **afhebben**.

Ofkenning(**en**), kenteeken (in zee) als afstandsteeken : **V —**, 506; Fr. vint lieues, XI, 242.

Ofkeringe, afstanddoening, verzaking (van goederen), 541; Fr. desheritements et aheritements, XI, 303; zie **renonciatie**.

(**Ofcomen**) **ofgecomen**, er van afkomen, 21; Fr. j'en fuisse trop legierement venus [sus], IX, 173.

Ofcloofde, imp. van **afcloven**, afkappen ('t hoofd), 554.

Oflivich, 43, 543; zie **aflivich**.

Ofs, of zoo, voor 't geval dat, indien, 43, 301; Fr. se, IX, 192; zie **of**, voegw. en **oft**.

Ofstu, indien gij, zooals gij, 182; zie id.

Ofwesen, afschaffen, 64; Fr. fussent ruet ius, IX, 215.

Oge (**oghe, oghen, ogen, hogen**), het oog, 70, 184, 488; **blinden — uutste-**

Digitized by Google

ken, blindmaken, 70, 473; Fr. crever les yoelx, XI, 219; **hem in sijn — stellen**, zich dicht bij iem. stellen om opgemerkt te worden, 66; Fr. se mettoient en sa presence, IX, 216; **in goeden — wesen**, wel gezien zijn, 229; **recht int oghe hebben**, vlak in het gezicht hebben, 177; **dat oghe int zeyl houden**, nauwkeurig, zorgvuldig opletten, 384; Fr. qui avoient l'ueil à lui, XI, 105; **dat oghe ende therte up iets hebben**, zeer vurig verlangen, 209.

Ogeluykinge; **— doen**, de oogen sluiten, gebaren van niets te weten, zich onwetend houden, 72; Fr. clignièrent leurs ieulx, IX, 221.

Oghenblycke (oghenblicke); **van — tot —**, op alle oogenblikken, 285.

Oghenschijne, 277.

Oic (oick), ook, 12, 548 Var., 550; **oick mede**, tevens, 407; **oic**, och! 218; Fr. oh! X, 257; **oick mede**, verders, 262.

Oir, erfgenaam: **recht —**, afstammeling in rechte lijn, 213; **naeste oir ende erfgename**, 393; Fr. elles li estoient si prochaines, XI, 112.

Oirbair, adj., nuttig, 412; **so is — dat**, zoo is 't goed, 37; Fr. s'est bon que, IX, 187.

Oirbaer(s), nut: **des gemenen —, slants gemene —, gemeene oirboir des lants**, voor 't algemeen welzijn (des lands), 224, 240, 546; Fr. pour commun pourfit, X, 262; pour bien dou païs, XI, 308; zie **waelvairt**; **veel — inbringen**, van veel nut zijn, groot voordeel bijbrengen, 99; Fr. seroit grans pourfis, X, 61.

Oirbaren (geoirbairt), gebruiken, 113; Fr. s'en aidier, X, 141; **qualijken —**, (den tijd) slecht gebruiken, zijn tijd verspillen, 411.

Oirbaerlic (oirbairlijken, oirbairliken, oirbairlijker (compar.), **oirbairlicste, oirbairlixste)**, 1° nuttig, voordeelig, 30, 69, 92, 163, 269, 392, 549 en Var.; Fr. li plus pourfitables, X, 56; **in der oirbairlicsten vormen**, op de beste, voordeeligste wijze, 163; 2° genadig, 62; Fr. propisces, IX, 213; 3° eerlijk, 332; Fr. très honnerables, XI, 57.

Oirbairlijchede(n), voordeel: **in —**, in zijne genade en tot hun voordeel, 66; Fr. en pourfit, IX, 216.

Oirde, order: **ridderlijke —**, ridderschap, 402, 502; Fr. chevalerie, XI, 120.

Oirdinanchie(n), 3, 6; zie **ordinancie**.

Oirlof (oirloff), afscheid: **— nemen an yemande**, van iemand afscheid nemen, 68, 144, 318, 529-530; Fr. prit congié à nullui, IX, 218; **— oirlof geven**, verlof geven, afdanken, 58, 513 aanvulling; Fr. donna congiet, IX, 204.

Oirloge (orloge, oirloich, oirloch, oirloges, oirloochs, oirlochts, oirloichs, oirlochs, oirloichts), 1, 69, 70, 75, 83, 143, 147, 161, 166, 202, 311, 341, 342, 353, 356, 412, 517, 539; **mannen van —**, oorlogslieden, 202; Fr. ces ahaties, IX, 218; gens d'armes, X, 245; **een doitlijc —**, oorlog ter dood toe, vreeslijke oorlog, 83; **des oirlochs plegen**, oorlog voeren, 412.

Oirlogen (oirloichde, oirloochden, geoirloicht, geoirloocht, geoirloicht), 1° oorlog voeren, 37, 75, 80, 121, 148, 233, 369, 437; **enen —, — up, — tegen**, 19, 233; **een doitlijc oirloich oirlogen**, een vreeslijken oorlog voeren, der doot toe, 83; Fr. fiist guerre mortelle, IX, 229; 2° beoorlogen, 363.

Oirloghespeel (oirloochtsspel), oorlog, 221, 386; Fr. de guerres, X, 259.

(Oirloven) geoirlooft, geoirloft, toelaten, 283, 289.

Oirneerde, 80; zie **ordineren**.

Oirsake, 2, 122, 438.

Oistayge, 42; zie **ostage**.

Oitmodelixste, bijw., op de eerbiedigste wijze, 544.

Oitmoedelijken (oetmoedelijken), bijw., eerbiedіglijk, 62, 64; Fr. mout humblement, IX, 213.

Occisie(n), moord, 338; Fr. ochission, XI, 61.

Octave (van Sinte Pieter ende Pouwels), 6e Juli, 391; Fr. après les octaves Saint Pière et Saint Pol, XI, 111; **octave van Paeschen**, 465; Fr. octaves de Pasques, XI, 191; zie **Paschen**.

Digitized by Google

Octobrij, 236, 241; Fr. octembre, X, 274.

Om, 1° voor, ter liefde van, 166; Fr. pour l'amour de, X, 216; 2° ter zelver tijd, 285; Fr. à le fois, XI, 20; 3° omter, 462; **om — om**, om ter — en om ter, 420; **omt** = om het, 58.

Ombequam(e), verschrikkelijk, vreeslijk (gerucht), 312; zie **misbair.**

Ome (omen), 212, 490, 500; zie **oom.**

(**Omgaen**) **ghinck om**, 127, 128; zie **ommegaen.**

Ommebelegen, verl. deelw. van **ommebeleggen**, omsingelen, belegeren, 234; Fr. avoient il environné la ville, X, 273.

Ommebesloten, verl. deelw. van **ommebesluten**, 1° omringen, 421; Fr. n'estoit fermée que de palis, XI, 135; 2° omsingelen, insluiten, 331.

Ommedat, omdat, 320.

Ommedolen, ronddolen, 262; Fr. aler à destre ne a senestre, XI, 4.

Ommegaen (**ommeghingen, ghinck om, ommegegaen**), werkwoord : 1° rondgaan om iets te zoeken, 127, 128; 2° veranderen van gezindheid : — **met**, partijkiezen voor iem. in tegenstrijdigheid met vroeger, 45, 94, 110, 302; Fr. estoient tourné (Gantois), IX, 194; estoit tournée deviers, X, 63.

Ommegaen(s), subst., omgang, verkeering met de menschen, 519; Fr. et de conversacion, XI, 285.

Ommegaende, er rondom, 411.

Ommegaens, bijw., **al** —, rondom, 421.

Ommegeholpen, verl. deelw. van **ommehelpen** : « het woord is in zijne eigenlijke beteekenis niet duidelijk » zegt het Mnl. Wdb. De Fransche tekst van Froissart, X, 62 luidt : « à le fois il estoient rebouté si dur que il n'avoient mies loissir de regarder derière iaulx » : mij dunkt dat men hier wel **ommehelpen** mag verklaren door : nederslaan, nedervellen. Zooals op zooveel andere plaatsen geeft de Nederlandsche vertaler twee woorden met dezelfde of ongeveer dezelfde beteekenis; elders overdrijft hij, en vooral in de beschrijvingen van gevechten; hier zet hij : **so scarpelicken gedruct ende ommegeholpen worden** voor het enkele werkwoord **estoient rebouté si dur** en blz. 45, ontmoeten wij met dezelfde opvatting **afterugge gedruct** : « Dair worden dese edele mannen zeer scarpelijken bestreden, overvallen ende afterugge gedruct ende ternedergeslagen in die strate » waar 4 werkwoorden tegen 2 van het oorspronkelijke gebruikt zijn : « là furent il asailli radement et reculé contreval la rue », Fr. IX, 193; **ommegeholpen** mogen wij dus met **ternedergeslagen** gelijkstellen.

Ommegejaecht, verl. deelw. van **ommejagen**, haastig langs alle kanten rondloopen om te zoeken, te onderzoeken of op te zoeken; het Mnl. Wdb. denkt te mogen verklaren « in rep en roer zijn »; wij betwijfelen deze beteekenis, omdat volgens den samenhang de nachtwacht hoegenaamd geen argwaan heeft, dat Frans Ackerman met zijne strijdmacht voor Audenaarde ligt; in den Franschen tekst is er geen spoor van die omschrijving te vinden; zie **ommeroeren.**

Ommegecomen, v. deelw. van **ommecomen**, voorbijgaan, 112.

Ommegemuyert, verl. deelw. van **commemuren**, met stadsmuren omringen, 410.

Ommekeren (**ommegekeert**), 1° het onderste boven keeren, 146; Fr. fust renversèe che desoulx deseure, X, 150; 2° terugkeeren, 257; 3° **hem** —, zich omdraaien, 554.

(**Ommelopen**) **ommeliepen**, rondloopen, 186.

Ommeloper(s), landlooper, 184; Fr. routiers, X, 232.

Ommereysen, 1° rond iets gaan, 252; 2° omwegen doen, 263.

(**Ommeriden**) **reden-omme**, omrijden, 323.

Ommeroeren (**ommegeroerd**), in rep en roer zetten, in omroering brengen, 1; Fr. li païs contournournés, IX, 158.

Ommesien (**ommesyen, ommezagen**), 1° rondkijken, 381; 2° achter zich kijken, 178; 3° achtslaan, zich rekenschap geven van, 291; Fr. ne faissoient compte de, XI, 26; 4° nagaan, fig. en inf., als subst. gebruikt : omzichtigheid, voorzorg : **dair en behoirt geen — te**

Digitized by Google

wesen, daar moet men met geene omzichtigheid of twijfel te werk gaan, 64. — Het Mnl. Wdb. schijnt dezen zin niet opgemerkt te hebben. Het is verders nogmaals een toemaatje van den vertaler.

Ommeslaen (**ommesloech, sloegenomme, ommegeslagen**), 1° (kleederen) aandoen, 312; Fr. afubla, XI, 41; 2° (geld) als belasting innen, 300; Fr. furent partaille li quarante mille frans quelliet, XI, 32; 3° eensklaps van gezindheid veranderen, 306; 4° zich omkeeren, snel eene andere richting inslaan rondom iets, 322; Fr. se tournèrent ils autour dou bosquetiel, XI, 49.

(**Ommesluten**) **ommesloten, ommegesloten,** snel insluiten, 137, 328.

Ommetrent (**omtrendt, ommetrint, omtrint**), 1° bijw. *a*) in 't omliggende, 29, 82; *b*) ongeveer (tijd), 84; 2° voorz., rond, omtrent, bij (plaats), 84, 259.

Ommewech (**ommewegen**), 262, 263.

(**Ommewerpen**) **ommeworpen, ommegeworpen,** 72, 75, 76; Fr. fust abatue, IX, 223.

Omminne, 231, voor **onminne,** z. a.; ook folio 11 staat: van dien **omminne die oprees twisschen den voirscreconinc ende die grave van Vlaenderen ende oic anderen uut dien lande.**

Omt = om het, 58; zie **om.**

Omtrendt, bijw., 29; zie **ommetrent.**

Omtrent, voorz., rond, 19, 259; zie **ommetrent.**

Omverdewerpen (**omverdeworpen**), 331.

Onbeheert, zonder heer, zonder bestuurder, 227; Fr. estre sans gouvreneur, XI, 265; zie **leggen** 2°.

Onbehoet, onbewaakt, 33, 76; Fr. sans garde, IX, 183; ne l'avoit bien fait garder. IX, 224; zie ook **onbewairt.**

Onbehoirlic, ongepast, 73.

Onbelast (**van renten of sculde**), 540.

Onberaden, 1° onbezonnen, onverstandig (antwoorden), 367; 2° zonder lang na te denken, plotseling, dadelijk, 183.

Onbeschadicht, ongedeerd, 340; Fr. sans deffense, IX, 183.

Onbeset, zonder verdediging, 33.

Onbesorght (**onbezorght**), zonder vrees, 204, 222, 486.

Onbestormt (**bliven**), niet bestormd worden, 389.

Onbeten, voor **ontbeten,** imp. van **ontbiten,** z. a., 174, 314.

Onbewairt, onbewaakt, 256; zie **onbehoet.**

Ondaet(s) (**ondaedt**), misdaad, 119, 471; Fr. faissoient mout de maux, XI, 199.

Ondanx, willen of niet, 206; Fr. voulsissent ou non, X, 248.

Ondect, voor **ontdect,** 487; zie **ontdecken.**

Onder, gedurende, 447; **onder des,** binnenwijl ook, 107; Fr. ossi d'autre part, X, 68.

Onderdanicheit (**onderdanicheyt, onderdanichede**), onderdanigheid, gehoorzaamheid, onderworpenheid, 46, 82, 83, 85, 94; Fr. aroient à leur volonté, IX, 194; obéissance, IX, 229, 231; **hem in hoire — geven,** zich aan iem. onderwerpen, 195; zie **ordinancie** en **ontsich.**

Ondergaen (**ondergegaen**), onderscheppen: **den wech —,** den weg afsnijden, 108, 181.

Onderganck: der zonnen onderganck, het Westen, 516; Fr. le soleil esconsant, XI, 284; zie **zonne** en **upganck.**

Ondergedaen, verl. deelw. van **onderdoen: enen — met,** iemand voorzien van, 265; Fr. leur a delivret, XI, 5.

(**Onderhalen**) **onderhaelde(n),** inhalen, achterhalen, 511, 554.

(**Onderhouden**) **ondergehouden, onderhouden,** uitvoeren, 469; (bevel) nakomen, eerbiedigen, ten uitvoer brengen, 351, 538; Fr. il garderont la paix, XI, 301.

Onderlange (**onderlinge, onderlijnge**), onderling, 2, 28, 230; Fr. entre eux, X, 268.

(**t**)**Onderliggen** (**tonderenlagen, tondergelegen**), het onderspit delven, 301, 332, 525; Fr. euist esté desconfis, XI, 33.

Digitized by Google

Ondersaten (**onderzaten**), 2, 81, 154, 201, 208, 229, 240, 248, 343, 455, 523, 530, 535, 536, 540, 542, 545; Fr. leurs gens, X, 244; zie **subdijt.**

Onderslaen, onderscheppen, 393.

Onderstant, hulp, steun, 403.

Ondertrouwen, wederkeerige trouwbelofte, 463; Fr. li mariage furent aconvenenchié, XI, 190.

Onderwege, 111.

Onderwijse, vermaning, raadgeving, 57; Fr. ces parolles, IX, 203.

Onderwijsen (**onderwijst, onderwees, onderwijsende, geonderwijst**), 1° raad geven, vermanen, 59, 85, 140, 154; Fr. remonstré de douces parolles, IX, 204; 2° inlichten, laten weten, blootleggen, uiteendoen, op de hoogte brengen van, 6, 20, 85, 139, 212, 247, 284, 506; Fr. remonstrèrent, X, 146.

Onderwijsinge(**n**), mededeeling, inlichting, 9, 463.

Ondoenlik(**e**), onuitvoerbaar, 6.

Oneerbairliken, op onrechtvaardige wijze, 224.

Ongebeterd(**e**), (persoon) wiens dood nog niet vergoed of gewroken is geworden, 76.

Ongebonden, niet vastgebonden, losloopende (koeien), 426.

Ongebrant, dat in brand niet gestoken was, 512.

Ongehoirsam(**e**), weerspannig, 106.

Ongehoirsame, weerspannige tegen de Roomsche kerk, ongeloovige, 363; elders : **die ongelovige.**

Ongehouden (**hadden met**) : het Mnd. Wdb. betwijfelt deze lezing : Froissart 281 : « kan **ongehouden** de ware lezing niet zijn; er moet een deelw. staan met de beteekenis **uitgehouden, volgehouden**; l. **onthouden** of **gehouden**? »; het hs. heeft nochtans duidelijk **ongehouden** en hier is wel bedoeld, volgens ons : volgehouden met —, had den voortdurend —, 281; Fr. escarmouchoient à eux et se mettoient en paine pour le pont refaire, XI, 18.

Ongelijc(**x**) **gedaen worden** : verongelijking, onrecht (aangedaan worden), 436; Fr. ou leur faisait des tors assés, XI, 150.

Ongeloiffelijck(**en**), ongeloofwaardig, niet vertrouwbaar, 72; Fr. ce n'estoient mies gens que on devist croire, IX, 221.

Ongemerct (**laten**), 239.

Ongemint (**sijn**), niet gaarne gezien zijn, 364; Fr. n'estoit pas bien en la grace dou peuple, XI, 89.

Ongemoede, ontevredenheid; **mit gemoede of mit ongemoede**, goedschiks of kwaadschiks, 37; zie **gemoede.**

Ongemoeyet (**ongemoeyt, ongemoyt**), met rust gelaten, ongehinderd, in vrede gelaten, 221, 306, 343, 538; Fr. francement, XI, 301.

Ongenadelijken, ongenadiglijk, 286.

Ongenuechelijken, 1° onaangenaam, 139, 318, 483; 2° — **ende qualijken nemen**, met tegenzin en kwalijk opnemen, 505; Fr. vint à grant contraire et desplaissance, XI, 242.

Ongenuechte(**n**) (**onghenuechte, ongenuchte**), verdriet : **groot — int herte hebben**, zeer bedroefd zijn over iets, 520; Fr. grant desplaisance, XI, 286; **in — nemen**, iets kwalijk opnemen, 209, 457; Fr. tourna à grant desplaisance, X, 251; 2° ongenoegen, kwaadheid, 54, 148; Fr. li desplaissoit grandement, IX, 201; le courous, X, 201; **in —n sijn**, kwaadgezind zijn, 416.

Ongequetst, ongedeerd, 22.

Ongesloten, open (van eene stad), 59; zie **voirstaen.**

Ongesoent (**bliven**), verzoend : zonder tot eene vrede te kunnen geraken, blijven voortduren (oorlog), 147.

Ongetelt, 1° zonder te tellen, in groot getal, 473; 2° ontelbaar, 413.

Ongetemperd(**e**), niet gematigde, overgroote (hitte), 408.

Ongetruw(**en**), trouweloos, 93.

Ongeval (**ongevalle, ongevals, ongevallen**), 1° ongeluk, 1, 285, 314, 353, 459; Fr. perils, XI, 187; 2° misdaad, bepaaldelijk met **viere** : brandstichting,

Digitized by Google

34; Fr. ars par mescheance, IX, 185 en verder ; **van selfs viere**, de feu de mescheance, id.

Ongevallig(e), rampspoedig, rampzalig, 171, 426, 549 : — **lude, geselscappe**, ongelukkige, beklagenswaardige en ook ontaarde, boosaardige lieden, gespuis, 28, 123, 171, 178; Fr. mesceans gens, IX, 179, X, 221, 226; zie **gevaselt** en [**ongevollige**].

Ongevallichede(n), ellendige toestand, 457; Fr. li tourbles, XI, 186.

Ongevyoleert, ongeschonden, ongedeerd, 341, 418.

[**Ongevollig(e)**, 171, voor **ongevallige** (in het handschrift staat toch ongevollige)].

Ongunste (**onghunste**), kwaadwillige gezindheid, gramschap, 59, 233; Fr. grant mantalant, IX, 204; **enen in sijn — nemen**, iem. zijn gunst ontnemen, iem. slecht aanzien, 7 ; Fr. perdera toute sa grace, IX, 162, 163; **in enes onguste vallen**, 19; Fr. nous soions mal de li, IX, 172.

Onlanx, kort te voren, 158; **onlanx na dat**, kort nadat, 548; Fr. moult petit, X, 209; **zeer onlanx dairna**, zeer kort nadien, 498.

Onlede, 1° bemoeiing, moeite : — **hebben**, zich met iets bemoeien, 467 ; Fr. point je ne m'en ensonnierai, XI, 193; — **annemen**, er zich aan gelegen laten liggen, 210; **moede van onlede sijn**, moede zijn van druk met iets bezig geweest zijn, van de moeielijkheid welke men ontmoet heeft om in iets te slagen, 296; Fr. qui estoient travilliet, XI, 29; 2° drukte, gewoel, 65; Fr. esmeutin, IX, 215; 3° moeielijkheid : **hem — in — steken**, zich moeielijkheden op den hals halen, 69; Fr. n'en voloient point estre nommé ne renommé, IX, 219; 4° onlust, opschudding, 458 ; Fr. grant touellement, XI, 186.

Onledich (**onledigh**) **sijn**, druk bezig zijn, zich moeite geven, 120, 425; Fr. faisoient leur fait et emprise, XI, 138; **hem — maken**, zich inspannen, het druk hebben, 69, 183, 223, 454; Fr. se vosist ensonnier, X, 261 ; se essonia, X, 231 ; s'ensongnièrent, XI, 181.

Onledigen : hem —, zich bezighouden met, zijn besten doen om iets uit te voeren of te doen slagen, 238.

Onmatelijk(e), zeer groot (**blijscappe**), 187.

Onmatichede, onbeschoftheid, 279.

Onminlijken, bijw., op eene onvriendelijke wijze, vijandelijk gestemd, 68; Fr. sans amour, IX, 218.

Onminne (**onmynne, omminne**), haat, 231, 244, 506; — **up hem behalen**, het Mnl. Wdb. verklaart hier den zin niet te begrijpen (« aan den zin schijnt iets te ontbreken »); ja, **zoude** ontbreekt : de Fransche tekst luidt : « autrement il eust eu le mautalent dou duc, Fr. XI, 242 »; de beteekenis blijkt ons niet duister; den haat (van den graaf) op zich trekken : er is dus bedoeld : « twelke hij als i die onminne up hem behaelt **zoude** hebben »; zie **omminne**.

Onnairdig(e), boosaardig, 178, 384; Fr. de petite congnissance, XI, 105.

Onnosel, onschuldig, 124, 211; Fr. n'avoient nulles coupes, X, 252.

Onnoselijken, gebarende van niets te weten, 127.

Onnuttelijken, op eene nutteIooze wijze, 411.

Onrecht, subst., 1° onrechtvaardigheid, 73; Fr. grant inconveniens, IX, 221; 2° verkeerde meening : — **hebben**, ongelijk hebben, 75, 415, 548.

Onredelijcheit, onbillijkheid, 348; zie **eenwille**.

Onredelick (**onredelike**), onrechtvaardig, 6, 8.

Onreden, onrecht : **dat en is geen —**, dat is met recht en reden, 152; Fr. c'est raisons, X, 204.

Onreyn, vuil (weder), 184, 308.

Ons(en) (vnw.), **tonse**, onze bezittingen, 19; Fr. pour avoir le nostre, IX, 172; **metten onsen**, met hetgeen ons toekomt, met ons eigendom, 225; Fr. dou nostre, X, 263; **onsse, onze**, 111; **onsen**, 121.

Onzachsten (**onzafte, ontzaft**), 1° krachtig, met geweld, onstuimig, 134, 393; 2° hard, luid : **ten onzachsten dat ic sal connen**, zoo luid mogelijk, 510.

Onzafte : al —, met veel geweld, 134; zie **onzachtsten**.

Digitized by Google

Onsaftelijke, met geweld, 16.

Onsalichede, ongemakkelijke, deernisswaardige toestand, 296; Fr. malaise, XI, 30.

Onscult (onsculde, ontsculde), 1° verontschuldiging: — **hebben**, — krijgen, 35; Fr. escusance, IX, 186, 223; — **seggen tegens iets, hair — doen**, zich over iets kunnen verontschuldigen, 59, 69, 72, 74; Fr. ne se puessent miès escuser, IX, 218; s'escusèrent, IX, 204, 221; — **nemen voir enen**, iem. kunnen verontschuldigen, 72; Fr. on les euist esccusés, IX, 221; **sonder** —, zonder zich te verontschuldigen, 248; Fr. sans delai, X, 284.

Onsetten, zie **ontsetten**, 298.

Onsick, voor **ontsich**, zijnde de gebiedende wijs van **ontsien**, in den zin van : wees bevreesd (indien gij de waarheid niet zegt), 184; zie **ontsien**.

Onsteken, zie **ontsteken**, 296.

Ontamelichede, euveldaad : — **te handen tien**, kwaad doen, schade verrichten en allerlei wanbedrijf uitvoeren, 207; Fr. fisent mout de desrois, X, 249.

Ontberen, missen : **niet** —, iets niet kunnen missen, het noodig hebben, 82; Fr. il ne pooient sans lui ni ses pais, IX, 228.

Ontbieden (ontbiedt, ontboit, ontboidt, ontbot, ontboden), 1° zeggen, mededeelen, 114, 391; Fr. mandè, X, 73; 2° ontbieden, doen komen, 16, 72, 74, 82, 102, 115, 140, 197, 202, 455; Fr. li manderons, IX, 169; remanda, X, 74; mandant, X, 241; vosist retraire et rappeler, IX, 228.

Ontbeten, imperf. van **ontbiten**, 174, 314.

Ontbijten, subst., ontbijt, 174; Fr. le desjunner, IX, 223.

Ontblive, van **ontbliven**, wegblijven, 319.

(Ontbolwerken) ontbolwerckten : de verdedigingsmuren en wallen vernietigen, 400; Fr. desemparoient, XI, 118; zie **bolwerken**.

Ontbruch, geen genot hebbende van : — **werden**, van het gebruik en genot van iets beroofd worden, 458.

Ontdecken (ontdecten, ontdect), eene mededeeling ontvangen in 't geheim, 487; **hem — met**, zich onderling iets openbaren, 141, 522; Fr. se descouvrirent, X, 147; en iaulx descrouvant de, XI, 288.

Onteescap, het Mnl. Wdb. zegt hiervan « waarschijnlijk verkeerde lezing (of dialectische bijvorm?) van **ontweescap, verdeeldheid, tweedracht**, eene afleiding van **ontwee**, vaneen. Het woord komt elders wel is waar niet voor, maar kan zeer goed bestaan hebben ». Het is niet te betwijfelen dat **tot — sprac** hier bedoelt : oneenigheid, twist opstoken, 17; Fr. [si] boutoit parolles de costé et semoit couvertement aval la ville, IX, 170.

Onterven, aan iemand niet toekomen, niettegenstaande hij er erflijk recht toe heeft, 463.

Ontfermen (ontfarmen, ontfairmde, ontfarmden), 95, 96, 151, 154.

Ontfermenisse, erbarming, 535.

Ontfermich, barmhartig, 167.

Ontfermhertichede (ontfarmhartichede), barmhartigheid, 154, 166; Fr. pité, X, 205.

Ontfaen (ontfinc, ontfinck, ontfincken = ontving hem, **ontfaen, ontvangen)**, 1° ontvangen, 10, 22, 87, 135, 192; Fr. le rechut, IX, 174; 2° aanvaarden, 224; **enen tot vreden of pays ontfaen**, met iemand vrede maken, 37; Fr. ne nous voelt requellier à paix, IX, 187.

(Ontfonken) ontfonct : aansteken (door een besmettenden reuk), 507.

Ontgaen (ontghinck, ontghinghen), 1° ontsnappen, 406; Fr. il lui escapassent, IX, 124; 2° **des** —, laten te doen, 158; 3° **hem** — : zich misgrijpen, 325.

Ontgelden (ontgouden, [ontgunden 69, is verk. lez. voor ontgouden**])**, bekoopen, bezuren, 25, 69, 112, 121, 338; Fr. ferai comparer, IX, 176; le comparèrent, IX, 219, X, 72; le comparaissent, X, 79; il le compa[r]roient, XI, 62.

Ontgouden, 69, 112, 121, onv. verl. tijd van **ontgelden**; zie a.

Ontghonnen, verl. deelw. van **ontginnen**, aanroeren, 519; Fr. entamée, XI, 286.

Digitized by Google

Onthalsen (**onthalssen**, **onthalst**), onthoofden, 24, 35, 46, 79, 87, 95; Fr. copper les testes, IX, 176; decoller, IX, 226; zie **onthoifden.**

Onthangen, verl. deelw. van **onthangen,** (deur) uit de herren of hengsels slaan, 180; Fr. porte estoit volée hors des gons, X, 228.

Onthiet (**onthiete**), toestemming, 280, 471; Fr. estoient avoé de ceux de Gand, XI, 200.

Onthoifden, 46, 79; zie **onthalsen**; Fr. trenchier les testes, IX, 195; décoller, IX, 226.

Onthoude, geheugen : **in hare — hebben,** onthouden, XI, 484.

Onthouden ([**onthauden,** 132 is drukfout], **onthilden, onthouden**), 1° tegenhouden; 2° bij zich houden, de gastvrijheid verleenen, 192; 3° onthouden (in 't geheugen houden), 132, 262; Fr. soustenue, XI, 3.

(**Ontcomen**) **ontquamen ontquammer,** (ontkwam en er van hen), ontsnappen, 110, 406; Fr. escarpèrent, X, 70; il lui escapassent, XI, 124.

Ontcommeren (**ontcommert**), loslaten, in vrijheid laten, 231, 245.

Ontladen (**ontloeden, ontladen**), lossen, 156; Fr. deschergiès, X, 207.

Ontlasten (**ontlast**), ontheffen van eene beschuldiging of aansprakelijkheid, 8, 114; Fr. descoupès, X, 74; zie **verdragen.**

Ontlastinge, ontheffing van eene verantwoordelijk, 215.

Ontleden, langs eenen anderen weg leiden, eenen anderen loop doen nemen (rivier), 20; Fr. pour tollir nostre rivière, IX, 172.

Ontlogieren, doen opbreken, verjagen, 113.

Ontloken, imperf. van **ontluken,** opendoen : **hem —,** de gelederen openen, uiteengaan, 120, 177; Fr. il se ouvrirent tous, X, 227; ook 3e Boek fol. 50 v°; Fr. Kerv. XI, 175, sans euls desroutes, mais tous serrés.

Ontnagelen, iets dat vastgenageld is losmaken, 257; Fr. desclauer, X, 291.

Ontogen, voor **onttogen,** verl. deelw. van **onttien** : ontnemen, 342.

Ontregelt, verl. deelw. van **ontregelen,** in wanorde brengen, de tucht (in eene legerbende) breken, 319; zie **ontstellen.**

Ontsach, imperf. van **ontsien,** z. a.

Ontsculde, zie **onscult,** 74, 248.

Ontsculdigen (**ontsculdigde, ontsculdichden**), verontschuldigden, 30, 35, 73; Fr. escuser, IX, 185, 220; **hem** (**des**) **—,** zich (over iets) verontschuldigen, 71, 114, 122, 139; Fr. se pucent escuser, IX, 221; s'escusèrent, X, 146.

Ontseggen (**ontseyd, ontseyt**), uitdagen ten oorloge, den oorlog verklaren, 70, 376, 379; Fr. envoiia deffier, IX, 220; sans deffier, XI, 99; **ontseggen,** als subst. gebruikt voor **ontsegginge,** z. a. : **ontseggen doen,** de vrede opzeggen, iem. den oorlog verklaren, 382; Fr. n'avons nous envoieet au contes de Flandres — nulles deffiances, XI, 104.

Ontsegginge, oorlogsverklaring, 70; Fr. ces deffiances, IX, 220.

Ontset (**ontsette**), bijstand, 507; Fr. secours, XI, 243; **te ontsette comen,** ter hulp komen, 478; Fr. à la rescouse, XI, 221.

Ontsetten (**onsetten**), 1° (uit een ambt) ontslaan, 9; Fr. li osta de son office, IX, 164; 2° (uit een beleg) bevrijden, 298, 335, 401, 508.

Ontsichelijk(**en**), die vrees inboezemt, 127, 520; Fr. trop perilleux, X, 286.

Ontsich(**t**) (**ontzichts**), 1° vrees, 195; Fr. [cremeur], X, 239; **ontsichts willen,** van **ontsich,** uit vrees, 232, 471; Fr. par cremeur, X, 270; **ontsich geven,** vrees inboezemen, 460; Fr. donner doubte et cremeur, XI, 188; 2° eerbiedige vrees, ontzag, 250; Fr. d'onneur et de grace, X, 286.

Ontsicht, 3e persoon enkelv. tegenw. tijd der aant. wijs van **ontsien,** 23, z. a.

Ontsien (**ontsicht ontsach. ontsagen, onsiek** (zie ald.), **ontsien**), 1° vreezen, 2, 86, 144; Fr. rensongnoit il

Digitized by Google

IX, 159; en grant cremeur, IX, 175; ne si fait cremir, X, 149; **hem ontsien van**, iets vreezen : **hem des doots niet** —, den dood niet vreezen, den dood in 't oog durven kijken, 53; 2° **ontsien werden**, gevreesd, geducht zijn, 19, 66; Fr. estoit tant cremus, IX, 158; en plus grant cremeur, IX, 175; estre cremus, IX, 216; 3° met bewondering, vrees en eerbied aanschouwen, ontzien, 172; Fr. amirent, X, 222. (Vgl. folio 87 v° : **dat hij u ontsicht of vreest**); 4° ontzag inboezemen, in het spreekwoord : **hij is wail die men ontsicht**, 23; Fr. bien est qui on crient, IX, 175; 5° bevreesd, bang wezen, 184.

Ontsien(ste), adj. 1° gevreesd, geducht, 23, 126; 2° ontzag inboezemend, geëerbiedigd, 521.

Ontslaen (ontslagen), 1° ontslaan, 11; Fr. serons hors de, IX, 165; 2° in vrijheid laten, 17, 231, 232; Fr. delivrer, IX, 169.

Ontsluyten, 150.

Ontspranck, imperf. van **ontspringen**, plotseling ontwaken (uit een droom), 240.

(Ontspreiden) **ontspreyden** (imperf.) : **hem** —, zich uitspreiden (van legerscharen) zich ontplooien, 37; Fr. se rengièrent il tous sus les camps, IX, 157.

Ontstaen (ontstonden), 1° uitstaan, lijden, 120, 328; Fr. ne durèrent, X, 78; 2° aan iemand ontgaan : **enen** —, iem. niet ten deele vallen, wachten hem toe te behooren, 78; Fr. durer contre tous, IX, 225.

On(t)steken (ontstaken, ontsteken), 1° in brand komen, 430; 2° (een licht) aansteken, 296, 425; 3° opgewonden zijn, ontgloeien van gramschap, 36; Fr. estoit si enfeleniés, IX, 186; 4° opgeruimd zijn, uitgelaten zijn van vreugde : — **met blijscappe**, in geestdrift zijn, door blijdschap verrukt zijn, 187; Fr. estoient tresperchiè de joie, X, 234.

Ontstelt (ontstellet), verl. deelw. van **ontstellen**, 1° in beroering brengen, 319, 457; Fr. serait esbahi, XI, 46; zie **ontregelen**; 2° **ontstelt sijn** : bedroefd zijn, 41; Fr. très desbaretè, IX, 190; 3° boos, toornig zijn, 384; Fr. furent tout foursenes, XI, 105.

(Onttien) **ontogen**, ontnemen, 342; zie **ontnagelen**.

Onttuydert, verl. deelw. van **onttuyderen**, (beesten) van een tuier of staak losmaken, 426; Fr. sont desloiet, XI, 139.

Ontverwet, verl. deelw. van **ontverwen**, van kleur veranderen (op het aangezicht), hier : rood worden, blozen, 467; Fr. mua un petit couleur, XI, 193.

Ontwaeck werden, wakker worden, 220.

Ontwair werden, ontwaren, 151.

Ontwapenen, 137, 182; Fr. desarmer, X, 143.

Ontweecht, verl. deelw. van **ontwegen**, van den rechten weg afbrengen, hier figuurlijk : **ontweecht wesen**, op een dwaalspoor gebracht worden, in 't verderf gestort worden, 240; Fr. que nous esrommes, X, 277.

Ontween (slaen), aan stukken (breken), 196.

Ontweenhacken, aan stukken hakken, 265; Fr. abatre, XI, 5.

Ontwerren, uit de war helpen, uit eenen moeielijken toestand redden, 163; Fr. destoueliier, X, 213.

Ontwinden (ontwonden), (standaerts, banneren, wimpelen) ontvouwen, ontplooien, 251, 336, 337, 419, 420, 496; Fr. banieres desploiiés, XI, 235; oriflambe fu desvoleppés, XI, 52; tout desvolepet, X, 287.

Onverbuert, zonder dat eenig goed verbeurd worde, 540; Fr. ichaulx fiefs leur demor[r]ent, XI, 303.

Onversaecht (onversaechde, onversaicht), adj., stoutmoedig, 292; Fr. vaillans, XI, 112; onbevreesd, kalm : **een — gelaet**, een gezicht waarop geene vrees te ontwaren is, 268; **met enen — moede**, met stoutmoedigheid, 120, 177, 433, 527; Fr. de grant volonté, X, 78; ne furent pas esbahi, XI, 292.

Onversaichen, adv., op stoutmoedige wijze, 174; Fr. asprement, X, 226.

Onversiens, onverwachts, onvoorziens, 38, 119, 372; Fr. soudainement, IX, 188.

Onvervairt (onvervairde), onbevreesd, 104; **met enen onvervairden moede**, met stoutmoedigheid, 381.

Onverwijnlij(c)k (onverwintlijken), onoverkomelijk, onherstelbaar : **in desen**

Digitized by Google

—laste,in dezen onoverkomelijken nood, 280, 524; Fr. en tel parti, XI, 17; zie volg. artikel.

Onverwintlijken, 280, [waar overwinclijken verk. lez. is]; zie **onverwijnlijk**.

Onvrede, 1° vijandschap, 2; Fr. li differens, IX, 159; 2° oorlog, 538.

Onwairde, geringschatting : **in onwairde n) nemen**, iets kwalijk opnemen, 224, 458; Fr. prist en grant indignation, X, 261.

(t)Onwille, hetgeen iemand niet wil : **tonwille**, tegen iemands goesting, tegen zijn goeddunken, 72, 158; Fr. outre sa volonté, X, 209.

Onwillich, weerspannig, 9, 299; Fr. rebelles, IX, 163.

Oom (**oem, ooms, ome, omen**), 200, 201, 212, 214; **schoon ome**, lieve oom, 490; Fr. oncles, XI, 231; **schone ome**, aangetrouwd oom, 500; Fr. son bel oncle. XI, 238; zie **oudtome**.

Oetmodelijken (**alreoitmodelixste**), op ootmoedelijke wijze, 544.

Op (**up**), 1; — **upten** = op den, 2; — **op — na**, op een afstand van, 49; zie **mile**.

Opbraken (**opgebroken**), 49, 58; zie **upbreken**.

(Opbrengen) opbringet, opgebracht, tot stand brengen, oprichten, 3, 13; Fr. soit renouvellés, IX, 167.

Opdat (**updat**), **opdats**, 4, 59, 79, 92, 194; Fr. afiinque, IX, 204.

Opdoen (**updoen, doet op, opdede, dede op, opdede(n), updede, updeden, deden up** = deden hem open, 237, **doet op**, imper., **opgedaen, upgedaen**), 1° opendoen, 39, 41, 44, 45, 79, 94, 237, 246; 2° aanroeren, uiteendoen, uitleggen, voordragen, 6, 8, 20, 22, 38, 54, 66, 72, 126, 165, 210, 213, 298, 299, 373, 429; Fr. entama. IX, 162; remonstrèrent le volonté dou conte, IX, 163, X, 216; remonstrant hardiement, IX, 172; remonstra mout sagement, IX, 201, 214; ouvri la matère, X, 82; il voloient dise, XI, 31; 3° openbaren, mededeelen, 230; Fr. les resquêtes que il ont faites, X, 268; zie **openen**.

Opelijken, opentlijk, 147, 203.

Openbair : **int** —, heel duidelijk, dat alleman het zien kon; — **betichten**, openbaar beschuldigen, 71; Fr. encouper, IX, 220.

Openbaren (**openbairde(t), openbarende, geopenbairt, geopenbair**), 1° bekend maken, mededeelen, 66, 143, 241, 489, 532; Fr. s'en sont découvert, X, 148; **niet** —, van niets gebaren, 114; Fr. n'en fist nul samblant, X, 74; 2° toonen, 193, 420; Fr. remonstrèrent li leur estat, XI, 134; 3° **geopenbairt worden**, op de hoogte gebracht worden van iets, 487; 4° zich voordoen, zich aanstellen, 243.

Openen (**opende(n), g h'eopent, opengedaen**), 1° opendoen, 88; 2° uiteendoen, uitleggen, 57, 74, 161, 164; Fr. remonstrèrent, IX, 203, X, 211; 3° (de gelederen) opendoen, zich uiteen laten drijven of verstrooien, 108, 113; Fr. point ne nous desroutons, X, 73; zie **opdoen**.

Openstaen, 511.

Opgesette (**gelt**) : **het geld opsetten**, de waarde van het geld verhoogen, 18; zie **opsetten**.

(Opheffen) upheffen (**hief op, uphieven, opgeheven**), 1° oprichten, optillen, 89, 287, 329; Fr. revelleroit, X, 53; le prissent entre leurs bras, XI, 23; 2° opheffen, omhoog houden, 379; Fr. l'épée à la main, XI, 102; 3° aanstellen, benoemen, 36; 4° opstaan, recht staan, 106, 145; 5° beginnen te spreken, 22, 66, 145; Fr. parla, IX, 174, X, 150; commencha à parler, IX, 216; 6° aansporen, 31; Fr. ont esmeu affaire, IX, 181; 7° oproerig worden, 349.

Opheve (**upheve**), inzicht, opzet, 15, 344 [waar **up hene** verkeerde lezing is]; zie **aflaten**.

Opynie (**opynien, opynye**), 1° meening, denkwijze, zienswijze, 83, 121, 154, 193, 297, 368; Fr. oppinion, IX, 230; 2° gezindheid, 97; Fr. leur opinion; 3° inzicht, 226.

(Opcomen) opquam, plotseling, onverwacht overkomen (ziekte), 41; Fr. prist une maladie, IX, 190.

Opcominge(n), opbrengst (der zee), 505; Fr. les avenues de la mer, XI, 242.

Opmaken (**upmaken**), 1° afwerken, 301; 2° heropmaken, herstellen (wallen), 78; Fr. remparer, IX, 226.

Digitized by Google

(Oprechten) upgerecht, recht zetten, rechthouden, in de hoogte houden, 281, 420; zie glaye.

Oprijsen (**uprees, opresen, resen up, opgeresen**), 1° opstaan, 145, 321; Fr. se levèrent, X, 150; 2° ontstaan, beginnen, 1, 2, 37, 142; Fr. commenchièrent, IX, 158; Fr. eslever, IX, 158; est esmeue, IX, 187.

Oprijsinge, begin van oproer, oproer, 69; Fr. commenchement de ces ahaties, IX, 218; zie **toestokinge, opstokinge, tracteringe, opset, toetissinge.**

Opset (**opsette, upset, upsette, opsetten**), 1° inzicht, voornemen, 2, 6, 7, 12, 14, 23, 32, 38, 83, 84, 89, 207, 261, 270, 271, 276, 371, 527; Fr. qui tiroit à, IX, 42; leur pourpos, IX, 165; vgl. **propos uut horen upsette bringen,** beletten hun voornemen uit te voeren, in 't nauw brengen, 328; Fr. les missent à l'estroit, XI, 54; 2° opstoking, ingeving (van den duivel), 3; Fr. à ses ataintes, IX, 159; 3° onderneming, ondernemingsgeest, wilskracht, 83, 115, 124, 256, 285, 376, 393, 417, 421, 422; Fr. emprisse, IX, 229, X, 290, XI, 20, 99; gens de fait et d'emprisse, X, 74; 4° krijgstocht, 278; zie **tracteringe** en **insettinge.**

Opsetten (**upsette, opgeset, opgesette**), 1° op het hoofd zetten, aandoen, 13; 2° inrichten, 8, 69; Fr. eslever, IX, 163; 3° opdringen, 18; **quaet opsetten,** kwaadstoken, 67; 4° **hemselven —,** zich inrichten, 192; Fr. remettre en estat d'eu, X, 238.

Opslaen (**upslaen, sloech up, sloegen up, upgeslagen, upgeslogen**), 1° oprichten : **ogen —,** opkijken, kijken naar, 294; Fr. jette ses ieux, XI, 28; 2° oprichten, plaatsen : **tenten —,** tenten spannen, 334, 440; Fr. en ot tendu son pavillon, XI, 58, X, 154; 3° gereedmaken : **cameren —,** kamers gereedmaken, in orde brengen, 490; Fr. apparillier cambres, XI, 231; 4° opendoen, 494; 5° doen hooren : **die trompetten —,** de trompet blazen, 50, 52, 371, 414, 415; zie **upsteken;** Fr. commenchièrent à sonner leurs trompettes, IX, 197, XI, 95; à corner et à recorner, XI, 131.

Opstaen (**upstaen, stont op, opgestaen**), 1° opstaan, 63; 2° ontstaan, oprijzen, 76; 3° **recht —,** rechtstaan, 281.

Opstokinge, opstoking tot oproer, 20; Fr. incidenses, IX, 173; zie **toestokinge, toetissinge, opset.**

Optengenen, op degenenen die, 31; Fr. sus ceulx qui, IX, 181.

Optes (**uptes**) = **opdes,** 3, 432; **optie** (**uptie, optije**) op die, op de, 8, 74, 84, 206.

Opvoeden (**upvoeden, opgevoet, upgevoedt, upgevoet**), 1° opvoeden, 221, 244, 514; 2° aanvuren, opstoken (twist), 5; Fr. nouris, IX, 161. — In het Mnl. Wdb. wordt deze tweede beteekenis niet gegeven.

Ordinancie (**ordinantie, ordynancie, oirdinanchie**(**n**)), 1° orde, goede regeling, goede schikking, 156, 157, 166, 297, 447; **tracteringe ende oirdinancien,** de goed geschikte, gevolgrijke verhandeling van de (hiernavolgende gebeurtenis), 3; Fr. les tretiés de l'ordenance de cette matères, IX, 159; — **om te strijden, van den strijde, — van battailgen,** krijgsschikking, goede slagorde, **sonder —,** in wanorde, 39, 44, 58, 62, 91, 92, 110, 111, 113, 171, 174, 176, 180, 254, 256, 264-266, 268, 279, 296, 303, 308, 310, 413, 414, 419, 420, 429, 528; Fr. mout ordonneement, IX, 192; par ordenance, IX, 189; en bon arroo, IX, 213; à la debandade, X, 55; tout en bataille rengie, X, 56; bien rengiet et bien ordonné en une bataille, X, 71; leur convenant, X, 72; leur ordenance de bataille, X, 221, 223; 2° bevel, 3, 6, 40, 43, 94, 202, 238, 253, 285, 287, 303, 350, 362, 365, 532, 552; Fr. se ordenance, IX, 189; meteroient en se ordenance et obeissance, X, 57; zie **tracteringe en opset;** 3° (**der stede**) bestuur der stad, 129; 4° **in — van oitmoedichede,** met ootmoedige inzichten, met onderwerping, 155; Fr. en ordenance de pourcession, X, 207. — Die verschillende verklaringen zoekt men vergeefs in het Mnl. Wdb. afl. 15-16 Dl. V verschenen den 20en Juli 1905. In dezelfde afl. zijn er nochtans aanhalingen uit Fr., zie **ossentonge,** o. a.

Ordineeren (**ordineren, ordyneren, ordineerd**(**se**), **ordyneerden, ordineerden, geordineert, geordyneert, geoirdyneert**), 1° schikken, in orde zetten, inzichten, rangschikken, 39, 40,

Digitized by Google

96, 104, 105, 106, 111, 113, 153, 171, 175, 196, 199, 203, 251, 254, 259-261, 264, 382-384, 392, 413, 419, 421, 445, 478, 491, 500; Fr. s'ordonnoient et rengeoient, IX, 189; s'ordonnèrent, X, 59; se missent en bon convenant, X, 65; estoit estofféement dedans son hostel, X, 243; zie **scheren**; **hem —**, zich voorbereiden, 88; bepaaldelijk : een leger in slagorde schikken, 322; Fr. ordonner les batailles, XI, 48; 2° bevelen, gebieden, 49, 88, 90, 95, 98, 99, 103, 117, 171, 410, 429, 451; Fr. ordonné i furent, IX, 197; ordonna, X, 52; 3° aanwijzen, uitsteken, aanstellen (personen), 60; cfr. 61 : **gecoren waren**; Fr. qui esleu i furent, IX, 212; 4° bevel krijgen, 186, 202, 203, 217, 226, 235, 265.

Ore (**oren**), het oor, 473; **voir den — hoiren**, hooren zeggen, 18; Fr. ooient tels parolles à leurs oreilles, IX, 171; **zeer wail in den oren vallen**, goed in iemands ooren klinken, bevallen, 6, 18; Fr. raisons raisonnables, ce sembloit il au conte, IX, 162; (fig.) **oren des barmherticheyts**, gevoelens van medelijden, 517.

Oryflamme (van Frankrijk), krijgsbanier en rijksvaan van Frankrijk, 264, 266, 326, 327; Fr. oriflamble, XI, 5; oliflamble, XI, 6.

Orsbair, door paarden gedragen draagstoel, 336, 345; Fr. une litière, XI, 60.

Ossentonge(n), als benaming van eene geneeskrachtige plant, 328.

Ostaidge (**oistayge**, **hoistaige**), gijzeling, 42, 45, 190; Fr. ostages, IX, 192, 194; zie **ghyselinge**.

Ouchtent, 526, 527; zie **nuchtend**.

Oudeman(nen), ouderling(en), 510.

Oudemoeder, grootmoeder, 54.

Ouder (**ouders**), 443, 456, 541; **oudeṙen**, voorouder(s), 130, 305; Fr. vostre prédicesseur, X, 86; nos ancisseurs, XI, 36.

Oudtome, oom van vader of moeder, 485; zie **oom**.

Out (**oudts**, **oudste**, **ouste**), 358, 458, 465; **van outs**, van over, sedert lange jaren, 4, 87.

Outaer (outair), 436, 447.

[**Ovedwaelsche**, verk. lezing voor **overdwaelsche**, z. a. 78.]

Over, voorz., voor, 39.

Over, bijw., **over ende wederover**, over en weder, 323.

Over, voegw., **over te —**, om te, 53.

Overalle, bijw., overal, 15, 490.

(**Overbedenken**) **bedachte — over**, overdenken, 356, 458; Fr. glosa bien toutes ces parolles, XI, 84.

Overbrasschen, 253; het Mnl. Wdb. zegt: « De beteekenis is niet duidelijk. — Volgens ons is de bet. zich **onverwachts of plotseling voegen bij**, **overwaaien**; het woord zou dan te vergelijken zijn met **overvallen** en herinneren aan **heenbrassen**, **neersmakken**, **neervallen**; er is hier spraak van de Engelschen, wier hulp Philips van Artevelde ongeduldig afwacht, de beteekenis van : **onverwachts van over zee toekomen** schijnt ons dus niet twijfelachtig; ten anderen het origineel zegt : « venrons Englois à l'Escluse sus une nuit, quand nous ne nos en donrons garde, car il ont vent pour issir hors d'Engletière à volenté. » Fr. X, 288.

Overbringen (**overbringen**, **overbrachten**, **overgebracht**), 1° nieuws aanbrengen, mededeelen, 17, 175, 466; Fr. furent recordées, IX, 169; 2° infinitief als subst. gebruikt : mededeeling, verslag, 160, 315; Fr. par le relation, X, 210; par rapport de, XI, 43; 3° overbrengen (den tijd), doorbrengen, 411; zie **overbringer**.

Overbringer, aanbrenger, verslaggever, 523 [waar **overbringen** verkeerde lezing is]; Fr. j'en traiterai devers lui volontiers, XI, 288.

Overbruggen (**overbrugden**, **overgebrugget**), 1° eene brug maken over, 47; Fr. avoient pons de nefs et cloies, IX, 195; 2° (onsselven) over eene brug gaan, (eene rivier) oversteken, 274, 283; Fr. comment leurs gens passoient, XI, 13; de passer au pont, XI, 19.

Overdadeliken (**overdadelijke(n)**), bijw. 1° op eene gewelddadige wijze, 28, 83;

Digitized by Google

Fr. outrageusement, IX, 180, 230; zie **stoutelijken**; 2° op eene misdadige wijze, 18; Fr. outrageus, IX, 171.

Overdadich (**overdadige, overdadichsten**), stoutmoedig, vermetel, 7, 39, 43, 65, 315; Fr. des outrageus (homs), IX, 170, 189; li outrageus, 65; les plus outrageus, IX, 215; — **van begrip**, de stoutste, ondernemendste (mannen), 107; zie **begrip**.

Overdaet (**overdait, overdaets, overdaden**), gewelddaad, misdaad, 28, 72, 73, 75, 196, 204, 208, 211, 535; Fr. fait un outrage, IX, 221, 222; Fr. desrois, X, 240, 250.

Overdammen, (met rijshout) een dam maken over een water, 432; Fr. pour ruer en es fossés et passer sus, XI, 147.

Overdencken (**overdeyncken, overdachten, dachte — overe, overdenckende, overgedacht**), overleggen, 29, 124, 125, 181, 276, 457; zie **ymagineren**; Fr. à imaginer, X, 229.

Overdrachte, overeenkomst, besluit, 282, 368; Fr. paroles dites et devisées, XI, 92.

Overdragen (**overdroegen, overgedragen, overdragen**), 1° een bericht overbrengen, 231; Fr. avisèrent, X, 270; 2° bevelen, 65, 103, 265, 318, 326, 381, 498; Fr. ensci que ordonné leur fu, IX, 215; la fu ordonné, X, 52, 237; 3° overeenstemmen, overeenkomen, 158, 159, 243, 367; Fr. estoient d'accord de, X, 209; fu consilliet, X, 280; eurent accord de, X, 209; et regardons, XI, 92; 4° besluiten, 158, 262, 386, 461; Fr. estoient il tout fondé, X, 209, pour avoir certain arest, XI, 3; Fr. ouvrèrent autrement, XI, 207.

Overdwaelsche, gewelddadig, 78; Fr. li fol et outrageus, IX, 225; zie **overdadig** en **overdwaelt**.

Overdwaelshede, (**hovairdye ende —**), verwaandheid, 190; Fr. il s'enorgueilliront tellement —, leur orgeuil, X, 236.

Overdwaelt, verwaand, 291; Fr. li pillart.... ne faisoient compte de draps entiers.... fors que de l'or et de l'argent, XI, 26.

(**Overgaen**) **overginc, overginck** : 1° schrikkelen, 136; 2° **enen —**, aan iem. (iets overkomen), 13; Fr. qui avenist à, IX, 166.

Overgemannet, in getal manschappen overtreffende, 107; Fr. estoient trop plus grant buisson, X, 68.

Overgeven (**overgeeft, overgaf, overgegeven**), 1° overgeven in iemands macht, afstand doen van, 75, 80, 161, 318, 341, 375; Fr. abandonna as, IX, 227; mettre en ce parti, X, 211; vous nous rendès votre office, XI, 46; fu liegement rendue en la main et gouvrenement de monsigneur Loeïs, XI, 99; il se rendoient purement, XI, 64; 2° wedergeven, 231; Fr. rendre ossi en escange, X, 270; 3° toegeven, 56, 158; Fr. assentir, IX, 202; **hem —**, toestaan in iets, 58.

Overgheymagineert, overwogen, 466; zie **ymagineren**.

Overg(h)ifte, 1° inlevering of overhandiging van een geschreven stuk, 539; 2° **— doen**, zich overgeven, zich onderwerpen, 158, 539; Fr. il venront à obéissance de, XI, 302.

(**Overgliden**) **gleden — over**, overvaren (in bootjes), 273; zie **overliden**.

Overgroit, 250, 305.

Overhalen (**overgehaelt**), over het water halen, 272, 274.

Overhang, voorrang, oppergezag : **die — hebben van der stede**, het gezag, het bestuur van de stad bekomen, 525; Fr. serons tout seigneur de la vile, XI, 290; **die overhant behouden**, de meerderheid behalen, de bovenhand krijgen, 298; Fr. furent li signeur maistre, XI, 31.

Overhelpen (**onsselven —**), zichzelven, over 't water brengen, overvaren, 269; Fr. passerons oultre, XI, 81.

Overhere, opperleenheer, (de koning v. Frankrijk), 240, 282, 536, 541, 544, 545; Fr. signeur souverain, X, 271; vgl. **overste heer**.

Overhoirich, ongehoorzaam, weerspannig, 46, 193, 195, 248; Fr. ne désobéi nuls, IX, 195; rebelies à, X, 238.

(**Overcauwen**) **overgekauwet** : onderzoeken, over iets nadenken, overleggen, 141, 243; Fr. examinées, X, 279.

Overcomen (**overcoomt, overquamen, quam-over, quamen-over, overgecomen**), 1° oversteken, 263, 269, 274;

Digitized by Google

2° overvallen, 83; Fr. trouvoient, IX, 229; 3° het met iemand eens worden, overeenkomen, 22, 112; 4° tot eene andere partij overgaan, 361, 503; Fr. s'apointeroient, X, 72; 5° vermeld worden, toekomen (bericht of gerucht), 371; zie **overliden.**

Overcoomste (**overcoimste**), het oversteken eens waters, 268, 273, 284, 395.

Overcrijgen, bewerken dat eene stad zich overgeeft (in der minne, door onderhandelingen), 429; Fr. rendre, XI, 145.

Overladen, te zwaar geladen, 274.

Overleggen (**leechde over, overgeleyt**), beramen, 4, 75, 210; Fr. soutilla, visa et imagina, IX, 161; **alle saken overgeleyt ende bedacht**, alles wel overlegd, 92; Fr. tout consideret, X, 55.

(**Overlesen**) **overgelesen**, doorlezen, 243.

(**Overleven**) **overgeleeft**, 362.

(**Overleveren**) **overgelevert**, 420.

Overliden (**overlijden, leedt over, overleden**), 1° over een water gaan, oversteken, 260, 261, 272, 274, 277, 290; Fr. passerons la rivière, XI, 2; 2° over eene brug rijden, voeren, 257; Fr. passoient, X, 291; 3° laten voorbijgaan: **dien dach —**, dien dach gansch beleven, 321; Fr. point dou jour n'isteroient, XI, 48; zie **overgliden.**

(**Overliggen**) **overlagen**, aan den anderen kant van de rivier liggen, 254.

Overloop, overval, aanval, 106; zie **drosse.**

Overlopen (**overgelopen**), 1° overvallen, 150, 181; Fr. vient sus nous, X, 229; Fr. eussent efforcier, X, 202; 2° aanvallen: **enen met woirden —**, iemand grootelijks berispen, 456; Fr. en fu durement blasmé, XI, 182; **met quaden woirden —**, met grammoedigheid berispen, 313; Fr. les avoit moult blastengiet, XI, 42.

Overluyt (**overluydt**), bijw., met zeer luide stem, 25, 26, 37, 38, 107; Fr. dist tout hault, IX, 178, 187.

Overmachtig, buitengewoon groot, 514; Fr. un voiage poissant, XI, 282.

Overmatelijk(**en**), adj., 1° overvloedig, 464; 2° buitengewoon in waarde en hoeveelheid; Fr. si grandes et si grosses que mervelles est à considérer, XI, 191.

Overmatelijken, bijw., zeer erg (gekwetst), 137; Fr. durement, X, 144.

(**Overmerken**) **overmerct**, overwegen, 324; Fr. or, regardés, XI, 51.

Overmitds, vz., om, ter oorzake van, voor, 471.

Overmits dat, voegw., dewijl, daar, 392; Fr. car, XI, 112.

Overmoedelijken, op eene buitengewone, stoutmoedige wijze, 81; Fr. outrageusement, IX, 228.

Overmoedich (**overmoedighe**), hoogmoedig, verwaand, 56, 193; Fr. orgilleus, IX, 202; zie **presomptuose.**

Overmoedicheyt, verwatenheid, 105; Fr. par grandeur, X, 66.

Overmoedichlijken, met verwaandheid, 391.

Overscepen (**oversceepte(n)**, **overgesceept**), met een schip overvaren, 275, 278, 280, 292.

Overscriven (**overscreef, overscreven**), schrijven, schriftelijk mededeelen, 208, 232, 239, 306, 405; Fr. escripsi, X, 250; leur vint ces nouvelles, XI, 37.

(**Oversenden**), **overzandt, overgesent**, 1° zenden, 244; 2° over zee zenden, 347, 395.

Oversetten, van de hand wijzen, verwerpen, weigeren, 339; Fr. refuser, XI, 62; zie **wechwijsen.**

Oversien (**ic overzye, overzagen, sagen over, overgesien**), 1° in oogenschouw nemen, bespieden, 113, 175, 269; zie **overslaen**; 2° bezien, overzien, 98, 166, 530; Fr. regardèrent, XI, 8; pour avoir leur convenant, X, 224; veïrent, XI, 293; **alle saken overgesien**, alles onderzocht zijnde, overlegd, 69.

Overslaen (**oversloegen, overgeslagen**), 1° overzien, onderzoeken, in oogenschouw nemen, bespieden, 92, 113, 171, 174, 264, 323; Fr. veoir, IX, 73, aler aviser, X, 221, 224; descouvrir les ennemis, XI, 5; 2° tot iets overgaan, met eene raadgeving instemmen, toestaan, 39; Fr. cils consaulx fust tenus, IX, 188; 3° iets laten loopen: **een belegge — overslaen**, van een beleg afzien, 349.

Digitized by Google

(Overslubberen) slubberden over, door eene met modder gevulde stadsgracht trekken, over dusdanige stadsgracht slobberen, 494; Fr. passèrent le bourbe, XI, 234.

Overste, hoogste, opperste, aanzienlijkste : — deken (van een gilde), 5, 8; Fr. doiiens, IX, 161, 164; tous souverains deiaulx, IX, 163, 164; — een kapitein, een opperhoofd: **die —** : de aanzienlijkste personen, die het gezag hebben, als burgemeester en wethouders, 71, 79, 80, 87, 90, 92, 130, 158, 189, 271; Fr. li plus grans mestre et cappitains, IX, 220; maistres de Liège, X, 205; li plus grant et li plus haut de son conseil, X, 252; maistres, X, 205; chil de Bruges, IX, 51; **overste cappiteine,** opperheer, 102, 127, 131, 132, 150, 151, 186, 195, 202, 203, 271, 278, 295, 354, 367, 371, 408, 410, 457, 511, 515, 528, 534, 551; Fr. leurs souverains cappitains, X, 85; souverain cappitaine, X, 64; des plus grant capitaines des routiers, X, 233; **alre overste,** opperheer, 195; Fr. especial Phelippes, X, 240; zie **capitein, gouverneur, ruwaert, regiere;** — **overste here,** opperheer, 236, 238, 240, 247, 324, 326, 327, 333; Fr. souverain signeur (de koning van Frankrijk), X, 274; zie **hoofdhere, here;** — **overste van den rade, in hoiren raedt,** opperaadsheer, voorzitter van den raad, 39, 212; Fr. li plus haut de son conseil, X, 252; **overste behoeder van Vlaenderen,** de ruwaart van Vlaanderen, 354; Fr. regars de Flandres, XI, 73; zie **ruwairt en toesienre;** — **overste ende regiere, overste regiere ende cappiteine,** opperheer en opperbevelhebber, 457, 526; Fr. le souverain cappitaine, XI, 291; gouvreneur, XI, 182.

(Overtellen) overtelde, optellen : **den hoip —,** tellen hoeveel manschappen er zijn, 92; Fr. comptés leurs gens, X, 56.

Overtollichede, buitensporigheid, 48, 174; Fr. leur outrage, IX, 196.

Overtreden, (eene overeenkomst) vertreden, schenden, 252, 266.

Overtrecken (over zee), 374.

Overvallen (overgevallen), 1° onverwachts aanvallen en overrompelen, 1, 21, 26, 45, 135, 150, 194; Fr. à courre, IX, 178; furent assiliiet, IX, 158; seront rués jus, IX, 173; fu conquise, X, 142; eussen esté dssconfit, X, 202; 2° als subst. gebruikt : overval, aanslag, 520; Fr. pour le doutance de lui, XI, 286.

Overvaren (voer ic over, voeren over, overgevaren), overvaren (over rivier, over zee), 273, 274, 277, 348.

Overvlieger(s), belhamel, 65.

Overvele, so —, in zoo buitengewoon groot getal, 282.

Overvloedig, buitengewoon prachtig en weelderig, 479; Fr. de grant aboondance, XI, 223.

Overvloedichede, overvloed (van levensbehoeften), 314; Fr. avoient vins et viandes assés, XI, 43.

Overvroom, bijzonder dapper, onversaagd (ridder), 514; Fr. chevaliers plains de hautes emprises, XI, 282; zie **vroom.**

Overwaenthede, overmoed, 221; Fr. presomption, X, 259.

(Overwegen) overgewegen, 349, 405; bijw. uitdr. **alle zaken wael —,** alles goed overwogen zijnde, 349; Fr. tout considéré, IX, 69.

Overwesen (overwaren), oversteken (over 't water), 273, 291; Fr. pour passer, XI, 11; furent oultre, XI, 25.

Ow, tusschenwerpsel, hola! 184; vgl. 3e Boek, fol. 35 : **wat, ouw, is die blasere?** Kv. femmes, haro! qu'est cela? qui a sonné ce cornet?

P

Paedge (poedse), edelknaap, schildknaap, 315, 324, 329; Fr. page, XI, 50.

Paelscheyding(en), grensscheiding, 443.

Paesdach, Paesschen, die Paeschen (des Paeschens, te Paeschen), 345, 365; Fr. le Pasque, XI, 93; **upten, up belokeu Paesdach of Paeschen,** 157, 158, 464; Fr. à la Close Pâques, X, 208; **octave van Paeschen,** 465; Fr. octaves de Pasques, XI, 191.

Digitized by Google

Paewelgoen, zie **paweljoen**, 507.

Paews (paeuws, pauwsen), paus, 86, 193, 226, 353, 355, 359-365, 369, 377, 378, 380, 382, 411; Fr. pappe(s), IX, 232, XI, 163; **de gerechtige paews (Urbaen), rechtvairdich paeuws**, de ware, wettige paus, 378, 380.

Pair, paar (gulden sporen), 338.

Pairt (pairdt, pairden, perden), paard, 26, 191, 205, 410, 435.

Pairten, deel hebben in; (buit) verdeelen, 80, 138, 193, 304, 428; Fr. departirent entre iaulx ou butin, IX, 227; departirent ensamble, X, 145.

Pays(e), verzoening, vrede, 26, 28, 30, 31, 35, 35-37, 57, 58-64, 112, 157, 158, 239, 509, 516, 533, 538; Fr. li pais, X, 209; **sinen pays crygen met enen**, in vrede komen, overeenkomen; Fr. venant à pais, IX, 182, 186.

Pack(en), pak, 435; Fr. huges, XI, 60; zie **male, sack, coffer, kist.**

(Packen) pacten, paicten, gepact, inpakken, 336, 435, 436, 489, 490; Fr. mettre en sas, en huges, en coffres et en tonniaux, XI, 60; toursoient, XI, 231.

Palatijn, paladijn, 535; Fr. palatin, XI, 298.

Pale(n), 1° paal, staak, 272, 421; Fr. palis, XI, 135; des estaques, XI, 11; **blinde —**, staak dat boven 't water niet rijkt, 269; Fr. estaques, XI, 9; zie **doirstaken**; 2° grenspaal, en de grens zelf, 139, 153, 156, 374, 386, 387, 537; Fr. frontière, XI, 97; **kante van de palen**, op de grenzen, 153; Fr. sur le frontière, X, 205.

Pallais (pallays), palais, bepaaldelijk het bisschoppelijk paleis, 228, 468, 498; Fr. au pallais, X, 267.

Pandt (pant), 3e pers. imperfekt van het ww.: **penden, peinden of pinden**, wederkeerig gebruikt als hier in den zin van **hem pinen**, 1° moeite doen, zich inspannen, zich verhaasten iets te doen, 26; **hem up sijn pairdt —**, haastig te paard stijgen, 26; Fr. montèrent sur leurs chevaulx, IX, 177; 2° zich begeven naar, optrekken, 103; Fr. se mist as camps, X, 64 (ook nog ontmoet fol. 84: **die canonick, die pant hem altijt te wesen dairt alre vreselixste was te staen)**; zie **pijnen**, 2°.

Pannele, zadelkussen, 192; Fr. painel, X, 237.

Panser (pansseren, pansier, panssier(en)), pantser (wapenrusting), 282, 287, 315, 328, 374; Fr. leurs cotes, XI, 22; haubregons, XI, 19; côtes, XI, 22; maillès, XI, 44; cotes de maille, XI, 54; zie **maelge.**

(Panseren) gepanssert, met een pantser toerusten, 552.

Pant, 103; zie **pandt**, 2°.

(Pareren) gepareert, zich met kleederen opsmukken, (kleedingstukken) aandoen, 27, 420.

Parysien(en), inwoner van Parijs, 352.

Parlement (perlement), 1° gepraat: **veel — maken**, lange woordenwisseling houden, lang praten, redetwisten, 216; Fr. tout demener, X, 255; 2° onderhoud, bijeenkomst, 7, 8; **— doen**, eene bijeenkomst houden, 7; 3° raadsvergadering, vergadering bekleed met staatsgezag, 216, 294, 398, 441, 442, 459.

(Parlementeren) geparlementeert, beraadslagen, 444.

Parole(n), woord: **tsijn schone — ende goidsnamen**, dat zijn al wel woorden en vrome wenschen, maar doen is beter, 216.

Partaidge, verdeeling (van goederen), 505; Fr. par partage de frères, XI, 242.

Partie(n) (partye(n), pertien, pertyen), partij, aanhang, staatkundige of rechtelijke tegenpartij, 3, 42, 58, 77, 316, 357, 440, 541, 543; Fr. entre ces parties, IX, 203; le partie dou conte, IX, 191.

Pas (passe), 1° iemands behoorlijke, bepaalde plaats, 392, 538; 2° bepaalde tijd: **op dat pas**, op dit oogenblik, 12; **te passe komen**, op den bepaalden tijd komen, recht te pas komen, 117, 230; Fr. vinrent bien à point, X, 76; ne cheï si bien, X, 268; **tis nu (recht) pas om**, 't juist het goede, gepaste oogenblik om, 300, 493; Fr. heure dou faire et tamps assés, XI, 32; il fait bon —, XI, 233; **niet over passe**, niet over tijd, dadelijk, 493; Fr. alés tout le pas, XI, 233; 3° goede, gepaste toestand:

Digitized by Google

te passe, in orde, geschikt, op passende wijze, behoorlijk, zeer wel, 105, 266, 277, 323, 381, 437; Fr. mettre en pas, XI, 61; comme il appartenoit, XI, 15; à point, XI, 49: mettre en bon point, XI, 151; **te passe setten up die hant** (valk), gereed en vaardig zetten op de hand om in de lucht te zenden, 219; Fr. le mettait à son devoir, X, 258; **up dit pas**, in zulke omstandigheid, op deze manier, 455; **ten voirdel te passe om**, onder de beste en voordeeligste voorwaarden om, 325; Fr. enssi, XI, 181; 4° aangename stemming: naar iemands zin, naar zijn gemak, 314, 482, 483; Fr. tout à leur aise, XI, 43; à mon aisse dolés moi, XI, 226; espoir le golousera il, XI, 225; **niet wail te passe sijn**, ongesteld zijn, 29; Fr. qu'il estoit déhaitiés, IX, 189; 5° overtocht, 264; Fr. pour passer, XI, 5.

Passaige (**passaidge n**), doorgang, toegangsweg op 't land of doortocht over water of zee, 66, 90, 98, 99, 227, 229, 249, 251, 252, 254, 255, 256, 258-260, 262, 263, 268-270, 274, 276, 278, 283 285, 291, 297, 365, 395; Fr. passages de mer, IX, 216; passage, X, 54; (li) pas, X, 60, 61, 287; à ce pont, X, 289; sans gué, X, 290; zie **gat** en **sceping**.

(**Passen**) **paste**, werkw.: **hem passen**, zich schikken, bereid zijn, van zins zijn, 459.

Patrimonium, vaderlijk erfdeel, 147, 443 [waar de verkeerde lezing **primmonium** staat]; Fr. patrimoine, X, 151; vgl. 3° Boek fol. 205: **also hij dat slot voir sijn rechte patrimonie ende erfgoet hilt**; Fr. Kerv., XIII, 45, car il tenoit Mont Ventadour comme son bon heritage.

Pavays(**en**), (wapenrusting), groot wapenschild, welke gedragen werd of in den grond vastgezet met eene lange stang, 265, 275, 281, 289; Fr. pavais, XI, 5; estoient pavesciet, XI, 14.

Paweljoen(**en**) (**pawelgoen, paewelgoenen, pauwelgoen**), legertent en bepaaldelijk veldheerstent, 46, 312, 334, 484, 507; Fr. tentes, IX, 195; pavillon, XI, 58, 243.

Peinden, zie **pandt**.

Peysen (**ic peynse**), denken, 33 [waar **pijnsen**, verkeerde lezing is], 164.

Pelgrymaedse, pelgrimstocht, bedevaart, 484; Fr. aloient en pelerinage, XI, 227; zie **bedevairt**.

Pelterije(**n**), pelswerk, 204; Fr. pelleteries, X, 247.

Penden, zie **pandt**.

Pene, straf, 40.

Pennaedse, sierlijke vederbos op den stormhoed, 327.

Pennairt (**vlaems** —), (wapen) soort van piek met beslagring, 303, 316, 331, 374; Fr. baston à virolle, XI, 35; planchon à picot de fier et à virolle, XI, 44; plançons, XI, 56; zie **pieck** en **vlaems**.

Penning (**penninck, pennigen**), 1° klein koperen muntstuk, 428; zie **penninckwairt**; 2° muntstuk van goud, 230: **gulden penningen**, 110; Fr. florins, X, 70, X, 268; 3° geldstuk of zekere waarde: **X**e **penning**, tien ten honderd, het tiende gedeelte der veldvruchten, vee of eigendom, dat ten profijte van den leenheer geheven werd, 361; Fr. prendre et lever plain dixme, XI, 87; zie **een geheel decima**, 360, 362; 4° geld in 't algemeen, 5, 150, 151, 199, 249, 357, 361; Fr. pour leur argent, X, 203; certain pris d'argent et fuer, X, 202; pourfit, IX, 161; la mise, X, 243; 5° **camere van den penning**, de munt, huis of plaats waar men munt slaat en bewaart, muntkamer, 199; Fr. chambre aux deniers, X, 243.

Pennincwairt, waarde van een penning: **nye een** —, niet het minste, niets hoegenaamd, 428; Fr. riens, XI, 141.

Pensioen, jaarwedde, 375: **tot sine jaerlix pensioen staen**, aan iemand dienst en getrouwheid verplicht zijn mits eene jaarlijksche vergoeding; Fr. nous sommes de foi et de pencion au roi d'Engletière, XI, 99.

Percele(**n**), welkdanig voorwerp, 447.

Perde(**n**), 205; zie **pairt**.

Perijecle, gevaar, 137; Fr. en che parti, X, 144.

Perket, plaats: **in dit — bringen**, iemand in dusdanige plaats brengen of aan dergelijken toestand blootstellen dat hij niet kan ontsnappen aan een groot gevaar, in

Digitized by Google

't verlies brengen, 143; Fr. nous voellent bouter, X, 148.

Perlement, 7, 8; zie **parlement**.

Perse (**persse**), 1° strijdgewoel, gedrang, 329; waar ook de beteekenis : in het nauw, in groot gevaar, aannemelijk is; Fr. avoit un petit branlet, XI, 55; 2° druk, kwelling, angst, 443; Fr. à grant meschief, XI, 156.

Persevereren (**perseveren, perseveerde**), in iets volharden, 86, 244, 466, 551; Fr. perservera, X, 51; **perseveren** (sic in het hs.), 551, is geene verkeerde spelling van **persevereren**: vgl. Mnl. Wdb. bij **recoevereren.**

Persone, 25 : **over myn —,** volgens mijne persoonlijke zienswijze, wat wij, volgens mij, best zouden doen, 262; Fr. de mon avis, XI, 2; bij **uwen persone,** in uwe tegenwoordigheid, 213; Fr. le roi present, X, 253.

Pertie(n) (**pertijen**), 3, 42, 77; zie **partie.**

Pese, boogsnoer : hier fig. : **die — slaet nu an den arme,** het komt er nu op aan door te drijven, 163.

Piek (**piecke, pyeck**), zie **pycke.**

Pycke (**pijcke, pieke, piecke, pyecke**), piek (wapen), soort van lans : **lange —, zwarte —,** 109, 110, 118, 120, 136, 137, 202, 316, 331, 333, 374, 327, 477; Fr. pickes, X, 78; longue(s) picque(s), X, 69, 144; tous piquesnaires, X, 143; pavois, X, 245; se pike et lance, XI, 220; zie **pavays, stave, stock.**

Pyckenair (**pieckenaere, pieckenair**), piekdrager, soldaat met de piek gewapend, 476, 477, 478; Fr. tous piquesnaires, X, 143; pikenaires, XI, 219.

(**Sinte) Pieter ende Pouwels,** 391; Fr. saint Pière et saint Pol, XI, 111; zie **octave.**

Pijl(en), 205, 430; Fr. viretons, XI, 145.

Pilgaedse (**pillaige, pillaidge n**),plundering en ook het geplunderd goed, roof, buit, 101, 103, 296, 304, 390 [waar **pildgaedsen** drukfout is], 416, 436; Fr. butinage, X, 63; pillage, 64; zie **roif, pilgerye** en **roverye.**

Pilgairt, plunderaar, 437; Fr. pillars, XI, 151; zie **boeve** en **rover.**

Pilgerye, 1° buit, 208; Fr. grant proie, X, 250; 2° de mannen die op stelen en rooven uit zijn, plunderaars, 382; Fr. la bourbe, XI, 104; zie **pilgaedse, roverye** en **roof.**

Pijnen (**pynne, pijnde, pijnden, pijnt u**), wederkeerig : 1° **hem pijnen,** zich beijveren, zich moeite geven, trachten te, 37, 39, 134, 177, 292, 493; Fr. se mettoient volontiers, X, 141; 2° zich begeven naar, optrekken naar, 113; Fr. prissent les camps, X, 73. Vgl. **pandt.**

Pijnre(s), werkman in 't algemeen en hier bepaaldelijk aardewerker of timmerman, 11, 71; Fr. ouvriers, IX, 220; fosseurs, IX, 165; carpentiers, IX, 220.

[**Pijnsen,** 33, verk. lez. voor **peysen,** z. a.]

Pijper(en), muzikant in 't algemeen, 468; Fr. trompes et menestrés, IX, 194; zie **tromper.**

Pinden, zie **pandt.**

Pingoene, wimpel of vaan, 315, 419, 478; Fr. pennons, XI, 134.

Pinxteren, 481; Fr. le Pentecouste, XI, 224. (Folio 35 : **die hoichtijt van Pinxsteren**).

Plaetse (**plaets, plaitsen**), 1° eene openbare plaats, hier bepaaldelijk, de volksplaats bij uitnemendheid de Vrijdagmarkt te Gent, 25, 64; Fr. le place, IX, 177, 215; blz. 65 dre Vrydaichsmerct; Fr. marchiet des devenres, IX, 215; 2° woonplaats, stad, 46, 58, 161, 288, 302, 372, 454, 495, 535; Fr. en son lieu, IX, 204, X, 211; villes, XI, 34; 3° versterkte stad, 495; versterkte plaats : **starcke —,** 538; Fr. forterèces, XI, 300; zie **sterckhede**; 4° bepaaldelijk : *a*) woonst, huis, kasteel, 78, 362; **starcke plaetse,** versterkt kasteel, 389; Fr. li castiaux est durement fort, XI, 109; belle maison, IX, 225; en leur prelacions et signouries, XI, 88; *b*) bidplaats, kerk of kapel : **geestelijke —,** 360; Fr. églises, XI, 87; *c*) ergens eene plaats : **heymelijke —,** plaats of huis waar men zich kan verbergen, 181; 5° hier en daar : **totter anderder plaetsen, — tot der derden —,** op de eene plaats, — op eene andere plaats, — op eene derde plaats, 50, 51; Fr. d'autre part, — et à une autre porte, IX, 198.

Digitized by Google

Planck(en), 257, 271, 272, 276, 283; zie **post** en **style**.

Plasse, plas water, 107, 110; Fr. plassiet d'aige, X, 68; plasquier tout plain d'aige, X, 71.

Plasschen, in en door een water gaan, 349.

Plat, 1° adj. vlak : — **velt**, 419; 2° bijw. ronduit, zonder omwegen, 462; zie **plats**.

Plats, geheel en al, 212; zie **plat**, bijw.

Plegen (**plecht, plach, pleechde, plagen, geplogen**), 1° plegen te (doen), 1, 47, 171, 183; 2° gebruiken, gewoonlijk doen : **des raets plegen**, iemands raad volgen, aangeraden worden, 126, 131, 179, 181; Fr. fu conseilliés, X, 227; **die wapenen** —, de wapenen hanteeren, 256; Fr. le plus estoient usé d'armes, X, 291; **des oirlochs plegen**, gewoon zijn oorlog te voeren, 412.

Pleyte, soort van vrachtschip met platten bodem, 519.

Poelse : afkomstig van Poelge, Zuid-Italie, beroemd voor de prachtige paarden en muilezels, 254 [waar **genepoelse coursieren** verkeerde lezing is voor **gene Poelse coursieren**, zie **coursier**]. In het « 3e boeck » hebben wij nog gevonden : fol. 97, sij hadden na V of VI costeliker genetten van Poelgen na hem gaende; Fr. édition Kervyn de Lettenhove, T. XI, 355, ils eurent depuis coursiers et genêts et chevauls de séjour V ou VI; — id. fol. 141 v° up hoere coursiere van Poelgen, want sij wisten beyde wael, dat sij veel besienres hebben souden; Fr. id. id. T. XII, 119, et estoit chascun monté sur fleur de coursiers..... car bien savoient qu'ils estoient regardés; — id. fol. 157 v°, geseten up enen hogen, sconen heynxt van Poelgen, die die coninc van Poirtingale hem gescenct hadde; Fr. id. id. T. XII, 188 : monté sur ung grant palefroy, que le roy de Poirtingal luy avoit donné; — id. fol. 45 v° 2e kolom, geseten up genetten van Poelgen ut rasse ende van voirdel sijnde; Fr. id. id. T. XII, 161 : tous estoient bien montés; — id. fol. 215 : die coninginne van Naples, weduwe des hertogen van Angouwen, die hem in sinen levene coninc van Naples ende van Jherusalem, hertoge van Poelgen ende van Calabres, ende grave van Provens te scriven plach; id. id. T. XIII, 87, là trouva-t-il la royne de Naples, qui femme avoit esté ou duc d'Angou, qui s'estoit en ce temps escript et nommé roy de Naples et de Jhérusalem, duc de Puille et de Calabre et coute de Prouvence.

(**Pogen**) **gepoocht**, betrachten : **op enen** —, verzoeken van iem. iets te verkrijgen, 13; Fr. dont il desiroit avoir, IX, 167.

Poirte (**poirt, poirten**), stadspoort, 32, 38, 71-73, 81, 454; Fr. le porte de Bruges, IX, 180; barrières de la ville, IX, 228; le porte couliche, XI, 180; qui gardoient le pas, IX, 188.

Poirter(en), inwoner eener stad, poorter, burger, 16, 17, 20, 22, 30, 31, 35, 73, 75, 77, 305, 345, 351, 502; Fr. bourgois de Gaind, IX, 169.

Poirtwachter(en), stadspoortbewaker, 38, 39, 454; Fr. gardes, XI, 180.

Poytiviyen(s), inwoner van Poitou, 277; Fr. Poitevins, XI, 14.

Poleye(n), katrol : **rijdende** —, katrol die zich verplaatst naarmate de koord bijgetrokken of gevierd wordt, 272.

Pollecie, zekere verordening, 121; vgl. nog 1° uit het onuitgegeven gedeelte : fol. 4 v° : **ic hebbe in al uwe proteriteite** (**sic**) **ende goede polessien gehouden als een guet heer sinen lieven ondersaten sculdich is te doene**, en 2° in het 3e Boek : fol. 63 : **mair wair die wijshede regneert, dair werden alle guede pollecien ende profytelike dingen verworven**; fol. 170 : **sodat sij in gueder pollesien ende vreden leven mogen**; Fr. Kerv. XII, 145 : de leur donner voye et ordonnance que il puist vivre en paix.

Pont, pond (gewicht) : **een** — **wegens**, 450; Fr. une livre pesant, XI, 164.

(**Pont**) **lb**, benaming van de muntwaarde of het muntstuk, 4; Fr. livres, IX, 160.

Ponte (**ponten, punte, punten**), 1° onderdeel : **van** — **te** —, breedvoerig, in alle bijzonderheden, 66, 527; Fr. de point en point, IX, 216, XI, 284; 2° zaak, aangelegenheid, bepaling, 57, 66, 141, 267; Fr. coses, IX, 203; poins, IX, 216; article, X, 147; — **upt punt dair**,

Digitized by Google

nopens, wat betreft, 537; Fr. sur ce que, XI, 299; 3° juiste, geschikte tijd, rechte oogenblik : **voir dit —**, voor deze omstandigheid, 54; Fr. de ce point, IX, 200; **in punte van —**, op 't goede oogenblik, hier : oud genoeg om -, 482; **te punte comen,** passen, te pas komen, nuttig of voordeelig zijn, 5, 200, 323; zie **stade**; Fr. vinrent à point, XI, 49; 4° goede gemoedstoestand : **in gueden — sijn,** goed gezind zijn, 56; Fr. nous sommes en bons points, IX, 202.

Poperinge lakenen, laken te Poperinghe vervaardigd, 304; Fr. dr[a]p de Poperinghe, XI, 35.

Porren (porret), 1° vertrekken van en naar, 156, 437; Fr. departiroit, X, 208; 2° — **hiertoe,** tot iets aandrijven, 130; Fr. vous i attrait, X, 86.

Post(en), stevige plank (- hier voor eene brug —), 281, 283; Fr. de ais et de bos, XI, 19; zie **plancke, stijle.**

Pothuyf(den) (pothuyven), soort van ronde helm zonder pin bovenaan, 316, 330, 370; Fr. cuvettes, XI, 49.

Pouwels (Sinte Pieter ende —), 391; saint Pière et St Pol, XI, 111; zie **Sinte Pieter.**

(Practiseren) practisierde, gepractisiert, te werk gaan, 522.

Precencie, zie **presentie,** 541.

Predicaedse, prediking, 173; zie **prekaidse** en **serymonye.**

Predicairoirder, het order der predikheeren of Dominikanen, 298; Fr. Frères Preeceurs, XI, 31.

Predicare(n), prediker en bepaaldelijk Dominikaan of predikheer, 171, 172; Fr. les clers frères Menours, X, 221; chil Frères Preceur, X, 222.

Prediken (predicken, predijken, predicte(n), gepredict), 1° prediken, 65, 171, 172, 257, 360; Fr. prechiet, IX, 215; 2° ook : tot het volk spreken, van iets spreken, 259, 284, 554; 3° bekend maken, 319, 362.

Prefiguracie, van te voren gebeurde verbeelding, 326, 327; Fr. envoiie de chiel par grant mistere, XI, 53.

Prejudicie, nadeel, 203, 236.

Prekaidse, aanspraak tot het volk, 65; Fr. prècheroit, IX, 215; zie **predicaedse.**

Prelate(n), prelaat, kerkvoogd, 213, 215, 360, 363; Fr. prelas, X, 253, XI, 81; **notabele geestelijke — van wairden,** geestelijke overheid van hoogeren rang, 361; Fr. un chief d'Eglise, XI, 87; — **uuter cronen,** geestelijke overheid aan den dienst van den koning, 234.

Presentie (precencie), tegenwoordigheid, 250, 541; **in — van partijen,** de tegenstrijdige partijen tegenover elkander staande, 541; Fr. parties presentes, XI, 303.

Present(en), geschenk, 10, 64; Fr. present, IX, 164, 214.

Presentacie, 1° aanbod, 152, 229; Fr. offres, X, 204; 2° voorstel, 160, 161; Fr. ceste offre, X, 211, le pourpos, X, 211.

Presenteren (presenteert, presenteerde(n), gepresenteert), 1° aanbieden (als geschenk), 62, 219, 223, 224, 410; 2° voorstellen, 73, 126, 153; 3° vertegenwoordigen, 25; Fr. representoit, IX, 177.

Presomptuos(e), verwaand, 193; zie **overmoedich.**

Prezomptuositeyt(en), verwaandheid, 243; Fr. presomption, X, 280.

Previlegie(n) (prevylegie(n)), keur, een toegekend bijzonder recht, voorrecht, meest verbonden met **vrijheden ende —,** of met **hantvesten ende —,** 18, 19, 21, 23, 122, 258, 522, 535-537, 541, 543, 544; Fr. conte le francise de Gaind et les [privilèges anchiens], IX, 171, XI, 298; nos jurisdicions et nos francisses, X, 80; francisses, IX, 171.

Priemetijd(en), gedeelte van den dag : tijd van zes uren in den morgen, 192; Fr. jusque à prime, X, 233.

Priester(en), 165, 298, 365; Fr. prestres, XI, 90; les prélas d'église, X, 216; **geoirde —,** geordend geestelijke, 172; Fr. frères religieux, X, 221; zie **prelaet, predicairoirder** en **gheestelijke luden.**

Prijs, lof : — **ende eere,** eer en roem, 478; Fr. leur doit estre tourné à loenge, XI, 220.

Prijsen (prees, gepresen), 16, 193, 196; Fr. ont esté si prisies, IX, 169; prisier, IX, 241.

Digitized by Google

[**Primmonium**, 443, verkeerde lezing van **patrimonium**]; vgl. **patrimonium**, blz. 147.

Prince, voorname persoon in de staatkunde, vorst, opperhoofd, hier meer bepaaldelijk de graaf, 19, 25, 26, 75, 77, 78, 87, 88, 95, 123, 125, 145, 154, 165-167, 173, 180, 181, 183, 194, 195, 197-199, 227, 236, 341, 371, 398, 403, 460, 552; de graaf is ook genaamd de **hoge prince**, 238; Fr. leur conte, IX, 225; princes, IX, 172; leurs sires, X, 52; prinche, X, 272.

Principael (**principale, principaelsche**), voornaamste, 3, 34, 404; **tprincipael**, het voornaamste, 124; Fr. le principal fait, X, 81; zie **gerufte**; **drie — steden**, de aanzienlijkste, voornaamste steden van Vlaanderen, Gent, Brugge en Ieperen, 236; Fr. as trois villes et princhipiaux de Flandres, X, 274.

Principalijken, voornamelijk, 3, 193, 305; Fr. principaument, IX, 158; princhipaux, XI, 36.

(**Priveren**) **gepriveert**, berooven, 543.

Procederen (**procedeerden, geprocedeert**), handelen, 348, 442, 480, 497.

Processie(n), 115, 156, 187, 199; Fr. pourcession, X, 208; zie ook **serymonye**.

Processiedach (**van thele jair**), de dag van de voornaamste processie te Brugge, Heilig Bloeddag, 171; Fr. le jour Ste Elaine, le tierch jour dou mois de mai, le feste et le pourcession de Bruges, X, 220.

Prochie(n), de gezamenlijke geestelijken der parochiale kerken, 62; Fr. les eglisses, IX, 191.

Prochiekerke (**prochyekerke, prochykerke**), 167, 372, 399.

Proeve, proefstuk : **van proeve**, dat als proefstuk kan dienen, van waarde, van eerste hoedanigheid : **fijn van proeve**, 301; Fr. ossi bonnes et ossi rices, XI, 33; **yser van —**, 286; Fr. glaves à long fers de Bourdiaux, XI, 21.

Proeven (**proeft**), 1° bewijzen, 371; 2° nazien, denken, overdenken, 296, 486; Fr. or regardés dont, XI, 228.

Profijtelijk (**profijtelijker, profijtelijxste**), 1° goed, voordeelig, 121, 263, 505; Fr. vault trop mieux, XI, 4; pourfitables hiretages, XI, 242; 2° geschikt, 128; plus propisce, X, 84.

Proye, 314, 401.

Procuracie, lastbrief: **volle macht ende —**, 513; Fr. par procuracion, XI, 247.

Promocie, voorstelling met bewijsvoering van bekwaamheid, 129.

Promoveren, vooruitbrengen, 124, 125.

Proofst, 143, 159, 165; zie **provoost**.

Proper, keurig, netjes van uiterlijk en gemanierdheid, deftig; **bequaem ende manyerlijken**, 486; Fr. propre et pourvue de sens et de doctrine, XI, 228.

(**Proponeren**) **geproponeert**, voorstellen, 326.

Propos (**propose**), bedoeling, inzicht, voornemen, 82, 261, 315, 491; Fr. pourpos, IX, 228; **up dit —**, met dit voorstel, 261, — met dit inzicht, 315; Fr. en celle instance, XI, 43; zie **opset**.

Provancie(n), levensmiddelen, 40, 41, 140, 153, 155, 156, 202, 249, 262, 314, 335, 365, 372, 428, 454, 464, 470, 472, 503, 548; Fr. pourvenances, IX, 190; zie **provande** en **vytalie**.

Provande(n) (**provant**), levensmiddelen, voorraad, 37, 40, 41, 52, 53, 68, 97, 139, 140, 148, 150, 155, 156, 169, 174, 189, 190, 199, 204-206, 222, 240, 250, 297, 314, 333, 393, 407, 428, 470, 512; Fr. pourveances, IX, 190, 218; vivres et pourveances, X, 146; zie **provancie** en **vytalie**.

Provanden (**geprovandet**), 1° (ook wederkeerig) (zich) van levensmiddelen voorzien, 69, 83, 140, 170, 174, 189, 297, 458, 470; Fr. se pourveïrent, IX, 218; 2° zich van wapenvolk of wapentuigen voorzien : **dede sijn slot provanden van alle des tbehoefde ende oic van volke**, 83, 502, 505; Fr. fist garnir et pourveïr son castiel, IX, 229.

Provant, zie **provande**, 407, 428, 512.

Provoost (**provoist, proofst**), ambtman of baljuw, 56, 60, 77, 143, 159, 165, 243, 244, 246; — **ende gezworen van der stede**, 243, 244; Fr. le prouvos, IX,

Digitized by Google

202; prouvost, IX, 211; li prevos et li juret et li consaulx de Tournai, X, 280, 281; les pourvos et jurés, IX, 224, 225.

Puer(en), zuiver : — **wille**, zijn eigene, loutere wil, 160; Fr. sa pure volenté, X, 210.

Puyerlijken, bijw., — **ende geheel**, of **ende absolutelijker** : geheel en al, 341, 536; Fr. purement et liegement, XI, 64; purement et absolutement, XI, 299.

Punt (punte), 517, 537; zie **ponte**.

Punten, schikken : — **op iets**, rekenschap houden van, 127; Fr. tenir conte de, X, 83.

Puntelijken, naar behooren, 242.

Purper (kleed), 199; Fr. sanguines, X, 243.

Q

Quaemdy, imperf. van **comen**, z. a., 525.

Quaet (quade, quate, quader, alrequaetste), 1° slecht, kwaad, misdadig : **tquaetste doen**, het grootste kwaad aandoen, 452; Fr. lui porteroit contraire et damage tousjours, XI, 179; **quaet weder**, slecht weder, 410; **quade wercken of daden**, euveldaden, 67; Fr. malefixes fais, IX, 217; vervloekt; **quade oirloge**, 1; Fr. maleoites guerres, IX, 158: **dat quader is**, wat slechter is, 270; **te beter of te quader**, beter of slechter, 270; **alrequaetste**, het ergste, 443; als subst. gebruikt, 1° kwaadheid : **in groten quade**, in gramschap, X, 247; 2° (personen) **dese quade, quaet volk**, gespuis, personen met slechte inzichten, 60, 68; Fr. male gent, IX, 217; slechte, gemeene, misdadige en oproerige kerels, 60, 68, 87, 141, 515; Fr. male gens, IX, 217; les rebelles, X, 52; des mauvais, X, 147; zie **die besten**.

Quaet, bijw., moeilijk, 149.

Quaetdader(s), booswicht, 518.

Quaetdoen, eenige slechte daad verrichten, misdoen, 351; Fr. pour mal faire, XI, 71.

Quaetheyt (quaetheide, quaethede), slechtheid, kwaadwilligheid, boosheid, 26, 68, 515; Fr. leur outrage, IX, 178; sa mauvaisté, XI, 283; zie **verherd**.

Quaetcoop, nadeelig : **enen — wesen**, er slecht van afkomen, 344; Fr. seroit trop chier vendu, XI, 66.

Qualic (qualicken, qualijken), adj. of bijw., slecht, 45, 51, 71, 112, 257; Fr. trop follement, IX, 198; op eene slechte, onvriendelijke wijze, 22; Fr. laidement, IX, 174; **qualijken — tevreden sijn**, kwaad, grammoedig zijn, 45, 54, 71, 80, 84; Fr. fu durement courouchiés, IX, 220; zie **quiten**; — **enen qualiken maken bij enen**, iem. doen slecht gezien worden, hatelijk maken bij iem., 7; Fr. le metterai si mal du conte, IX, 162.

Qualickvaren (qualicvairen), subst., ongeluk, tegenspoed, 8, 112; Fr. grans maulx, IX, 163; li grans maus, X, 72.

Quartier, 1° een vierde gedeelte, 271; 2° legerafdeeling, 174; 3° een der vier hoofdstukken van een wapenrok in verschillende kleuren, 316; zie **rock**, **kele**, **gevaest**, **gehact**.

Quartiermeyster (quartiermeysteren, quartiermeysters), hoofdman of deken van een gedeelte of wijk der stad Gent, hoofdman, aanvoerder van eene legerafdeeling van vijftig man of meer, 89, 169, 174, 316; Fr. chiequantenier, X, 53; connestables des paroces, X, 218; connestablier, X, 223; zie **hoifthere** en **connestabel**.

Quellen (quelden, gequelt, gequellet), 1° lastig vallen, tergen, molesteeren, 19, 81, 83, 281, 344, 365, 387; Fr. guerrier, XI, 65; heriier, XI, 108; 2° bedwingen, 495; Fr. pour mestriier Bruges, XI, 235.

Quellinge(n), last en verdriet, — **aendoen**, kwaad doen, lastig vallen, 134; Fr. herier, X, 141.

Querele, twist, betwisting, eisch, en bepaaldelijk ook rechtelijke eisch voor erfrecht, tevens ook oorlog, 75; Fr. li aucun donnent le droit de la guerre, qui fu en che tamps si grande et si cruelle en Flandres à chiaux de Gaind; et dient que il eurent juste cause de guerriier,

Digitized by Google

IX, 223; vgl. : 3de Boek, fol. 200, **dairbij te bet te verclaren die wairhede van den querele ende saken**; Fr. Kerv. XIII, pour éclarchir toute la vérité de la querelle, ne pourquoy le roy de France, Charles, fut mené à puissances de gens d'armes en Allemaigne; — id. fol. 142 v° **tot wat eynde erde bij wat gerechte redene hout gij sine pertye ende querele**; Fr. et à quelle fin et juste cause soustenés-vous dont (sic) sa faulse querelle [Var. cause]? Kerv. XII, 123, 124; — id. **int tlaetste int aftervolligen sine querele ende rechte, geviel noch eenen strijt in Bertangen**; Fr. en poursieuvant sa querelle et deffendant son droit et son heritayge, le très vaillant et saint homme morut en une bataille en Bretaigne, Kerv. XII, 55; — id. 74 v° 2e kol. **ende om te sluyten hoe sij hem voirt ter eren ende profijte des rijcx hebben ende prociderem souden ende hoere opynie ende querele in eren ende in wairden vaste houden**; Fr. comment en leur honneur ils se pourroient chevir et persévérer et tenir leur opinion ferme et estable et en honneur, Kerv. XI, 265.

Questie, zaak : — **sijn omme**, spraak zijn iets te doen, 326.

Quetsen (**quetsten, gequetst, gequest**), 1° kwetsen, 70, 216, 256; 2° schenden, 16, 17; Fr. afoiblissent, IX, 169; blecier, IX, 170; 3° krenken, 19; Fr. nous afoiblissons lietage, IX, 171, 172.

Quetsinge, 74; Fr. bleceure, IX, 222.

Quijt, ontlast en vrij, 303; in vrijheid : **vry ende — uutlaten**, bevrijden, loslaten uit het gevang, 211.

Quijten (**gequijt, gequeten**), 1° volbrengen, getrouw blijven aan, 310; **hem niets wael —, hem qualicken —**, slecht handelen, zich slecht van zijne plichten kwijten, 112, 342; Fr. mal s'en estoit acquités, X, 72; 2° **hem —**, zich kwijten van eene schuld of zijnen plicht, 240, 341; Fr. de nous i aquiter, X, 277; 3° ontstaan van alle kosten, kwijtschelden, 451; zie **vryen**.

Quijtgaen, zich kwijt spelen, ongedeerd vertrekken, 143; Fr. en vient quite, X, 148.

(**Quitlaten**) **quijtgelaten**, loslaten (uit het gevang), 538.

Quijtscelden (**quijtgesconden, quijtgeschonden**), kwijtschelden, vergiffenis schenken en terzelver tijd loslaten, in vrijheid stellen, 242, 303, 526, 538.

Quijtsceldinge, kwijtschelding en loslating uit het gevang, 527.

Quijtwerden (**quijtgeworden**), verliezen, 286, 331, 345, 355, 537.

R

Rade, raadgeving, 9 en eld.; zie **raet**, 2°.

Rade, voorraad : **te rade houden**, als voorraad behouden in vooruitzicht van te kort te komen, besparen tegen dat het nuttig en noodig zal zijn (van levensmiddelen), 170; Fr. n'amenrirent de rien leurs pourveances, X, 220, zie **gerade**.

Radeloos, ontmoedigd, 337, 343; Fr. il n'i avoit en eux confort, conseil, ne deffence, XI, 60.

Raden (**ic rade, radic, radick, ried, riet, riede, rieden**), aanraden, raadgeven, 13, 20, 37, 68, 78, 91, 212, 269, 297, 368, 379, 417; Fr. fourconsilloient, IX, 218, 225; **tis nu al te laet te raden**, 't is nu toch te laat om nog te beraadslagen, 't is te laat beklaagd, 137; zie **raet**, 2.

Raet (**rade, raedt, raden, radet, rait, raeds, raedts**), 1° raad : (**des**) **raedts vragen**, om raad vragen, 13; Fr. demandèrent conseil, IX, 167; 2° beraadslaging, raadgeving : **te rade worden**, beraadslagen, raad geven en raad krijgen, 9, 49, 54, 87, 88, 94, 98, 102, 119, 154, 235; Fr. conseil, X, 51; eut conseil, IX, 164, 196; avisèrent, X, 273; se avisèrent, X, 56; fu consiilliés, X, 58; **in rechten rade raden**, eene rechtschapene en rechtvaardige raadgeving geven, ten besten aanraden iets te doen, 20, 246; Fr. nous vous dissons pour le mieux, X, 283; **raet sluiten**, na overweging en beraadslaging besluiten, 49; Fr. si com il le consilhèrent, IX, 197; **des raedts dairup horen**, (**des**) **raets plegen**, door iem. aangeraden worden,

Digitized by Google

iemands raadgeving vernemen en volgen, 126, 131, 179, 181, 246; Fr. croire mon conseil, X, 82, creut conseil de, X, 230; **in rade antwoorden,** iemands iets aanraden, 112; Fr. li respondi en conseil, X, 72; **raet nemen, enen — nemen,** beraadslagen of een besluit nemen, 38, 82, 89; Fr. avant que il se conseillent, IX, 188; eurent un autre pourpos, IX, 228; eut sur che avis, X, 53; **dair genen raedt toe** of **tegens sijn,** geene raadgeving in iets meer kunnen geven, er is geen redmiddel meer mogelijk, niets meer aan te doen zijn, 50, 110; Fr. il n'avoit point de remède, IX, 198; **genen raedt staen tot deser mannen liven,** daar volstrekt niets meer aan te doen of te verhelpen zijn om deze mannen het leven te redden, 524; Fr. il n'estoit riens de leur vie, XI, 289; 3° raad : raadsheer en de raadsvergadering of eene bijeenkomst van raadsheeren, 30, 56, 60, 72, 73, 74, 140, 142, 154, 156, 157, 160, 168, 212; Fr. parlement, IX, 201; conseillers, IX, 222; ses consaulx, IX, 202; iaulx de son conseil, IX, 221; li commissaire dou conte, IX, 222; les consaulx, X, 147; consaulx des seigneurs, X, 148; li plus haut de son conseil, X, 252; ses plus prochains, IX, 211; — **in den rade vergaderen,** raadsvergadering houden, zetelen als raadsheeren, om te beraadslagen, 246; Fr. estoient asamblé en conseil, X, 282; **in rade lesen,** voorlezen gedurende eene raadsvergadering, 265.

Raecten (geraict), van **raken** : bereiken, treffen, 328.

[**Raepe(n),** 352; verkeerde lezing voor **raexen**; zie aldaar.]

Raexen, keten, 352. (In het handschrift ontmoeten wij nogmaals **raxen,** waarvoor in den oorspronkelijken tekst van Froissart, XI, 79 staat : les **caines** de toutes les rues de Paris ostées.)

Ralacie, zie **relatie,** 166.

Ram, stormram : benaming van een oorlogswerktuig, soort van muurbreker, stormbok (in den tekst breedvoerig beschreven), 206, 207; zie **blijde, rijbaude** en **zuege**; Fr. mouton, X, 248.

Ramen (raemden, geraemt), 1° beramen, beraadslagen, 164, 191, 440, 516, 533; Fr. aviser, X, 237; 2° **enen dach —,** eenen dag vaststellen, 525.

Raminge, beraming, 517.

Rampe, tegenspoed, ongeluk, 46, 426; Fr. à leur malle mescheance, IX, 194; en male nuit soit entrée, XI, 139.

Rankune(n), wrok, 67; Fr. rancunes, IX, 217.

Rasende (luden), dol, verwoede, dolle personen (Vgl. Fol. 72 **die raserye ende verwoetheit**).

Rat, wiel (folteringstuig), 79; Fr. rol, IX, 226.

(Ratelen) **ratelende** (van wapperende wimpels), 388; Fr. pennons ventelans, XI, 109.

Rebelheit, 139; hetzelfde als **rebellichede,** z. a.

Rebelle (rebelre), adj., weerspannig, oproerig, 58, 106, 200, 524; Fr. resbouleraït, IX, 204.

Rebelle, subst., **die rebelle,** opstandelingen, muiters, 84, 106, 122, 527, 529; Fr. les rebelles, IX, 230.

Rebelleren (hem —), oproerig worden of zijn en oproer maken, 95, 96, 104, 194, 201; Fr. fuissent rebelle, X, 58; se revellaissent, X, 59; user de rebellion, X, 244.

Rebellichede (rebelheit), opstand, opstand, oproer, 124, 139, 142; Fr. rebellion, X, 81.

Recht(en), subst., 1° recht en voorrecht : **oude — ende costumen,** 8; Fr. as francisses anchiennes, IX, 163; meest verbonden met **vrijhede, heerlichede** of **justicie,** 62, 67, 70, 85, e. e.; zie **regule,** 2°; Fr. leur loi et leur justice, IX, 213; tenir en droit, IX, 217; bourghesies, IX, 219; 2° rechtvaardigheid : **van Goids recht,** volgens de goddelijke rechtveerdigheid, van Godswege, 215.

Recht(e), adj., 1° recht, **recht upstaen,** rechtstaan, 281; 2° juist, 3, 246, 248; **te rechte geraken,** het juist treffen, het passen, 482; Fr. c'est tout ce que il nous faut, XI, 225; 3° waar : **rechte here ende vrouwe, natuerlijke rechte here,** eigenlijke, ware, wettige, en van oorsprong

Digitized by Google

heer en meester of meesteres, vorst of vorstin, 519, 530, 541, 544; Fr. leurs droituriers signeur et dame, natureulx signeur et dame, XI, 304, 306; zie **natuerlijk**; 4° gelijk, recht: **recht hebben**, gelijk hebben, 416; Fr. à droit, XI, 131; zie **onrecht**.

Rechten (rechten, gerecht), 1° recht zetten, 477, 494; 2° schikken, 316; 3° **hem —**, *a*) zich richten, 213; *b*) zich in orde stellen, 176.

Rechter: — **geestelijke rechter**, persoon met de geestelijke rechtspraak bemachtigd, 544; Fr. à son ordinaire, XI, 306.

Rechtinge, recht: — **doen**, het recht uitoefenen, het recht eerbiedigen, 74; Fr. faire adrèce (= justice), IX, 222.

Rechtvairdeliken, op rechtvaardige wijze, 4; Fr. droiturièrement, IX, 160.

Rechtvairdige (rechtvairdich, rechtverdige), 173, 257, 364, 378, 521; zie **zaeyen** en **paews**.

Rechtvairdicheyt, 54.

Rechtupstaen, rechtstaan, 281 [waar **recht upstaen** aaneen moet staan].

Rede, adj., 1° gereed, 156, 175, 203, 273, 285, 371, 395, 399; **rede sijn** of **wesen**, gereed, vaardig zijn, **hem rede maken**, zich gereed maken; **hem rede houden**, zich gereed houden; Fr. fuissent tout prest, X, 208; 2° (van geld) in gereed geld, comptant, 341, 360, 364; **moste groot gelt rede bij wesen**, moest dadelijk betaald worden, er moest boter bij de visch zijn, 360; Fr. li argens n'aloit avant, XI, 87.

Rede (reetste), bijw., gereed, aanstonds, 289, 431; **reetste**, het spoedigst, 357; **rede hebben**, dadelijk krijgen, 431; Fr. l'aroit, XI, 147; zie **rede**, adj. 2°.

Rede (reden), reden: **in reden**, op redelijke wijze, 174; **tot reden gaen**, recht en reden verstaan, 382, 516; Fr. à considérer raison, XI, 284; **hem te reden willen geven**, recht en reden verstaan, in iets willen toestemmen na bewijsredens gehoord te hebben, 154; Fr. vosist descendre à raison, X, 206; **reden ende bescheyt hebben van enen**, iem. tot reden brengen, iemand tot zijne overtuiging overhalen en bedwingen, 42; Fr. aroit sa raison de chiaulx de Gaind, IX, 191; zie **reden**.

Redehave (redehaven), roerende goederen, 29, 540 [waar **rede haven** moet tezamen gezet worden]; Fr. marchandises, IX, 186; ces biens meubles, XI, 302.

Redelic, adj., nog al groot, 314.

Redelijken, bijw., nog al, 125, 176; **wael —**, nog al wel, 139; Fr. assés, X, 146; **redelijken genoech**, nog al, tamelijk, half en half, 25; Fr. moiienement, IX, 231.

Reden (redenen), 1° reden, 8, 10, 54, 173, 364, 463; Fr. raison, IX, 201; par trop de raisons, X, 222; raisons raisonnables et vérités, XI, 190; zie **wairachtich**; **als wail reden geeft**, met reden, 26; **met goede redenen**, met recht en reden, 496; Fr. de bonne cause, XI, 190; à bonne cause, XI, 235; zie **rede**; 2° bewoordingen, 485.

Reden (reedt), 251, imperf. van **riden**, z. a.

Reeden, redden, 163.

Reepe (reepen), zie **repe**.

Rees, 71, 83, imperf. van **risen**, z. a.

Reetscappe (reescap), gereedschap, toebereidselen, bepaaldelijk: oorlogstuig, 425; — **maken van**, zich gereed, zich klaar maken, alles voorbereiden (om **ten oorloge te trekken**), 46; zie **gereetscap**.

Reetste, superlat. van **rede**, bijw., 357; z. a.

Regele, regelmatigheid, orde: **sonder eenyge —**, zonder orde, alles overhoop, 91; Fr. sans arroi, X, 55.

Regule, 1° lijn, regel geschrift (van eenen brief), 236; 2° voorschrift, wet: — **van rechte**, de voorschriften der wetten, de wetten, 172; 3° spreekwoord: **'t is eene oude —**, 't is spreekwoordelijk geworden, men zegt gemeenlijk, 142; Fr. on dist communément, X, 147.

Regenachtich, 507; zie **regenich**.

(Regenen) regende, gereghent, 1° regenen, 365; 2° in groote hoeveel vallen, spottenderwijze: uit de wolken vallen, 465; Fr. il apleuist des nues, XI, 192.

Regenich (reghennyghe), regenachtig, 259, 308, 349.

Digitized by Google

Regent (met den klemtoon op de 2e lettergreep), bestuurder van stad of land, stadhouder, ruwaart; (hier bepaaldelijk Philips Van Artevelde), 298; Fr. nos regars, XI, 31; zie **ruwart** en **regier.**

Regier (regiere, regieres), 1° bestuurder (van een bijzonder eigendom), 375; Fr. gouverneur, XI, 97; 2° stad- en landvoogd, stadhouder, ruwaart (en bepaaldelijk Philips van Artevelde), 231, (zie **wijshede**), 294, 457, 526, 546; Fr. regars de Flandres, XI, 28; gouvreneur, XI, 182, 308; 3° **overste regiere**, opperheer en opperbevelhebber, 526; Fr. gouvreneur, XI, 182; le souverain cappitaine, XI, 291; zie **gouverneur** en **ruwart.**

Regieren (**regiert, regierde(n), geregiert**), besturen, het bewind voeren, leiden, aanvoeren, 69, 112, 124, 126, 128, 163, 210, 213, 264, 503, 515; Fr. gouvrena, X, 84; le gouvrenement en avoient, X, 72; furent menet par iaulx, IX, 219; gouvrener, X, 81, XI, 246; **den dienste regieren**, zijnen dienst uitoefenen, zijn ambt vervullen, 4; Fr. aler droituricrement avant, IX, 160; zie **verheeren** en **regnyeren.**

Regieringe, leiding, 200; Fr. gouvernement, X, 243.

Regimente (**trhegimente**), bestuur, bewind, 124, 125, 126, 128, 130, 164, 310, 457; Fr. le gouvrenement (de le conte), X, 82, 85; (dat) — **hebben**, het bewind voeren, aan 't bewind zijn, 164, 470; Fr. qui sommes gouvreneur, X, 214; avoir en gouvrenement, XI, 199; zie **amynystracie.**

Regnyeren (**rengneren, regneerde(n), rengneerde(n), regnerende, geregnijeert**), 1° besturen, het bewind voeren, aan 't bewind zijn, 2, 3, 17, 132, 193, 200, 470, 517; Fr. resgné, IX, 159; resgner, X, 140; zie **regieren** en **regimente**; 2° in gebruik zijn, 13; Fr. anciiens usages, qui jadis i fu, IX, 167; zie **rengnacie**; 3° laten bloeien (handel), 152.

Reiden, imp. van **riden**, z. a. 217.

Reyger(en), reiger (de vogel), 218; Fr. hairons, X, 256; zie **climmen.**

Reyn : **int reyne scriven**, 361

Reyse (**reysse**), 1° oorlogstocht, veldtocht, 30, 43, 49, 79, 99, 101, 102, 111, 120, 138, 151, 156, 169, 207, 216, 256, 271, 278, 303, 312, 343, 355, 361, 362, 365, 368, 371, 380, 385, 394, 401, 403, 404, 407, 408, 411, 417, 435, 438, 453, 474, 492, 495, 500, 503, 514, 523; Fr. en ces chevauchées, IX, 326; li journée, X, 144, voiages, IX, 181, X, 63; belles issues, X, 63; **up hoir — slaen**, vertrekken (ten oorloge), 366; Fr. se despartirent, XI, 91; 2° hevige aanval, strijd, 112, 118; Fr. leur empainte, X, 76; le bataille, X, 72; 3° zaak, onderneming, 22, 34, 37; **op dese —**, in deze zaak; Fr. en ce voiage, IX, 175; **ene quade — hebben**, eene ongelukkige onderneming doen, niet slagen, 111; Fr. ont mal exploitié, X, 71; 4° wapenfeit : **ene grote —**, een heldhaftig wapenfeit, 120; Fr. besongne à grant proèche, X, 78.

Reyse (**reysen**), keer : **dese — ende tot anderen reysen**, dit maal en op andere keeren, 147; Fr. celle fois et aultre, X, 151; **tot elken —**, iedermaal, telkens, 426.

Reysen (**reyssen, reysden, gereist, gereyst**), 1° gaan, uit eene stad of uit een land gaan of er in komen, vertrekken, 22, 41, 43, 49, 70, 84, 91, 103, 113, 170, 207, 233, 511; Fr. issir, IX, 229; s'en alèrent, IX, 190; cheminèrent, IX, 192, X, 64; aler, X, 231; s'en venoient leur chemin vers, X, 55; 2° ten oorloge trekken, 132, 151, 155, 169, 170, 207, 252, 264, 361, 364, 365, 374, 399, 413, 453, 467, 486, 492, 511; Fr. sieuvoient le route et les armées, X, 140; 3° (fig.) oprijzen (haat), 244.

Reysse, 112; zie **reyse**, 1°.

Reyssen, 233; zie **reysen**, 1°.

Rekeninge : **bij goeder —**, juist gerekend, 345; Fr. par bon compte, XI, 67.

Reckelick, deftig en braaf, 516; Fr. com preudons ne sages homs qu'il fust, XI, 283, 285; zie **renlick.**

Recken, aanslepen, 263.

Relatie (**relacije, relacie, ralacie**), 1° mededeeling, verslag : — **doen**, verslag geven, 163, 166, 341, 385; Fr. remonstroist une parolle en général, IX, 171; faire relation, X, 214; 2° aanspraak : — **doen**, eene aanspraak doen, 19, 67, 130, 258.

Digitized by Google

Relygieuse(n) (**religiousen**), geestelijke (bepaaldelijk predikheer), 165, 299; Fr. les religieux, X, 216; Frères Meneurs, XI, 31; zie **predicaze**.

Relijgie(n), godsdienst, 42.

Remedie, redmiddel, 167.

Remissie, vergiffenis, 536; Fr. remisson, XI, 299; zie **gracie**.

Remoers, opschudding, 254.

Rengneren, zie **regnyeren**, 13.

Rengnacie, het plaats hebben van iets : **in — brengen**, in zwang, in voege brengen, 13; Fr. soient remis avant, IX, 167; zie **regnieren, 2°**.

Rencontre, samentreffen en tegenstand, 270.

Renlick, schoon en deftig (van uiterlijk), 441; Fr. jolis, XI, 155; zie **frisch** en **reckelick**.

(Rennen) rennede, runden : rijden (te paard), 337, 400; Fr. vinrent en ferir des esperons, XI, 61.

Renonciacie, het afstand doen van goederen, 541; zie **ofkeringe**.

Renoncieren (**geronciert**), afstaan, afstand doen, 136, 541, 545.

Rente(n), 1° rent, vaste jaarlijksche inkomst, 82, 126, 147, 443, 452, 505, 539, 540; Fr. revenues, ses drois, rentes, IX, 229; **van h(o)ren renten leven**, 126; Fr. vivoient de leurs rentes, X, 82; **jairlix te renten houden**, jaarlijksch inkomen hebben, 147; Fr. revenue hiretable par an, X, 151; — **upbueren**, renten heffen, 443; Fr. lever les rentes, XI, 156; 2° rentegevende grond en eigendommen (meestal met **domeynen**), 201, 215, 360, 361; Fr. demaine, X, 244; zie **domeyne**; 3° rechten, 82; Fr. ses drois, IX, 229. — Verg.: **renten, huysen, hoven, erven ende lenen**, 539, 540; Fr. rentes, maisons, hiretages et fiefs, XI, 301; en fiefs, maisons, rentes et hiretages, XI, 301.

Rentemeyster(en), 199; Fr. recepveurs, X, 243.

(Repaireeren), zie **gerepaireert**, 16.

Reparacie, herstelling, 474.

Repareren (**repareeerden, gerepaireert**), 1° herstellen, 387, 437; Fr. le remparèrent, XI, 151; 2° versieren, en figuurl.: vleien, vereeren, 16; zie **gerepaireert**.

Repasse(n), engte, pas, en bepaaldelijk gevaarlijke weg, 249, 251 : **tot allen repassen**, op alle wegen en veren; zie **inganch**; vgl. nog. 3° Boek; **de repasse van de Loire**, fol. 17; Fr. pour revenir au pas de Loire; id. **repasse**, fol. 11, 2e kol.; Fr. a ung pas (hier een weg tusschen eene rots en eene rivier), Kerv. XI, 36.

Repe (**repen, reepe, reepen**), koord, 271, 276; Fr. cordes, XI, 10.

Replicieren (**replicierden**), antwoorden, 73, 375, 482; Fr. repliquèrent, IX, 222.

Resoirt, verhaal : **hoir resoirt halen tot**, in beroep gaan te, 353; Fr. avoir resort, XI, 72; zie **upperhof**.

Restitucie, teruggaaf, 536, 540; Fr. restitucion, XI, 299; zie **wederkeringe** en **wedersettinge**.

Rete, scheur : **te reten**, aan flarden, 26.

Rethorijck, welsprekendheid : **in scoon — setten**, al zijne welsprekendheid in 't werk stellen, 19; Fr. il parloit de si bien retorique et par si grant art, IX, 171.

Reverencie, eerbetoon : **hoir — doen tot, enen eere ende — doen, — bewijsen**; iemand eer, eerbied en hulde bewijzen, 96, 228, 462; Fr. li fissent honneur et reverensse, X, 59; fait mout d'honneur, XI, 189.

Reverentelijken, op eerbiedige wijze, 359; Fr. grandement et reveramment, XI, 86.

Rybaudekijn, 175; zie **rijbaude**.

Ridder (**ridderen, ridders, rijdder, rijdders**), 16, 19, 42, 46, 48, 49, 52, 55, 65, 67, 79-81, 87, 90, 94, 100, 105, 108, 112, 117, 119, 133, 135, 137, 148, 157, 159, 165, 176, 180, 192, 198, 202, 205, 207, 216, 227, 235, 249, 253-260, 265, 266, 270-273, 276, 277, 280, 283, 286, 294, 301, 306, 320-322, 325, 326, 329-333, 335, 337, 343-347, 364-368, 370, 371, 374, 375-378, 379, 380, 383,

Digitized by Google

384, 388, 389, 392-397, 400-408, 412, 414, 417, 420, 427, 434, 438-440, 452-456, 469, 472, 473, 474, 477, 478, 480-487, 497, 498, 500-504, 513-515, 517, 519, 523-525, 530, 532, 547; **ridder sinte Jorijs**, de heilige Joris, 279; **in den name Goods ende des rijdders Sint Jorijs**, met behulp van God en van den heiligen Sint Jorijs, patroon der krijgslieden en boogschutters, 273; Fr. ou nom Dieu et de Saint Jorge, XI, 12; **de ridders van Sinte Jorijs**, de ridders bij uitnemendheid, 254.

Ridderewoninghe, 207; Fr. ostels de gentils hommes, X, 249.

Ridderlijk (**ridderlijken**), adj., 401; **uut — herten**, met een goed, rechtschapen en edelmoedig inzicht, uit barmhartigheid, 390; Fr. ne il n'en a nul pitié, XI, 116.

Ridderlijken, bijw., 1° op ridderlijke wijze, als ware, barmhartige ridder, 270; 2° met dapperheid, 430; Fr. vaillaument, XI, 146.

Ridderscap (**(t)ridderscappe, thridderscappe, ridderscaps**), de hoedanigheid van ridder of de gezamenlijke ridders, 36, 44, 50, 53, 58, 61, 63, 75, 80, 88, 95, 102, 116, 117, 137, 139, 175, 192, 210, 235, 254, 279, 283, 301, 319, 325, 327, 332, 338, 343, 344, 375, 378, 385, 394, 404, 408, 432, 468, 475, 550; **grote hope ridderscaps**, 49; Fr. li chevaliers, IX, 186, 192; grant fuisson de chevaliers et d'escuiers, IX, 196 (zie **knecht** en **man**); li gros, IX, 193; li gentil homme, chevalier et escuier, IX, 227 (zie **edele**); ses chevaliers, X, 52; chevalerie, IX, 217 (zie **bloem**).

Riddersvrouwe(n), 495, 510; Fr. femmes de chevaliers, XI, 235, 245.

Riden (**rijden, reet, reedt, reden, reiden, rijdende, gereden**), 1° te paard rijden, 59, 61, 113, 179, 217, 251, 317, 408, 410; Fr. chevauchièrent, X, 73; **hem wael gereden gevoelen**, ondervinden dat men een goed paard berijdt, 329; Fr. il estoit bien montés sur leur coursier, XI, 55; **sijner strate —**, zijnen weg te paard voortzetten, 509; Fr. alons notre chemin, XI, 244; 2° gaan, vertrekken (zonder bepaling van te paard), 55, 386, 387; Fr. si vint li duc, IX, 202; liggen, gaan liggen, 508; zie **liggen**; **sins weechs riden**, zijnen weg vervolgen, eik zijnen weg inslaan, vertrekken, 237, 490; Fr. pour aler leur chemin, XI, 231; (**scepen**) **rijdende geladen met**, varen en geladen zijn met, 503; **rijden bevechten**, gaan bevechten, 112; Fr. les iroit combattre, X, 72.

Rider(s) (**rijders**)), ruiter, 174, 175; Fr. chevaucheurs dou conte, X, 224.

Riede (**rijedt**), riet, 109, 205; zie **stroo**.

Ryem (van de wapenrusting), 316; Fr. chaintures, XI, 44.

Riet, imperf. van raden, z. a., 417.

Rijbaude, rybaudekijn(s) [rijbanden en rybandekijns blz. 175 zijn klaarblijkelijk drukfouten], (oorlogstuig) soort van groote scherm, met ijzer beslagen, vooraan met lange ijzeren punten voorzien en op wielen, waarachter de krijgslieden zich verschuilden, 174, 175; Fr. leurs ribaudiaux sont brouettes haultes, bendées de fer, à longs picos de fer devant en la pointe.... et là dedans s'[encloïrent], X, 223, 224; zie **blijde, busse, ram** en **vogelare**.

Rijbbe n), (houtwerk), ligger, rib, 254, 289; Fr. les gistes dou pont, XI, 24.

Rijden (**thrijden**), 1° te paard rijden, 408; zie **riden**.

Rijden, bespringen, aanvallen, 387; Fr. guerrïer, XI, 108.

Rijdend(e), adj., verschuivend: **rijdende poleye**, beweegbare katrol, 272; zie **poleye**.

Rijc (**rijk**), adj., 4; Fr. riche, IX, 160; als subst. gebruikt: **die rijken, die rijcsten**: de rijke personen der stad of van het land, de personen van gezag, 44, 76, 85, 86, 359, 515; Fr. li rice homme, IX, 192; aucunes bonnes gens, rice homme et sage homme, IX, 224; zie **grote, burgeren** en **rijckhede**.

Rijkelijken (**rijckelijke**), adj. of bijw., kostbaar, prachtig, 57, 196, 249, 309, 359, 496, 497; Fr. si bien estofé, X, 285; grandemnnt et reveramment, XI, 86; noble et haut disner, XI, 195; bien acconpaignie, XI, 236; si rices, XI, 236.

Digitized by Google

(th)Rijck (**thrijcke, rijcx**), het rijk, land, 294, 347, 412, 498; Fr. dou generail pais, XI, 28.

Rijckdomme (**rijckdomme**), 1° rijkdom (aan geld en goed); 2° de gezamenlijke rijke, vermogende en gezaghebbende personen, 39, 72, 297-299; Fr. li signeur, XI, 31; li rices hommes de la ville, IX, 188, 189; zie **wette**.

Rijckelichede(**rijckelijchede**), rijkdom, pracht, rijke versiersels, 420, 468.

Rijckhede, de gezamenlijke rijke, voorname en invloedrijke personen, 94, 144; Fr. li rice homme et li notable, X, 57; li riche hommes, X, 149; zie **rijk**.

Rijphede, behoorlijke ontwikkeling van 't verstand: **met rijpheden**, met rijpe overweging, met ernst en verstand, 536; Fr. diligamment, XI, 299.

Rijs (**rijse, rijsen**), rijshout, bundel rijshout, 109, 402, 403, 429, 431; Fr. velourdes, X, 70; fagos, XI, 121; fagos de laigne, XI, 147; zie **bont, bonthout, fagot** en **rijsbusse**.

Rijsbusse(n), bundel rijshout, 221; zie **rijs**.

Rijsen, zie **risen**.

(Risen) rijsen, rees, geresen: 1° opkomen, spruiten, stijgen, en overdrachtelijk: beginnen, toenemen, 1, 2, 71, 83; Fr. vinrent premièrement, IX, 158; 2° ontstaan, 40, 384; Fr. mouvoir, IX, 190; 3° optrekken (mist), 322; Fr. fu levée, XI, 49; zie **murmuracie** en **wassen**.

Riviere (**rijviere, rivierre, ryvierre, reviere**), rivier of stroom, 11, 13, 18, 20, 46, 47.

Roede(n), roede (lengtemaat), 321; Fr. arpent lonch, XI, 48.

Roede, tuchtroede, bestraffing, beproefing: **ene — Goids**, beproeving van rampen of droefenissen, waarmede God ons kastijdt, 86, 112, 193; Fr. ceste verge, IX, 232; une verge de Dieu, X, 238.

Roedekijn, takje, 201; Fr. l'osier, X, 244.

(Roeken) roeckte: zich bekommeren over: **hem en roecken**, hem weinig of niets schelen, 331; Fr. il n'avoient cure, XI, 56; zie **rokelois**.

Roeme, 358.

Roepen (**ryepen, ropende, geropen**), 13, 96, 169, 213, 454; zie **afterstraten**.

Roeping, geroep, geschreeuw, 287; zie **cry**.

Roere, beweging, opschudding: **in roere werden**, in opschudding geraken, oproerig worden, 115, 477; Fr. se resmurent, X, 74; **in — sijn of wesen**, in opschudding zijn, oproer maken, 136, 426; Fr. queroit tout les jours les armes et les aventueres, X, 143.

Roeren (**roert, roerden, geroert**), 1° aan iets komen, 170; Fr. n'atouchièrent de riens à, X, 229; **sine handen roeren**, in de weer zijn, 262; 2° aanraken, hier: van iets spreken, van iets gewagen, 142, 241, 481, 514; Fr. estoit promeus, XI, 224; 3° aangaan, 377; Fr. ne regarde de rien, XI, 100; 4° **hem — om iets**, zich om iets bekommeren, 175.

Roerende (**werden**), oproerig (worden), 17.

Roif, zie **roof**, 103.

Roit, zie **rood**, 316.

Roke, rook, 312; Fr. fumières, XI, 41.

Rokelois (**rokeloos, rokelos**), roekeloos, 212, 346, 402; zie (**roeken**).

Rock, 1° kleedij, 27; 2° wapenrok, 182, 316; Fr. hoppelande, X, 230; cote, XI, 44; zie **gehact**.

Rockskijn(s), kleine wapenrok, 316, 351; Fr. auquetons, cotes, XI, 44.

Romenye(n), benaming van eene soort van wijn uit Spanjen, 204, 494; Fr. autres vins estranges, X, 247; zie **maleveseye**.

Rommelinge, rommelend en onduidelijk, verward gerucht, als 't kletteren van wapens, dan ook de schermutseling, het gevecht zelf, 313; Fr. tournoiement, XI, 42. (Ook fol. 84 v°: dair soude ene **rommelenge** gevallen hebben).

Rondelijken, op rondborstige wijze, 127.

Roof (**roif**), roof, buit, 103, 208, 416; zie **pilgaedse** en **roverije**.

Roomsch: **de roomsche coninc**, de koning van Duitschland, 480; Fr. li rois d'Alemaigne, XI, 224; **des roomsche coninx zuster**, de zuster van den koning van Duitschland, 480; Fr. a le sœur du roi d'Allemaigne, XI, 223.

Digitized by Google

Root (roit, rode(n)), rood, als wapenkleur op vaandels en wapenrusting, 316, 380; Fr. de gueules, XI, 102; zie **gehact, kele, banner.**

Ropen(de), zie **roepen**, 454.

Ros (rosse, rossen), strijdros, 199, 448, 468; Fr. coursiers et destriers, X, 243; — **van oirloge**, oorlogspaard, 448; Fr. destriers de la guerre, XI, 161; — **van tovernoy**, paard voor een steekspel gedrild, 448; Fr. destriers dou tournoi, 161; zie **coursier** en **verdect.**

Rot (rotten), bende (honden), 288; Fr. chiens, XI, 23.

Rouwe, 1° rouw : **den rouwe dragen**, 445; 2° tegenspoed, 194.

Roven (gerooft), 208, 382, 418, 436.

Rovenair(en), 471; zie **rover** en **pilgairt.**

Rover(en), 471; zie **rovenair** en **pilgairt.**

Roveryė (roverij), 276, 297, 471; zie **pilgaedse, pilgerije** en **roof.**

Ruchte (ruychte, ruycht, ruychten), struikgewas, struik, klein bosch van lage planten of klein geboomte, 191, 265, 273, 276, 331; Fr. ce buisson, X, 237; bosquetel, XI, 12; zie **doirnenbosch.**

Rugge, achterhoede als hulptroep, 43, 269 : **tot enen rugge**, als hulptroep, om eene legerafdeeling bij te springen, te versterken, 43; Fr. pour iaulx conforter, IX, 192.

Ruym (thruym = het ruym), subst. en adj., het open veld : **upt —**, in 't open veld, 138; **thruyme velt kiesen**, in 't open veld trekken, de vlucht nemen, 91; Fr. prendoient les camps, X, 55.

Ruym, bijw., in overvloed, 222; Fr. moult au large, X, 260.

Ruymen (ruymde, ruymden, geruymt, geruymd), vertrekken, eene stad of een land verlaten; vluchten, 26, 27, 77, 101, 144, 149, 189, 511; Fr. fu esparpilliet, IX, 178; il estoient ja parti, IX, 178; vuidièrent, IX, 224; X, 62; enfuir, X, 202; estoit issus, X, 235; s'en fui, X, 149; **enen —**, voor iemand plaats maken, 324; Fr. on te fera voie, XI, 50.

Ruymoer, zie **rumoer**, 298.

Ruynninge, gemompel, 502; zie **lusteringe.**

Ruyten, zie **ruten.**

Ruyter (ruyteren), ruiter, en bepaaldelijk landlooper, roover, 48, 58, 84, 147, 148, 198, 205, 208, 209, 256, 291, 304, 354, 360, 365, 369, 435, 470, 499, 511, 512, 513 aanvulling; Fr. cil des garnissons, X, 152, 242; avec leur routes, IX, 230; routiers, X, 233, 249; li pillars, XI, 25; vgl. 3e Boek fol. 17, **hoir knechten ende ruyteren te voete**; Fr. leurs varlets, pillars et autres; Kerv. XI, 57; — id. fol. 165 : **doe die capiteynen van desen ruyteren ende dyeven sagen dat sij doir vryliken souden varen, saten hoirre een deel te pairde up**; Fr. quant les capitaines de ces dessus dis pillards et routiers de guerre... veirent que leurs ennemis estoient reconfortés... ils montèrent sur leurs chevaulx; Kerv. XII, 221; id. fol. 249 : **dair hadden hem te samen gesteken wael IIIc glayen van over Rijn uter Eyffle ende dat syn die alrescarptste ruyteren ende roveren van alle der werelt**; Fr. car bien trois cens lances de linfars allemans de oultre le Rin s'estoient cueilliés ensemble et vous di que ce sont les plus grans pillars et robeurs du monde, Kerv. XIII, 259-260; zie **ruten.**

Ruytermare(n), mededeeling, nieuws door « ruyteren » aangebracht, 306.

Ruyters(e), ruiterlijk : **upte ruyterse custuyme**, op zijn ruitersch, d. i. op ruwe, brutale wijze, 291; zie **ruyter.**

Ruytervoer(en), wijze van zich te gedragen of te leven gelijk « ruyters » dit is : een wisselvallig, vrij, oneerlijk of gevaarvol leven, 401; vgl. **mannenvoer** en 3e Boek, fol. 83 : **huyden wonnen die onsen, mergen verloren sij als ruytervoere heyscht**; Fr. une fois gaingnoient nos gens; autrefois perdoient ainsi que l'aventure d'armes advient, Kerv. XI, 298.

Rumynge, het vluchten, de aftocht, 178; zie **sceidinge.**

Rumoer (ruymoers), dreigende volksbeweging, opschudding, oploop, 40, 65, 298, 312; Fr. esmeutin, IX, 189, 215; zie **gerufte, upstal, beroerte.**

Digitized by Google

Runden, imperf. van **runnen**, voor **rennen**, te paard rijden, 400; zie **rennen**; Fr. traïssent à quoite d'esperons, IX, 118, 119.

Runne n), rundvee, runderen, 347.

Runre, schildknaap of knecht te paard, 406; Fr. que lui et un page, XI, 123; vgl. 3e Boek, fol. 247 v° : **deden alle hoere ruynren e. knechten wael te vollen te harnasse andoen.**

Rustelijck (**rustelijken**), op vreedzame wijze, 87, 531; Fr. tout paisiblement, XI, 294.

Rusten (**ruste, gerust, gerustet**), rusten, ververschen, 51, 207, 285, 296, 299, 304; Fr. reposer, XI, 29; se raffresquiièrent, XI, 35; **hem** —, uitrusten, 349; **van den vijanden gerust**, zonder door de vijanden gestoord of er toe belet te worden, 494; Fr. ounques n'i ot contredit, IX, 234.

(**Ruten**) **geruyt** : plunderen, 511; Fr. desiroient gaegnier, XI, 246; vgl. 3e Boek, fol. 191 : **mits quader betalinge, die hem in Castilyen gedaen was, ende sonderlinge die hem niet met ruyten noch te roven beholpen hadden, mer alleen van den horen geleeft; . . ende over alle handen geruyt ende geroeft [hadden], dairt hem gebueren hadde mogen**; Fr. et revenoient les plus de chevalliers et des escuiers, qui n'avoient entendu à nul pillage fors singulièrement vescu de leurs gaiges, tous pouvres et mal montés; — et les auscuns qui s'étoient enhardis et avanchiés d'entendre au pillaige et à la roberie, Kerv. XII, 343; zie **ruyter.**

Ruwart (**ruwaert, ruwairt**), 1° bestuurder van een bijzonder eigendom, 374; Fr. gouverneur, XI, 97; 2° landvoogd en bepaaldelijk als ruwaart van Vlaanderen, 200, 239, 241, 246, 374, 463; Fr. regars de Flandres, X, 243, 276; regard, X, 282; baus (de Hainnau), XI, 190; zie **baljuw, behoeder, gouverneur** en **regier.**

Ruwairtscappe, de waardigheid en het ambt van ruwaart of landvoogd, 463; Fr. bail es le gouvrement, XI, 190.

S (Z)

Sabele, de zwarte kleur (in wapenteekens), 251; zie **scilt.**

Zachen an, zach hem an, 334; zie **ansien.**

Zacht (**zachter, saft, zaft**), 1° zoel (nacht), 285; 2° zachtmoedig, bedaard : **met zoeten ende saften woirden**, op bedaarde wijze, 66; Fr. bellement et douchement, IX, 216; 3° gerust : — **ende soet slapen**, zeer goed en gerust slapen, 475; Fr. dormoient tout paisiblement, XI, 219; **te zoeter ende zachter**, des te geschikter, te beter gezind (om iets te doen), 514; Fr. plus doulx et plus enclinx à, XI, 282.

Zachtighede, zachtheid : **met zachtigheden**, op bedaarde en vreedzame wijze, 77; Fr. bellement et doucement, IX, 225.

Zadele, 192.

(**Zadelen**) **ghezadelt** : den zadel aandoen, 416; Fr. ensellé, XI, 132; zie **tomen.**

Zadelmakere, 550.

Zaeyen (**zayen, sayen, zaeyet, zayde, gezayet, ghezaeyet, gesayt**), 1° verspreiden, zenden, 18; 2° uitstrooien : **sijn saet** —, overal iets gaan mededeelen of tot iets aansporen, 17; Fr. semoit aval la ville, IX, 70; **sijn goede ende rechtvairdige zaet zaeyen**, overal vreedzame raadgevingen verspreiden en alleman rechtvaardige begrippen inprenten of tot eene gerechtige vrede en tot verdraagzaamheid aansporen, 521; **vreenscappen zaeyen**, overal en iedereen tot vriendschap en overeenkomst aanwakkeren, 356; **twijdrachte sayen**, oneenigheid veroorzaken, 245; **hem zaeyen doir**, zich overal en langs alle kanten verspreiden om er te verblijven, 249; Fr. se logoient, X, 285; **allerhande woirde sayen**, allerlei geruchten verspreiden, 68; Fr. semoient parolles, IX, 218; **woirden zaeyen**, overal van iets spreken, overal pochen met iets, 347, 411; Fr. mis parolles oultre, XI, 127.

Zaet, mededeeling, raadgeving (fig.), 17, 521; zie **zaeyen.**

Digitized by Google

Saft (**zaft**), 66, 285; zie **zacht.**

Safte (**safsten**), zachtjes weg, langzaam aan, 111; **ten safsten dat hij conde**, ten besten mogelijk, 59; Fr. au plus bel qu'il peut, IX, 205.

Saftelijke(n) (**zaftelijken**), zachtmoediglijk, 10; 2° langzamerhand, stilletjes, 3, 176; Fr. au lonch et de petit à petit, IX, 159.

Saftgens : **al** —, stilletjes weg, 111; Fr. tout le pas, X, 71.

[**Zage**, 215; het handschrift heeft wel **zage**, doch dit is eene verkeerde schrijfwijze voor **zake**, z. a.; Fr. toutes ces coses, X, 255].

Saghen (**zaghe**, **zagen**), imperf. van **sien**, 116, 209, 215.

Zake (**sake, saken**), zaak in 't algemeen : aangelegenheid, geval, 2, 7, 34, 60, 77, 86, 215 [waar verkeerdelijk **zage** staat]; Fr. pour un autre cas, IX, 159; une des causes principaulment, IX, 185; besongnes, IX, 211, 224, X, 50; ces coses, X, 225; bepaaldelijk : 1° gebeurtenis, 74, 75, 132, 213, 474; Fr. ces aventures, X, 139; des aventures de Flandres, XI, 218; ces incidenses, X, 253; zie **materie**; 2° twist, 74; Fr. votre querelle, IX, 222; 3° belang : **onse saken**, 's lands belangen, 125; Fr. nos cosses, X, 82; 4° reden : **om der saken wille**, om de wille van, ter oorzake van, 85; Fr. pour le cause dou, IX, 232; 5° toestand : **also die zaken gelegen waren**, zooals de zaken zich voordeden, 504; Fr. l'affaire eussi comme il aloït, XI, 241; **wairt sake**, in geval dat, 7.

Sacken, in zakken doen, 336; zie **packen.**

Sacramente (**dat heylige** —), 173.

Zalich, gelukkig, tevreden, 483; Fr. seroit [bien] erwireuse, XI, 226.

Sallen = zal hem, 201, 305; zie **sullen.**

Salme, zalm : als benaming van eene herberg, 534; Fr. Au Saumon, XI, 29.

Salpeter, 133; zie **donreboscruyt.**

Salre = zal er, 155, 417; zie **sullen.**

Sals = zal des, 382; zie **sullen.**

Saluyt, gegroet, (beleefdheidsvorm in eenen brief), 535; Fr. salut! XI, 298.

Samen, zie **tesamen**, 56.

Zandt, imperf. van **senden**, z. a., 397.

Sarrasijn se (**landen ende luden**), 516; Fr. li sarrasin, XI, 283.

Saterdach (*Zaterdach*), 171, 336, 419.

Satisfactie, 543; Fr. soit faite satisfacion raisonable, XI, 305.

Sautore (wapenteeken) : **in** —, over kruis liggend, schuin kruiselings, 380; Fr. en sautoir, XI, 102.

Savoyene(n) (**Savoiyenen**), inwoner van Savoie, 249, 403; de Savoie, X, 284; purs Savoiens, XI, 121.

Scade (**schade**), nadeel, 83, 100, 247, 431; Fr. blasme et damage, X, 283; **enen laste ende scade andoen**, iemand onaangenaamheden en nadeel berokkenen, 83; Fr. leur porta mout de damages et de contraires, IX, 229; 2° verlies, 100, 257; **te scade hebben**, verliezen : (van krijgsvolk) gekwetst en doodgeslagen, 431; **scade ontfaen**, verliezen, het onderspit delven, 257; Fr. avoient perdu, X, 291; [**scade se**, blz. 352 is eene verkeerde lezing voor **scadtse**, wat duidelijk in het hs. staat; zie **scatten**]; Fr. renchonné mout avant dou leur, XI, 72.

Scaffen (**gescaft, geschaft**), verscheidene beteekenissen van doen, 65, 186, 246, 290, 525, 530; Fr. avoient à faire, IX, 215; tout estoit achievet. XI, 225; vous n'avez que faire d'entrer, XI, 290; **horen wille scaffen**, hunnen wil uitvoeren, 337, 387; Fr. il en orent fait leur volenté, XI, 107.

Scairlaken, 199; Fr. escarlattes, X, 243; XI, 60.

Scalkheit (**scalkhede(n)**), 1° slimheid, 11; Fr. par malisse, IX, 165; 2° valschheid, 239; Fr. fauseté, X, 277.

Scamel (**schamel**), eenvoudig, nederig, braaf, rechtschapen, 240, 503; Fr. uns preudons, XI, 240; **scamel volxkijn van buyten**, nederige lieden vreemd aan de stad, 186; Fr. bonnes gens estrangiers, X, 233.

Scamelijken, op eene nederige wijze, met gelatenheid, 10; Fr. bellement, IX, 164.

Digitized by Google

Scamelman, brave en nederige man, 192; Fr. preudomme, X, 237.

Scande (**schande**), 240, 411; Fr. blasme, XI, 128.

Scandelijken, op schandelijke wijze, 166; Fr. honteusement, X, 216.

Scarp (**scarpe(n)**, **scerp**, **scerper**), adj., 1° scherp, 384, [waar **scarpefyneerde** moet gescheiden staan]; Fr. lances afillées, XI, 105; 2° duur, kostelijk, 508; 3° buitengewoon, zeer: **scerpe correctie**, zeer groote, zware bestraffing, 67; 4° slecht: **scerpe tijding**, zeer slecht nieuws, 78, 83; Fr. dures nouvelles, IX, 225, 230; 5° schrander, 508; 6° behoeftig: **so scarp staen**, zoo nooddruftig zijn, 156; Fr. estoient si astraint, X, 207.

Scarp (**scerp**), bijw., zeer (vóor een ander, adj.), 24.

Scarpelijken (**scerpelick**, **scarpelicken**, **scerpelijken**), 1° met veel geweld, druk, 45, 100, 204; Fr. radement, Fr. IX, 193; si dur, X, 62; 2° dringend, 140; Fr. estratement, X, 146; 3° zeer streng, 60; 4° op voortreffelijke wijze, goed, 37, 144.

Scatten (**scatte**, **gescat**), schatting of belasting opleggen, 148, 303, 352 [waar verkeerd **scade se staat**], 357, 471; Fr. les renchonnoient, X, 152, XI, 72, 200; **tot sinen wille —**, willekeurig afpersen, meer eischen dan billijk is, 352; Fr. renchonné dou leur, XI, 72.

Scattinge (**schatting**), schatting of belasting, 137, 158, 473; Fr. raençon, X, 144, XI, 201.

Sceelde, imperf. van **scelen**: **ten sceelde niet vele**, 462.

Sceepvaren, als subst., 519; Fr. li naviages, XI, 285.

Sceiden (**sceyden**, **scheiden**, **scheyden**, **schiedt**, **schied**, **schiet**, **schyet**, **schiede**, **schieden**, **schyeden**, **gescheiden**, **gescheyden**), 1° van elkander scheiden, vertrekken, 67, 68, 71, 74, 80, 84, 89, 90, 91, 93, 95, 96, 100, 102-104, 110, 111, 113, 114, 117, 127, 139, 150, 153, 155, 158, 161, 162, 169, 170, 182, 185, 196, 197, 207, 208, 210, 211, 214, 227, 230, 233, 237, 243, 246, 248, 251, 256, 259, 279, 295, 297, 304, 311, 317, 324, 325, 327, 347, 350-354, 363, 371, 387, 390, 396, 397, 400-409, 419, 422, 430, 433, 436, 439, 444, 461-469, 472-477, 482, 485, 487, 489, 491-495, 500, 501, 508, 512, 523, 524, 530, 532, 551, 553, 554; Fr. s'en partirent, IX, 217; il parti, IX, 218; despartirent, IX, 222; issi de, X, 53; **scheyden doen**, vertrekken, 347; **in tscheyden**, bij zijn vertrek, 68, 241; Fr. à son departement IX, 218; 2° eindigen, ophouden, 6; Fr. se departi leur parlement, IX, 162; **scheyden voir**, vertrekken naar, tot vóór, 419; Fr. pour venir devant, XI, 134; 3° **hem selven —** (van een beleg, ophouden te belegeren, geheven worden (beleg), 57; Fr. li sièges se devoit lever, IX, 203.

Sceydinge, aftocht, 178; zie **rumynge**.

Sceyfelen (**gescheyfelt**), uiteendrijven, na den slag het leger verstrooien, 120, 178, 324; Fr. desrouter, X, 227; **hem sceyfelen**, in wanorde vluchten, 178.

Sceyfelinge, wanordelijke vlucht, verstrooiing van het leger na den veldslag, 178; Fr. le povre arroi, X, 227. Ook in 't 3° Boek, fol. 233 v° 2° kol.: **dair mocht men sien grote sceyffelinge ende stortinge**; Fr. là veissiés grant effroy et grant abateis de gens, k. XIII, 175.

Sceinken, zie **scenken**, 10, 441.

Scenden (**schenden**, **scennen**, **scenden(t)**, **geschennet**, **geschent**), 1° beschadigen, nadeel aan iets berokkenen, 12, 29, 187, 373; Fr. seroit deffaite, IX, 166; 3° verwoesten, 33, 136, 335, 399; Fr. cherquier, IX, 183; 4° **schenden van iets**, van iets berooven, 330, 335, 336; 5° in schande brengen, 146; Fr. deshonnorer, X, 150.

Scenken (**sceinken**, **scheincte**, **geschenct**), 1° in geschenk geven, 64; Fr. fait present, IX, 214; 2° eene vloeistof schenken: **eenen maeltijt —**, op eenen maaltijd drank schenken, dus met eenen maaltijd vereeren, eenen maaltijd geven, 10, 441; Fr. donna à disner, XI, 154.

Scepe (**scepen**), schip, 18, 49, 190, 269, 270, 336, 503; Fr. nefs, X, 236, XI, 8; en nefs et barges, XI, 60; **te scepe gaen**, inschepen, 227, 348.

Digitized by Google

Scepen (gesceept), in schepen doen, inschepen, 190, 365; zie ook **gewagent**.

Scepene(n), schepen eener stad; de bestuurders en gezworenen eener stad, de Wet, 27, 39, 77, 144, 197, 466, 518, 535, 541, 545-547; Fr. eskevin, IX, 179; les jurés, IX, 225, XI, 285; eschevin, XI, 303; zie **wette** en **gezworene**.

Scepinge(n), schip, 227, 357; Fr. les pourveï de nefs pasagière[s], X, 264.

Sceren (scheren, schoren, scoeren, schoeren, gesceert, gescheert, geschoren), in rijen scharen, in goede orde, in slagorde schikken, 105; Fr. mettre en bonne ordenance, X, 66; **hoiren strijt scheren**, 309; **gescheert staen, in strijde geschoren staen**, slagvaardig geschaard staan, 278, 279, 382; Fr. tout rengiet, XI, 15; wederkeerig : **hem scheren** (in strijden), **in ordynancie**, zich in slagorde scharen, zich slagvaardig maken, 104, 180; Fr. se rengièrent en 3 batailles, X, 65, X, 228; **hem — tegens die andere**, zich dicht de een bij den anderen voegen, tesamen dringen, 529; Fr. se traient avoecques nous, XI, 291; zie **ordinancie**.

Scepper(s), 172; Fr. Dieu, X, 221.

Schermen : **rollende —**, 174; zie **ribaudekijn**.

Scermend : **scermender hant**, al strijdende en aanvallende, stormender hand, 101; Fr. par assaut, X, 613.

Scermutsen (scertmutsen, ghescermutst, geschermutst), 48, 52, 53, 99, 116, 136, 275, 281, 294, 355, 379, 430, 496, 501; Fr. escarmuchier, IX, 195.

Scermutsinge(n), 47, 52, 98, 99, 110, 134, 221, 242, 275, 374, 399, 430; Fr. escarmuces, IX, 195, 200, X, 61; zie **bezoekingè** en **mangelinge**.

Scerp(e) (scerper, scarpe(n)), adj., zie **scarp**.

Schieden (schiet, schyet), 67, 68, 508, imperf. van **scheyden**, z. a.

Schiere, zie **chiere**, 466.

Schieten (scoit, scoten, schoten, gescoten), 1° afschieten, 50, 176, 206, 234; Fr. il traioient les kariaus, IX, 198; à traire, X, 226; desclicquoit, X, 248; 2° glijden, 272 : **uuten bedde scieten**, uit 't bed springen, 477; 3° uitdelven, graven, maken (eene vaart), 1, 17, 22, 78; Fr. faire fosser, IX, 165; relever les fossés, IX, 225; 4° **— in**, rasch aantrekken (wapenrusting), 296; Fr. s'armèrent, XI, 29; 5° doodschieten, 53.

Scicken (schict, schicket, scickten, scicten, schicten (s), schichede, scickten, scijckten, geschikt), in orde brengen, scharen, 68, 104, 324; Fr. s'installa, IX, 218; maatregelen nemen om, schikken te doen, 289; (wederkeerig) **hem —**, 1° zich in orde stellen; zich (ten strijde) schikken, zich in rijen scharen, zich in slagorde zetten, 174, 316; Fr. se misent en ordonnance de bataille, X, 223; zie **ordinancie** en **sceren**; 2° gaan : **— binnen**, (in eene stad) binnentrekken, 179; Fr. de retraire vers Bruges, X, 227; **hem upten wech scicken**, zich op weg zetten, vertrekken, 408; Fr. se mist en chemin, XI, 125; 3° **die zake scict hair**, die zaak neemt eene goede wending, komt terecht, 21, 68; Fr. elle se taille, IX, 217; **hem des tevreden schicken**, het voor lief nemen, er geen erg in zien, 207; Fr. se confortoient bellement, X, 249; 4° **geschikt sijn**, aangesteld zijn, 44; 5° **hem scicken tegens enen**, voorzorgen nemen met vijandelijke inzichten tegenover iemand, 37; Fr. se pourveoit contre nous, IX, 187.

Scildekijn(s), klein wapenschild, 451; Fr. escuchons de Flandres, XI, 164.

Scilt (scilde), benaming van een muntstuk : **oude scilde**, 225, 229, 230, 231; Fr. viés escus, X, 261.

Scilt (schilt, schilde(n)), 1° schild : **gulden — van oirloge, — voor den torneye, — van torney**, 447, 448; Fr. escus dou tournoi, XI, 160; 2° wapenschild, 251, 380; bepaaldelijk dit van Philips van Artevelde, 251 : « van sabele met III hoeden van sijlvere dairin »; Fr. portoit de noir à trois cappiaulx d'argent, X, 287; ses armes, XI, 102.

Sciltknape(n) (schiltknape(n)), 48, 420; Fr. escuiers, IX, 196, XI, 135.

Schiltknechte(n), schildknaap, 90, 277; Fr. escuier(s), X, 54, XI, 15.

Digitized by Google

(Scimpen) scimpte, 466.

Schine (schyne, schijne, schijnne, schijns), 1° wijze, manier, 377; in sulken — als, in allen — alsof, in allen den — als, op zulke, op dezelfde wijze als, gansch gelijk als, zooals, in dezelfde voorwaarden, 45, 73, 161, 199, 453; Fr. en le fourme et matière que chiaulx de, IX, 193; ensi comme, X, 243; comme se, XI, 305; een — van vreendelicheden thoonen, gebaren bevriend te zijn, valsche vriendschapsbetuigingen geven, 375; Fr. leur fist par samblant asès bonne chière, XI, 98; 2° schijnbaarheid : dair schijns af hebben, aan iem. schijnen te gebeuren, er een vermoeden van hebben, 348; Fr. on avoit ou veu l'apparent, XI, 68; 3° gelegenheid : in desen —, in zulken toestand, 41; Fr. en cel estat, IX, 190; in dustanygen —, in zulke aangelegenheid, 104; in deze gelegenheid, om dien reden, 174, 185, 284; Fr. en cel estat, X, 224, XI, 20; en ce parti, X, 233.

Scinen (schynen, schijnt et), schijn, tscijnt, (t scheen), 1° glinsteren, 425; 2° schijnen, 12, 23, 33, 73, 76, 141; alst schijn, zoo 't schijnt, 20; Fr. enssi comme il appert, IX, 72; an enen —, hem schijnen, 141.

Scipman(nen) (scipluden), schipper, scheepslieden, 10, 12, 16 [Fr. un mounier, 169, Var. Fr. 325, Mss. A 7, B 5, 7 : navieur], 521, 522.

Scippere(n) (scipluden), scheepman, 4, 5, 25, 70, 76, 77, 519; Fr. naviieurs, IX, 160; naviières, navieurs, XI, 285; in 't 3° Boek, fol. 93 v° : die scijpperen, Fr. nos maronniers, Kerv. XI, 341.

Scoeder(en), zie scouder, 106.

Scoen, 27.

Scoffierichede (schoffierichede), 1° volkomene nederlaag van een leger, 193, 221, 384; Fr. celle desconfiture, X, 238; de desconfire, X, 259; 2° (fig.) openbare beleediging, smaad, 483.

Scoit, schoten, imperf. van schieten, z. a. 206, 272, 477.

Scoolkind(eren), 264.

Sconemoeder, 54.

Scoolmeyster(s), 252, 254 (fig.), 264.

Schoolzieck, 408.

Scoon (schoon, scoin, schoin, scone, schone, schoonre, sconeste, scoinste, schoinste), adj., 1° schoon, 78; tis een scoon dinc te sien, 't is schoon om zien, 39; die schone coninc Philips, koning Philips de Schone, 305; Fr. dou biau roi Phelippe, XI, 36; schoon man van wapene, schoone, flinke soldaat, 419; Fr. la plus belle gent d'armes, XI, 134; 2° eerbaar : sijne saken schoin maken, zijne zaken, zijne onderneming op eene eerbare wijze behandelen, afmaken, 74; 3° voordeelig : dat schoinste voir hem kiesen, het beste, het voordeeligste voor zich nemen, 146; Fr. vous avés pris et cuesi pour vous, X, 150; 4° goed, superlatief : voortreffelijk, uitstekend, 217; Fr. le milleur, X, 256; 5° lief, bemind : scone neve, beminde neef, 250; zie eerbair en alrescoinste.

Schoen (schoin), bijw., 1° op eene schoone wijze, net en zuiver, 78; 2° op eene vriendelijke wijze, 151; Fr. parlèrent si bellement, X, 204.

Schoonhede, schoonheid (als benaming van een kasteel), 300 : — in waelsche Biauté.

Schoonsoon (schoonsone, sconezone, schonezone, schonenzone), 120, 135, 210, 339, 386; Fr. beau fil, X, 79; biaux fieux, X, 141, 142.

Schoonvader (schonenvader), 209, 210, 211.

Scoot(s) (scote) : al binnen scoots, binnen scheuts, 175; Fr. jusques ou trait, X, 224; uutie scote, buiten 't geschot, 324.

(Scoren) scueren, geschoirt, gescuert, scheuren, 25; aan flarden trekken, 35, 72.

Schoren, imperf. van sceren, z. a. 529.

Scote, scheut eener plant, 201.

Scoten, imperf. van schieten, 206.

Scotele(n), 195; Fr. vaisselle, X, 240.

Scoudere(n) (schoederen, schuderen), schouder, 106, 133, 287, 303, 328; Fr. de l'espaulle, XI, 54.

Scoute(n), schout of schepen, 197; wette, meyeren, — ende scepenen; Fr. maieurs et eschevins et nouvelle loi, X, 241; zie wette 2° en scepene.

Digitized by Google

(Scouwen) gescouwet: in oogenschouw nemen, 37; Fr. et par monstre, IX, 187.

Scrijfte(n), geschrift, 240.

(Screyen) screyden, krijschen, 166; Fr. plorer, X, 216.

Scriven (scrijft, gescreven), schrijven, 81, 82, 223, 238, 240, 481; **tot iets gescreven wesen**, schriftelijk uitgenoodigd worden tot iets, 398.

Scruemen (scruemden), schromen, benauwd zijn, 18; Fr. resongnoient, IX, 171.

Schudere(n), zie **scouder**, 328; Fr. de l'espaulle, XI, 54.

Scueringe, het aan flarden trekken, 26; Fr. banière toute deschirée, IX, 178.

Scuyer(en) (schuyre, schuyeren), schuur, 250, 289, 499; Fr. les granges, X, 285; **huys noch schuyre**, niets meer, 499; Fr. maison ne buison, XI, 237.

Scuylen (schuylt, gescolen), 178, 183, 239; Fr. repourre et mussier, X, 231.

Scuit, het geschut, 169; Fr. artillerie, X, 219; zie **scut**.

Scuyte(n), benaming van een vaartuig zonder kiel, schuit, 271, 376; Fr. bacques, XI, 10.

Scuytkin (scuytkijn(s), schuytkin(s), schuytkyn, scuytken), klein plat vaartuig zonder kiel, 118, 271, 274, 276, 277, 281, 289, 292; Fr. batiel, X, 77.

Sculde (sculd, sculdt), 1° oorzaak: **bij sculde van**, door de schuld van, 59; Fr. n'avoit pas esté leur coupe; la coupe des, IX, 205; 2° schuld in geld, 230; Fr. debte, X, 268.

Sculdich, waard: **— sijn**, verdienen, waard zijn (geprezen te worden), 428.

(Scumen) geschuymet: rooven, 341.

Scut (scuts, schuts, scutte, tscut, scuit), 1° alle werktuig waarmede men schiet, pijl; voorraad pijlen of andere schiettuigen, geschut, 50, 169, 205, 389, 400, 402, 408, 501, 502, 508; Fr. deus tonniaux pleins d'artillerie especiaulment des saiètes, XI, 120; zie **artilgerye** en **strale**; 2° schot, wonde van een pijl of ander schiettuig (in het hoofd en in het lijf), 255.

Scutte(n), een schutter, bepaaldelijk boogschutter, 43, 50, 502, 514; Fr. XIIe arbalestriers, IX, 192, 195; archiers d'Engletière, XI, 240; pour esconser le feu, X, 231; seront gardé, X, 287.

Scu ten, beschutten, 183, 252, 253.

Schuwen (schuweden), ontwijken, 322, 542; Fr. esquiever, XI, 304; eschieuwer, XI, 49; ook wederkeerig: **hem —**, 529.

Se, ze, hen, 38.

Zeder, sedert, 18, 148, 247, 305.

Zedelijken, zonder geweld, ordentelijk, 349; Fr. tout bellement, XI, 69.

Zedichede, behoedzaamheid: **bij mate ende zedichede**, met orde en met voorzichtigheid, 274; Fr. metoit ordonnance et atemprance à, XI, 12.

Sedichlijken (zedichliken, zedichlijken), in orde, bedaard weg, zonder geweld, ordentelijk, met waardigheid, 41, 62, 67, 278, 478, 554 en Var.; Fr. mout bellement, IX, 213; tout bellement, IX, 217, XI, 221.

Zee (zees), 258; **in die — slaen**, op zee gaan, 348; Fr. montèrent en mer, XI, 68; **de grote zee**, de Atlantische Oceaan, 539; Fr. en decha de la grant mer, XI, 302; **die wilde zee**, de onstuimige zee, de zee in tijd van storm, 565; Fr. la mer, XI, 242.

Zeedick, 503; Fr. les disgues de la mer, XI, 240; zie **insteken**.

Seechde, zei, zie **seggen**, 549.

Seechdi, zegt gij, zie **seggen**, 549.

Zeekant(en), zeekust, 370; Fr. rice frontières de mer, X, 94; sur le mer, XI, 98; zie **slaen**.

Zeelander(s), bewoner van Zeeland, 233; Fr. cil — des zellandes, X, 272.

Zeele, toom (van een paard), 454.

Seer (zeer, zeere), 4, 40, 41, 139; zie **zere**.

[**Zeeren**, 139 is verk. lezing voor **zeere**].

Zeestrange, zeestrand, zeekust, 195, 307, 394, 410; Fr. sus la marine, X, 240.

(Segenen) zegende, prijzen en dankzeggen, 503.

Digitized by Google

Zegezalichede, geluk en gewoonte te zegepralen, 305; Fr. la fortune qui est bonne pour ceux de Gand, XI, 36.

Zegezalige, zegerijk, 334; zie **dach**

Seggen, 1, (ic segge, 93, 213; seggic, 424, ic seget, 318; ghij seecht, 62, ghij seght, zeegt, 213, ghij segget, 213; seechdi, segdy, seghdy, 214, du segste, 242; seghdy, 549, var. 7; seecht, 19, seeght, 468; zeeght, 232; seydic, 21; seechde, 21, zeeghde, 144, 402, seyde, 5, 237; zeecht, 65, seeghde, 183; seeghden, 184, 298, zeechde, 66; zeechde(n), 189, 254, 261, 287, seghden, 382, seyde, 223, seyde, 115; seyden, 12, 208, zeyden, 143; seghden, 382; segt (imperat.), 38, secht, 111, zeeght, 56; segtet = zeg het, 23; geseeght, 21, 358, geseeght, 316, gezeecht, 237, 286, geseecht, 250, 383; geseegt, 495; gezeeght, 138, 232, 345, geseit, 31, 245, 312, geseydt, 217; geseyt, 23, geseycht, 426; geseyght, 426; seggende, 59; segghende, 252, [seghende, 531; is verk. lez. voor seggende (hs.)], 1° zeggen: spreken of schriftelijk weergeven; Fr. remonsterons, IX, 158; **int corte geseeght**, in weinig woorden, in 't kort, 187; **ja daertoe seggen**, daarmede instemmen, 144; Fr. li accorda, X, 149; **ende hier te seggen**, en alles wel ingezien, 38; Fr. et ossi tout considéré, IX, 184; **daer neen tegens seggen**, neen zeggen, weigeren in iets toe te stemmen, 382; Fr. dissoient dou nom, XI, 104; 2° als subst.: **een gemeen seggen**, een loopend gerucht, een roep: **het was een gemeen seggen**, men zeide overal, 84, 259; Fr. disait-on, IX, 231; on dissoit communément, XI, 1.

Seghdy, zegt gij; zie **seggen**, 546 var.

Seghe (zeghe, zege), zegepraal, 168, 240, 310, 321, 353.

Zeyl; dat oghe int — houden, 384; Fr. qui avoient l'ueil à lui, XI, 105.

(Seilen) seylden, met een schip vertrekken, 357.

Seinden (seynden), imperf. van **senden**, z. a. 12, 90, 315.

Sejour, verblijf: **sijn sejour houden**, ergens verblijven, 199.

Seker, vertrouwbaar, getrouw, 21.

Sekerhede, zekerheid: — **nemen van**, zich verzekeren dat de rust niet zal gestoord worden en dat men niet moet vreezen voor zijn leven, 45; Fr. il eurent pris la seurté de chiaulx de la ville, IX, 194.

Secretarij, de gezamenlijke geheimschrijvers, 248, 459; Fr. clers, XI, 187.

Secte (secten, seckte), aanhang, zelfde gezindheid, zelfde rang; van zijns gelijken, 121, 127, 144, 548; Fr. sexte, X, 79; de sa sexte, X, 84; ceux de leur sexte, X, 149.

Sel, 1° of 3° pers. van sullen, z. a. 200, 306.

Selden (zelden), 136, 506; Fr. priesque tous les jours, X, 143, XI, 243; ook in 3° Boek, fol. 14 v°: **dit belegge duerde VI weken tijts, dairt selden dach af was dair en geschieden feyten van wapene**; Fr. et presque tous les jours aux barrières il y avoit fait d'armes; Kerv. XI, 48.

Sendebode(n), afgezant, 38.

Senden (seinden, inf., **sende, senden, seinden, seynden, sond, sonde, zonde(t), sonden, zonden, sant, sandt, zandt, zant, sendet**, imperat., **gesent, geseynt)**, zenden, 12, 15, 45, 55, 62, 72, 75, 90, 115, 116, 130, 138, 139, 145, 146, 157, 158, 165, 167, 172, 196, 205, 233, 345, 354, 363, 369, 397, 398, 403, 418, 432, 525 [zie errata]; Fr. envoiièrent, X, 54; **senden om**, zenden halen, 138; fr. fu envoiiés querre, X, 145.

September (septembre), 391, 423.

Septemtryon (dat hele —), het Noorden, de noordelijke gewesten, 516; Fr. le septemtrion, XI, 214.

Zere (seer, zeer, zeere), 1° zeer, 2, 40, 41, 90, 94, 139 [waar **zeeren** verkeerde lezing is]; Fr. mout, IX, 160; 2° op geweldadige wijze, 1; Fr. en tel violensse, IX, 158.

Sergant(en) (sergandt), gerechtelijke beambte, 199, 204, 356, 357; Fr. sergens, X, 243, 247.

Zerghe, voor **zorge**, z. a., 548, var.

Serymonye(n), godsdienstige plechtigheid, 187; Fr. processions et afflictions, X, 234.

Digitized by Google

Sermone(n), preek, 172; zie **predicaetse.**

Seste, zesde : **Urbanus die Seste**, 359; Fr. papes Urbain Sisimes, XI, 86.

Setten (**settick, setten**, imperf., **geset**), 1° zetten, stellen, plaatsen, 37, 460; — **int graf —**, begraven, 449; Fr. enterrèrent le corps, XI, 163; **te wercke — in**, aan 't werk stellen om iets te doen doen, 500; Fr. furent mis clerc en oevre, XI, 238; **hem upten wech setten**, vertrekken, 248; Fr. departirent, X, 284; **in sinen handen setten**, in zijne handen overleveren, 145, 146; 2° uiteendoen : **sine materie setten**, zijne zaak uitleggen, 164; 3° aanzien : **het licht setten**, er niet veel rekenschap van houden, er zich geen kwaad bloed om maken, 499; Fr. n'en fissent compte, XI, 237; 4° geld geven (voor den oorlog), 132; Fr. se tailloient, X, 140; wederk. : **hem setten in**, zich onderwerpen aan, 94; 5° **setten tot**, aanstellen als, 38, 84; Fr. leur bailla, IX, 230.

Shiere, zie **chiere**, 208.

Sicht, 3e pers. enk. aant. wijs tegenw. tijd van **sien**, z. a., 7, 200, 482.

Sydy = zijt gij, 191, 549; zie **sijn**.

Sye = (ik) zie; zie **sien**, 111.

(**Sieden**) **gesoden** : in kokend water leggen (van leder), 316; zie **hantscoe(n)**.

Syedy, **ziedey** = ziet gij, 417; zie **sien**.

Zieck (**zyeken**), 336, 463.

Siecte (**ziecte**), 41 ; Fr. maladie, IX, 190; **ene haistige —**, onverwachte, snel opkomende ziekte, 41; Fr. mout soudainement prist une maladie à —, IX, 190; **overmits ziecte**, om reden van ziekte, 145 ; Fr. il estoit dehetiés, X, 149.

Ziele : **an live ende an ziele**, lichamelijk en geestelijk, 155 ; zie **lijf** en **lonen**.

Sien, 1, 175 (**syen**, 284, **sijen**, 518, **ic sie**, 67, **zie**, 12, **zye**, 488, **sye**, 111, 181, **ghij sijt**, 37; Fr. vous vées, IX, 187; **syedy**, 417, **ziedy**, 417, **sicht hij**, 7, 209, **hij sicht**, 482, **sach**, 36, 51, **zach**, 138, **sagen**, 33, **sagen(s)**, 220, **saghen**, 116, **zagen**, 135, **zaghe**, 209, **zaghen**, 238, 519, **sicht** (imperat.) 220, **siet** (imperat.) 37, 202, 415, **syet**, 288, **syen**, **gesien**, 4, **gesyen**, 173); 1° zien : **elc up den anderen sien**, de een naar den anderen kijken, 215, 229; Fr. regardèrent l'un l'autre, X, 254; 2° opletten, 190; **siet hier**, ziehier, 39, 214; Fr. vé les chi, vé les chi, IX, 188; veschi, X, 254; **siende houden**, blijven staan bezien, 294; Fr. arestoit li en eux regardant, XI, 28 ; **om iets sien**, achter iets zoeken, 346; Fr. nous requellerons, XI, 67.

Sij, ww. **sijn**, 163.

Sij, persoonlijk voornw., 230; **sy**, 53, **zij**, 67, **sijs** = zij des, 11, 44, **sijt** = zij het, 43, 54, **zijt**, id., 85, **sijlude**, 27, 67, **sijluden**, 235, **sijre**, zij er, 153, 172; **sij X of XII**, 10 of 12 te zamen, met (hen) tienen of twaalven, 65.

Sijde (**zijde**, **sijden**, **zijden**), 1° zijde, kant, 7, 81, 400, 461; **an allen zijden**, langs alle kanten, 81 ; **tot geenre zijde**, langs geene zijde, nergens heen, 137; **an die vlaemse zijde**, langs den kant van Vlaanderen, het Vlaamsche land ; **an die buenense zijde**, langs den kant van Bologna, het land van Bologna, 367; Fr. vers Flandres, vers Boulonges, XI, 92; **an die Gentse sijde**, Gentwaarts, 71; **an een zijde roepen**, iem. op zijde roepen, 485 ; **an die zijde setten**, van kant zetten, ontnemen, 222; **over een zijde tijgen**, op zijde trekken, 212; Fr. traïst à une part, X, 252; 2° zijde, partij, 51 ; zie **vlaamsch**.

Zijden, in of van zijden stof : **— laken**, 196; zie **laken**.

Sijdy (**sijdij**, **sydij**) = zijt gij, 97, 145, 181, 191, 378; zie **sijn**, werkw.

Sijlvere (**sulver**, **sulvere**, **sulvers**), 1° zilver, 196, 200, 209, 251, 291, 304, 362; 2° alle zilvere voorwerpen, zilverwerk, 70; 3° de witte kleur in de wapenkunde, 251; zie **scilt**.

Sijn (**sin**, **sinen**, **syn**), bezitswoord : **siins**, 109, **zijns**, 27, **sijnts**, 520, 550 en var., **synre**, zijner, 8, **syn(t)**, **zine**, 41, **zinen**, 79.

Sijn, voorn. : **sinen**, 10; zie **leven**, ww.; **tsijne houden dorren tegens yemant**, het wel aandurven om zijn goed en leven te verdedigen, 228; **tsyne**, zijn bezit, zijn eigendom, al wat iem. toebehoort of aanbelangt : **in den sinen tien**, naar zijn woonst en land vertrekken, 500; Fr. retournèrent en leurs lieus, XI, 238.

Digitized by Google

Sijn, ww. (**zijn, 11, ic ben**, 424, **ic ben(s)**, 185, 320. **bistu**, 191, **g(h)ij sijt**, 97, 213, 223, **sijdy**, 97, (mv.) 145, **sijdij**, 181, 378. **sydy**, 191, 594, **is**, 1, **ysser**, 415, = **is-er**, zijn-er; **is t**), 6, **tis, this** = het is, 130, 464. **tsij**, 260, **het sij**, 37, **sij** (subj.) 56, **sij(s)** (imperat.) 1, **sijnde**, 239, **sij** = het zij (subj.), 163, **ten sij**, ten zij, 225, 415, 486, 503, 509, 521, 549; **ist**, is het in geval dat, 6; Fr. se, IX, 162; **sijnt** = het zijn, 503; zie **wesen**.

Sijnne, zie **sinne**, 212.

Sijnsselfs (**sijnselfs**), 108, 153, 380, 549 en var.

Sijnt = het zijn, 503; zie **sijn**, ww.

Sijnts, bezitt. bijv. nw., (genit.) 520.

Zijtvlogel (**zijtvlogelen**), zijgedeelte van een leger in slagorde geschaard, flank, 330.

Simpel (**simple**), 1° goedhartig, 122; 2° argeloos, 256.

Simpelijken, bijv., eenvoudiglijk, onvoorwaardelijk, 346; Fr. simplement, XI, 67.

Sin (**sinen, syn, synts**), bezitt. bijv. nw., 520, 550 en var.; zie **sijn**, bezitsw.

Sindale, benaming van eene stof, soort van fijn lijnwaad of neteldoek : **roden** —, 334; Fr. de vermel cendal, XI, 58.

Sinne (**sijnne, siinne, sinnes, siinnes, sinnen**), 1° wil, voornemen, inzicht, 4; **in den — hebben, ten sinne hebben, in den sinne sijn, ten sinne crigen**, willen, willen doen, van zin zijn, voornemens zijn, zich voorstellen te doen, 8, 47, 49, 64, 66, 69, 81, 212, 347; Fr. eut en propos, IX, 195; il voellent faire, IX, 197; eurent en pensé, IX, 228; toutes ses intencions, IX, 216; **die sinne ende witte weten**, zijn inzicht en zijn doel kennen, 347; **sijns sinnes weten**, zijn inzicht keunen, 232; 2° zienswijze, 74; 3° opzicht : **twee sinnes**, in twee opzichten, 163; Fr. par deus voies, X, 214; **ins geens sinnes**, geenszins, 37; 4° gemoedsaandoening : **uut fellen sinne**, uit gramschap, 379.

Sint (**zint**), voorz., sedert, 337.

Sint (**zint**), bijw., sedert dien, 132, 441; Fr. depuis, IX, 140.

Syntertijt, sedert, 355; **sint dier tijt dat**, sedert dat, 66; Fr. depuis que, IX, 216.

Sitten (**sadt, zadt, geseten, gesetten**), 12, 62, 63, 210, 468; **verre, te verde sitten**, ver, te ver van dit land afgelegen wonen, 97, 371; Fr. li lointains, XI, 71; **van iets sitten**, van iets afstijgen, 220; Fr. descendus, X, 258; **sitten in**, gelegen zijn in, 43; Fr. elle sciet en la chastellerie, IX, 190.

Slach : **sonder slach te slaen**, 7, 329; **sonder slach of(f) stoit**, 7, 337; Fr. sans cop ferir, IX, 162, XI, 55.

Slaen (**sloech, slouch, sloegen** = sloeg hem, **sloeghe, sloegen, slogen, geslagen**), 1° slaan, 61, 554; **een geluydt slaen**, beginnen te roepen, 146; **enich geluyt slaen**, gerucht maken, 425-427; Fr. esgrongnir, XI, 138; commenchièrent à criier, IX, 151; **die clocke slaen**, de klok luiden, 254, 289; Fr. sonnoient les clocques à herle, XI, 24; **van sticke te sticke slaen**, aan stukken trekken, vierendeelen, 93; zie **stick**; **sonder slach te slaen**, 329 (zie **slach**); **die trompetten slaen**, trompetten, 333; Fr. on sonna les trompettes, XI, 57; zie **blasen**; **een cruys slaen**, een kruisteeken maken, 137; Fr. fissent le sî(n)gne de la crois, X, 143, 144; **met sporen slaen**, de sporen geven, 119; Fr. esperonnant, X, 78; 2° (van het leger) zich ergens nederslaan, legerplaats nemen, liggen, 119; 3° vertrekken : **te voete — in**, te voet gaan —, 218; **in een land slaen**, in een land treden, 363; Fr. entrer en France, XI, 89; **int of opt velt slaen, int lant slaen**, vertrekken in 't open land, buiten stad vluchten, legerplaats nemen in 't open veld, 61, 105, 171, 256; Fr. il se traïssent tout sus les camps, IX, 212; se mist sus les camps, X, 66; prissent les camps, X, 221; entrer au païs, X, 291; **upten wech**, (**upten wege**), **up hoir reyse slaen**, zich op weg zetten, vertrekken, 153, 366, 408, 436; Fr. se missent en (au) chemin, X, 205, XI, 150; se despartirent, XI, 91, **in die zee slaen**, in zee vertrekken, 348; Fr. montèrent en mer, XI, 68; **up die zeekanten slaen**, aanlanden, aan wal komen, 370; Fr. de entrer en celle rice frontière en mer, XI, 94; **uut hoir logijs slaen**, buiten gaan uit hunne woonplaats, ver-

Digitized by Google

trekken, 136, 314; Fr. issus de son logis, X, 143; se despartirent de leur logis, XI, 43; 4° uit eene plaats doen vertrekken : **uut den kelre slaen**, uit den kelder halen, 189; Fr. furent trois de ces biaux celliers, X, 236; 5° met geweld tegemoet gaan, bespringen : **in hoir vyanden slaen**, den vijand aanvallen, 137; Fr. se boutèrent à —, X, 144; 6° doodslaan, 3, 70, 118, 146, 179, 218, 298, 330, 436; (van dieren) slachten, 507; Fr. le ochirent, X, 76; mors, X, 151; abatoit, X, 257; mourut de molemort, XI, 151; zie **gesmijten, geslagen** en **smiten**; 7° nemen voor : **voir vergeten slaen**, als vergeten aanzien, 499; Fr. mist en noncalloir, XI, 237; 8° vallen: **slaen up iets**, op iets vallen, 287; Fr. dont il se veoient enpallés, XI, 22.

Slage, toestand : **uut enen quaden —**, uit eenen naren toestand, 436, 520.

Slagere, bijzondere naam van een valk, verbonden met **bindere** z. a., 217; Fr. le mieux abatant oiseaux, X, 256.

Slap, niet doordrijvend, op eene talmende wijze, 9.

Slape, slaaplust, **metten slape belopen worden**, door slaperigheid overvallen worden, 284; Fr. somme ne les abate, XI, 20; **slape doen vergaen**, den slaaplust doen overgaan, 285.

Slapelaken, bedlaken, 183; Fr. vieille toile, X, 231.

(Slapen) slaept, sliep, sliepen, slapende, geslapen, 11, 12, 183, 185, 330, 475, fig. : **up iets slapen** of **slapende werden**, uitstellen van doen, talmen, 226, 459; Fr. ne sejourna pas adont longhement, X, 263; ne se volt mies endormir sus son avis et imagination, XI, 187.

Slecht, eenvoudig, gering, 503; zie **schamel**.

Slechte (slecht), effen : **— maken**, effen maken, plat leggen, slechten, en ook vernielen, 156, 197, 399; Fr. destruire, X, 208; mettoient tout à l'onni, X, 242.

Slechten (geslecht), platmaken, slechten : **die wegen slechten**, 268, en ook vernielen, 46, 72, 194-196, 220, 265; Fr. les mures abatus, IX, 194; abattre frettes, XI, 5.

Slepen (sleepten, gesleept), 27, 133, 138, 196; Fr. tourser, X, 144.

(Slessen) sleste, bedaren, verminderen, 439; Fr. apaisa, XI, 152; zie **slissen**.

Slet, vod, 90; Fr. fu jetté à l'aigle et la dedens touellie, X, 62.

Slicke (**slicke, slijck(en)**), slijk, 281, 284, 285, 288; Fr. en le bourbe et ordure, XI, 18; zie **muddre**.

(Slissen) sliste : ophouden, 51; Fr. cessa, IX, 51; zie **slessen**.

Sloechdyluden doot = sloegt gij dood, 130; zie **dootslaen**.

Sloechen (sloegen) = sloeg hem, 3, 118, 436, 554; zie **slaen** en **dootslaen**.

Slogen, imperf. van **slaen**, z. a. 137.

(Slof) slove, (laken) ruw, grof (laken), 453.

Sloot (sloit, sloten, sloots), sloot, gracht en bepaaldelijk stadsgracht, 149, 309, 314, 322, 331; Fr. un fosset, XI, 39, 43; **buiten sloots**, aan gindschen kant der stadsgrachten buiten stad, op den buiten, 149.

Sloot(s), zie **slot**, 1, 149.

Slop(e), sluiphoek, spelonk, 181.

(t)Slot, einde, 359; **int slot**, op 't einde, om te eindigen, 210.

Slot (slote, sloten(e)), kasteel, slot, 32, 33, 79, 82, 83; Fr. l'ostel, IX, 183; castel, IX, 229; **starcke slot**, versterkt kasteel, 240, 241, 300, 499; Fr. chastiaux, X, 240; forterèces, X, 277, XI, 237.

Slotele(n) (sloetelen), sleutel, 195, 345.

Sluyppad(en), 471; Fr. refuites, XI, 200.

Sluyten (sloot, sloit, sloten, gesloten), 1° sluiten, 38; 2° besluiten, een besluit nemen, vaststellen, 57, 104, 143, 156, 160, 186, 189, 264, 290, 321, 504; Fr. fut conclut, IX, 203; **sinen raedt sluten**, besluiten, 504; Fr. jeta son avis, XI, 241; **hair woirden —**, daar ophouden te spreken, 20.

(Slupen) sloip : — in, binnensluipen, 183.

Smadelijken, met smadelijke bewoordingen, 438.

Digitized by Google

Smadyg h)e, hoonend : — **woirden**, smadelijke woorden, 456; Fr. parolles haineuses, XI, 182.

(**Smaken**) **smaecten**, 167.

Smeken (**gesmeyct**), 43, 59; Fr. se fist requerre, IX, 167; priiet, IX, 204.

Smerten, pijn doen, 360.

Smiten (**smytende**), slaan : **smytende ende slaende**, er doorheen slaande, er links en rechts doorkervend en doodslaande, 179; Fr. abatre gens, X, 227; zie **gesmijten** en **slaen**.

(**Smoren**) **smoirden**, **gesmoort**, **gesmoirt**, omkomen, 109, 329, 331, 334; Fr. s'estindoient et moroient, XI, 55; furent estaint, XI, 56.

Snyende(n), scherp : **snyende zwairde**, 303; zie **zwairde**.

Snode (**snoder**), 1° (van personen) gering en boos, 79, 503; Fr. mescheans gens, IX, 226; ces malles gens, XI, 240; 2° (van kleederdracht), armzalig, van weinig gehalte : **in hair luiden clederen of in noch snoder abijt**, min aangekleed dan in hun hemd, dus bijna naakt, 428; Fr. es plus povres habis que elles eussent, XI, 140.

So, zoo, alzoo, 3, 371 [waar **solage** moet gescheiden staan]; **so vro**, zoodra, 49; Fr. pour tantos que, IX, 197; **so vro als**, zoodra dat, 104; Fr. sitretos que, X, 66; **so wes**, dat in geval dat, 158; **so — so**, zoowel van — als van, 44, of — ofwel, 428; **so — ende so — so — so**, nu eens — dan eens, dan — en dan, 80, 81; Fr. une fois — l'autre — puis — puis, IX, 227; **so een so andere**, dooreen, 187; Fr. que ungs que autres, X, 234; **so mit — so mit**, zoowel met — als met, 53.

Sober, 1° eenvoudig (kleederdracht), 486; Fr. simple, XI, 228; 2° klein, niet veel bedragend (loon), 130; Fr. petit leuwier, XI, 86; 3° weinig : **sober minne**, weinig liefde, 244-257.

Soberlijken, heel weinig, ondoelmatig, 422; Fr. en bien simple garde, XI, 136.

Soeken (**zoeken**, **soecken**, **soucken**, **ghij soect**, **sochte**, **sochten**, **gesocht**), 1° zoeken, 185, 236, 262-264; 2° verzoeken, 173; Fr. avoient requi, X, 223; **hoir te soeken maken**, schoon spreken, laten bidden, 183.

Soene (**zoene(n)**), verzoening, vrede, 51, 57, 58, 60, 64, 69, 72, 73, 76, 83, 125, 141, 145, 147, 151, 153, 154, 157, 162, 236, 238, 341, 353, 439, 442, 509, 517, 519, 543-548; Fr. paix, IX, 211; en seure païs, XI, 64; **zoene noch vrede**, volstrekt geene overeenkomst, 72; Fr. nulle pais, IX, 221; **ter zoenen comen**, verzoend geraken, 4; Fr. li fist paist avoir à partie, IX, 160.

Zoenebraker(s), vredebreker, vredeschender, 542, 544; Fr. de paix enfrainte, XI, 305.

Zoenebrakich, die de vrede schendt : — **wesen**, de vrede, de vredesvoorwaarden schenden, 78; Fr. enfraindre le pais, IX, 225.

Zoenebrekinge, vredebreuk, 543; Fr. fraction de la paix, XI, 305.

Zoenebrieve, vredeverdrag, 546, 547.

Zoenen (**gesoent**, **gezoent**), vrede maken, vrede verklaren, 76, 78, 138, 523; Fr. quelque pais il euist donné, IX, 224; euist adonc pais, IX, 225; n'aront paix, X, 145; venir à (paix à), XI, 288.

Zoet(en), adj., 1° beminnelijk, vleiend, 25; Fr. douces parolles, IX, 176; 2° vriendelijk, met beminnelijke woorden opgesteld, 223; Fr. une lettres moult douces et moult amiables, X, 261.

Soet (**zoeter**), bijw., 1° op vriendelijke, beminnelijke wijze, 514; Fr. plus doulx et plus enclins à, XI, 282; 2° rustig : **zacht ende zoet slapen**, 475; Fr. dormoient tout paisiblement, XI, 219.

(**Soetelijken**) **zoetelijken**, **zoetelijker**, op bedaarde wijze, op eene rustige wijze, op vreedzame wijze, 38, 67, 185, 188, 349; Fr. en pais, IX, 217; plus bellement, X, 235; zie **zedelijken**.

Zoetichede(n), 1° lekkernij (fruit, enz.), 204; Fr. doulceurs, X, 247; 2° bevredigende en inschikkelijke woorden en handelwijze, vriendschapsbetuiging, 299; Fr. par douceur, XI, 31.

Soydye, 342; zie **soudye**.

Zoyn, 388; zie **zoen**.

[**Solage**, 371, verkeerde lezing voor **so lage**.]

Digitized by Google

Solaisse(n), genieting, 41; **in groten vruechden ende —**; Fr. en grant reviel, IX, 190.

Soldenair(s) (**soudenaren, soudenaeren, soudenairen, soudenair(s), soudenyers**), huurling; gehuurde soldaten, loontroep, 58, 122, 150, 225, 354, 355, 364, 369, 377, 378, 515; Fr. saudoiiers, IX, 204, X, 80, 203.

Soldt (**ghij**), zoudt gij, 73; Fr. vous deuissiez, IX, 222; zie **sullen**.

Solempnele, plechtig: — **ende starcke eedt doen**, eenen plechtigen en duurzamen eed afleggen, 365.

Solempnelijken, met veel plechtigheden, 498, 536, 544.

Solempniteyte (**solempnyteyte, sollempnyteiten**), plechtigheid, 42, 338, 464, 468, 469, 498; Fr. à ossi grant solempnité, IX, 191.

Solle, zool, fig.: **ter solle bringen**, kwellen, nadeel berokkenen en ook het onderspit doen delven, doen verliezen, 280; Fr. ossé mettre oultre, XI, 17; vgl. in het 3e Boek: fol. 240 v°: **dese Engelse hebben ons enen herden langen geleden tijt te solen ende te quellen genomen, laetse ons nu weder te rechte voir thoift stoten**; Fr. ces Anglois nous ont longtemps traveillé, et leur monstrerons les dommaiges que ils nous ont fais par cy-devant; Kerv. XIII, 207.

Solre(n) (**zolre**), zolder, bepaaldelijk graanzolder, 149, 150, 184, 190; Fr. li grenier, X, 202; zie **garnyere**.

Solrekijn, kleine zolder, 183; Fr. solier, X, 231.

Somer (**zomer**), 68, 85, 131, 231, 260.

Zomerebedevairt, 482; Fr. pelerinage, XI, 225.

Somme, 1° somme geld, 363; Fr. la misse, XI, 88; 2° geld: **hem up ene — setten**, een losgeld vaststellen en aanbieden om uit het gevang vrijgesteld te worden, 538; Fr. il se sont mis à raenchon, XI, 300.

Sommyge (**zommig, zommygen**), 81, 234, 249; **van den sommigen — ende van den zommigen**, van de eenen — en van de anderen, 262; Fr. des aucuns, XI, 3.

Somtijt (**zomtijt**), somtijds, 4, 52, 149; Fr. pluisieurs fois, IX, 160.

Zomwijlen, 507.

Sonde, 85; **met groter — ende onrecht**, tegen alle recht en reden, met groote onrechtvaardigheid, 85; Fr. à tort et à grant pechiet, IX, 231.

Sonder, behalve, 316.

Sonderlange, zonderling, 270.

Sonderlinge, bijw. 1° in 't bijzonder, vooral, 6, 12, 111; Fr. especiaulment, IX, 166; 2° zeer (vóór een ander bijwoord), 36; Fr. trop grandement, IX, 186.

Sonne (**zonne**), 176, 327, 420; **van twisschen der zonnen upghanck tot der zonnen onderganck**, van in de landen van het Oosten tot in de landen van het Westen, van het Oosten tot het Westen, 516; Fr. du soleil levant jusques ou à soleil esconsant, XI, 283-284.

Sonnendach (**des sonnendages, sonnendaghes**), 134, 136, 187, 188, 190, 410, 431, 433; Fr. diemenche, X, 141.

Sonnendagennacht, 434.

Zoen (**sone, zone, zoons, zoyn**), 54, 85, 98, 211, 226, 352, 388; Fr. son fil, IX, 201; **sijns ooms zoons**, 226; Fr. son cousin germain, X, 263.

Sorghelijk (**zorghelijck, sorchelijken**), gevaarlijk, 309, 392, 520; Fr. tant estoit perilleuse, XI, 112; c'est dur, XI, 286; op behoedzame wijze om niet te, bevreesd te —, 289.

Sorge (**sorgen, zorge, zorghe, zerghe**), 1° vrees, 55, 56, 60, 83, 85, 279, 548 en var.; Fr. celle doute, IX, 212; doubte, IX, 230; **noit noch sorge**, hoegeneamd geen vrees, 56; Fr. n'avons garde, IX, 202; **sorge ende twyvele**, groote vrees, 85; Fr. ces doubtes, IX, 231; 2° gevaar, 52, 97, 156; Fr. en grant péril, IX, 199; hors dou péril, X, 207; sans dangier, X, 60.

Sorgen (**sorch ic, zorgh ic, sorchde, zorchden, soirgden**), vreezen, 4, 57, 65, 118, 151, 356; Fr. resongnoient, IX, 203; se doubtèrent, IX, 215; bien pensoit, X, 77; **is te sorgen**, misschien, 160; Fr. espoir, X, 211.

Digitized by Google

Sorte(n), aanhang, 518.

Sotte(n) zotten),gek,19,78,250,345,384; **vuyle** —, 345; Fr. folles gens, XI, 67; folie gens, XI, 105.

Sothede (**zotheyt**), 85, 260, 408; Fr. grans folie, IX, 231.

Sotkijn, gek, 21; Fr. soteriaux, IX, 173.

Sottelijken, op eene dwaze wijze, 81; Fr. foliement, IX, 228.

Souden = zoude hem, 321; zie **sullen.**

Soudenaer(en) (**soudenair(s)**, **soudenyer**), 58, 122, 378; zie **soldenair.**

Soudye (**soydye**), 1° loon, 70, 223; Fr. argent, X, 70; 2° soldij, 342; Fr. nos saudées mal paiiés, XI, 64.

Soudict = zoude ik het, 131; zie **sullen.**

Soudmen = zoude men, 341; zie **sullen.**

Soucken, 262; zie **soeken.**

Soute, 68; Fr. sels, IX, 218.

Span, sieraadsgesp, 469; Fr. u fermail d'or à pieres précieuses, XI, 195; zie **steen**, 2°.

Spanse, Spaansch, 364.

Sparen (**spairde(n)**), 1° sparen, 200; Fr. n'espargnoit, X, 242; 2° geen kwaad doen, ongedeerd laten, 186; **sonder enich sparen**, onmeedogend, 390.

Sparwair, sperwer, 214; Fr. esprivier, X, 253.

Speciael (**speciaelre, speciael**), 1° bijzonder, buitengewoon, 399, 536; 2° bijzonder genegen, intiem, 356; Fr. estoient compains en toutes coses à Phelippe, XI, 83.

Specialiken (**specialijken**), bijzonderlijk, 188, 229; Fr. princhipaument, X, 267.

Speychede(n), beleediging, 542; Fr. injures, XI, 304.

Spel (**spele, tspel, speels, spelen, spil**), 1° in de hedendaagsche beteekenis van eene onbepaalde daad of zekere zaak, soort van, bepaaldelijk strijd, gevecht of oorlogsonderneming, 31, 120, 124, 126, 147, 209, 234, 281, 287, 319, 325, 430; **tspel gaende maken**, iets in gang steken, 430; **dit spel gecooct was**, dat 't spel gespeeld was, dat gedaan, afgeloopen was, 120; **al te goet spel sien**, zien hoe goed de zaken zullen afloopen, welke goede wending de zaak zal nemen, 255; Fr. vous verrés ja biau jeu, X, 289; **tspel bij der handt nemen**, iets ondernemen, iets aanvangen, 124; **des speels moede (sijn)**, er van beu zijn, 124; Fr. commenchoient à taner, X, 81; **hem dies speels verstaen**, in die zaken beslagen zijn, 323; **hoir spel ende spot medehouden**, met iets lachen en spotten, 209; Fr. fait leurs galles et leurs ris, X, 251; **in sulken spelen**, in dergelijke ondernemingen, in zulke omstandigheden, in dit geval, 234; Fr. à tels besongnes, X, 272; **des speels sovele maken dat**, het zoo bont maken dat, 281; **tspel wairnemen**, iets aan boord leggen, zich uit 't slag trekken, 281; **tspel verloren sien**, zich overwonnen zien, overwonnen worden, 385; **dit spil hanttyeren**, dit spel spelen, dit doen, 319; zie **hantieren**; **dit spel gaende maken**, die zaak in gang steken, 430; 2° **ridderlijke spelen**, ridderspel, tornooi, alle ridderlijke oefeningen en strijden, 446.

Spelen (**gespeelt**), 1° ridderlijke oefeningen doen, tornooispel houden, 374, 482; 2° doen : **van gelijken spelen**, hetzelfde doen, 147; Fr. enssi ouvré, X, 151.

Speelkijn, speelbal (fig.) : **enen al — rekenen**, iem. voor speelbal nemen, voor den aap houden, 294; Fr. vous me contés trop de devises, XI, 28.

(**Spellen**) **spelde** : voorspellen, 11; Fr. sortissoit, IX, 165.

Spiegel (fig.), voorbeeld, 185; Fr. un grant mirouer, X, 233.

Spydicheyt (**spijdicheden**), verdriet, ergernis, 26, 83; Fr. un grand despit, IX, 478; de despit, IX, 229.

Spijte, spijt, verdriet, ergernis, gramstorigheid, 36, 70, 74, 80, 81, 209; Fr. despis, IX, 186, 220, 227, 228; **in sinen spijte**, tot zijn grooten spijt, in weerwil van hem, 209; Fr. en despit de lui, X, 250.

(**Spikeren**) **gespykert**, nagelen (fig.), 402.

Spyse, 314.

Digitized by Google

Spisen (spijsen), van levensvoorraad voorzien, 139, 155; Fr. envoiier leurs vivres, X, 145; soustenir, X, 207.

(**Spiten**) **spite**, imperf. : spijt hebben, 438.

Splappichede, slapheid van karakter, 17; pour estre trop mols, IX, 170,

(**Spolieren**) **gespoliert** : plun leren, 33; Fr. dépouillet et pris, IX, 183, 104.

Sponghe(n), sponning, groef (in eene poort), 135; **uuten harren ende sponghen slaen**, uit de hengsels en de groeven slaan, dus openbreken en doen vallen, 135; zie **harre**.

Spoorslaechs (spoirslaechs, spoirslaechts), spoorslags, 218, 337, 509; Fr. au ferir des esperons, X, 257; à quoite d'esperons, XI, 244.

Spore(n) : **gulden sporen**, 338, 350; **met sporen slaen**, de sporen geven, 119; Fr. esperonnant, X, 78.

Spot : **sinen spot houden met enen**, met iemand spotten, 228.

(**Spotten**) **spotte**, schimpen, 110; **lachen ende spotten**; Fr. rire et galler, X, 70.

Sprake (spraek, spraic), 1° gesprek : **onderlinge spraek hebben, woirde ende sprake hebben, sine sprake met enen maken**, met iemand spreken, zich met iemand nopens iets onderhouden, 126, 483, 503; Fr. s'acquinta de lui de parolles, X, 82; il en avoit parlé, XI, 226; il pourparloient, XI, 240; **sijne spraken aflaten**, ophouden te spreken, 370; Fr. avoir finet son parler, XI, 94; 2° manier van spreken, iemands spraak, 191; Fr. le recongnent au parler, X, 237; 3° beraadslaging : **mit enen (of te samen) sprake houden**, beraadslagen, in onderhandeling treden, 39, 55, 56, 65, 509; Fr. parlementer à IX, 189; parlementèrent ensamble, IX, 215; zie **dachvairt en raet**.

Sprakehoudinge (sprakehoudyge), onderhandeling, 39, 55; Fr. eu che parlement, IX, 189, 202.

Spranck, 175; zie **springen**.

Spreyden (spreyden, imperf., **spreiden**, id., **spreyden**, id., **gespreydet, ghespreydt, gespreit**), verspreiden, uitspreiden, uiteenspreiden, uitstrooien, 129, 292, 438, 500; Fr. s'espardirent, XI, 338; sont toutes mout lonch seues, X, 26; (**woirden**) **—**, een gerucht, eene tijding overal rondstrooien, 13, 29, 411; Fr. recordées, IX, 166; estoient espandues, XI, 127; **hem —**, zich verspreiden, overal rondloopen, 17, 193, 213, 286, 291, 296, 297, 303; Fr. s'espardirent parmi, IX, 170; s'estandirent par champs, X, 246.

Spreken (**ic spreke, spreect, sprak, sprac, sprack, spraken**), 1° spreken, 5, 6, 14, 45, enz; 2° zeggen, 57, 452.

Springen (**spranck**, imperat. : **sprinct, gesprongen**), 1° springen, 110; zie **spronck**; 2° **springen uut** : met geweld en haast uit iets (eene stad) komen, 134, 293; Fr. issoient, X, 141; 3° **springen in** : haastig aandoen (kleederen en wapenrusting), 175; 4° **springen in of after**, ergens verspreiden, rondloopen (een gerucht, nieuws), 231, 455; Fr. couroit vois, X, 269; furent seues en pluiseurs lieux, XI, 181; 5° losspringen, schieten (kanon), 176; Fr. deschquer, X, 226.

Sprinckreyse, plotselinge aanval : **ene — doen**, onverwacht aanvallen, een stout wapenfeit aandurven, 253; Fr. exploit d'armes, X, 288.

Spronck, sprong : **den spronck springen**, springen, 110; **een schone — springen**, een hoogen, stoutmoedigen sprong doen (uit eenen kerktoren), 110; Fr. faites le biau saut, X, 70.

(**Spruten**) **sproten, gesproten**, ontspruiten, outstaan, 2, 270, 359.

Stade (staede(n), stadt), 1° plaats : **in sijn stadt**, in zijne plaats, 145; Fr. pour lui, X, 150; 2° gepaste plaats en tijd : **in stade ende te punte comen, in staden staen**, gepast en dienstig zijn, van pas komen, nuttig zijn, 200, 229; Fr. reviendra bien à point, X, 244; **stade doen**, te stade komen, helpen, 159; 3° goede gemoedstoestand : **van staeden sijn**, gezind zijn, 159; Fr. n'estoit point aissiés, X, 210; **genen stadt houden**, niet standvastig zijn, wisselvallig zijn, 185; Fr. ne sont pas trop estables, X, 233; **bij stade**,

Digitized by Google

met kalmte, bedaard weg, met waardigheid, 55, 478; Fr. tout bellement, X, 221.

Staedse, verdieping, vloer (van een oorlogstuig), 206; Fr. l'estaige, X, 248.

Stadt, 86, 97, 145, 183; zie **stade**.

Stadt(s), stad, 62; zie **stede**.

Stadthuys, 246; Fr. en halle, X, 282.

Staen (staet, stont, stondt, stonde, gestaen), 1° staan, zich in zekeren toestand bevinden, 2, 17, 21, 73; 2° **staen van —**, afstijgen van (een paard), 534; 3° ophouden iets te doen, 237; **na iets staen**, *a*) achter iets wachten, 322; Fr. quel cose faisons nous chi, XI, 49; *b*) trachten te overmeesteren, 37; Fr. reconquei[r]oit, X, 52; 5° duren, 514; **niet lang en staet dit**, het duurt niet of, 249; **staen — ende staen —**, niet ophouden iets te doen, niets anders doen dan —, 110; zie **lachen**; Fr. tant que la guerre se tenist, XI, 282; 6° **enen staen**, aan iemand zeggen dat het goed is, bevestigen, 144; Fr. mais avoés mon fait, X, 149; **enen des staen**, iemand iets toestaan, veroorloven te doen, 72; Fr. ne le voloit mies avoir, IX, 221; **enen des willen staen**, iets willen bekennen, erkennen, 76; Fr. ne le voloient avoer, IX, 224; 7° plaats hebben, 5; Fr. avoit eu, IX, 161; zie 5°.

Staet (staedt, staets, stadt, state, staten), 1° toestand, gelegenheid, 239; **in alsulken state**, in den zelfden staat (van voorspoed), 1; Fr. ou point où, IX, 158; 2° staat, levenswijze, 3, 205; Fr. selon sa charge, X, 247; **alsulke — houden**, zulken trein voeren, 3, 195; Fr. tenoit bon estat et grant, IX, 160; cel estat, X, 240; 3° rang, stand, 195, 420; **grote state**, 205; Fr. estat de prince, X, 240; **twee staten van den cronen**, de geestelijken en de edelen, 213; Fr. remonstrèrent là leur estat, XI, 134; **enen veel staets toescriven**, iemand veel blijken van waardeering geven voor zijnen hoogen rang en vermaardheid, 420; Fr. là fu li sires de Couchie et ses estas volontiers veux et mout recommandé, XI, 134; **van staetswegen**, *a*) als passende aan zijnen rang, 552; *b*) uit staatsie, om praal te maken, 315; Fr. pour estat, XI, 43; **met groten state**, met groote, feestelijke staatsie, 441.

Stail, staal, 284.

Stakettinge(n), paal, — paalwerk, 389, 426, 430, 431, 432; Fr. palis petits, XI, 109; pallis, XI, 147.

Stal; in stal blijven, niet meer ten huwelijke gevraagd worden, ongehuwd blijven, 485; Fr. elle sera virgondée, X, 228.

Stalen, 1° in staal, van staal, 78; Fr. estoit toute d'achier, IX, 225; 2° (fig.) zoo sterk gewapend, alsof hij gansch van staal gemaakt ware, 282; buitengewoon sterk, 287.

Standaert (standairt, standaerden), 251, 273, 274, 277, 279, 380, 413, 419; Fr. son pennon, X, 287, XI, 12.

Stanck (stancx), 507.

Stantaftich (stantaftige), volhardend (van karakter) en ook krachtdadig, 215, 527.

(Stank) stanx : stanx wille, om reden van den slechten reuk, 337; zie **(quade) luchte**.

Starc (starck, starcke, starcker, starcste, sterc), 1° sterk, krachtig (van lichaamsbouw), 287, 408; Fr. gens à force, fors gros varlès, XI, 22; mieux de sa santé lui estoit, XI, 125; 2° versterkt, 78, 80, 133, 428; Fr. fort (maison), IX, 227; 3° sterk in getal, 37, 38, 88; Fr. ente noef et diis mille hommes, IX, 187; 4° dik, dicht beplant (bosch), 220; 5° streng, 46; 6° **sterc maken**, versterken, 376, 399; Fr. malement fortifier, XI, 99, 118.

Starcken (starcten, starcte, gestarct), 1° bijstaan, ondersteunen (met personen of met levensbehoeften), 139, 152, 411; Fr. confortoient, X, 145; voloient gens et confort, XI, 128; **enen —**, iemand bijspringen, helpen, 123; Fr. avoir conforté à faire justice, X, 80; 2° aanmoedigen, opbeuren, 97, 256, 257; Fr. rencoragier, pour tenir en leur foi, X, 292.

Starckenisse, 1° versterking van eene stad, 474; Fr. refortifiier, XI, 218; 2° (fig.) het begunstigen der standvastigheid, stevigheid, bestendigheid, 479, 484, 538, 546; 3° vermeerdering, bijstand, hulp van levensbehoeften, 139.

Digitized by Google

Starckheit (sterckhede), stevigheid, kloekte, weerstandsbieding, 399, 495; — **des plaetsen,** weerstandsbieding van eene versterkte stad, 495; Fr. au fort lieu, XI, 234.

Starckmaken, versterken, 473; Fr. fortefiier, XI, 202; zie **starc.**

State, 205, 213, 239; zie **staet.**

Statelijc (statelijke, statelijken), wel in rijen geschaard of met staatsie, 58, 61, 62, 469; Fr. mout honorablement, IX, 212; noble et haut disner, XI, 195.

[**Staten,** 526 is, verkeerde lezing voor **straten;** zie **strate.**]

Statute, standregel, 8.

Stave(n), steel, lans (wapen), 327, 331, 333, 374; zie **piek, stoc, lans.**

Stede (steden, stadt, stadts), 1° plaats, 33, 172, 430; Fr. en plus de vint lieus, IX, 134; lieux, X, 221; **tot zommigen steden,** op verscheidene plaatsen, 271; **in besloten steden,** in eene veilige plaats, buiten gevaar, 304; **stede houden,** *a)* op dezelfde plaats, op hunne plaats blijven, 177; *b)* stil blijven staan, 323; Fr. s'arestèrent, XI, 50; 2° stad, 1, 4, 62, 86, 97, 157, 368; Fr. chité, X, 208; **de (principale) goede steden slants van Vlaenderen,** de voornaamste steden, bepaaldelijk Gent, Brugge en Ieperen en ook hunne inwoners, 1, 36, 106, 146, 225, 229, 236, 345; Fr. ens bonnes villes, IX, 158, X, 67, 147; **besloten stede,** versterkte stad, 100; Fr. bien fremée, X, 52; zie **besluten; der stede huys,** stadhuis of een ander stadsgebouw, 350; Fr. des halles, XI, 70; en l'hostel de le Walle, XI, 291; 3° legerplaats, 333; Fr. en son logeïs, XI, 58; 4° gelegenheid: **dair gene — hebben,** daar niet te pas komen, 35; Fr. n'i valoit riens, IX, 186.

Stedegrafte(n) (stedegraven), stadsgracht, 402, 403, 422, 507.

Stedehouder(en), plaatsvervanger (van eenen kapitein of van eenen gerechtsdienaar, soort van substituut), 233, 427, 543; Fr. lieutenant dou capitaine, XI, 140; officiers et menistres de justices, XI, 305.

Stedekijn, kleine stad, 371, 389, 393; Fr. la ville, XI, 109.

[**Stedelijk(en),** 414, is eene bedorvene lezing voor **stede lijden,** zie **errata.**]

Stedemuyer(en), stadsmuur, stadswal, 222; zie **muyer.**

Stedenzegele, 546.

Stedepoirt(en), stadspoort, 96.

Stedevrijhede(n), rechten en voorrechten eener stad, 4, 18; Fr. le franchisse, IX, 160; francise de Gaind, IX, 171; zie **previlegie.**

Steechskijn, kleine, enge straat, 182; Fr. ruelle, X, 230; zie **stege(n).**

Steeckspel(e), 469; Fr. le jouste, XI, 195; zie **tournoi.**

Steelsgewijse (steelschewijse, steelse wijse, steelwijs), 72, 73, 140, 149, 222, 286, 476, 494; Fr. larecineusement, IX, 221; en larechin, X, 146; viennent le petit pas, XI, 21.

Steelwijs, 286, 476; zie **steelsgewijse.**

Steen (stene, stenen), 1° steen gebruikt als werptuig voor de oorlogstuigen, kogel in steen, 50, 99, 206, 389, 501; Fr. karious, IX, 198; quariaulx, X, 61; pierres de fais, X, 248; quarreaux merveilleusement grans, gros et pesans, X, 248; pières, XI, 110; quarel de canon, XI, 239; zie **clote** en **steencleenappel;** 2° edelgesteente, 436, 469; Fr. pieres precieuses, XI, 195; zie **span.**

Steendoot, 279.

Steencleenappel(s), ronde kleine steen, dienende voor oorlogswerptuigen, kogel in steen, 275; Fr. quariaux empenés, XI, 13; zie **steen.**

Steenstrate, geplaveide straat, heerweg, 268, 278, 288, 296; Fr. cauchie, XI, 8, 15, 23.

Stege, kleine, enge straat, 180; zie **steechskijn.**

Steke, steek, 329.

Steken (steke, stack, staken, gesteken), 1° steken (met een wapen), 137, 454; Fr. dont il lanchoient les cops, X, 143; **duer 't lijf —,** dwars door 't lichaam steken; 2° in brand steken, 170; Fr. bouterons le feu, X, 219; 3° — **uut,** vertrekken uit, 388; 4° **hem steken in,** *a)* zich voegen bij, 113; *b)* zich met iets moeien, 121; **in iets steken,** in 't ge-

Digitized by Google

vecht mengen, zich blootstellen aan een gevaar, in eenen moeielijken toestand gewikkeld zijn, 179, 520; Fr. ne se fussent boutés en ce peril, X, 227; **hem in 't lant steken,** het wagen verder in 't land te dringen, 292; 5° **hem steken onder,** tusschen anderen sluipen, zich mengen en versteken onder —, 532; Fr. se demuchier, XI, 295; 6° **hem steken tegens enen,** iemand aanvallen, bevechten, 310; 7° aan een steekspel deelnemen, tornooien, 469.

Steket = steekt, 520; zie **steken,** 2°.

Stelen (stalen, gestolen) : die stede —, eene stad innemen, 100, 423, 427, 475; Fr. conquissent, X, 62; embleront Audenarde, XI, 137, 138; prise et emblée, XI, 140, 148; (wederk.) **hem stelen,** sluipswijze vertrekken, vluchten, 223, 315; Fr. s'estoient emblet de leurs gages, X, 261, XI, 43.

Stemme, 177; Fr. la voix, X, 236; **met eenre stemmen,** allen in eens, eenstemmig, 14; Fr. tout de une vois, IX, 167.

(Stempen) stempte : stelpen, doen ophouden : **hem — van,** zich bedaren, **hem — van sinen thoiren,** zijne gramschap tot bedaren brengen, 31; Fr. il se refresna grandement de son aïr, IX, 182.

Sterc, zie **starc.**

Stercke, bijw., hevig : **die woirden gingen so stercke,** die twist werd zoo hevig, 71.

Sterckhede, zie **starckheit.**

Sterrelichtweder, zeer klaar weder in den nacht, als veel sterren aan den hemel zichtbaar zijn, 423.

(Sterven) starf, starff, sterf, storve, storven, imperf. **sterf** en **starf, gestorven,** 41, 42, 81, 109, 123, 151, 158, 394, 435, 441, 442, 507, 554 en var.; Fr. trespassa, XI, 155.

Stijf, adj., 201.

Stijl (stijle(n), style), houten balk, bepaaldelijk, rib voor eene brug, 254, 257, 281, 283; Fr. les ais, X, 291; les gistes, XI, 17; zie ook **planke** en **post.**

Stick (stuck, tstuck, sticke, sticks, sticx, stickx), 1° stuk : **an stickx, an clenen sticks (slaen),** aan stukken (slaan), 110, 207; Fr. detrenchiés, IX, 70; despechièrent par pièces, X, 249; **van sticke te sticke slaen,** aan stukken trekken, vierendeelen, 93; Fr. fu depeciés de pièce à pièce, X, 57; **in tween sticx liggen,** aan stukken geslagen worden, gedood worden, 222; **van sticke te sticke geslagen,** gedood, geslagen en aan stukken getrokken, 93; Fr. fu depeciés pièce à pièce, X, 57; 2° van den tijd : **een stick in de voiravont,** nog al laat in den vooravond, 277; Fr. au tart, XI, 15; 3° in de ruimte, uitgestrektheid : **een groit stick voirt,** verreweg, 254; **een groit stuk in 't lant,** diep in het land, 471; 4° stuk geld, 363.

(Sticken) gestickte, fijn naaien, beleggen : **gestickte tijckte,** deken, met stiksel belegd, 312; Fr. queutepointe, XI, 41.

(Stilleliggen) stillelach : alles rustig zijn, geen oorlog zijn, vrede zijn, 5.

Stillen, tot bedaren brengen, 147; Fr. apaissier, X, 151.

Stillestaen, 282.

Stillijken, stilletjes weg, langzaam aan, 509.

Stillixste, zoo stil mogelijk, 184; Fr. au plus bellement et souef que il pot, X, 232.

Stivenisse, stevigheid, duurzaamheid, 484.

Stoele, de pauselijke stoel : **sine stoele houden,** zijne verblijfplaats vestigen, 359; Fr. tint son siège, XI, 86.

Stoffe(n), 1° houtwerk, planken (van eene brug), 289; Fr. tous les ais, XI, 24; 2° kloeke lichaamsgesteldheid en stoutmoedigheid : **volk van goeder stoffen,** stoutmoedige en ondernemende mannen, 105; Fr. toutes gens de fait, X, 66.

Stofferen, van alle huisraad en meubelen voorzien, 34.

Stoit, 7, 194; zie **stoot.**

Stoc (stock(en)), 1° stok, 40; Fr. baston, IX, 189; 2° stok als wapen, soort van lans of pick, 118, 324, 327, 329, 333, 552, 553; Fr. glaves, X, 77; planchons, XI, 57; son baston, XI, 50; leurs planchons tous drois levés contremont, XI,

Digitized by Google

53; plançons, XI, 54; vergelijk: **glaye, lans, piek, stave**; 3° boei (gevangenistuig): **in stocken, in yseren** of **in anderen zwaren vangenissen slaen**, 390; Fr. met en ceps, en fiers, en buies et en dures prisons, XI, 109.

Stoot (**stote, stoit**), 1° stoot: **sonder slach off —**, zonder geweld, zonder te moeten vechten, 7, 337; zie **slach**; 2° aanval, 194, 263, 328; Fr. le premier encontre, XI, 54; **enen enen groten — andoen**, iemand hevig aanvallen, 263; zie **wederstote**.

Stonde, maal: **tot II ende III stonden**, twee- of driemaal, 81; Fr. par deux ou par trois fois, IX, 228.

Storen (**stueren, stuerten, gestoirt, gestuert**), 1° storen, 313. 426; 2° beletten, 11, 69, 403; 3° vergrammen, boos maken, 198; 4° **hem —**, zich om iets bekommeren, 531; Fr. ne vous prouvés de cose que vous vés ne vées, XI, 294.

[**Storinge**, 47, is verkeerde lezing voor **storminge**, z. a.]

Storme, bestorming, 50, 52, 401, 403; Fr. l'asaut, IX, 198; les assauls, 199; zie **storminge**.

Stormen (**stormden, gestormt**), bestormen, belegeren, 39, 45, 50-52, 134, 325, 371, 390, 401, 402, 409, 419, 429, 431, 432, 434, 446, 496, 501, 502, 510, 511.

Stormenshants (**stormentshans**), stormenderhand, 371, 372, 387; Fr. par force, XI, 108.

Storminge (**stormynge**), bestorming, 47, 135, 234; Fr. l'assaut, X, 141; zie **storme**.

Storten (**storte, stourten**), 1° vallen: **over rugge —**, achteroverstuiken, 146; Fr. renverse là, X, 151; 2° doen vallen, 109, 206, 403; Fr. là fu abatus, X, 69; effondrer, X, 248; miner les murs et abatre, XI, 121.

Stote, zie **stoot**.

(**Stoten**) **gestoten**: **hem voir thooft gestoten vinden**, zich verstoten zien, zijn voornemen niet ingewilligd zien, 371; Fr. se vei reboutés, XI, 94.

Stourten, 403; zie **storten**.

Stout, stoutmoedig, onverschrokken, 39, 322; Fr. vaillant; zie **hert**, adj.

Stoutelijken, op stoutmoedige wijze, 20, 83, 409; Fr. hardiement, IX, 172, 229.

Stoutheyt, stoutmoedigheid, 51; Fr. par son hardement, IX, 199.

Straf, adj., stijf, fig., niet toegevend, volhardend: **hem straf houden**, niet licht toegeven, volharden, zich doen gelden, 462; Fr. se tenoit mout forte, XI, 189.

Strale(n), schichten, pijl, 389, 402; Fr. traioient saïettes, XI, 110; saiètes, XI, 120.

Strate(n), straat, heerweg, 388, 526 [waar **staten**, bedorven lezing is]; Fr. sur la cauchie, XI, 109; **doir die straten**, door alle straten, overal in stad, 526; Fr. parmi la ville, XI, 291; **upter straten**, langs de straten, 142; **hoire straten voirtlopen, sijnre straten wegvaren**, vertrekken zonder doel, doolen, 185, 219; Fr. s'en allèrent router, X, 232; s'en aloit à l'aventure, X, 257.

Streec, strijking, beweging: **eens streecs**, in een maal, tergelijkertijd, dadelijk, 432; Fr. delivréement, XI, 147.

[**Strecken**, 293, is drukfout voor **trecken**.]

Strecken (**streckt**), 1° zoo ver strekken, 16; Fr. ne s'estent mies si avant, IX, 169; 2° **om of up enen —**, gericht zijn tegen iemand, 552.

Streng, wreed, 3; Fr. cruel, IX, 159.

Strijden (**streedt**), vechten, 104, 335; Fr. combattre, X, 65.

Strijken (**strijcken, streeck, streken**), gaan, vertrekken, 167, 307, 493, 496, 509, 529; Fr. se traioient devers, XI, 293; s'en vinrent jusqu'au Dam, XI, 235; **strijcken comen**, naar eene plaats komen, 107, 391; Fr. estoient sur les camps, X, 68; vinrent, XI, 111.

Strijt (**strijdt, strijden**), 1° schaar krijgslieden, strijdrang, slagorde: **de voirste —**, de eerste strijdrang, 106; **die andere —**, de tweede strijdrang, 106; Fr. la seconde bataille, X, 67; **horen strijt scheren, hem in strijden scheren, strijt ordineren**, zich in rijen scharen, zich in slagorde schikken, 104, 107, 111, 171, 286, 309, 322, 381, 383; Fr. se rengièrent en 3 batailles, X, 65; ordonner les batailles, XI, 48; se missent en bon arroi, XI, 103; se tenoient

Digitized by Google

tout ensemble en une belle grosse bataille, XI, 105; ces batailles, X, 68; en une belle bataille rengée, X, 71; zie **voirstrijt**; 2° gevecht, oorlog, veldslag, 100, 369, 384; Fr. la bataille, XI, 39.

Strome, stroom (eener rivier), 273.

Strobond(en), bundel stroo, 221; zie **bos**.

Stroo, 109, 184, 403; Fr. estrain, X, 232; **niet een —**, hoegenaamd niet, geenszins, 422.

Struycke, 1° struik : **struycken ende stroncken**, 218; 2° (overdr.) bron, oorzaak, 2; Fr. pas si petite incidence, IX, 159; cf. **wortele**.

(Studeren) studeirt, studeerde(n), gestudeert, overwegen, 3, 4, 270, 474; Fr. soutilloit, IX, 160; soutilloient et oisoient, XI, 218.

Stueyten (imperf. **stueyten**), zich tegenhouden, niet voortgaan, 263, 287, 288.

Stueren (**stuertu**), zie **storen**, 313, 531.

Stuck (**tstuck**), 363, 471; zie **stick**.

Subdijte(n), onderdaan, 240, 546; Fr. subjet, X, 277; **edele heren ende — slans van Vlaenderen**, 546; Fr. nobles dou païs de Flandres, XI, 308. Vgl. 3ᵉ Boek, fol. 24 vº : **alle myne ondersaten ende subdyten**; Fr. tous mes habitans et manans, vassauls et subgets, Kerv., XI, 83.

Substancie, zelfstandigheid, stof, gehalte, 327.

Subtijl (**suptijl**), 1° scherpzinnig, schrander, spitsvondig, 2, 3, 4, 5, 373, 439, 475, 492; Fr. soutieus, soutil, IX, 159, 160, XI, 232; si avisé, XI, 97; 2° behendig, handig, bedreven, 221, 356, 475; zie **abel**; Fr. soutils de, X, 259; ables et soutils, XI, 218; 3° sluw, arglistig, 10; **bij subtijle wege**, door kuiperij, 10; Fr. par soutieue voie, IX, 164.

Subtijlhede (**suptijlheden**), 1° schranderheid, 270; 2° sluwheid, 254, 394; Fr. malice, X, 289.

Subtijlik(en), adj., sluw, 19.

Subtijliken (**subtijlijken**), bijw. 1° op eene schrandere wijze, 7; Fr. soutieument, IX, 163; 2° op eene listige wijze, 7, 542.

Zueghe, benaming van een groot oorlogstuig, 206, 207; Fr. truies, X, 249; zie **blijde en ram**; cfr. 3ᵉ Boek, fol. 19 : **menige zwaere ende vreemde instrumenten van zuegen, mollen ende andere, dair men der stede poirten, toirnen ende muyeren mede verderven ende over te vallen pleecht**; Fr. à cause de grands mangormaulx qui nuit et jour jettoient, et autres plusieurs engins et aournemens d'assauls, que le duc d'Angou fist faire et charpenter; Kerv. XI, 655. Vgl. nog uit id., fol. 160 : **Wair was dat die Poirtyngaloyseren zwaere houtwercken van beren, zueghen ende gelike instrumenten met hem van Poirt hadden doen bringen**; Fr. or avoient-ils amené avecques euls engins du Port, Kerv. XII, 203.

Zuert(en), zie **zwart**, 387.

Suet(er), zoet, 174.

Zuetelick, adj., zachtmoedig, vriendelijk : **— gedicht**, op gemoedelijke, beminnelijke wijze opgesteld, 524; Fr. lettres mout douces et mout amiables, XI, 289.

Zuyerlijken, duurzaam : **— ontgunnen**, het zuur bekoopen, 69.

Sulk, 342, 513 aanvalling; zie **tijt**.

Sullen, 2, (**sallic**, 132, **ic salre** = ik zal er, 147, 155, **sel ic**, 210, **gij sult**, 1, **sulste**, 183, **suldi**, 127, **suldy**, 162, **sulgy**, 7, (**t sal**, 6, **sal(t)**, 11, **sal(re)**, 6, 46, **sall**, 163, **sel**, 300, 306, **sallen** = zal hem, 201, 305, **sals** = zal des, 382, **zult**, 172, **ghij sullet**, 70, 71, **sullen(s)**, 190, **soudic**, 1, **soudict**, 131, **soldt ghij**, 73, **men soud**, 58, 337, **sou(t)s**, 508, **soud(men)**, 18, 204, 341, **soude**, 2, **soude(t)**, 9, **soud(se)**, 60, **souden**, 1, **zouden**, 5, **souden(s)**, 12, 19, **souden** = zoude hem, 334, zullen, 225, 242, 414, 487, 489, 549 en var., 554; **voirt sullen**, zullen voortvertrekken, 391.

Sulver(e) (**sulvers**), subst., 196, 200, 209, 291, 362, 504; zie **sijlver**.

Sulveren, adj., in, van zilver, 195, 196; **sulveren gelt**, zilver geld, 211; zie **werck**.

Sulverwerck, 495.

Superscripsie, bovenschrift, hoofd (van eenen brief), 238; Fr. en le superscrision, X, 275.

Digitized by Google

Supplicacie(n), ootmoedig verzoek, smeeking, 536, 538, 539; Fr. suplications, XI, 299.

Suptijl, 373: zie **subtijl**.

Sus! sus! (uitroeping), stilte! stilte! 166; Fr. paix! paix! X, 2:6.

Suspicie, argwaan, 519; Fr. soupechon, XI, 286.

Susterlinck, neef, 70; Fr. cousin germain, IX, 219; vgl. in de beteekenis van nicht ook : 3ᵉ Boek, fol. 125 vᵒ, 2ᵉ kol. : **was van rechten maechtalen suysterlinge tegens grave Chairles van Bloys**; Fr. estoit de droite génération cousine germaine à cestuy Monseigneur Charles de Bloys, Kerv. XII, 54.

Sustineren (**gesustineert**), ondersteunen, 124, 151; Fr. soustenu, X, 87.

Suverlijk (**zuverlick, zuverlijk, zuyverlijke, zuverlinck**), schoon, fraai, net, prachtig, 29, 78, 95, 249 (het hs. heeft hier **zuverlink**), 300, 482, 483, 488; Fr. une moult belle maison, IX, 180; biau castiel, XI, 32; grant biauté, X, 285; en belle compagnie de gens d'armes, X, 58.

Suverliken (**al zuverlijken**), 1° eenvoudigweg, 10; Fr. biellement, IX, 164; 2° met orde, op eene ordentelijke wijze, 207, 521; Fr. tout bellement, IX, 199; 3° op betamelijke wijze, 139; Fr. moult bellement, X, 146; 4° op stille, vreedzame wijze, 40; Fr. bellement et doucement, IX, 189.

Zuverlinch, 249; zie **suverlijk**.

Zwaer(e) (**zwair(e), zwaren, zwairre**), 1° (van zaken) zwaar, 40, 554; (personen) kloek en struisch, 369; zie **volk**; 2° (overdrachtelijk), stevig, duurzaam, 85; 3° sterk in getal, 473; Fr. les efforchièrent, XI, 201; 4° groot, geweldig en wreed, 75, 86, 148; Fr. grande, X, 223; zie **hart**; **iets hoge ende zwair nemen**, iets zeer euvel opnemen, 70; Fr. tinrent à grant, IX, 220; zie **hoge**; 5° lastig, 8; 6° plechtig : **enen zwaren eedt doen**, plechtig zweren, 43; Fr. jurèrent, IX, 192.

Zwairlijken, op wreede wijze, 69, 76; Fr. chièrement, IX, 219; cruelle guerre, IX, 224.

Zwairt (**zwairde**), zwaard (wapen), 35, 110, 197, 303, 350, 410; Fr. espées, X, 70, 242, XI, 22; **fijne** —, 286, 287; **snyenden zwairde**, zeer scherpe zwaarden, 303; **dat zwairt tien** : het zwaard uit de schede trekken, 354; **zwairde van tornoy**, 449; Fr. espées de tournoi, XI, 161; **metten zwairde rechten**, halsrechten; Fr. décoller, X, 58; **met enen upgeheven zwairde**, met 't zwaard in de hand, 379; Fr. l'espée à la main, XI, 102; vgl. 2ᵉ Boek, onuitgeg. gedeelte, fol. 75 : **toich uut een sijn lanck bouidiaus zwairt, dat hij op zijn zijde te voeren plach, ende begonste dairmede te houden ende te hacken**; **voir dat** —, door 't zwaard in 't vechten, op 't slagveld, 171.

Zwaluwe(n), 127; Fr. arondiaulx, XI, 83-84.

Zwart (**zuerten**), zwarte, 38; Fr. noir, IX, 188; **met zwarten gecleet**, in 't zwart gekleed, 450; **zwarte cledeeren**, rouwkleederen, 450, 451; Fr. tous noirs vestus, XI, 163.

Zwemmen (**zwommen**), 427, 428; **zwemmen twischen twee wateren**, tusschen twee partijen zeilen, 78; Fr. nooit entre deux aiges, IX, 225. Vergelijk blz. 78 : **hilt hem neutrael**; Fr. se faisoit neutres, IX, 225.

Zweren (**zwoer, zwoeren, gesworen, gezwoiren**), zweeren, 198, 252, 375; **enen eedt** —, met een eed bevestigen, 26, 40, 45, 130; Fr. jurées, IX, 189; leur jurèrent, IX, 193.

Zwete (figuurlijk), 364.

Zwyepe(n), zweep, 454.

Zwigen (**zwijch, zwijcht, zweech, zwegen, zwech**), 9, 10, 11, 21, 23, 128, 238, 484, 489; Fr. se teurent, IX, 174; **al stille zwigen**, stilzwijgend blijven, 62; Fr. se teut touts quois, IX, 213.

Zwijnskijns (**van der Rappailge**), bijnaam van roovers en landloopers dezer streek, 470; Fr. Pourcelès de le Raspailge, XI, 199; Vgl. verder, 471 : **rovenaeren van der Rappailge**).

Digitized by Google

T

Tabbairt, mantel, 304.

Tafel(en), eettafel, 309; **ten tafelen, over die tafele sitten**, zich aan tafel zetten, aan tafel zitten, een maal nemen, 415; Fr. s'asist à table, XI, 131; il se disnoient, XI, 131.

Tafellaken(en), 304; Fr. nappes, XI, 35.

Tailge, belasting, schatting, 203; Fr. une taille, X, 246.

Tairase(n), schild om met eene lans te vechten, 265 (waar **toirdsen** drukfout is), 281, 289; Fr. targe, XI, 17.

Tacke(n), hertshoorn, 219; Fr. rains, X, 257.

Tale(n), spraak : **te talen geset worden**, bitsig aangesproken worden, van iets mondelings beschuldigd worden, 114; Fr. fu aquelliés de plait, X, 73.

Tand(en), 163; Fr. dens, X, 214; **tghebit upten tanden nemen**, dadelijk iets doordrijven; zie **gebit**.

Tander = het ander, 210.

Tarwe, 428; Fr. bleds, XI, 141.

Tasse, geldbeurs, 110; Fr. sa taisse, X, 70; vgl. in het 3e Boek, fol. 17 v°, 2e kol.: **vochten of men een lijf om eene oude tasse te cope gevonden hadde** (n. a.).

Tavairne(n), herberg, 204; Fr. tavernes, X, 247; zie **cabaretten**.

(Taxeren), **taxeerden** : (wederk.) **hem selven —**, uit vrijen wil eene schatting geven, 363; Fr. de eux-mêmes il se tailloient, XI, 88.

Te, voor **de**, 257 (het hs. heeft wel **te**).

Te = het, 554 en Var.

Ten = het — niet, 554 en Var.; **ten**, tenzij dat, 2; Fr. se — nele, IX, 158.

Teboven : **teboven gaen**, overwinnen, 300; Fr. viennent à leur entente, XI, 32; **teboven hebben met**, de bovenhand hebben over, 87; Fr. se vei au dessus de, X, 52; **teboven wesen**, meester zijn van, 188; Fr. sont au desure, X, 235.

Tebreken (tebroken), 1° afbreken, 270; 2° verbreken (vrede), 68; Fr. brisseroient le paix, IX, 218; 3° veranderen (van gedachte of inzicht), 491; Fr. a brisiet nostre pourpos d'aler à Arron, XI, 232.

Teech, 218, 438; zie **tigen**, 1, 2.

Teerst, ten eersten, 364; zie **eerst**.

Tegederlopend(e), 13.

Tegens, tegen, tegenover, 2; **tegens enen sijn, tegens wesen**, aan iemand ongenegen, vijandig gezind zijn, 82, 86; 86; Fr. avoit esté contraires, IX, 232; **dair tegens vallen**, iets bestrijden, 7.

Tegensdragen(droech-tegens), inbreuk maken, 21; Fr. raportoient riens de contraire, IX, 174; **enen —**, iemand iets niet goed aanstaan, 364; Fr. i avoit un autre point contraire, XI, 89.

Tegenshouden, 1° tegenhouden, beletten te doen, 234; 2° het uithouden tegenover iemand, wedijveren, 411; Fr. ne pooit pas faire fait contre cheli dou roi, XI, 127.

(Tegenscomen) tegensquam, te gemoet komen, 307.

(Tegensvallen) tegensviele, tegensvyelen met, vijandig gezind zijn tegenover, 133; Fr. étoient contraires, X, 140; **enen die aventuere tegensvallen**, iem. onderneming mislukken, 124; Fr. zie **aventuere**.

Tegenswesen, vijandig gezind zijn, 210; Fr. tourné contre lui, X, 251.

Tegenwoirdich, adj., (**tegenswoirdich, tegeswoirdich**), 23, 114, 228, 334.

Tegenswoirdich, bijw., 200, **noch doe —**, nu nog, 69.

Tegenwoirdichede (tegenswoirdicheit), 224, 515.

Teykene, 1° teeken, 335; 2° iets van beteekenis, een voorteeken, 327; Fr. à grant senefiance de bien, XI, 54.

(Teykenen) teykende, een herkenningsteeken plaatsen op, 40; Fr. fesist un ensaigne à son hostel, IX, 189.

Digitized by Google

Tekenisse, beteekenis : **in — van**, als bewijs van, 258; Fr. en segnefient loiaulté, X, 292.

Tellige(n), telg, 129; Fr. les branques, X, 85.

Temael (temale), 1° ook, tevens, 100, 223, 270; 2° waarlijk, 501; Fr. dont che fu, XI, 239.

Ten = te — en, het is niet, 214, 554 en nota 15.

Ten = te den, in : **ten Goods namen**, in Gods naam, 375 [waar en verkeerde lezing is]; Fr. en non Dieu, XI, 98.

Tende (tenden, teinden) = te ende, te enden, te einden, 282, 329; zie **ende** en **glaye**.

Tenden, bezighouden, tegenhouden, doen blijven, 507; Fr. tenroit si longuement, XI, 243.

Tente, oorlogstent, 46, 262, 431, 432, 434, 435, 439, 504; Fr. la tente dou roi; dou logeïs dou roi, XI, 48; **die grote tente van Brugge**, 440; Fr. là fu tendue la grande tente de Bruges, XI, 154; zie **pavieljoen**.

Tenenmale, gansch, 120.

(Tenietemaken) tenietegemaict, verdelgen, 21; Fr. seront met jus, IX, 173.

(Ternedergetiën) ternedergetogen, imperf., ternedergetogen, verl. deelw., 284; zie **ternedertien.**

Ternederhouwen, neêrhakken (boomen), 403; Fr. abatre bos, XI, 121.

Ternederleggen (ternederleechts, ternedergeleyt), overwonnen worden, het onderspit delven, 111, 307; Fr. sont desconfit, X, 71; overdrachtelijk : breken, stuiten (hoovaardij), 80; Fr. abatus, IX, 227.

(Ternederommewerpen) ternederommegeworpen, ten gronde werpen, vernielen, 203.

(Ternederslaen) ternedersloech, ternedergeslagen, 1° achteruitdrijven, 45; Fr. furent — reculé contreval la rue, IX, 193; 2° verslaan, dooden, 219, 329.

(Ternederstorten) ternederstourte, ten gronde vallen, doodvallen, 554.

(Ternedertiën) ternedergetogen, verslaan, overrompelen, overwinnen, 86, 91, 93, 108, 171, 187, 305, 325; Fr. desconfis; fais ceste desconfiture, X, 55; perdre, X, 68; avoient desconfi, X, 234; **ternedergetogene lude(n)**, overwonnene, 93, 94; Fr. li desconfit, X, 56.

Ternedertrecken, ten gronde trekken, verslaan, vernielen, verpletteren, 89, 168, 282, 293, 305; Fr. ruer jus, X, 53; que nous desconfissons, X, 218.

Ternederwerpen (worpen terneder, ternederworpen, imperat., **werptet terneder, ternedergeworpen)**, vernielen, 46, 71, 73, 80, 84, 103, 194, 493; Fr. les murs abatus, IX, 194; estoit à abatre, IX, 222; abatirent, IX, 227.

Terstondt, 23, 24; Fr. tantost, IX, 176.

Terstondt als, zoodra, 9; Fr. quant, IX, 164.

Terwijlen, terwijl, 100, 409; **ter wijlen dat**, terwijl, 108; zie **wile.**

Tesamen, 5.

Tesamenbin(d)en, 204.

(Tesamenbliven) bleven te samen, 26; Fr. se remissent tout ensamble, IX, 178.

(Tesamendrucken) tesamengedruct, aaneensluiten, druk tegen elkander dringen, 279.

(Tesamenhouden) hilt — tsamen, bijeenhouden, 89.

(Tesamenleggen) leyden — tesamen, tesamenvouwen (handen), 155; Fr. joindirent leurs mains, vers —, X, 207.

(Tesamensluuten) tesamengesloten, overeenkomen, besluiten, 112; Fr. estoient en pourpos, X, 72.

Tesamensteken (tesamenstack, tesamenstaken, tsamenstoken, tesamengesteken), vergaderen, bijeenbrengen, tezamenkomen, 80, 89, 100, 292, 307, 414; Fr. leva (des hommes), XI, 38; mettre ensamble, XI, 130; se requellièrent, IX, 227; asamblèrent, X, 53; requeillèrent, X, 62; (wederk.) **hem —**, tezamenkomen, zich vereenigen, 13, 93, 245, 254; Fr. se missent ensamble, X, 56; s'estoient requelliet, X, 289; assamblant forment, X, 281.

(Tesamentoegaen) gingen te samen toe, overeenkomen, 42.

Digitized by Google

Tesamenvoegen) **tesamenvoeghden: hem —,** zich vereenigen, 381.

Teten = te eten, 17, 76, 243, 309; zie **eten.**

Tevens, te zelvertijd, 134.

Tevoirenleggen (**tevoirenlegde**), voorstellen, 56, 82; Fr. mettre sus en avant, IX, 228.

Tevoeren, voordien, 200.

Tevorengeven (**tevoirengeven, gaven se te voiren**), 1° in geschenk geven, 84; Fr. leur abandonna, IX, 230; 2° overgeven, onvoorwaardelijk overleveren, verlaten, 53, 340.

(**Tevorenspellen**) **tevorenspelde,** voorspellen, 554.

Tevreden, 15, 207, 247; **te besten niet tevreden,** niet al te zeer voldaan, niet zeer verzekerd, 421; Fr. il n'estoient pas bien asseur, XI, 135; **qualic** (**qualiken**) **tevreden sijn in,** op iets, om iets zeer vergramd zijn, 54, 80, 84; Fr. en estoit trop courouchié, IX, 201, 227, 230.

(**Tevredenschicken**) **schikten hem tevreden,** tevreden zijn, vrede maken, 87; Fr. s'apaisièrent, X, 51.

Tevredensetten, te vreden stellen, (weder) vreedzaam maken, 77, 93; Fr. rapaisser, X, 56; apaissier, IX, 224.

Theer = het heer, 294; zie **heere.**

Thele = 't geheele, 60.

Thernasse = **et hernasse,** zie **harnas,** 182, 214, 215.

Thyerannyselijken, op eene willekeurige en wreede wijze, 172.

Thieren (**thierden**), 279; zie **tieren.**

Thilbaer, verdraagbaar : **thilbaer have**(**n**), tilbare have, 540; Fr. des biens meubles, XI, 302; zie **have, tilberhave** en **redehave.**

Thinhouden, als subst., de inhoud, 238.

Thyrannyse, dwinglandij, 167.

This = het is, 130; zie **sijn.**

Thoenen, omringen, insluiten, 169; Fr. arrester, IX, 169.

Thoeven (**thoefde**), zie **toeven,** 255, 351.

Thoevinge, 41; zie **toevinghe.**

Thogen, zie **tiën,** 89.

Thoift = het hoofd, 106; zie **hooft.**

Thoinen, 533; zie **tonen.**

Thoiren (**thoren**), zie **toirren,** 32, 59, 121, 167.

Thoirnen : hem des —, zich over iets toornig maken, 140; Fr. s'en courouchèrent, X, 146.

Thoirnich, 72; zie **toirnich.**

Thonen, thoinde, zie **tonen,** 127, 473.

Thoren (**thorne, thorn, thoirne, thoirnen**), toren, bepaaldelijk aan eenen wal, of ook aan eene stadspoort, verder ook kerktoren, 59, 71, 72, 73, 77, 78, 109, 110, 421, 438, 522; Fr. tours, IX, 204, 221; grosse tour dou clocier, X, 69; cloquier, X, 69; castel de Londres, XI, 152.

Thorne, zie **thoren.**

Thregende = het regende, 285.

Thregimente = **et regimente,** 130; zie dit woord.

Thridderscappe = **et ridderscappe,** 325; zie dit woord.

Thrijden = **et rijden,** 408; zie **rijden.**

Thrijck (**thrijcke**), het rijk, 347, 498: zie **rijck.**

Thruyme, 91; zie **ruym.**

Thuysbliven (**thuys bleven**), te huis blijven, (ten oorloge) niet vertrekken, 170.

Thuysgaen (**ginc thuys, thuysgegaen**), naar huis gaan, 21, 67, 476; Fr. se traïssissent... en leurs maisons, IX, 217; estoient restrait, XI, 219.

Thuysreysen, terugkeeren, 484.

(**Thuystiën**) **thuystogen,** terugkeeren, 141; Fr. retournèrent, X, 147.

Thuystrecken, als subst. : terugkomst, 483.

Thuyswaert, naar huis, terug, 351.

Thuyswaertgaende, in 't naar huis gaande, 27; Fr. rallant en leurs maisons, IX, 175.

Ticht (**s**), beschuldiging, 21; **meer tichts en lasts hebben,** schuldiger en verantwoordelijker zijn, 21-22; Fr. il en fust plus demandés que li autre, IX, 174.

Digitized by Google

Tijden, trekken naar, 38, 344; Fr. alons de fait à Bruges, IX, 188.

Tiën (thoich, toech, toich, gij toich, tooch, toocht (551 en Var.), togen, toghen, getogen, thoghe, subj.), 1° trekken, 454; Fr. otent, XI, 181; **dat zwairt tiën,** het zwaard uit de schede trekken, 35; 2° gaan, vertrekken, trekken naar, 55, 67, 75, 79, 84, 89, 93, 100, 101, 103, 104, 112, 115, 123, 141, 151, 153, 161, 188, 204, 207, 233, 251, 257, 269, 307, 335, 351-353, 391, 405, 408, 439, 443, 461, 464, 467, 484, 492, 499, 500, 551 en Var.; Fr. partir, IX, 77; s'en vint, IX, 226; s'en vinrent, XI, 38; se retraissent, IX, 230; despartirent, X, 53.

Tiën wonen, gaan wonen, 125, 207; **tiën bestormen,** gaan bestormen, 75.

Tiën liggen, gaan verblijven, verblijven, 352; Fr. s'en vint à, XI, 72; **iets te hande tiën,** met iets aanvangen, iets aandurven, ondernemen, 17; **afterrugge tien,** achteruittrekken, terugkeeren, 52; Fr. ramenèrent, IX, 199; **tegemoete tiën,** tegemoet gaan, 64; Fr. vuidièrent à l'encontre, IX, 214; **iets van enen tiën,** ontnemen, onttrekken : (van gramschap) op iem. niet meer kwaad zijn, 67.

Tienwerf, tienmaal, 16.

Tieren (thieren, thierden, getiert), tieren : — **qualike tieren,** slecht gaan, slecht afloopen, 36, 39; Fr. euist mal alé, IX, 188; **hem tieren,** eene zekere gedragslijk volgen, zich houden, zich gedragen, doen, 279, 395, 402, 422, 426, 430; Fr. comment elles se portaient, XI, 115; furent bon chevalier, XI, 120; se maintenaient, XI, 139; se deffendoient si bien, XI, 146.

(Tigen) teech, wenden, hier : vliegen, 218.

(Tigen) teech, aantijgen, iem. van iets beschuldigen, 438.

Tijdige, subst., tijding, nieuws, 71; Fr. ces nouvelles, IX, 220; zie **tijdinge.**

Tijdig(e) (tijdinge), adj., gepast : — **uyere,** het gepaste oogenblik, 549 en Var.

Tijdinge, nieuws, 77, 144; Fr. autres nouvelles, IX, 225; **scerpe —,** slecht nieuws, 78, 83; Fr. dures nouvelles, IX, 225, 230.

Tijckte(n), beddeken, 304, 312; Fr. une queute pointe, XI, 41; zie **gestickt.**

Tijt (tijdt, tijts, tijden), tijd : **goets** (**guets**) **tijts,** op tijd, vroeg, 65, 436, 493; **halft tijt,** den helft van den tijd, dikwijls, 349; **in toecomende tijden,** in 't vervolg, later, 62, 214; Fr. ou tamps à venir, IX, 214; **tot veel tijden,** ten allen tijden, verscheidene malen, 74, 76, 205; Fr. ore et autrefois, IX, 222; plusieurs fois, IX, 223; **binnen welker tijt, in welken tijt, in desen tijden, doe ten tijden, doe ter tijt,** binnenwijl, op hetzelfde oogenblik, alsdan, 47, 84, 157, 207, 209; Fr. entretemps, X, 249; en che temps, IX, 160, X, 250; en celle saison, IX, 158; **desen tijt aldus geduerende,** gedurende dezen tijt, 15; Fr. che terme pendant, IX, 168; **tot eenre tijt,** eens, 5, 52, 553 en Var.: **nu ter tijt,** nu, 5; Fr. maintenant, IX, 161; **in tijts,** in tijd, 15; **op een ander tijt,** een andermaal (in het toekomende), 46; Fr. une autrefois, IX, 194; **al op eenre tijt,** al terzelver tijd, 58; **after die (dien) tijt,** daarna, 220, 233, 300; **sint dier (dies) tijt,** sedert dien, 15, 337; Fr. oncques puis ne, IX, 168; **noch ter tijt,** nu, 239, 300; **alle desen tijt,** gedurende al dien tijd, 83; Fr. toute celle saison, IX, 228; **tot zommigen tijden,** somtijds, 81; Fr. tels fois estoit, IX, 228; **tot zommigen tijden — tot zommigen tijden,** nu eens — dan eens, 234; Fr. une eure —, l'autre —, X, 272; **eene lange tijt,** langen tijd, 86; **op dese tijt, upten tijt uptien tijdt sulk tijdtwas,** nu, alsdan, op dit oogenblik, 1, 146, 174, 513 aanvulling; Fr. présentement, IX, 158; pour l'eure, X, 151, X, 223; **nye in menigen tijden,** nooit voordien, 274; Fr. onques, XI, 13; **van dier tijt voirt,** voortaan, van dan af, 59, 66, 223; Fr. à toute heure, X, 204; **totter tijt dat, totter tijt toe,** totdat, 77, 201; Fr. tant ossi que, IX, 225; tant que temps et lieux venra que, X, 244; **van dier tijt volrt tot allen tijden,** van dan af altijd, 40; Fr. toudis, IX, 189; **dies tijts nachts,** op den tijd van den nacht, 184; **tis haestich tijt,** 't is hoog tijd, 181; **sinen tijt sien,** op het gepaste oogenblik acht nemen, 212; Fr. quant che vint au loisir, X, 252; **van langen tijden,** sedert langen tijd, 364; Fr. de

Digitized by Google

trop grand tamps, XI, 89; **over langen tijt**, van vóór langen tijd, 203; Fr. de prèchà, XI, 27; **sodat sulk tijt was**, het gebeurde soms dat, 342; Fr. il fu tels fois que, XI, 64; **den tijden als**, ten tijde dat, 205; **voir dien tijt**, voordien, 139; Fr. devant ces nouvelles, X, 146; **voir die tijt dat**, vooraleer, 138; Fr. si, X, 145; **totter tijt ende ter wijlen dat**, totdat — en terwijl dat, 201; Fr. tant que temps et lieux venra que, X, 244; **dese toecomende tijt**, de toekomst, wat in het toekomende zou gebeuren, 21; Fr. leur tamps à venir, IX, 173; **noch binnen corten tijden**, weldra, 21; Fr. temprement, IX, 173.

Tilberhave, roerende goederen, tilbare have, 289; zie **thilbaer**; Fr. le leur, XI, 24.

Timmerluden (**timmerluyden**, **tymmerlude(n)**), 71, 78, 464, 465; Fr. carpentiers, IX, 220.

Tymmerwerck, 304.

Tynnenwerck, voorwerpen in tin, 304.

Tis = het is, 464; zie **sijn**.

Tytel(e) (**tijtel(e)**), 1° eeretitel (van koning), 240; 2° reden, 77, 212, 382, 456; Fr. pour ce estoit devissé, X, 233; il convient qu'il i ait tittle, X, 253; sans une title de guerre, XI, 104.

Tconinckrijk, het koningrijk, 86; zie **coninckrijke**.

Tocht (**tocht**), gevolg, stoet, een opeenvolging van wagens enz.; trein, 295, 419; zie **getochte**.

Toe, voegw., dan, 232, 319.

Toe, toe! tusschenwerpsel, vooruit! vooruit! 477; Fr. avant! avant! XI, 220.

(**Toebehoren**) **toebehoirde**, betamen, 61; Fr. on doit, IX, 212.

Toebehoren (**toebehoeren**), toebehoorten, aanhorigheden, van eene heerlijkheid, 505, 506, 527; Fr. les appendances, XI, 241; et toute la signourie, XI, 242.

(**Toebereiden**) **bereyde — toe**, gereed maken voor een plechtigheid: uitdosschen, 497; Fr. ordonna et apariila la marié[e], XI, 236.

Toebesien, onderzoeken, 166; Fr. regardés, X, 216.

Toebetruwen, enen —, in iemand betrouwen hebben, 106.

(**Toebrengen**, **toebringen**), **bracht toe**, **toebrachte**, **toebrachten**, **toegebracht**, 1° uitvoeren, het alzoo aan boord leggen, te weeg brengen, tot een goed einde brengen, iets doen, 3, 6, 45, 161, 239, 360; Fr. esvoittuer, IX, 162; se il voloit faire son fait, XI, 87; che avoient fait, IX, 194; 2° als goed gedaan aanzien, er mede instemmen, 21; Fr. ce bont li donra, IX, 174; 3° doorbrengen: **den dach** (**dien nachte**) **—**, alzoo den dag (de nacht) doorbrengen, 498; Fr. se persévéra celle journée, XI, 236; 4° veroorzaken, 1, 3, 12; Fr. metterai, IX, 166; à bouter guerre, IX, 159.

(**Toedenken**) **dachten-toe**, **toegedacht**, veronderstellen, 127; Fr. que je pensse, X, 83; **enen —**, van iemand iets denken, 151.

Toedoen: **bij toedoen des —**, door tusschenkomst van, 2, 69, 318; Fr. par le moijen dou —, IX, 211.

Toegaen (**doegaen**, **ginc-toe**, **toeghink**, **ghingen-toe**, **toeghinghe(n)**), 1° plaatshebben, afloopen, gebeuren, 8, 12, 75, 87, 325, 453, 458, 468, 474; Fr. ne se portast pas enssi, IX, 166; se passoient, XI, 194; 2° zich aan 't werk stellen, vooruitwerken, uitvoeren, doordrijven, 84, 204, 328, 360, 431, 517; 3° naderen, 550 en Var.

[**Toegecoren**, 232, is verkeerde lezing voor **toe gecoren**].

Toegeven, op den hoop toe geven, 230.

Toegetruwen, in vertrouwen toestaan, 72; Fr. tenir en nolle pais, IX, 221.

(**Toehalen**) **haelde toe**, toedoen, 184; Fr. recloi, X, 232.

(**Toehoren**) **hoirde toe**, luisteren, 128.

Toekeren: **hem enen —**, zich tot iemand keeren, iemand als hoofdman erkennen, 13; Fr. auquel il se puissent tout retraire et ralaïer, IX, 167.

Toecomen (**toecommen**, **toequam**, **toequamen**, **toecomende**, **toegecomen**), 1° ontstaan, 1, 2, 3; Fr. meurent, IX, 158; 2° gebeuren, 59, 94, 141, 227; Fr. avoit esté, IX, 205; 3° naderen, 234, 250, 321; Fr. aprochoient, XI, 48; **enen**

Digitized by Google

—, naar iemand komen, 110: 4° overkomen, 285.

Toecomende; **doe corts toecomende**, eerstkomende, 203; **in toecomende tijden**, in het toekomende, in 't vervolg, 62, 214; **dese toecomende tijt**, wat in het toekomende zou gebeuren, 21; zie **tijt**; **toecomende mannen**, jongelingen die mannen zullen worden, 319.

Toecomste(n), **in uwer eerster —** : in de eerste volgende jaren, 320; Fr. en vo jovène avènement, XI, 47.

Toeleggen (**toegeleyt**), 1° schikken, 100; Fr. l'avoit assis, X, 62; 2° opleggen, gelasten met : **toegeleyde wercke**, opgelegde last, 522; Fr. leurs besongnes, XI, 288; 3° bijbrengen, doen geschieden, veroorzaken, 502; **bij yemande —**, door iemands tusschenkomst doen gebeuren, 54; 4° aanleggen, opbouwen, 506; Fr. fu commenchié à édéfiier li castiaux, XI, 242; 5° als substantief gebruikt : schikking, 267; Fr. le convenant de l'ennemi, XI, 7.

Toelichten, licht maken voor iemand, opdat hij klaar zou zien, 335.

(**Toemaken**) **toegemaect**, **toegemaict**, 1° aankleeden, uitrusten (van krijgslieden), 32, 104, 249, 497; (wederk.) **hem —**, zich aankleeden, zich opschikken, 316; Fr. avoient parures, XI, 44; 2° bereiden, 453.

(**Toenagelen**) **toegenageld**, (fig.) verzekeren, 462.

(**Toenijgen**) **neech toe**, **toenegen**, **toegenegen**, knikken met het hoofd, groeten, 64, 67, 219, 228; Fr. encliner, IX, 217; enclinoit dou chief, IX, 214.

Toepat, voetpad, weg, 424; zie **lopen**; en vgl. in het 3e Boek, fol. 229; **ende seechden hem : « sich, die sulte alle die bedectse wegen gaen doir die landen ende doir crommen ende toepaden, alsoostu se wael kenste**; Fr. « Tu t'en yras les couvertes voyes tous les pays que tu cognois; tu scés bien les torses, les adresses et les chemins, Kerv. XIII, 147; Ibid., fol. 182 : **ende quam enen toepat na dat passaigge rijden om doirover te lijden** (over eene rivier); Fr. et chevauchoit à l'adresse (weg) à l'avantaige de ce passage, Kerv. XII, 301.

(**Toeraden**) **toegeraden**, aanraden, 60; Fr. estoit bien consilliés, IX, 211.

(**Toereysen**) **toegereyst**, gaan, trekken naar, 269.

(**Toerekenen**) **toegerekent**, toekennen, iem. aanschrijven, 478.

Toerijden, vertrekken, 367.

(**Toeroepen**) **toeroepende : met enen —**, tot iemand naderen, hem iets toeroepende, 25; Fr. crioient en venant, IX, 176.

(**Toescicken**) **toescickten**, zich in rijen scharen, zich voorbereiden, 104; Fr. se missent en bon convenant, X, 65.

Toescryven (**toescreven**), 1° aan iemand schrijven, 97; Fr. leur mandoient, X, 69; 2° aan iemand toekennen, 406.

Toeseggen (**toeseide**, **toegeseeght**), 1° iets zeggen van iets, beknibbelen, 34; 2° beloven, 457. Als subst. : reden; **enen — tot enen hebben**, iem. een reden doen gelden om iets tegenover hem te doen, 257; **sonder enich tytel of toeseggen**, zonder de minste reden, 382; zie **tytel**.

(**Toesenden**) **toegesent**, 451.

(**Toesetten**) **setten-toe**, doorweiken, 328.

Toesichte : **— houden**, in 't zicht houden, 218.

(**Toesien**) **toesyen**, **toesye**, **toesagen**, opletten, op zijne hoede zijn, 49, 144, 190, 252; Fr. soiés sus vo garde, IX, 197; nous faut bien aviser, X, 149.

Toesienre, opziener, bestuurder, 229; zie **ruwaert**.

(**Toesluten**) **toesloot**, **toegesloten**, 1° toesluiten, 184; 2° beklemmen : **toegesloten herte**, beklemd hart, 280.

(**Toespreken**) **toespreect**, **toesprack**, tot iem. iets zeggen, aanspreken, 122, 163.

(**Toestaen**) **toestonden : des met enen —**, het met iemand eens zijn, bondgenoot zijn, 444; Fr. leurs ahers et alloiés, XI, 157; zie **hulper** en **medepleger**.

Toestoken (**toestoocten**), gebeuren en bepaaldelijk : aanzetten, ophitsen, 19,

Digitized by Google

384; Fr. ne cautelons nulle incidense, IX, 172; zie bestoken, 18.

Toestokinge, gebeurtenis, voorval, en, bepaaldelijk, ongunstige, slechte gebeurtenissen, 17, 19; Fr. pour telles incidenses, IX, 170; des incidenses et avenues, IX, 171; zie nieuwichede.

Toet = tot, 238.

(**Toetigen**) tegen toe, aanvallen, 25; Fr. il fut pris, IX, 177.

Toetissinge, listige kunstgreep, en hier uitdrukkelijk : kuiperij, heimelijke aanslag met kwaadwillige inzichten, 1; Fr. par quelle incidensse ces maleoites guerres commenchièrent, IX, 158. Misschien heeft de vertaler het woord incidensse verward met incitanse : action d'inciter (Gloss. de Conches). Dict. Godefroy, IV, 563. — Vergelijk 1° bij Kiliaan: vertissen, vetus holl. j. verwerren, intricare, confundere; id. verwerringe : intricatio, confusio, tricae; 2° bij Verdam, Mdl. Wdb., d. V, blz. 1319: onttissen, door opstoken iemand aan een ander onttrekken; vgl. daar ook onttisser(e), ontissige, onttissinge. — Vgl. verders in de « Cronycke » blz. 10 : aldus quam, bij deser voirseider airgeliste ende subtijle wege, Ghijsbrecht Mahiew in des graven hulde ende gunste, ende verstac ende verdreef dair Jan Lijon geheliken af; Fr. enssi vint par soutieue voie Ghisebrest Mahieu en le grace et amour dou conte, et Jehans Lions en fu dou tout planés et ostés, IX, 164.

Toevallen (toevyelen, toegevallen), met iemand instemmen, genegen zijn voor, de partij kiezen van, iemand behulpzaam zijn, 59, 94, 160, 378, 521; Fr. s'estoient mis ou service de, IX, 204; s'i metera, X, 211; tenir son oppinion, XI, 161.

Toeven (thoeven, toven, thoefde, toefden, thoefden, getoeft, gethoeft), 1° toeven, blijven stilstaan, verblijven, 41, 43, 61, 170, 179, 197, 210, 227, 249, 259, 304, 351; Fr. s'arestèrent, IX, 213, X, 220; se loga un jour, XI, 71; se repossa, X, 251; 2° talmen : sonder —, zonder dralen, zonder uitstel, 41, 61; Fr. sans euls regarder, IX, 212; tantos et sans dangier, IX, 190; 3° aanhouden, gevangen nemen, 240, 241; Fr. fu pris et détenus, X, 277; 4° als substantief gebruikt : (hoir —), oponthoud, verblijf, 255; Fr. li séjourneis, X, 289.

Toevinghe (thoevinghe), 1° oponthoud, verblijf, 41; Fr. che séjour, IX, 190; 2° uitstel, 248; Fr. sans délai, X, 284.

(**Toewesen**) toe waren : met enen toewesen, voor iemand gezind zijn, partij trekken voor hem, 81, 339.

Toewillen, van zin zijn iets te doen, 382.

Togen (toghen), imperf. van tiën, 307, 443, 454, z. a.

Togen (toichde, toichden, toochden, getoicht), toonen, 13, 59, 115, 141, 173, 177, 286, 325, 420; hem —, zich toonen, 39; Fr. monstrons, XI, 21, 51.

Toich, imperf. van tiën, 67, 103, 104; z. a.

Toirnich (thoirnich), zie toornich.

Toirren (thoiren), 32, 59, 82, 121, 167; zie toorne.

Toomen (ghetoomt), den toom aandoen, 416; Fr. ensellé et toursé, XI, 132.

Tonen (thonen, thoinen, toonde, thoonde, thoinde(n), ghetoont, ghethoont), toonen, 26, 127, 138, 375, 420, 473, 518; gelaet —, laten blijken, 533; Fr. à ce qu'il monstroient, XI, 296.

Tonge : upter heren tonge sijn, deze personen spreken alzoo, zeggen dit, 359; Fr. ensi paroles langagoient li Engiès, XI, 86.

Tonne(n), 150.

Tonrecht, ten onrechte, 20.

Tonvreden, toornig : — sijn, vergramd zijn, 111; Fr. courouchié, X, 71.

Toech (toghe, togen), imperf. van tiën, 75, 123, 351, z. a.

Toorne (thoren, toirren, thoiren), toorn, gramschap, 32, 59, 82, 121, 167, 357, 548; zie uplopend; Fr. mautalent, IX, 204; courous, IX, 183; — andoen, iemand kwaad maken, 82; Fr. le courouchaissent, IX, 228.

Toornich (toirnich, thoornyge, thoirnich), toornig, vergramd, 28, 72, 76, 82, 379; Fr. courouchiés, IX, 220, e. e.; met enen thoirnigen moede, sinne, met gramschap, 68, 269, 414; Fr. par

Digitized by Google

mautalent, IX, 218; par si grant aïr, XI, 16.

Toortse (toirtsen), 180, 181, 450; Fr. une torse, XI, 163; zie ook **fackel**.

(**Toirdsen**, 265, is drukfout voor **tairdsen**).

Torke(n), toorts, 335; Fr. falos XI, 59.

Torneyen, in een ridderspel of tornooispel strijden, tornooien, 446.

Tornoy(e) (torney), tornooispel, ridderspel, 446; Fr. tournoi, XI, 158; **scilden van den torneye** of **van torney**, 447, 448; Fr. escus du tournoi, XI, 160; **zwairden van tornoy**, 448; Fr. espées de tournoi, XI, 161; **helmen von tornoye**, 449; Fr. heaumes dou tournoy, XI, 161; **banneren van tornoye**, 449; Fr. [bannières] dou tournoi, XI, 162; zie **scilt, zwairt, helm, bannier**.

Torroysch(er), Thouroutwaarts : — **poirte**, stadspoort (te Ieperen) uitweg gevende naar Thourout, 44.

(**Torsen**) **getorst**, 27; zie **trossen**.

Tot, 1° te (plaats), 49, 228; Fr. à Termonde, IX, 197; 2° te (tijd) : **tot viii uren**, 65; 3° op : **tot haren verzoecke** op haar verzoek, 459; zie de volgende samenstellingen.

Totdat = tot dat het, 322.

Toten (**totten**) = tot den, 2, 85.

Tottengenen (**tottenghenen**), tot dengenen, 110, 426, 477.

Tottenselven, tot denzelven, 202.

Totter = tot der, 66.

Tottes = tot des, 195.

Tournysien(en), inwoners van Doornik, 231.

(**Toursen**) **toursten**, 490; zie **trossen**.

Touwe, koord, 274.

Tprincipael, adj., 124; zie **principael**.

Traiteren (**tracteren, tractieren, tractierden, getractiert, getracteert**), 1° bespreken, onderhandelen, in onderhandeling treden met, 9, 43, 59, 84, 143, 163, 164, 239, 240, 245, 392, 429, 432, 440, 444, 459, 461, 462, 479, 509; Fr. tretoient à, IX, 231; traitiier, IX, 192; poursieuwir par tretiés, IX, 163; il avoit esploitiet, X, 204; 2° handelen, 361; 3° huisvesten, onthalen, 40; Fr. amenistrat vivres et pourvéances, IX, 190; 4° behandelen, 164; 5° mishandelen, 124; Fr. li menèrent si avant qu'il en mourut, X, 81.

Tractabel, handelbaar : **een — man**, een vriendelijk, joviaal mensch, 519, 534; Fr. traitable, XI, 286.

Tractate(n), 1° overeenkomst, verdrag, 144, 303, 347, 435, 441, 444, 524, 534; Fr. traitiés, IX, 149; 2° het geschrift van het vredesverdrag, vredestractaat, 74; zie **verbantbrieven**.

Tracteringe(n), 1° verhandeling over wat gebeurd is, 3; Fr. tretiés de l'ordenance de la matère, IX, 159; 2° onderhandeling om vrede te maken, 353.

Tractieren (**getractiert, getracteert**), 143, 163, 169, 240, 245, 429, 432, 440, 444, 459, 461, 462, 479, 509.

(**Transfereren**) **getransfereert**, zenden, 326; Fr. envoiié, XI, 53.

(**Translateren**) **getranslateert**, vertalen, in 't opschrift en blz. 547.

Trappe(n), 1° sport (van eene trapladder), 183; Fr. ses eschellons, X, 231; 2° trap, 258.

Trappen, trappelen, 284; Fr. estampet en ces marès, XI, 20.

Travalye, houten gestel of groote staander in eene kerk om kaarsen op te plaatsen, 450, 451; Fr. traveil, XI, 164.

Treden (**tradt, trat, traden**), 1° gaan, 24, 106, 160; **in ener zake —**, beginnen iets te doen, 440; **afterugge treden**, achteruitgaan, weerkeeren, 52; Fr. (faire) la retraite, IX, 199; 2° **— van den pairde**, van 't paard afstijgen, 66.

Trecken (**treecken**), 1° vertrekken, 46, 103; Fr. se departisent, X, 64; **dairvoir —**, er naartoe trekken, 46; Fr. s'en partiroient, IX, 194; **trecken bestrijden**, gaan bevechten, 293; 2° laten aanslepen, 216; Fr. tant demener, X, 255; 3° **te handen —**, ondernemen, 531; zie **hant**; 4° **te enes handen —**, zich gaan overgeven, 146; 5° **an hem —**, tot zijne genegenheid winnen, 257;

Digitized by Google

Fr. pour requellier, X, 291; 6° **tot —, bij enen —**, iemand te gemoet gaan, 60; Fr. aler à, IX, 212.

Trect, vóor **trecht**, van **trechten**, trachten, 3; Fr. q[u]iert, IX, 159.

Tribulacie(n), wederwaardigheid, beproeving, 1, 193; Fr. (celle) tribulacion, IX, 158; X, 238.

Trompegeslach, trompetgeschal, 477.

Tromper, trompetter, 468; zie **pijpen**.

Trompette(n) (**tromppette(n)**), **trompette slaen** of **upslaen** of **upsteken**, de trompet blazen, 50, 52, 175, 313, 333, 371, 414, 415, 477; Fr. les trompettes sonnèrent, XI, 95; on sonna les trompettes, XI, 57; corner et recorner, XI, 131.

Tromppetten, 52, 195; zie **pijpen**.

Troost (**troist, troiste**), opbeuring, bepaaldelijk: stoffelijke vertroosting, hulp, bijstand in levensbehoeften, 88, 95, 139, 150, 345; Fr. confort, X, 58, 146; le reconfors, X, 203; pour reconforter, XI, 6, 66; **enen troost nemen**, zich opbeuren, 45; Fr. conforter, IX, 194; **enen troost in hem begripen van**, zich opbeuren om, 477; Fr. il ne pressissent confort en eux, XI, 220; **te troiste spreken**, troosten, opbeuren, 174.

Troistelijk (**troistelijken, troistelijker**), 1° opbeurend, 173, 174; Fr. de grant sentement, X, 223; **— woirden**, aanmoedigende woorden, opbeurende toespraak, 51, 210; 2° behulpzaam, versterkend, 97; Fr. feront tel confort, X, 60.

Troisten (**troistet, trooste, getroist**), ter hulp komen, helpen in den nood, opbeuren, 97, 148, 155, 339, 386; Fr. reconforter, X, 60; **getroist sijn**, voldaan worden in hun verlangen, 121.

Trossen (**trosten, toursten, getorst**), inpakken, oppakken en op paarden of wagens laden om te vertrekken, 27, 490, 509; Fr. toursoient pour aler leur chemin, XI, 231; tourser, XI, 245.

Trouwen, bijw., immers, trouwens, 69, 375.

Trouwe(n) (**truwe, truwen**), subst., getrouwheid: **bij trouwen ende eeren**, op 't eerewoord, 242; zie **ere**; **bij mijnre trouwen**, **in trouwe**, rechtzinniglijk, 120, 126, 210; Fr. par ma (la) foi, X, 83, 251; **trouw(e) ende hulde**, 96, 545; getrouwheid en eerbiedige onderdanigheid; Fr. foi et loyaulté, X, 59; fois et homages, XI, 307.

Trouwen (**truwen, truwede, getruwet**), 1° huwen, 468, 490, 497, 513; Fr. furent espousé, XI, 194, 236; **tot ener wive —, ten wijve —**, als echtgenoote aanvaarden, huwen met —, 191, 489; Fr. avoit espousée, X, 237; 2° huwelijk vieren, doen huwen, 489; Fr. où on espousereit, XI, 230; **de bruyt trouwen**, 489; Fr. espouser, XI, 230.

(**Truffen**) **truften**, treiteren, beschimpen, 237; Fr. se truffer de moi, X, 275.

[**Trusten**, 237 is verkeerde lezing]; zie **truffen**.

Truut e), adj., getrouw, 228.

Truwe, subst., 120, 490, 545; zie **trouwe**.

Truwe, subst., huwelijk, 468.

Truwelijcste, op de getrouwste manier, met de meeste getrouwheid, 44; Fr. à leur loial pooir, IX, 193.

Truwelijken, bijw., getrouw, 6, 9, 227, 545; Fr. loiaulment, IX, 162.

Truwen, 197, 468, 497, 513; zie **trouwen**. **huwen**.

Truwichede, getrouwheid, 258; zie **tekenisse**.

Truwinge, huwelijk, 497, 498.

Tsamenhouden, 89; zie **tesamenhouden**.

Tsamensteken, 292; zie **tesamensteken**.

Tscepe = **te scepe**, 227; zie **scepe**.

Tscheen = het scheen, 141; zie **schenen**.

Tsgraven (**van — wegen**), van wege den graaf, 72; zie **grave**.

Tsheren = des heeren : **van welker tsheren doot van Hairsele**, van welks heeren van Herzele dood, 553; zie **here**.

Tsyars, des jaars, zie **jaer**, 114.

Tsij = het zij, 260; zie **syn**.

Digitized by Google

(Tuigen) tuicht, tuycht, getuigen, zeggen, 68, 423; Fr. me dist, IX, 217; li coers me dist, XI, 137.

Thuyn(en), 265.

Tuynstake, 512.

(Tuiten) getuijt : (overdrachtelijk) **ten oren —,** zijne ooren dikwijls iets doen hooren, aandringen, 485.

Tvelt = het veld, 168; zie **velt.**

Tvyer = het vuur, 109, 350; zie **vuur.**

Twaere (twair) = het ware, het zij, 40, 240; zie **wesen.**

Twair, het ware, het juiste, 312; zie **wair,** subst.

Twalef, twaalf, 29.

Twater, het water, 282; zie **water.**

Twe (tween, twen, tweer), twee, 41, 468; **hem twisschen tween houden,** onverschillig schijnen, tusschen twee waters zwemmen, 29; **twisschen tween (twen),** tusschen de twee vijandelijke legers of partijen, 52, 316, 523; vgl. nog die verscheidene beteekenissen met de vlg. uittreksels uit het 3e Boek, fol. 13 v°: **twisschen tween laten staen,** geene beslissing nemen; Fr. pourtant n'en faisoient mie grant compte les seigneurs, Kerv. XI, 45; id. fol. 85 v°, 2de kol.: **oic waren dair enyge, die hem vaste neutrael twisschen tween hilden;** Fr. aucuns des plus grans se dissimuloient pour veoir comment les besoingnes se tourneroient, Kerv. XI, 308; id. fol. 259 v°, 2de kol. : **hebsu altijt twisschen tween gehouden in den oirloge ;** Fr. car vous avés (var. vous estes) tousjours dissimulé de la guerre, Kerv. XIII, 300.

Tweedrachte (twijdrachte(n)), 1° oneenigheid, tweedracht, 1, 66, 238, 245; Fr. guerres et haines, IX, 158; 2° geschil, 86, 154, 194; Fr. différend, X, 239; une contens et uns mautalent, X, 51; dissention, X, 206.

Tween (tweer), zie **twe.**

Tweesinnes, van twee kanten, 369.

Tweewerven (twewerf), 83, 426.

Twifel (twivel, twijvele), 85, 222, 507; **in — staen,** 84; Fr. varioient, IX, 231; **twiwel an die zijde setten,** allen twijfel ontnemen, 222; Fr. pour oster de toutes doubtes, X, 260; **sonder twivel,** 366.

Twywech, kruisweg, 90; Fr. à deus chemins, X, 54.

Twijdracht, 1, 66, 86, 238, 245; zie **tweedracht.**

Twisschen (twijsschen, twischen), tusschen, 2, 3, 52, 86, 121, 153, 225.

(Twisschengaen) twisschengegaen, tusschenkomen (om te redden), 550.

(Twivelen) twivelt, 239.

U

U (uwer), bezitswoord, uw, 23, 202, 525; **uwer,** van uwe, 184.

U (iu, uwer, uluden, uluder), voornaamw., u, 7, 15, 184; Fr. vous, IX, 168; **uwer,** van u, 114; zie **uluden, uluder,** 74, 530.

Uchtent (des uchtens, nuchtent), 104, 144, 283; zie **morgen.**

Uyere, zie **ure.**

Uyergestelle, uurklok, 350; Fr. la cloice, XI, 70.

Uyerclocke, 350; Fr. un orloge, XI, 70.

Uluden, uw, uwe, 530; u, aan u, aan uliedden, 74; Fr. vos bourgeois, IX, 223.

Up, namens, 500.

Upblasen (obblasen, upgeblasen), 1° aanwakkeren, opstoken, 32; 2° verwaand maken, 251; **met upgeblasen moede,** met hoogmoed, 328.

Upbreken (obbreken, brac op, brackt up [267, waar **bracht** drukfout is], **upbrack, upbraken, opgebroken, upgebroken).** 1° afbreken, 253; Fr. n'estoit point encores deffais, X, 289; 2° opbreken, heffen, er een einde aan maken, 267; **tbesit —, een belegge —,** een beleg geëindigd verklaren, een beleg opbreken, 58, 59, 100, 138; Fr. se deffist li sièges, IX, 203; au lever le siège, IX, 204; le siège se desfist, X, 145; 3° vertrekken, 49, 115, 116; Fr. se despartirent, X, 74; 5° opendoen, open-

breken, 187, 237, 243; Fr. coffres effondrés, X, 234; n'eussent point ouvert, X, 274.

Upbueren, innen : **renten —**, 443; Fr. lever les rentes, XI, 156.

Updat, 92, 194; zie **opdat**.

Updoen, ww., zie **opdoen**, 94, 165, 213, 237, 246, 298, 299, 373.

Updoen, subst., mededeeling, verzoek, 230; **een nyew — updoen**, een verzoek doen, 230; Fr. les resquetes que il ont faites, X, 268; zie **opdoen**, 3.

Updrachte(n), eigendomsoverdracht, 541; **ongerechtige — der lenen**; Fr. desheritemens, aheritemens et recongnissances, XI, 303.

(**Upgaen**) **upghingh, upghinck, ghinct up**, 1° in de hoogte stijgen, 430; 2° beginnen, 107, 355; Fr. en i ot, X, 68.

Upganck, 1° intrede (in een land): **sinen upganck doen in Vlaenderen**, in Vlaanderen komen, hier van den koning van Engeland (uit Engeland) aan den wal van Vlaanderen landen, 229; 2° waar de zon opstaat: het Oosten, 516; Fr. du soleil levant, XI, 284; zie **onderganck**.

[**Upgenomen**, 205 is verkeerde lezing van **up gecomen**.]

Upgerecht(e), recht gehouden, in de hoogte geheven, 420; — **glayen**, 281; Fr. lances toutes droites, XI, 18; zie **glaye** en **oprechten**.

Upgeven : **hem —**, zich onderwerpen, zich overgeven, 96, 298; Fr. se renderoient, X, 59.

Upheffen (**hief up, uphieven, upgeheven**), 36, 145, 287, 329, 379, 394; zie **opheffen**.

Uphelpen : **hemselven —**, trachten zich recht te houden om te klimmen, 476.

Upheve, zie **opheve**, 344 (waar **up hene**, verkeerde lezing is); vgl. 3e Boek, fol. 100 v°, 2e kol. : **ende dairomme gemoet ons nu dese grote upheve ende reyse van den coninc van Frankrijke**; Fr. et pourtant nous appert-il trouble et discension qui n'est pas petit, Kerv. XI, 370.

Uphouden (**upgehouden**), 1° onderhouden, onderstand verleenen, ondersteunen, 121, 156; Fr. trop soustenu, IX, 208; X, 79; 2° (wederk.) **hem —**, zich onthouden van, wachten van (iets voort te doen), 201.

(**Upclimmen**) **upclam**, 183; zie (**afclimmen**).

(**Upcrimpen**) **upgecrompen**, inkrimpen, door 't krimpen korter worden, 437.

(**Upleggen**) **upleyden**, (geld), op de hand geven, dadelijk geven, 122; Fr. mettoient avant finance, X, 80.

Uplopen, aanvallen, 284.

Uplopend(en), opvliegend : **met sinen uplopenden toornen**, in zijne opvliegendheid, in zijne woede, 357; Fr. sa felonie, XI, 84; **met enen heten uplopenden sinne**, met spoedige boosheid, met opvliegendheid, 370; Fr. comme caux et boullans que il estoit, XI, 94.

[**Uplopensinne**, 370, is eene verkeerde lezing; zie **uplopend**.]

Upluyten, met leem of klei bestrijken, 205; Fr. couvrir (de terre), X, 247.

Upmaken, 301; zie **opmaken**.

Upnemen (**upgenomen**), 1° oppakken, 203; 2° in zijne genade en onderwerping aannemen, 108; Fr. les euist en sa volenté, X, 68; 3° wegnemen : **tafelen —**, de tafels (na den maaltijd) afnemen, 309; [**upgenomen**, 305, zie **upgecomen**.]

Upperhof, hoogste recht, 353; Fr. pour avoir ressort à Paris, XI, 72; zie **resoirt**.

Upperste, het bovenste, 146.

(**Uprapen**) **upgeraept**, oprapen, 333.

Uprees (**resen up**), zie **oprijsen**, 142, 145, 321.

(**Upschieten**) **schoten up, upgeschoten**, 1° uit den slaap opschieten, 296; 2° (de stadsgrachten) uitgraven, uitdiepen, 314.

(**Upseggen**) **seght up, upgeseeght**, 1° luidop zeggen; 2° zeggen, dat men iets niet meer geeft of toelaat, ontzeggen, ontnemen, 353.

Upsitten (**zat-up, upzat, saten-up, upzaten, upgeseten, gesetten-up**),

Digitized by Google

te paard stijgen (om te vertrekken), te paard zitten, 192, 217, 254, 289, 290, 436, 468, 473, 487, 510; vgl. **afsitten**; Fr. montoient il ás chevaulx, X, 256, XI, 25.

Upset upsette), 89, 207, 261, 270, 271, 276, 285, 328, 371, 376, 393, 417, 421, 422, 492, 527; zie **opset**.

Upsette, werkw., zie **opsetten**.

Upsetter, aanlegger, opstoker, 278.

Upslaen (**sloech up**, **upslagen**, **upgeslagen**), 294, 334, 371, 415, 440, 494; zie **opslaen**.

(**Upspringen**) **upspranck : voir thoift —**, plotseling vóór iemand rechtspringen, 117; Fr. leur sailli au devant, X, 76.

Upstaen, 281; zie **opstaen**.

Upstal (**upstalle**, **upstals**), opstand, onlusten, 298, 301, 384; Fr. que rihote s'esmut, XI, 31; li Jaquerie, XI, 33; touellement, XI, 105; zie **rijsinge** en **opheve**.

(**Upsteken**) **stack up**, **upgesteken**, 1° recht, in de hoogte steken : **banier —**, eene banier ontwinden en laten wapperen, 135; Fr. bouta hors premièrement sa banière, X, 142; 2° doen weerklinken, de trompet steken, 175; — Fr. sonnèrent trompettes, X, 224; zie **opslaen**.

Uptes, 432; zie **optes**.

Uptie, 206; zie **optie**.

Uptiegene, op degene, 117; zie **optengenen**.

Uptien, op dien, op dezen, 163, 393.

(**Upverheffen**) **upverheven**, 131, 132; op blz. 131 denken wij te moeten begrijpen: optillen, op de schouders heffen, terwijl Verdam, Mnl. Wdb., dien post brengt onder de beteekenis « verheffen tot een hoogeren rang, brengen tot eer en aanzien » en welke beteekenis aan dit woord toekomt op blz. 132; vgl. Fr. vous savés comment Phelippes d'Artevelle fu eslevés à Gaind et [eslus] souverains cappitainne, X, 139; ik verrechtvaardig mijne zienswijze voor 't eerste geval : geheel de zin luidt als volgt : « **sodat hij doen van hemluden dair bij hem wesende upverheven ende upter marcten geleedt wert** », 131; ik geef eerst den Franschen tekst « **Adont fu il là esleves entre eus et amenes ou marchiet** »; X, 86: **Hij**, **il** is Philips van Artevelde en **hemluden**, **eus** zijn de 13 of 15 personen (zie blz. 129), die bij Philips zijn afgevaardigd werden, om hem ten zijnen huize te gaan verzoeken « **te nemen thregimente van der stede van Ghend** » (130), het oppergezag te voeren over de stad en den oorlogstocht. Philips is in twijfel gebleven of hij zou aanvaarden; hij heeft nog geen beslissend antwoord gegeven, doch ook niet geweigerd; hij antwoordt « **Soudict annemen, so en soudic doch anders niet willen dan bij goeden rade doen** » (blz. 131); volgens den Franschen tekst, zijn zijne woorden eenigszins bepaalder en beslissender : « Je ne le verroie mie faire autrement » (X, 86). — Philips had noch op besturend noch op politiek gebied eenen rang bekleed om tot eenen « hoogeren » rang verheven te worden en hij had dus nog geen blijken van heldenmoed, schranderheid of zelfsopoffering kunnen geven om tot eer en aanzien gebracht te worden; hij heeft dus tot op 't laatste oogenblik geaarzeld, en werd, zoo niet met geweld toch zijns ondanks, ertoe gedreven, onder de armen genomen en alzoo door die afgevaardigden naar de Vrijdagmarkt **geleedt wert**, om er door het volk « **aldus overste cappiteine van Ghendt** » uitgeroepen te worden; het bewijs der beteekenis « optillen » vindt men in — **dien met machte uphieven**, X, 287; Fr. le prissent entre leurs bras et le portèrent, XI, 23.

(**Upvallen**) **vielen-up**, er toe komen, na beraadslaging tot iets besluiten over te gaan, 442; Fr. dont fu regardé et parlementé de —, XI, 156.

(**Upvliegen**) **upvloicht**, rasch opstaan, 313.

Upvoeden (**upgevoedt**), zie **opvoeden**, 221.

Upwairtclymmen (**upwairtclommen**, **upwairtclymende**), hooger klimmen, 288, 476, 477.

(**Upwairtlopen**) **liep upwairt**, hooger opstijgen, 109; Fr. monta amont, X, 70.

Upwairtrijden, verder rijden, 261.

Digitized by Google

(**Upwellen**) **upwelde**, (bloed) beginnen te koken, 279.

Ure (**uure, uren, uyere, uyre, uuyere, uyeren**), uur, 65, 66, 144, 162, 164, 178, 184, 308; **tot viii uren**, ten 8 uur, 65; **eene halve uyre**, 184; **van uyre te uyere**, 308; Fr. toutes les heures, XI, 38; **ter quader uren**, op een slecht oogenblik, 21; Fr. à mal heure fu, IX, 173; **een uuyre voir den dage**, één uur vóór den dageraad, 314; **die — sijns stervens**, stervensoogenblik, 110; Fr. au point de la mort, X, 70.

Urbanist, aanhanger van paus Urbaan, 326, 377, 378; zie de lijst der persoonsnamen; Fr. Urbanistes, IX, 100. (Fol. 7 : grave Lodewijc van Vlaenderen die was Clement al te groten hinder in Henegauwen, in Vlaenderen ende int lant van Luidick, want hij altijt bliven wilde een **Urbainse**).

Urbanists, adj., genegen voor paus Urbaan, 369, 382; Fr. est urbanistres, XI, 104; urbaniste, XI, 93.

Utermaten (**uutermaten**), 30, 138.

Uut, voorz., uit, 1; Fr. par, IX, 158; **dairop uut sin**, 25.

(**Uutbetalen**, **uutbetaelde**, betalen, 199; Fr. paioit, X, 243.

Uutbliven, vertrekken zonder terug te keeren, 511; Fr. s'en aloient sans retourner, XI, 245.

Uutbringen (**uutgebracht**), 1° buiten de stad voeren, 292; Fr. les meterés dehors, XI, 26; 2° uit een ander land naar binnen brengen, 222; 3° van denkwijze doen veranderen, 200; Fr. en jamais roster, X, 244.

Uuttedat, 1° doordat, 234; 2° omdat, 521; 3° want, 136; Fr. car, X, 143.

Uutdoen, (fakkels) uitdoen, 181; Fr. estraindre, X, 230; ('t vuur) blusschen, 421, 430; Fr. estraindre, X, 135.

Uutenwelken, 1° uit, om welke reden, 4, 342; 2° van waar, 374; Fr. dont, XI, 98.

Uuter, uit de, 206.

Uuterlijke(n), buitengewoon : — **wael**, zeer wel, 111; **uuterlijke zeer**, zeer innig, 161; Fr. grandement, X, 211.

Uutermaten, 138; zie **utermaten**.

Uuterste, laatste : — **antwoirde**, laatste, uitdrukkelijke antwoord; laatste oogenblik : **up hair — gaen**, in de laatste dagen zijn (voor het baren van een kind), 495; Fr. si enchainte que sus ses jours, XI, 235; **ten uutersten**, ten laatsten, om kort te maken, 16.

Uutgaen (**uutginc**), 1° buitengaan, op straat gaan, 19; Fr. issoit de sa maisson, IX, 171; 2° afkondigen, 96, 133, 203, 396; 3° eindigen, 366; Fr. doivent falir, XI, 91.

Uutganck, 1° het vertrekken (eens legers) uit de stad, 176; 2° plotselinge aanval : — **doen**, uitvallen doen, 205; Fr. faissoient de belles issues, X, 248; 3° einde eener maand, 176.

Uutgecoren, uutgecorenste(n), uitverkoren, 283, 315.

Uutgelesen (**uutgelesenre**), de uitstekendste, de dapperste, het puik van, 277, 321, 414; Fr. tout fleur de gentilèce, XI, 15; vaillant chevalier et usé d'armés, XI, 48.

Uutgemaict(en), bedrevendste, 323.

Uutgenomen, buitengewoon prachtig, puik, 420.

Uutgeseyt dat, uitgenomen, behalve dat, 499; Fr. fors tant que, XI, 237.

Uutgesondert, voorz., 411.

Uutgetogen, 254, verl. deelw. van **uuttiën**, z. a.

(**Uuthangen**) **uutgehangen**, 66.

Uuthebben, vangen (visschen), 422.

Utie = **uut die**, uit deze, 167, 205, 324, 395; **uutien** = uit dezen, 106.

[**Uutkenden**, 261 is drukfout voor **uut — kenden.**]

Uutcomen (**quam uut, uutquamen**), 1° uit een stad of streek komen of gaan, 15, 84, 90, 191; Fr. venoient là efforciement, IX, 168; il issi à piés, X, 237; 2° — **tegens**, tegemoetkomen uit de stad, 208; Fr. s'en vuidèrent à piet et à cheval, X, 250; 3° uitvallen, 6; Fr. à le le fin où les coses pucent venir, IX, 161.

Uutlaten, niet meer dragen (kleeren).

Digitized by Google

(Uutlescen) **uutlesten,** blusschen, 430.

(Uutleveren) **uutgelevert,** 465; zie **wissele.**

(Uutlopen) **liepen uut** : uit de stad loopen, vluchten, 109; Fr. il issoient dehors, X, 70.

(Uutnemen) **uutgenomen,** 254.

Uutnemende, buitengewone, 123.

(Uutporren) **porden uut** : **hem** — : buitengaan, vertrekken uit, 335 [waar **ponden-uut** spellingsfout is; het handschrift heeft nochtans duidelijk **ponden uut**]; Fr. ils issirent hors, XI, 59.

Uutreyken, uitdeelen en overhandigen, 361.

Uutreysen **(uutreysden, uutgereyst),** uit de stad vertrekken, ten oorloge, te velde trekken, 92, 127, 132, 170, 355; Fr. estoient issus, X, 56; aler au dehors, X, 84; s'en aloient, X, 219; qui sieuvoient les routes et les armées, X, 140.

Uutrijden, 416.

(Uutroepen), **uutgeroepen, uutgeropen** : luidop afkondigen, 58, 77, 120, 147, 181, 535; Fr. la pais fu criiée, IX, 203.

(Uutscepen) **uutsceepten,** ontschepen, 366.

(Uutsceiden) **uutgesceiden,** voorbehouden (legermacht), 214; Fr. tant i a il réservé, X, 254.

(Uutscriven) **screven uut** : schrijven en uitvaardigen, 82.

(Uutsenden) **sant uut, uutzandt, uutgesent** : 1° uitzenden, 142, 165, 174; 2° uitvaardigen, afkondigen, 157, 497.

(Uutsetten) **setten uut** : uit eene stad wegjagen, 428.

(Uutsijn) **uutwaeren** : op weg zijn, fig. : te wege zijn, 12.

Uutslaen **(uutgeslagen),** 1° plunderen, 343; Fr. fust couru, XI, 65; 2° uitkeeren (onkosten), 538.

Uutsonderen, uitzonderingen maken voor iets of voor iemand, 57.

Uutspreken **(uutgesproken),** 215, 247.

Uutspringen, vluchten (uit eene belegerde stad), ontsnappen, 234.

Uutspruyten **(uutgesproten),** 1° uit iets voortspruiten, ontstaan, 8; Fr. dont poroit venir, IX, 163; 2° voortkomen van, geboren zijn uit, 128.

(Uutsteken) **uutstack, staken uut,** 1° uitsteken, 70, 335, 389, 475; zie **oge**; 2° ontrollen en laten wapperen (banier), 502; Fr. bouta hors ses banières, XI, 239.

(Uutstoten) **stiet — uut** : uit eene plaats drukken, 138.

Uutten, uit de(n), 115; zie **uutie.**

Uutter, uit de(r), 74.

Uuttie, uit de, 381; zie **uutie.**

(Uuttiën) **toich uut, togen-uut, uutgetogen,** 1° vertrekken, ten velde trekken, 170; 2° de wapenen uittrekken, uit de schede trekken, 140, 254; Fr. trait se daghe, X, 151; espées roides, X, 289; 3° uit den weg halen om plaats te maken, 53; Fr. les tiroient hors, IX, 200.

(Uuttreden) **traden uut** : buiten gaan, 39.

Uuttrecken, naar buiten trekken, ten oorloge trekken, 169, 300.

Uutvairt, begrafenis, 445, 450-452.

(Uutwairt gaen) **uutwairt ghingen,** naar buiten vertrekken, 176; Fr. se despartirent, X, 225.

Uutwairttrecken, uit de streek vertrekken, 176.

Uutweren, uit de stad weren, 477.

Uutwesen **(uutwaren),** 1° buiten, op 't veld zijn, 171; 2° langs de buitenkanten, op de zijvleugel van eene legerschaar geplaatst staan, 264; 3° **dairup —,** erop uit zijn, zich moeite geven iets te doen, 212, 423; Fr. se mettoient en paine de, X, 252.

Uwent, uwe streek, uw land, 233.

Digitized by Google

V

Vacht, 218, imperfect van **vechten, z. a.**

Vaderen, 166.

Vaderlijc (— **erve**), 57.

Vaen (**gevaen**), vangen, in 't gevang doen, 20; zie **vangen.**

Vaesse(n), subst., (in de wapenkunde en kleederdracht) rechte waterpassebalk, 316, 351; Fr. vestis de blancs à trois bastons vers d'un lés, XI, 71; cheveronnet de blanc, XI, 44; zie **gevaest, scilt en rock.** Vgl. ook in 't 3de Boek, fol. 106: **sach hij up dese wapene, dair hem here Jan Percech af verwapende, ende onthilt se wael, want hij seechde myselve na, dat se waren van enen scilde van sulvere met eenen vase van kele met tweeen ketelen van sable,** verder: **dese ridderen die dese zwarte ketelen voert;** Fr. et me dist puis, que le champ estoit d'argent à une endenture de gueule à deux chaudières de sables..., qui porte ces noires chaudières, Kerv. XI, 391.

Vairnesse (**vairnisse, vairenisse**), 1° iemands wedervaren, iemands lotgevallen, 118, 162, 187; comment il avoit exploitié, X, 213; 2° gebeurtenis, 156, 208; Fr. affaires, X, 207; le convenant, X, 250; **na vairenisse**, na het gebeurde, bij 't nagaan van wat gebeurd is, 190; [waar **voirenisse** verkeerde spelling is.]

Vairt, vaart, 69.

Valk, 217; Fr. faucon pèlerin, X, 256; zie **gepellet.**

Vallen (**valt, viel, vyel, vyele, vyelen, vyelre** = vielen er), 1° vallen, 427; 2° plaats hebben, 3, 148, 374; 3° zijn, 50; **felle vallen**, langdurig en wreed zijn, 1; Fr. qui furent dures et cruelles, IX, 158; **tsal te laet vallen**, 't zal te laat zijn, 294; Fr. che sera trop tart, XI, 28; **te beter of te quader vallen**, gelukken of mislukken, 318; **up enen vallen**, hem mislukken, 124; zie **aventuere; wail in den oren vallen**, aan iemand bevallen, 6; zie **ore; slap in der sake vallen**, niet doordrijvend genoeg te werke gaan met iets, 9; Fr. s'acquittoit trop mollement en ceste besongne, 164; **bij enen vallen**, in iemands gezelschap komen, 25, 529; Fr. se boutoient en sa compagnie, IX, 176; **an enen vallen**, zich bij iemand voegen, 370; **in enen vallen**, in iemands macht vallen, zich aan iemand overgeven, 193; **voir iets vallen**, tegen iets opkomen, 342; Fr. ala fortement au devant, X, 65; **dair tegens vallen**, iets bestrijden, niet aannemen, 7; **van hoire pairden te voete vallen**, van hunne paarden springen, 117; Fr. descendoient, X, 76; **vallen van te (scriven)**, afzien van te (schrijven), 82; Fr. ne tinrent mies, IX, 228; **in hoiren woirden vallen**, onderbreken, 214; Fr. se feri en leurs parolles, X, 253.

Valsch (**valske**), 31, 35.

Valschelijken, op eene kwaadaardige wijze, 92; Fr. maisement, X, 56.

Van, met, 298; Fr. à grand poissance, XI, 31.

Vand (**vandt**), imperf. van **vinden**, z. a. 183, 488.

Van danen, vandaar weg, 107.

[**Vanden**, 201 regel 16 v. o., is verkeerde lezing voor **van den**].

Vanedragere, vaandeldrager, 380; Fr. confanonniers, XI, 102.

Vangen (**vanct, vinck, gevangen, gevaen**), 1° vangen, 127; 2° gevangen nemen, 24, 87, 357, 385, 504; Fr. les prist, XI, 241.

Vangenis (**vanghenisse**), 1° gevang, 16, 17, 20, 144, 166, 211, 357, 435; Fr. prisson, X, 150; en le Pière en prison (te Brugge), XI, 85; 2° boeien, 390; Fr. met en ceps, en fiers, en baies et en dures prisons, XI, 109.

Vanger, aanhouder, 543.

Vant, 491, imperf. van **vinden**, z. a.

Vanten = vond hem, 103; zie **vinden.**

Varen (**voer, voir, voeren, gevaren**), 1° gaan: **varen wonen**, gaan wonen, 77, 551; Fr. s'en vint demorer, IX, 225;

Digitized by Google

varen ende keren, gaan en keeren, 353; Fr. alant et retournant, XI, 72; 2° (te watere) varen, varen, op zee varen, 10, 505; Fr. entrans au havene de l'Escluse, XI, 242; 3° onderstaan, iets tegenkomen, 358; 4° handelen, het maken, 162; Fr. comment il avoit exploitié, X, 213.

Varkene(n), zwijn : yseren varkenen, wilde zwijnen : (figuurlijk) scheldnaam om de Vlamingen aan te duiden, 328; Fr. sengler tout foursené, XI, 54; zie ysere.

Vast an, zeer dicht bij, 39.

Vast(e), adj., stevig, zeker, 341; Fr. ne seure pais, XI, 64.

Vaste, bijw., 1° goed, zeker, 87; 2° goed, aandachtig, 128.

(Vastehouden) hout vaste, vaste gehouden, 1° gevangen houden, 16; Fr. tient prisonnier, IX, 169; 2° in eere houden, 16; Fr. si bien tenue[s] et gardées, IX, 169.

Vasteyt, vastentijd, 150; Fr. quaresme, X, 203.

Vastemaken (vast(e)gemaict, vastmaecten, maicte vaste, vastegemaict), sterker maken, verschansen, bebolwerken, 291, 371, 389, 399, 437, 495; Fr. avoient fortifit, XI, 95; fors et remparés, XI, 118; le remparèrent et le fortifièrent grandement, XI, 151; 2° bekrachtigen, 465; en entendi au remparer, XI, 235.

Vasten, 363.

Vastenavont, 461.

Vastentspijse, eetwaren voor den vastentijd, 150; Fr. vivres de quaresme, X, 203.

(Vastprenten) vastegeprintet (in u hert), iets op het hart drukken, 310.

(Vaststaen) vaststont, ergens blijven staan, 425; Fr. estampoit, XI, 139.

(Vatten) vatte : (vuur) vatten, 109; zie invatten; — dat woirdt vatten, duidelijk het woord nemen, 130, 142; Fr. happa la parolle, X, 86; happa ceste cose pour li, X, 148.

Vech = wech, 108; zie wech.

Vechtelijke (tvechtelijck, vechtelix), strijd, gevecht, 288; — maken, beginnen te vechten, den strijd in gang steken, 119, 189; Fr. commenchia le hustin, X, 78; nul n'esmeut meslée ou desbas, X, 235.

(Vechten) vocht, vacht, vochten, 108, 111, 218, 371; vechtende mannen, vechtende strijden, krijgslieden, 472; Fr. combatans, XI, 201; zie man.

Vederen, ww. (overdrachtelijk) verbloemen : ene schone logene —, eene klucht spelen, eene gekke streek uitkramen, kortswijlen, 414; Fr. farser une bourde, XI, 130.

Veel, 1° dikwijls, 76; Fr. souvent, IX, 234; 2° langen tijd, 322.

Veel (veele, veelle), voornw., 46; so veel doen, zooveel in werk stellen dat, 3; Fr. esploita tant que —, IX, 160; vele personen, 66.

Veelhede, overmacht (van krijgslieden), 473; Fr. si grant fuisson, XI, 201.

Veeleer, 150.

Veelrehander, 193.

Veer, veerboot, 275.

Veyl, veil : te koop, 204.

Veylich (veyllich, veylicht), in zekerheid en ongedeerd, 173, 204, 531; Fr. saulvement et sans péril, X, 247.

Veinster (veynstere(n)), 66, 118, 164, 281; Fr. phenestres, X, 77.

Vel, 328.

(Vellen) gevellet : ter airden —, op den grond nederwerpen, 25; Fr. fu atérés, IX, 177.

Velt (veldt, tvelt), het open veld, de buiten, 26; buyten upt veldt slaen, in 't opene veld vertrekken, 381; tvelt kiesen, in tvelt slaen, vluchten, 91, 171; Fr. prendoient les camps, X, 55; int velt sijn, gewapend, strijdvaardig staan, 136; Fr. i venoient armés, X, 143; tvelt behouden, de plaats winnen, overmeesteren, zegepralen, 168, 384; Fr. obtinrent la place, XI, 106; que la place nous demeure, X, 218; tscoinste velt behouden, er meest bij winnen, 300; Fr. en ara li milleur, XI, 37; tschoinste — hebben, den voorrang behalen, zegepralen, 107; Fr. qui en aroient li meilleur, X, 68; tvelt ver-

Digitized by Google

liesen, achteruitwijken, 107; Fr. euissent perdu terre, X, 68.

Venijn, gift: (overdrachtelijk) **vuyle —**, het gering volkje, het gespuis, 499; Fr. cil venin, XI, 237.

Veraftert sijn, ten achter gaan, nadeel lijden (handel en wandel eens lands), 513.

Verantwoirden (**verantwoirt, verantwoorde**), antwoorden, 212, 230, 248; Fr. respondeons, X, 268; respondirent, X, 284.

Verassing, bedrog, 239.

Verbaest (**verbaesd e**), **verbaist**), 1° verschrikt, 39, 91, 109, 111, 387; Fr. tout effraé, IX, 188; tous esbahis, X, 69; **verbaest maken**, verschrikken, 282; Fr. nous les esbahirons, XI, 18; 2° overrompeld, overwonnen, 181, 192; Fr. li desbareté, X, 238.

(**Verbairnen**) **verbairnt**: verbranden, 518.

Verbant (**verband e**), **verbandt, verbanden**), overeenkomst, verdrag, bondgenootschap, 40, 41, 42, 58, 85, 200, 225, 228, 229, 236, 240, 241, 258, 294, 306, 355, 479, 515, 540; Fr. a(l)liance(s), IX, 189; X, 228, 262; ches obligacions, IX, 190; les convenances, IX, 191; obligances, IX, 204; aliances grandes, IX, 231; **in enes verbande sijn**, iemands bondgenoot zijn, 18, 27; Fr. qui estoit de son alliance, IX, 171; **verbant zaeyen**, tot overeenkomst en vreedzame gevoelens aanwakkeren, 356.

Verbantbrieven, vredestractaten, 347; Fr. lettres apparilliées, XI, 68; zie **tractate**.

Verbeiden (**verbeyden, verbeyde, verbeyt**), 1° wachten, 170, 254, 370; Fr. atendre, X, 220, XI, 94; 2° afwachten, achter iets wachten, 178, 269, 300.

Verbeydende, niet overhaastig, 3; Fr. foit au besoing assés, IX, 159; zie **coel**.

Verbernen, in brand steken, 48; Fr. ardoir, IX, 196.

(**Verbeteren**) **verbetert**: toenemen in maatschappelijk en geldelijk opzicht: **verbetert sijn**, voorspoed hebben, welvarender zijn, 101; Fr. à grant pourfit, X, 63.

Verbeuren (**verbueren**), 1° verbeurd zien, verliezen, ontnomen worden, verbeuren, 40, 244, 246, 543; Fr. perdre leurs biens, XI, 305; 2° misdoen, 542; Fr. meffaire, XI, 304; **sonder verbeuren**, zonder gevaar te loopen iets te verbeuren, 297.

Verbijten (**verbeet**), inhouden, **sinen thoiren —**, 59; Fr. passa son mautalent, IX, 205; **hem verbijten**, zich inhouden, 116; Fr. ne peurent astenir, X, 75.

(**Verbinden**) **verbonden**, verbonden: **hem —**, zich met iemand vereenigen, zich bij iemand voegen, 36; **verbonden sijn tegens enen**, aan iemand verplicht zijn, aan iemand verplichtingen hebben voor schulden, 225; Fr. est par debte endebtés, X, 262.

Verbinnen, van een verband voorzien (gekwetsten), verbinden, 53; Fr. aparillier, IX, 200.

(**Verbleken**) **verbleyct**: bleek worden, 150; Fr. taint, X, 203.

Verbliden, imp. **hem verblide**, 176.

Verblijt sijn (**des —**), over iets tevreden zijn, verheugd zijn, 22, 36, 162, 513 aanvulling; Fr. dont on ot grant joie, IX, 174; fu resjouis, IX, 186.

Verblinden (**verblindt**), bedriegen, 509; (fig.) iem. blinddoeken, misleiden, 10; Fr. l'aveulissoit, IX, 164.

Verblinthede in sine gierychede, blinde hebzucht, 9; Fr. la convoitise de la chevance l'aveulissoit, IX, 164.

Verbodinge, waarschuwing: **— hebben van**, over iets gewaarschuwd zijn, goed ingelicht van de omstandigheden, 89; Fr. savoient bien tous ces convenans, X, 53.

Verbodt, 233; zie **verbot**.

Verbonden, imperf. en verl. deelw. van **verbinden**, 36, 225.

Verbot (**verbodt**), 233, 553; Fr. deffense, X, 271.

(**Verbouden**) **verboude hem**: zich verstouten, 415.

Verbraeuwen, de wenkbrauwen in beweging zetten: **sonder oghe —**, zonder een ooglid te verroeren, 488; Fr. ne mouvoit oel, XI, 230.

Digitized by Google

Verbranden (**verbrandt, verbrant**), 1° opbranden, in den brand vergaan, 34, 35, 109, 110, 499; Fr. est arsse, IX, 185; 2° in brand steken, 101; Fr. fu toute artsse, X, 62.

Verbueren, 244, 246; zie **verbeuren**.

Verbuernisse, verlies van een lichaamslid of van het leven, 40, 43; **uptie — sijns lijfs, — thoift te verliesen**, op straf, op gevaar ter dood gebracht te worden, op de doodstraf, 41, 249; Fr. sur la teste à perdre, IX, 189, 192.

Verburgen, verl. deelw. voor **verborgen**, 169.

Verde (**verre, verdste, vertste**), ver, 3; **verde en wijde**, wijdis en zijds, zeer ver, naar alle kanten heen, 423; **so verde van**, zoo ver van (plaats), 3, 85; Fr. si lonc, IX, 231; **verre landen, in verde lande**, ver, 58, 437; Fr. lointains, IX, 204; **verde gesceten**, (landen, princen) verafgelegen of in verafgelegen landen wonende, 403, 516; Fr. li lointain (pays), X, 284; tout signeur — lointain, XI, 121; **verstegeseten**, het verst wonende, 437; Fr. les loinctains, XI, 151; **so verde**, dat zoover, in zulken drukken, benepen toestand dat, 37; Fr. n'avant en, IX, 186; zie **wairder**.

Verdect, met iets gedekt, overtrokken: **verdecten sulveren scotelen**, schotels met zilveren sieraden belegd, 195; Fr. vaiselle couverte d'argent, X, 240; met een dekkleed getooid of met eene schabrak gedekt (van rijpaarden of strijdrossen), 420, 448, 468; Fr. houciés des anciennes armes de Couchi, XI, 134; armet et couvert, XI, 161; sus haulx destriers, XI, 194.

Verder, 41; vgl. **vorder** en **wairder**.

Verderffenesse (**verderffenisse, verderfnisse**), 1° vernietiging, ondergang, 2, 33, 52, 156, 397; Fr. leur destruction, IX, 229; 2° verlies (van leven en goed), 166.

Verderven (**verdarf, verdorven t, verdorven**), 1° in 't verderf storten, ombrengen, 5, 7, 80, 187; Fr. destruire, IX, 161; estre destruit, IX, 227; 2° **hem —**, zich ombrengen, 170; Fr. nous destruirons nous meïsmes, X, 219; 3° te niet brengen, ruïneeren, 54, 370, 470; Fr. à ses gens les hodort trop, IX, 200, 201; qu'ont ie leur tout perdu, XI, 94; 4° in de war brengen, 68; Fr. les honnissoient, IX, 218; 5° plunderen, verwoesten (steden), 101, 102, 253, 255; Fr. l'estonmirent, X, 289; **die alreverdorvenste**, het ergst verwoest, 163; Fr. li plus abatue, X, 214.

Verdiente, reden, 213.

(**Verdoemen**) **verdoemt**: besluiten iets te vernielen, 257; Fr. condempner, X, 291.

Verdrach, uitstel: **sonder enich —**, zonder uitstel, 186; Fr. sans nul deport, X, 233.

Verdragen (**verdroegen**), 1° van iets ontslaan, van iets verschoonen, iets niet eischen, 132, 204; Fr. deportoient les povres, X, 140; **den doot —**, van den dood sparen, 311; Fr. deporter, XI, 40; 2° verontschuldigen, 114; Fr. fu excusés et descouppés, X, 74; 3° kunnen lijden, verdragen, 408; 4° **hem verdragen**, ophouden, tot eene andere gelegenheid of voor zekeren tijd uitstellen, 1, 59, 431; Fr. nous ne[us] souffeions à parler présentement, IX, 158; cessa li assaulx, XI, 146.

Verdragelijken, met geduld: **herde —**, met zeer veel geduld, 11.

Verdrincken (**verdreinct**), 1° doen verdrinken, 503; 2° als drinkgeld ontvangen, 334; Fr. on li donneroit, XI, 58; 3° in drank verslempen, 242.

(**Verdrieten**) **verdroit: hem —**, zich bedroeven, 303; Fr. il en anoiait, XI, 35; **verdroit den tijt**, die langdurigheid verveelde, stak tegen, 221.

(**Verdriven**) **verdreef: enen van iets —**, iem. onderkruipen, 10; Fr. fu dou tout planés et estés, IX, 164.

Verdste, verste, 248; zie **verde**.

Verdruckinge, 152.

Verdruct werden, 37; Fr. nous soions appressé, IX, 187.

Verduystert, hardvochtig (hart), 167; Fr. le coer si oscur, X, 217.

Verdwalen (**verdwaelt, verdwailt**, 1° verwarren, 13, 142; Fr. fust mieux entouellie, IX, 167; X, 147; 2° (fig.) op den slechten weg gebracht worden, 190; Fr. de eulx enorgueillis, X, 236

Digitized by Google

Verenich, voor **venenicht**, eensgezins, 200; Fr. sont d'un acord, IX, 243, 244.

Verenygen (verenichden, verenich(t)), te zamen roepen, 434, 459; **in vreentscappen, of hem —**, eensgezind worden, t'akkoord vallen, een vergelijk treffen, 39, 441; Fr. furent si bien d'accord, IX, 189.

Vereniginghe, overeenkomst, 480; zie **verbant**; Fr. rompre trop de pourpos de homs, signeurs et l'empereur, XI, 224.

Vergaderen (vergaren, vergaedelde, vergaerden, (van twee vijandelijke legers) te zamen komen om den slag te beginnen, den aanval doen, 87, 107, 114; Fr. s'asemblèrent ces batailles, X, 67; se revelèrent, X, 51; **sonder yet te vergaderen**, zonder botsing, 114; Fr. sans rien faire, X, 73.

Vergadering(h)e, 1° bijeenkomst, 134, 548; Fr. asamblée, X, 141; 2° samenkomst, ontmoeting van twee legers, 329, 414; Fr. asamblée, XI, 55; **vergaderinge maken**, *a*) eene bijeenkomst beleggen om te beraadslagen, 376; *b*) de legerbenden verzamelen om den strijd te leveren, 452; **vergaderinge van huwelijcke**, eene bijeenkomst om een (hier vorstelijk) huwelijk te bewerken, 458; Fr. ces aliances, XI, 187.

Vergaen (verghinc, verghinck, verginc(t), vergangen, verghanghen), 1° plaats hebben, gebeuren, afloopen, 83, 87, 121, 213, 255; Fr. ala, X, 290; **enen —**, iemand iets gebeuren, 44, 114, 220, 300, 353, 404, 554 en var.; Fr. en est mesavenu, X, 73; retourner toue che desoulx deseure, X, 73; 2° voorbijgaan, 285; Fr. XI, 20 (mist); optrekken, 327.

Vergangen, plaats hebben, afloopen, 401; Fr. enssi aviennent, XI, 119; **te bet —**, des te beter slagen, 98; zie **vergaen**.

(Vergeten) vergadt, vergaten : 1° vergeten, 211, 256; 2° niet kunnen, 179; Fr. n'eurent talant de traire vers Bruges, X, 227.

(Vergaren) vergaerden, 107; zie **vergaderen**.

(Vergeven) vergheven : met gift dooden, 41; Fr. fu empuisonnés, IX, 190.

Verghevinge(n), vergiffenis, 544.

Verghiffenisse, 527, 528, 535, 539.

(Vergonnen) vergonneden : misgunnen, benijden, 358.

Verhact, door het houwen verminkt, 70, 73; Fr. affolés et méhaigniés, IX, 220; zie **verleemt**.

Verhael (verhal, verhaels), 1° verhaal, beroep, 2, 108; Fr. resort, IX, 158; n'euist en point de recouvrier, X, 68; 2° hoop op redding, redding, 178; Fr. ne point de recouvrer il n'i véoient, X, 227; **wat verhaels maken**, iets ter redding vragen, 178; Fr. il eussent bien fait aucun fait d'armes, X, 227.

Verhale, verhaal, vertelling, 329.

Verhalen (verhaelt), 1° geleden schade doen vergoeden, 80, 131, 245; Fr. contrevengir leurs damages, IX, 227; recouvrer, IX, 86; 2° terugkrijgen, een verlies weer inhalen, weer meester worden van (eene stad), 180, 342, 496; Fr. recouvrer, X, 229; 3° herinneren, 138, 286; 4° (wederkeer.) **hem —**, vergoeding bekomen, 173; Fr. restorier, X, 222.

Verheert sijn, onder iemands bewind vallen, door iem. geleid en bestuurd worden, iemands meesterschap moeten verdragen, 69; Fr. furent seigneurit par iaulx, IX, 219.

Verheffen (verheffet, verhief, verheven, verheven), 1° weder in voege brengen, 13; Fr. soit recouvrés, IX, 167; 2° tot eene zekere plaats verheffen, verkiezen, 14; Fr. fu eslus, IX, 167; 3° **hem —**, *a*) zich recht stellen, recht staan, 286; *b*) in aanzien winnen, 121; *c*) hoogmoedig worden, 309.

Verherd(e), hard geworden : **verherde quaetheit**, groote, ingewortelde boosheid, 515; Fr. sa mauvaisté, XI, 283.

Verheugen (verhuegen, verhueght), 1° verheugen, 89, 138, 262; Fr. resjouir, X, 145; nous les resjouirons, XI, 4; 2° believen : **alsoot God — woude**, als het God mocht believen toe te laten, met Gods genade, 503; Fr. sicom Dieulx le volt consentir, XI, 240.

(Verhoeden) verhoede, verhoeden : verhoeden, beletten, 2, 274, 476; Fr. resongnoit, IX, 159.

Verhoet(s), dwang : **om verhoets wille**, uit dwang, 140; Fr. destrainte, X, 147.

Digitized by Google

Verhoiren (**verhoirde(n)**), hooren, vernemen, 49, 83, 147, 193, 272, 313, 347; Fr. sceut (ces nouvelles), IX, 197; fu avissiés.

Verhongerd, adj., 190.

Verhongeren (**verhongert**), 54, 140; Fr. eurent grant famine, X, 146; infinitief als substantief gebruikt, 53; Fr. par afamer, IX, 200.

(**Verjagen**) **verjaicht**, 79; Fr. escachiet, IX, 226.

(**Verkennen**) **verkent** : herkennen, 334.

Verkennende werden, herkennen, 191; Fr. le recongnut, X, 237.

Verkeren (**verkeerde, vercert**), 1° gaan, komen, weg en weergaan, gaan en keeren, 84, 204, 241, 471; Fr. aler, X, 231; aller — passer, X, 247; ne venroit, X, 277; 2° verkeeren : **onder malkander —**, met elkander verkeeren, elkander bezoeken, 487; Fr. à visiter et conjoïr l'un l'autre, XI, 229; 3° koopwaren vervoeren, handel drijven, 233, 246; Fr. marchander, X, 272; 3° veranderen, 496; **in hoere opynie —**, van zienswijze doen veranderen, ten inkeer brengen, 9; Fr. tourna à sa volenté, IX, 164; **enen verkeren**, iemand van gezindheid doen veranderen, [waar **vertert**, verkeerde lezing is].

(**Verkiesen**) **vercoos**, kiezen (tusschen, onder zaken), den voorkeur geven aan, 218.

Verclaren, klaar uiteen doen, begrijpelijk maken, 544; Fr. nous le declar[r]iens, XI, 300.

Vercloect werden, zich verzekeren tegen een gevaar, 142.

Vercoelen, gevoelig maken, vermurwen, 167.

Vercopen (**vercoopt, vercoft**), 1° verkoopen, 150, 357; 2° verraden, als verraders overgeven, 93, 438; Fr. il avoient vendu Bourbourcq au roi, XI, 152; 3° **hemselven —**, hardnékkig en dapper strijden, zoodat het de vijand duur zal moeten vergelden om hem te verslaan, strijden voor dood of leven, 34, 93, 111, 137, 173, 385, 433; Fr. sera chier comparé, IX, 185; nous vendons et combattons vaillamment, X, 71; vendons nos vies, X, 144; vendés vos vaillaument, X, 222; venderoient jusqu'à la mort, XI, 148.

Vercouden (**vercoude**), 1° (van paarden) door de koude ziek worden, 349; 2° (van koopwaren) door de koude bederven; Fr. marcandises par mer en estoient refroidies et toutes perdues, XI, 283; 3° (overdrachtelijk) **up iets niet —**, eene zaak niet laten verslappen, er niet op slapen, het ijzer smeden terwijl het heet is, 459.

(**Vercraften**) **vercraft** : 1° met geweld (eene stad) innemen, 63; Fr. efforchiet, IX, 214; 2° (van personen) *a*) zich meester maken van iem., 109; Fr. fu effort chiés, X, 69; *b*) (van vrouwen) verkrachten, 187.

Vercrijghen, vinden en nemen, 314.

Verlachen (**verlachen**) : **hem des —**, zich veroorloven er mede te lachen, 230; met iets lachen, met iets spotten, 113, 309.

Verladen sijn, overladen zijn, 257.

Verlaten : hem — dat, er op roemen, 197; Fr. se venter de, X, 241.

Verleemt, lam gemaakt en geslagen, verminkt, 70, 73; **verhact ende verleemt**, verminkt door 't kappen en 't slaan; Fr. il ont mehaigniet et affolet nos bourgeois, IX, 221; zie **verhact**.

Verlegen sijn, 205.

Verlenen, gunnen, 321.

(**Verleven**) **verleeft** : overleven, 463; Fr. sourvivre, XI, 190.

Verlicht werden, geholpen worden, opgebeurd worden, 150, 190; Fr. rafreschie et repourvue, X, 236.

Verlichtinge, opbeuring, 155; Fr. confors, X, 207.

(t)**Verlies**, 138, 370.

Verlyesen (**verloos, verloys, verloren, verloiren**), 3, 103, 105, 234, 411; **hooft —**, onthoofd worden, sterven, 143; Fr. sur nos testes, X, 148; **dat velt —**, den strijd verliezen, het onderspit delven, 45.

Verlijftuch, in vruchtgebruik hebbende : **— werden an een lant**, een land als

Digitized by Google

lijftocht toegezegd worden, als huwelijksvoorwaarde en ir geval zij weduwe wordt, 468; Fr. fu doée de, XI, 194; vgl. **verlijftochten** in 3° Boek, fol. 194: **gij en hebt te hant. al mocht u guet huwelick gebueren, ene he elichede, stede noch s ot niet, dair gij an soudt mogen verlijftochten**; Fr. vous n'avés ville, chastel ne seignourie, dont vous peussiés douer une femme, s'elle venoit; Kerv. XIII, 4.

Verlooft sijn, door een of ander belofte verbonden zijn aan elkander, 444.

Verlorenste, ongelukkigste, 163.

(**Verlossen**) **verlosset,** 190.

Verluchten, veranderen van lucht, 507; Fr. rafreskie, XI, 243.

Vermaert vermairt, vermaertste), 19, 157, 163, 256, 423; Fr. renommés, IX, 172; vous serés grandement recommandés, XI, 137.

Vermairthede(n), roem, 256.

Vermaken (vermaict), hatelijk maken, iemands genegenheid door smaad doen verliezen, belasteren, 6, 20, 168; Fr. mettre mal dou un, IX, 162; enfourmés contre nous, IX, 172.

Vermane = vermanen, herinneren, 531.

Vermat, zie **vermeten.**

Vermeysteren, overmeesteren, 186.

Vermeren (vermeeren, vermeerren), vermeerderen, vergrooten, toenemen, 244. 538, 545.

Vermeten (vermat): hem vermeten te, durven, 361, 492.

Verminderen, 1° beschadigen, nadeel berokkenen, 198; Fr. ne amenris, X, 342; 2° inbreuk maken op, 19; Fr. amenrissons l'iretage, IX, 172.

(**Vermogen**) **vermach, vermochten**: 1° macht hebben in —, gebruik kunnen maken van (de ledematen), gebruiken, 413; zie **lit**; Fr. les anciennes gens, XI, 129: 2° zoo ver strekken iets te mogen doen, vermogen, 16; Fr. il puist, IX, 169.

Vermogend (vermogender), 1° durvende, stoutmoedig: **hairs lijfs —,** zijn leven durvende wagen, 315; Fr. qui le moins acoutoient à leurs vies, XI, 43; 2° machtig, hoogmogend (titel), 153, 154, 546.

Vermoegen, subst., kracht, 202.

Vermurwen: hem —, bewogen worden, medelijden krijgen, 167; Fr. amollier, X, 217.

Vernemen (verneemdy, verneemt, vernaem, vernamen(t)), 1° gewaar worden, ontwaren, 24, 177, 264, 472; 2° vernemen, weten, 356, 488, 520, 525; Fr. le saroit, XI, 287; savons nous, XI, 83.

Vernestelen, uit eene plaats doen wijken, verjagen, 355.

Vernyewen (vernyen, vernyewede, vernyewet), 1° vernieuwen, weder doen gelden, 197, 198; 2° herhalen, nog eens mededeelen, 248; 3° aanwakkeren, 32; 4° op nieuw oproepen, 116; Fr. remanderoient l'arrière ban, X, 75.

Veroitmoedigen (veroitmoedichden), 1° medelijden hebben met, 167; 2° **hem —,** zich verootmoedigen, 61, 64, 154; Fr. fissent grant révérence, IX, 212; vous voelliés par vostre grant humelité, IX, 215.

Veronrechten, onrecht aandoen, schade berokkenen, 4.

Verraden: al —, (uitroep), 25; Fr. trahi! trahi!, IX, 177.

Verrader (verraders, verraderen), 25, 27, 79, 146, 147; Fr. traïteur(s), IX, 176, 178, 226.

Verraderie (verraderye, verraderrye), 93, 101, 241, 503.

Verraet (verraedt), 504; Fr. traïson, IX, 193.

Verrassen (verrascht), 1° verrassen, 136, 528; Fr. atraper, X, 143; 2° bedriegen, 453; Fr. furent decéu, X, 180.

Verrassinge, 239 (waar **verassinge,** drukfout is).

Verren, verre, van —, van ver, 61, 113, 220, 327, 384; Fr. de loin, X, 73.

Verrijsen, 126.

Verzaden, verzadigen, den noodigen onderhoud verschaffen, 418.

Digitized by Google

Versaecht (**versaeght**), bevreesd, ontmoedigd, 91, 250, 288; Fr. commenchièrent à esbahir, XI, 23.

Verzaluwet, gevlekt : — **van honger**, bleek geworden van den honger, uitgehongerd, 150; Fr. tout velu de famine, X, 203.

Verzamenen (**vesamenden hem**), te zamen komen; zich verzamelen, 120, 254, 385, 487; Fr. peut avoir remis ensamble, X, 78.

Versch, bijw., flink, 106.

Versch (**verrscher**), adj., frisch van gemoed, niet vermoeid, flink : **versche gewapende mannen**, 196; **versch volk** : **om versch volk sien**, 346; Fr. nous requellerons, XI, 67; **met der verscher daet**, 391; zie **daet**.

Verschijnen, vervallen, betaalbaar zijn, 443.

Verschonen, 1° verschoning schenken, vergeven, 311; Fr. pardonner, XI, 40; 2° uitstellen, 104; Fr. euist bien arresté, X, 66.

(**Verscuven**) **verscoven sijn van enen**, door iem. verstoten worden, zijne gunst verliezen, 10; Fr. estoit tout hors de la grace et de l'amour dou conte, IX, 164.

(**Versekeren**) **ic verseker u**, 23; Fr. soiïés tout seur, IX, 175.

Verzekerhede (**versekertheid**), 1° verzekering, 197; 2° erkentenis, geldig bewijsstuk, titel, 340; Fr. obligacions, XI, 302.

Versitten, nalaten iets te doen, tegen iets opkomen, 203; Fr. nuls n'osa désobéïr, X, 246.

Verslaen (**verslagen**, **verslaet**, **versloegen**, **verslogen**, **verslagen**), 1° nedervellen, doodslaan, 51, 70, 88, 92, 101, 118, 334; Fr. fu ochis, IX, 199; ocis, IX, 220; occire, X, 52; 2° onthutsen, verschrikken, 26, 39, 94, 104, 140, 149, 178, 181, 206, 258, 263, 282; Fr. moult esbahi(t), X, 56, 202; ne vous esbahissiés point, X, 292; furent tout effraé, IX, 188; effraé, X, 54; ne s'effrièrent, X, 65; esbahir, X, 248; 3° **hem** —, zich onthutsen, ontsteld, verlegen zijn, bevreesd zijn, 15, 97, 140, 173, 207, 310; Fr. ne vous déconfortés pas, X, 60; ne vous effraés de cose, IX, 168; ne vous esbahissiés point, X, 222; zie **hem verslagen**.

Verslaen (**versloech**, **versloegen**), verslag geven van iets, ter kennis brengen, mededeelen, vertellen, 22, 26, 49, 70, 112, 118, 153, 181, 233, 301; Fr. recorder, IX, 186; en fu avissés, IX, 197; racorderai, X, 72, 271.

Verslagen : **hem** —, infinit., 310; zie **verslaen**, 3; **hem** — **noch verslaen van**, zich door niets laten verschrikken noch ontmoedigen, 310; Fr. ne vous esbahissiés de cose que vous véés, XI, 39.

Verslagen, verleden deelw., 94, 149, 178, 181, 334; zie **verslaen**, 1° en 2°.

Verslijten, een slecht einde hebben, slecht afloopen, 12; Fr. il nous usera tous, X, 79.

(**Versmaden**) **versmade**, 240.

Versoek, 230.

Versoeken (**verzoeken**, **verzochte**, **verzocht**, **versocht**), 1° opzoeken, 92; 2° vijandelijk aanvallen, aantasten, 47, 92, 106, 118, 134, 268, 281, 308, 310, 389; Fr. i avoit fais d'armes, IX, 195; courir sur les ennemis, X, 67; estoient entre en l'abbéie, X, 77; assaillir, XI, 18; 3° komen naar, bezoeken: **hoir marcte** —, naar de markt eener stad komen met of om koopwaren, 516.

Versorgen, duchten, 262.

(**Verspieden**) **verspiet wert**, 553.

Verspieder(**s**), (**verspyeders**, **verspiederen**, **verspyders**), 24, 119, 142, 422, 453, 493; Fr. ses gettes et ses acoutes, IX, 176; leurs espies, X, 77; XI, 136, 233.

[**Verspreyderen**, 493, is bedorven lezing voor **verspiederen**; Fr. espies, XI, 233.]

(**Verspreken**) **versproken** : 1° spreken, 482; 2° bespreken, overleggen, 141, 534; Fr. si bien taillies et couchies, X, 147; 3° afspreken, bepalen, 2(7 : 4° (woorden) wisselen, 397; Fr. et pluisieurs parolles retournés, XI, 116.

Verstaen (**verstont**, **verstonden**, **verstaet mij**), 1° hooren zeggen, 13, 142; Fr. entendue, IX, 160; 2° luisteren naar, 19; **verstaen na iets**, naar iets luiste-

Digitized by Google

ren, er kennis van nemen, 55; **tot genen dingen —**, naar niets luisteren, er niet van willen weten, er geen rekenschap van houden vooraleer, 198, 210; Fr. il n'en tendroit à autre chose, X, 242, 352; 3° verstaan: **hem des —**, er zich aan verstaan, het kennen, 323; zie **spel**; **hem ter wapene verstaen**, kennis hebben van de wapenen, de wapenen kunnen hanteeren, 325; Fr. se connaissent en armes, XI, 51; **enen des —**, over iemand beschikken, die er hem aan verstaat om iets uit te voeren, 71; Fr. apparilliés à son commandement, IX, 220; **dats te verstaen**, namelijk, te weten, 447; 4° als substantief gebruikt: **bij goeder voirsienicheden ende verstaen**, 246; zie **voirsienichede.**

Verstande (**verstandt**), het verstaan: **tot den beteren — comen**, beter begrijpen, 4; **verstandt hebben**, begrijpen, 9; **lude van —**, ontwikkelde, verstandige lieden, 276; Fr. gens d'entendement, XI, 14.

Verstandelich, verstandig, 383; **— van begrippe**, vlug van begrip, schrander, 319.

Verstandel(ste), schrander, 313.

Versteken (**verstac**, **verstack**, **versteken**), 1° **den danck —** (in een steekspel), den prijs winnen, 469; Fr. ot le pris, XI, 195; 2° **versteken uut of dairaf**, verdrijven uit, 10, 62, 463, 527; Fr. fu dou tout planés et ostés, IX, 164; bouter hors de mon païx, IX, 213; en seroient espulsé, XI, 190.

(**Versterven**) **verstarf**, **versturven**: 1° verdwijnen, 358; zie **bate**; 2° vernederen, te niete brengen, 20; zie **verstorven.**

Verstijven, 322.

Verstorven, hardnekkig: **— sijn in sinen thoren**, halsstarrig in zijne gramschap verblijven, 154; Fr. che le soustient en son aïr, X, 206.

Verstueren, storen, 507; zie **verstuert.**

Verstuert (**verstuert**, **verstuerdt**, **verstuyerden**), 1° hoogst verstoord, verbolgen, 26, 30, 279, 357; Fr. fu durement courouchié, IX, 178; **— werden**, gram worden, 379; Fr. se felonnia, XI, 101; 2° oproerig, 93; Fr. quant il est esmeus, X, 56.

Versufft, ontbutst, 336.

(**Verzwigen**) **verzwijcht**: zwijgen, 313.

Verzwymnisse, verzuim: **bij mynre —**, door mijne nalatigheid en schuld, 203; Fr. par ma songne, X, 245.

(**Vertellen**) **vertelleden**: verslag geven, mededeelen, 74; Fr. recordèrent, IX, 222.

(**Verteren**) **verteert**: verbruiken (van eetwaren), 174; Fr. passées, X, 223.

[**Vertert**, 66; verkeerde lezing voor: **vercert**; zie **verkeren**].

Verthoeven (**verthoven**, **vertoeft**, **verthoeft**), 1° talmen, 216; Fr. detriier, X, 255; 2° wachten, 233, 260, 350; Fr. atendans, X, 271; respiter, XI, 70; atendu, XI, 2; 3° uitstellen, 300; Fr. se cessa à faire, XI, 33.

Verthorend (**verthorent**), toornig, verbolgen, 27, 30, 66, 95; Fr. estoit irés, X, 58.

Verthoven, zie **verthoeven.**

(**Vertiën**) **vertoich**, **vertogen**, **vertoich**, imperat.: **vertogen** (verl. dw.) **hem —**, 1° optrekken, vertrekken, gaan, 41, 405, 406, 492; Fr. se retraïssent às hostels, IX, 190; s'estoit restrais, XI, 232; 2° vóór iemand als aangeklaagde gebracht worden, 74; Fr. vous deuissiez estre trait deviers, IX, 222.

(**Vertijen**) **vertijet**: afstand doen van, verzaken aan: **— uwe cleenmoedichede**, laat uwen kommer varen, weest moedig, 345.

(**Vertogen**) **vertogen**: 1° uitspreken, uiten, 483; 2° verhalen, verslag geven, 166, 395.

Vertogen, verl. deelw. van **vertiën** of van **vertogen**, z. a.

Vertorenen (**vertoirnen**, **verthoirnen**, **verthorent**), toornig maken, verbelgen, 2, 27, 160, 230; Fr. courouchier, IX, 179.

Vertreck (**vertrecken**), schuilplaats, 279; Fr. les refuites, XI, 16.

Vertrecken, 1° **of hem —**, gaan, vertrekken, 35, 40, 303; Fr. partés de ma présence, IX, 185; 2° schuilplaats zoeken, 417; Fr. retraïés vous ens, XI, 132; 3° vluchten naar, 336; Fr. il se partiroit de, XI, 60.

Digitized by Google

Vertrecken, mededeelen, verhalen, 31; Fr. racorderai, IX, 182.

Vertroost, gerust gesteld, 150; Fr. che reconforta, X, 202.

Vertste, meest afgelegen, 437; zie **verde**.

Vervaert (**vervairt**, **vervairde**), met vrees bevangen, bevreesd, 183, 264, 387; Fr. effiéée, X, 231; furent si effraé, XI, 107.

Vervairdelik(en), met vrees bevangen, 15; Fr. effraé, IX, 168.

Vervallen, in duigen vallen, 14; Fr. on le mettra tout jus, IX, 168.

Vervaren, benauwd maken, vrees aanjagen, 45, 46, 224; Fr. s'en esbahiront, IX, 194; nous esbahiront bien, XI, 131.

Ververren, hem —, zich verwijderen, 262; Fr. se nous eslongons, XI, 4.

Ververschen (**ververschen**, **ververschte(n)**, **ververscht**, **ververcht**), 1° opnieuw voorzien van (eetwaren of krijgslieden), 151, 190, 202, 229, 299, 349, 366; 2° weder moed inboezemen, 43, 51, 96; Fr. se rafresquirent, IX, 192; repourvue, X, 236.

Ververschinge, vernieuwing, nieuwe voorraad van levensmiddelen), 149, 472; Fr. toute la douceur, X, 202; mout de douceurs, XI, 201.

(Vervollen) vervollet, ergens in overvloed zijn, 1; Fr. plains de, IX, 158.

Vervollich (**vervollige**), aanhoudend, dringend verzoek, eisch, 164, 442; zie **nairnstig**.

(Vervollichen) vervollighden, **vervollicht** : 1° vervolgen, achtervolgen, 92, 111; 2° met iets voordoen, voortzetten, 135; Fr. fu continuées, X, 142.

Vervooght (**wesen**), onder iemands voogdij staan, 417.

Vervreemden (**vervreemde**, **vervreemt**) 1° verwijderen, 79; Fr. eslongiet, IX, 226; 2° verwonderen, 253; Fr. dont je m'esmervelle, X, 288; 3° **hem —**, zich verwonderen, verwonderd staan, 69, 140; Fr. IX, 218; X, 146.

Verwachten (**verwachtte**, **verwachte**), afwachten, 56, 219, 340; zie **aventure**.

Verwaect(er), wakkerder, met meer geestdrift, 510.

Verwaenthede : **hoverdie ende —**, 235; Fr. orguoil et beubant, X, 273.

Verwairen, beschermen, 12; Fr. pour eulx garder, IX, 165.

Verwackeren, wakker maken, 424; Fr. resvilher, XI, 138.

Verwapent, met de wapens of het wapenschild versierd, 209, 251, 448; Fr. armoriés de ses armes, X, 251; zie **verdect**. Ook fol. 3 hebben wij gevonden : « een gescheget zwairt dat zeer costelijken van goude ende van sulvere **verwapent** ende beslagen was ».

Verwe, verf: (overd.) **van enen anderen —**, anders gezind, 23; Fr. li vermel et li noir et li cappron d'autres couleurs, IX, 175.

Verwecken (**verwecte**, **verwecket**), 1° wakker maken, 478; 2° weer aanwakkeren, moed inboezemen, aanhitsen tot den oorlog, 369, 395, 510; Fr. apparilliet et resvilliet, XI, 93; esmouveroit à venir, XI, 11; 3° opstoken, 11; Fr. resvilta, IX, 165.

Verwen, (overdrachtelijk) een beter schijn van waarheid bijzetten, verbloemen, 223; Fr. pour coulourer son fait, X, 261.

Verweren, hem —, 329.

Verwermen, hem —, zich verwarmen, 312.

Verwerren (**verwerret**), inwinkelen, verwarren, 13, 14, 142, 147; Fr. touellier, est entouellié, X, 147, 148.

Verwerven (**verwarf**, **verwarff**, **verwerf**, **verworven**), 1° bekomen, winnen, ook als buit krijgen, 4, 56, 87, 101, 151, 204, 211, 428; Fr. conquissent moult grant pillage, X, 62; 2° ertoe komen, 485; Fr. avés-vous finet, XI, 227; 3° vaststellen op, 157; Fr. fu assis, X, 208.

Verwinnen (**verwijnnen**, **verwonnen**), overwinnen, overmeesteren, 43, 109, 138, 177, 178; Fr. desconfis, X, 68.

Verwinteren, den winter doorbrengen, 68; Fr. ivrener, IX, 218.

Verwijtte : **tot enen ewygen —**, tot overgroote smaad, 146; Fr. à très grant vitupération, X, 150.

Verwijten, 145; Fr. fu reprociet, X, 150.

Verwoed(e) : **verwoede luden**, verbolgen, dolle personen, 279; Fr. tous enragiés, XI, 16.

Digitized by Google

(**Verwondelen**, **verwondelde** : opborrelen, koken van gramschap (bloed), 279; Fr. commencha à fremir de grant hideur, XI, 16.

Verwonderen (**verwonderden**) of **hem des** —, 1° verwonderd staan over iets, 4, 56, 69; Fr. avoit grant merveille, IX, 202; esmervillier, IX, 218; 2° verbolgen zijn, 60; Fr. estoient courouchiet, IX, 211.

Verworden, vóór een adjectief : zeer, grootelijks : **verworden hoverdich**, uitermate verwaand, 358; Fr. font de fumées et de posnées, XI, 85. (Ook fol. 159 v° : **also si verworden ende kastich waren.**)

Veste(n), vesting, wal, 205, 402, 415, 416, 421, 430, 510; Fr. les murs de la ville, XI, 130.

Vestigen (**vestichde**, **gevesticht**), 1° bepalen, bevestigen, 40, 58; Fr. confremer, IX, 203; jurées et convenanchiés, IX, 189; 2° **hem** —, diepen indruk maken, zich inprenten, 488; **in therte** —, goed onthouden, in 't geheugen prenten, 132; Fr. retint bien, X, 140.

Vet, vruchtbaar, fig. rijk, voorspoedig (land), 291, 342; Fr. cras et riches, XI, 25.

Viande (**vianden**, **viander**, **vyandt**, **vyanden**, **vyander**), 1° tegenstrever, vijand, 83, 225, 348, 367, 368, 514; Fr. son aversaire, X, 262; terre d'anemis, XI, 92; 2° duivel : **helsche** —, 314; Fr. le diable d'enfier, XI, 42.

[**Vyanderlant**, 368 moet gescheiden worden in **vyander lant**, als blz. 367; zie **viande.**]

Vije = wie, 106; zie **wyl.**

Vyelre = vielen er, 529; zie **vallen.**

Vier (**viere**, **tvyer**, **vyre**, **tvuyer**, **vuyere(n)**), 1° vuur, 33, 34, 312, 314, 333, 350; 2° brand, 33, 109, 421, 430, 503; **in vier ende vlamme leggen**, **vyer steken in**, in brand steken, 109, 135; Fr. bouter le feu à, X, 69.

Vierendeel, een vierde, 10; Fr. au quart, IX, 164.

Vierscut, vuurpijl, 48; Fr. dou feu que li Flament lançoient et traïoient, IX, 196.

Viertiende, veertiende, 332.

Vygelie (**vygelyen**), lijkdienst, zielmis, 450; **des avonts ter** —, des avonds vóór den lijkdienst, 445; Fr. la vesprée, XI, 158; (overdr.) **sine — zingen**, hem zijne dood voorspellen, 555.

Vijfsten (**vijften**), vijfde, 68, 394, 406.

Vijftichste : die — van den poirteren, hoofdman, aanvoerder van 50 burgers, 42; Fr. li chiencquantenier des portes, IX, 191.

Victorie(n) (**victoryen**), zegepraal, 173, 187, 309, 310, 338, 358, 384.

[**Vylijken**, het hs. heeft wel **vylijken**, doch naar den samenhang en het oorspronkelijke moet wel **vrylijken** gemeend zijn : soient pugnis d'amende **arbitraire**, telle et si grande qu'il soit exemplaire à tous autres, XI, 305; zie **vrylijk.**

Vinden (**vint**, **vant**, **vand**, **vandt**, **vanten** = vond hem, **vonde**, **vonden**, **gevonden**), 1° vinden, 4, 6, 47, 103, [waar **wouden** verk. lez. is], 124, 137, 183, 360; 2° ontdekken, ondervinden, zien, 87, 115, 185; Fr. véi, X, 52; avoient véu, X, 74; 3° ontmoeten, 491; **enen vondt vinden**, iets slims verzinnen, 5; zie **vondt**; 4° gebeuren, 75; Fr. on i treuve, IX, 223; 5° aanzien voor, houden voor, schatten, 56, 276, 488; Fr. véoit, IX, 202; je tieng à haute [vaillance], XI, 14; 6° eene oplossing vinden tot iets, 143; Fr. che que il ont trouvé, X, 148.

Vinger(e), 201; **duer die — sien**, 123; Fr. dissimuler, X, 80.

Vinke(n), (vogel), 127.

(**Violeeren**) **gevyoleert** : verkrachten (vrouwen), 187.

Vyre, zie **vier**, vuur, 420.

Virtute, kracht : **bij machte ende** —, krachtens, 382.

Visch (**visschen**), 204, 422.

Vischer(s), 371; Fr. gens de mer, XI, 95; [het hs. heeft **wischers**].

Visenteren (**vysenteerden**), 189, 207; zie **vysiteren.**

Vysieren, beoogen, 210.

Visioen (**vysione**), 217, 220.

Vysiteeren (**vijsitieren**, **vysitieren**, **visenteeren**, **vysyteeren**, **visiteerden**,

Digitized by Google

vysiteerden), 1° bezoeken, 189, 207, 291, 316, 342, 366, 431, 495; Fr. veoir, XI, 235; 2° overlopen, doorzien, 536.

Viscopere(n), vischkooper, 186; Fr. poissonniers, X, 233.

Visschen, — **met den hengele**, 221; Fr. pesquier à le verghe às pissons, X, 259; als subst., **om des visschens wille**, om te visschen, 426.

Vitalie (**vytalie, vytalye**), levensmiddelen, voorraad, 53, 97, 102, 140, 148, 150, 151, 167, 303; Fr. tous vivres, IX, 200; X, 60; zie **voederye**.

Vytalie(n), levensvoorraad, 148-151, 167, 222, 297, 303, 309, 333, 372, 409, 418, 419, 453, 470; zie **provande**.

(Vitalgieren) gevytalgiert : van levensvoorraad voorzien, 249; Fr. fussent aissiet, X, 285; zie **provanden**.

Vituperabel, laakbaar, smadelijk, 212; Fr. vitupère, X, 252.

Vive, vijf, 169, 294, 547.

Vlaemsch (**vlaemsse, vlamische**), adj., Vlaamsch, van of naar Vlaanderen : **vlaemse reyse**, krijgstocht naar Vlaanderen, oorlog met de Vlamingen : **vlaemse zake**, de aangelegenheden van Vlaanderen, hier bepaaldelijk de oorlog met de Vlamingen, 201; **tvlaemsse heer**, het leger der Vlamingen, 316, 322; **vlaemsc(h)e pennaert**, soort van piek met beslagring bijzonderlijk door de Vlamingen als wapen gebruikt, 303; Fr. baston à virolle, XI, 35; zie **pennaert**; **an die Vlamische sijde**, aan den kant der Vlamingen, 51.

Vlaemsch, subst., het Vlaamsch, de Dietsche taal : **vlaems spreken**, 303; Fr. parlast flamenc, XI, 35; **vlaemsch leren**, 311.

Vlack, plat : **vlack lant**, 260; Fr. gué, XI, 2; zie **lant**.

Vlamisch(e), zie **vlaemsch**, 51.

Vleysch(e), vleesch, 68, 202, 328; Fr. chars saliées, X, 245.

Vleyshouwere (**vleyshouwers**), 186, 519, 521, 522; Fr. bouchiers, XI, 286, 521, 522.

Vleyschuyse, vleeschhouwerij, 519; Fr. boucherie, XI, 286.

Vliegen (**vlooch**), 1° op jacht gaan naar vogelwild, 2; 2° **te vliege vinden**, vogelwild vangen, veel gevogelte vinden, 217; Fr. bien à voler, X, 256.

Vliegen, vlien (**vlyegen, vlyen, vlooch, vlogen, vloon, gevloon**), 1° vliegen, 234, 501; Fr. voller; zie **vlogele**; 2° langs alle kant laten slingeren, zich verspreiden, spatten, 99, 312; Fr. voller, XI, 40; 2° vluchten, 106, 109, 120, 137, 177, 262, 315, 529; Fr. se vous fuyés, X, 67; fuioient, X, 226; se requelloient, X, 69.

Vliegend(e) (**vlyegende**), dat zeer rasch kan vliegen, vlug : **dat — hert**, bijnaam van den koning van Frankrijk, 211, 219, 220; Fr. cerf voliant, X, 256; zie **hert**.

Vlogele(n) (**vluegele**), 1° vlerk eens vogels, 219; 2° flank, zijgedeelte van een in slagorde geschaard leger, 264, 265, 303, 324, 328, 329; Fr. sus ele, XI, 5; 3° figuurlijk : **willen — eer hem die vlogelen gewassen sijn**, iets willen ondernemen zonder er toe bekwaam te zijn, zonder de zaak genoegzaam overlegd te hebben, zonder er toe opgewassen te zijn, 417; Fr. qui quidoit voller anchois que il euist elles, XI, 132.

Vloon, imp. van **vlien**, 177, 529.

Vlote (**van scepen**), oorlogsvloot, 503; Fr. la navie, XI, 240.

Vluchte : **hem te — setten**, zich op de vlucht zetten, 331; Fr. tourner en fuies, XI, 56.

(Vluchten) gevlucht : al vluchtende wegdragen, 291; Fr. n'avoient point vuidiet le leur, XI, 26.

Vluchtich : **vluchtich werden**, vluchten, 91; Fr. s'enfuïoient, X, 55; **dese vluchtige**, vluchtelingen, 91-99; Fr. les fuianx, X, 55.

Vluegele, 303, 324; zie **vlogele**.

Vlugghichede, vlugheid, behendigheid, 218; zie **geradichede**.

(Voeden) gevoet : opvoeden, 514; Fr. avoit esté nouris, XI, 282.

Voerderye, zekere stof als voering gebruikt, bepaaldelijk pelterij, dan pelsrok of pelsmantel zelf, 291, 304; Fr. de draps, de pennes, d'or et d'argent, XI, 26 en verder : de draps entiers, de pennes, ne de tels jeniaulx,

Digitized by Google

XI, 261; dras bien emballés, nappes, toilles, quiartis, or, argent, XI, 35. — Vgl. nog de volgende uittreksels uit het 3de Boek, fol. 159 v°, 2° kol.: **ten spranck al mede in packen ende malen, al voederie, laken of sulk gelike clenode**; Fr. Et encore en troussant et en mallant (Var. en malant en la ville d'Aurenc) boutoient-ils (Var. boutèrent-ils) plenté de bonnes bagues (Var. plusieurs bonnes choses), des meubles des manans (Var. povres gens) de la ville: pennes, draps, chaintures d'argen (Var. et autres joyaux). vaiselle et mains autre richesse, quand ils les trouvoient; Kerv. XII, 198; id.: voirt deden sij doe bij gueder moete packen ende sacken alle die wollen en linden lakenen, taffellakenen, dwalen, cleederen, voederye ende voirt alle dat dair binnen was; Fr. firent trousser et enfardeler draps, toilles (Var. touailles, linges, nappes), robes, pennes et toutes choses dont ils pensoient à prendre prouffit; Kerv. XIII, 75; id. dat sij in dese reyse, behalven hoeren gevangenen alleen an gueden, inboedele, lakenen, voederyen, clenode, sulveren- ende guldenwerck, in gereden gelde meer dan C[m] franken ten profijte hadde; Fr. avoient bien CCCC chevauls chargiés de bon et de bel, de draps (Var. de nappes), de pennes, de toilles et de toutes autres choses qui estoient propices et nécessaires; Kerv. XIII, 78.

Voegen (voechde), 1° **enen – in eten en drinken**, iem. voorzien van alle eetwaren en drank, 40; Fr. amenistrast vivres et pourvéances, IX, 190; 2° *a*) zich voegen, 523; Fr. s'inclina, XI, 288; *b*) **hem voegen te**, schikken iets te doen, zich voegen tot, 116, 305; Fr. ne venoit point, 75; **hem qualiken voegen**, zich slecht schikken, 54; Fr. estoit mal appartenant, IX, 201.

Voelen, vastmaken, 272; Fr. atacquèrent, XI, 10.

Voer, feit: **ridderlyke voer bedriven**, een ridderlijk wapenfeit doen, 81.

Voeren (voerde, gevoert), 1° wegleiden, 485; Fr. vous emmenés, XI, 228; 2° dragen, 251; Fr. porter, X, 287; **wapene voeren**, als schildteeken dragen, hebben, 420; Fr. parés et houciés des anciennes armes, et ossi de celles qu'il porte pour le présent, XI, 134; 3° doen, maken: **oirloge voeren**, oorlog voeren, 346.

Voet (voete(n)), 1° voet, 254; **met voeten loopen over**, onder de voeten trappelen, 177; Fr. sur eulx il passoient, X, 226.

Voet over voet, op stap, 277; Fr. au pas, XI, 15; **bloitshoofds ende voets**, bloothoofds en barrevoets, 165; Fr. nus chiefs et [nus] piés, X, 216; **ons onsen handen ende voete besich maken**, ons in gang houden, ons doen vechten en vluchten, 263; **tvolk te voete** (**wesende**), voetgangers, voetvolk, 264, 265; cf. voetganger en voetvolk, 275; Fr. gens de piés, XI, 5; **te voete vallen**, (van de paarden) afstijgen, 117; Fr. il descendoient, X, 76; **te voete**, vóór iemands voeten, voor hem, 62; Fr. tout devant lui, IX, 213; 2° een gedeelte, een enkele persoon: **nymmeer voet van den hope**, nooit meer één mensch, niemand uit al het strijdvolk, 171; Fr. de toute la compagnie jamais piés n'en retournera, X, 220; 3° uiteinde: begin of einde, hoofd of uiteinde (van eene brug), 268; Fr. piet dou pont, XI, 8; 4° steun: **ene voet hebben up te staen**, ernstig en krachtdadig schijnen, 164; Fr. faut-il que vous aïés bon avis et sens de remontrer parolle où vous aïés honneur à tenir, X, 214; 5° wijze: **uptien voet**, alzoo, 162; Fr. eussi, X, 213.

Voet(**en**) (lengtemaat), 206; Fr. vint piès de large, etc., X, 248.

Voetelen, op iets vast rekenen, er steun op maken, 69; Fr. véoient seur estat, IX, 218.

Voetgangen (**voetgangers, voetgangeren**), 119, 134, 176, 205; Fr. cheux de piet, X, 141; hommes de piet, XI, 5; vgl. ook **voetganderen** in het 3de Boek, fol. 160: **luden van wapenen ende andere voetganderen**; Fr. si se desiogièrent et troussèrent tout.... et se despartirent; Kerv. XII, 205.

Vogel (**voghel, vogelen**), vogel, en bepaaldelijk de valk, 218, 219, 234; Fr. l'oiseil, X, 286: oiselès, X, 273.

Vogelare(**n**) (**vogelairs, voegelairs**), benaming van eene soort van geschut, of kanon, om steenen te schieten, 176, 324, 328; Fr. nos bonbardes et nos canons,

Digitized by Google

XI, 50; zie **busse, rijbaude, zueghe, molle, ram, blijde.**

Voight, beheerder (van een eigendom), 546; Fr. baus, XI, 308.

Voir, voorz., voor, 4.

Voir, voegw., vóór een infinitief, van, 394.

Voir, bijw., voor 1° **voirt.** voort, 177; 2° altijd, 67; Fr. tousjours, IX, 67.

Voir, bijwoord, 1° voordien, 407; 2° ten eersten, 155; Fr. premièrement, X, 207; **voir — nu,** eerst — dan, 409; 3° meer dan (vóór een getal), 77; Fr. plus de cent mille, IX, 195.

Voir, imperfect van **varen,** gaan wonen, 77; Fr. s'en vint demorer, IX, 225; zie **varen,** 1°.

Voiravont, 284; **een stick in den —,** redelijk laat in den dag, 277; Fr. au tart, XI, 15.

Voirbaelge(n), de stadsbalie vóór de poorten, 117, 430; Fr. les bailles, X, 76; às bailles et às barrières, XI, 145; zie **baelge.**

Voirbelegh, voorgaande belegering, 238.

Voirbijlijden (voirbijleedt, vorbijleedt), voorbijgaan, voorbijtrekken, 67, 191, 388, 415; Fr. passa, X, 217.

Voirbijwijsen (voirbijgewijst), weigeren, 160; Fr. aiés refussés, X, 211.

Voirdat, vooraleer, 61; Fr. se, IX, 212.

Voirdeel s) (voirdel, vordele), 1° voordeel, 4 : **up hair —,** ten hunnen voordele, tot hun geluk, 46, 74, 509; Fr. à leur effort, IX, 194; 2° het beste deel van iets, het uitstekendste, het puik, 171, 257; **mannen, lude van —,** uitstekend goede strijders, 113, 205; **coursiers van groten —,** de voortreffelijkste strijdrossen, 322; Fr. fleurs de coursier, XI, 48; **te voirdel up sijn passe,** in alle opzichten, in de beste voorwaarden om iets te doen, 325; 3° voorrecht, 552; 4° de beste plaats, 322; Fr. l'avantage de la montagne, XI, 49; 4° recht, 509; — **hebben,** recht hebben, 552 en Var.

(Voirdoen) voirgedaen : uitvoeren, 459.

Voirdt (voirt), voorts, alsook, 4; **an voirt,** van dan af, voortaan, 4.

Voiresien, 254; zie **voirsien.**

[**Voirenisse,** 190; het hs. heeft wel deze spelling, doch hier is wel gemeend **vairenisse,** z. a; het is eene bijvoeging van den vertaler]

(Voirgaen) ghinck voir : vooropgaan, 447; Fr. le duc — tout seul, XI, 160.

Voirgaen, voortgaan, vertrekken, 92.

Voirgaerde, voorwacht, 263-265, 267, 268, 287, 291, 406, 409; Fr. avantgarde, XI, 4; zie **voirhoede** en **avantgairde.**

Voirgenoemd(e), voornoemd, 198; zie **voirnoumt.**

Voirgeburchte n), voorgeborgte eener stad, 103, 115; Fr. fourbeurs, X, 65.

Voirgeseit, verl. deelw. van **voirseggen,** z. a., 537.

(Voirgeschieden) voirgeschiet : vroeger gebeuren, 338.

Voirhebben, bedoelen, willen, van zin zijn, 56, 141; Fr. il tendoient, IX, 202; ne voellent que bien, X, 147.

Voirhoede, voorwacht, 261, 268, 271, 275, 281, 289-291, 295. 297, 304, 307, 308, 317, 318, 321, 326, 328, 333, 339, 409, 413-416, 419, 421; zie **voirgairde** en **avantgairde.** (**Voirboide,** 414, is drukfout); vgl. ook **middelhoede** in het 3de Boek, fol. 159 v°, 2° kol. : dair quam dan an die grote middelhoede, dair die coninc selve in was, dair waren wael M glayen dairinne; Fr. et en après venoit la grosse bataille du roy, où bien avoit mille lances ou plus; Kerv. XII, 202. (Folio 45 v° : **hoir voirlops).**

Voirhoeden, voorkomen, 392, 542.

Voirhoedichede, voorzorg, 2.

Voirhoet, voorzorg om iets te beletten, **tegens iet voirhoet doen,** voorzorgen nemen, 149, 207; Fr. si i mist remède, X, 201; remédioient à l'encontre, X, 249.

(Voirhouden) voirgehouden : tegenhouden, beletten te doen, 429, 508; Fr. ne leur tenrroit que un petit, XI, 105; ot tenu à siège, XI, 244.

Voirjaer (tvoirjaer, des voirjairs, voirjaeren), vorig jaar, 395, 410; Fr. en l'anée devant, XI, 115, 127; **tot anderen voirjaeren,** vroegere jaren, 12; Fr. en devant autres anées, IX, 165.

Digitized by Google

(**Voircomen**) **quam voir** : vóór den geest komen (een visioen), 217; Fr. une vision lui vint, X, 256.

Voirleden, verleden : **buiten den naesten — jare**; sedert verleden jaar, 375.

(**Voirleggen**) **voirleyde** : voorstellen, 141.

(**Voirliggen**) **voirlach** : vóór eene stad liggen, 253.

Voirlijden, vooroptrekken, 384.

(**Voirloven**) **love voir** : voorzeggen, 346.

(**Voirnemen**) **voirgenomen** : besluiten, 93; Fr. il estoit aquelliés, si —, X, 56.

Voirnoumt. voornoemd, 142, 147; vg. **voirgenoemd**.

Voirrijden (**voirreden, reden voir, voirgereden**), 1° vooroprijden, 61, 267, 290, 291; Fr. chevauchièrent tout devant, IX, 212; XI, 7, 25; 2° voortrijden, 295.

Voirschyne : **te — comen**, gekend worden, 187; Fr. vinrent tous à congnoissance, X, 234.

(**Voirseggen**) **voirseide, voirgeseit, voirseyt** : 1° vroeger, hooger zeggen, 40, 537; Fr. comme dit est, XI, 300; 2° voorstellen, 442; [waar **voirsede** verkeerde lezing is]; zie **vorseid**.

Voirset wesen, bevoordeeligd worden, 4; Fr. recouvrer en chevanche, IX, 160; en profit, IX, 161; zie **voirtsetten**.

Voirsetten, subst., voorstel, 129; zie **promocie**.

Voirsetten, adj., voorbedacht : **met enen — wille**, met voorbedacht, met opzet, 183.

Voirsichtich, vooruitziende, 11; Fr. visseus, IX, 165.

Voirsien (**voiresien, voirsage, voirsien, voirsiende**), 1° van iets voorzien, 37, 46, 49, 254; (eene stad) —, met wapenvolk bezetten, 46; Fr. si se pourvéirent, IX, 187; pourvéoit grandement, IX, 194; pourvéoir de remède, IX, 180; 2° voorzorgen nemen, in iets verhelpen, 4, 18, 28, 29, 80, 180, 398; Fr. remédier, IX, 171; **in sinen scaden voirsien**, vergoeden voor geleden schade, 4; Fr. recouvrer en chevanche, IX, 160; 3° verwittigen, 129; Fr. estoit avissés, X, 85.

Voirsien, subst., vooruitzicht, 216.

Voirsiennichede (**voirsienichede**), 1° voorzorg, vooruitzicht, 37, 55; Fr. remède; 2° voorzichtigheid : **bij goeder — ende verstaen**, met takt en kennis van zaken, 246; Fr. à grant loislr et consielier, X, 282; 3° behendigheid, 283; 4° als beleefdheidsformuul, vermogend heer, verbonden met **uwe edelhede** : **uwe edelheden ende voirsienigheden**, weledele en vermogende heeren, 238; Fr. très chers et poissans signeurs, X, 275; vgl. alzoo ook **edele en voirsienige heren**, zelfde blz. hooger.

Voirsienich (**voirsienig, voirsienyge, voirsiennig**), 1° omzichtig, bezonnen, 379; Fr. si avisés que, IX, 101; 2° schrander, 20, 320, 412; **die voirsienyge**, de verstandige menschen, 515; 2° omzichtig : als beleefdheidsformuul : **edele ende — heren**, weledele en wijze heeren, 238; Fr. très nobles et discrés signeurs, X, 275. Vgl. **voirsienichede**, 4.

Voirsienlic (**voirsienliken**), bijw., 1° op behoedzame wijze, met vooruitzicht, 46, 194; Fr. pourvéus de leur fait, IX, 176; pourvéuement, IX, 194; 2° met voorbedachten rade, 455.

(**Voirsijn**) **waren voir** : vooraan zijn, de eersten zijn, 254; Fr. missent devant, X, 289.

(**Voirsluten**) **voirgesluten** : vóór iemand toesluiten, 152, 297.

(**Voirsorgen**) **voirzorghde, voirsoicht** : 1° voorzien in de toekomst, voorzorgen nemen, 173; Fr. sortissoit leur temps à venir, IX, 173; 2° vreezen, 457.

Voirspoedichede, voorspoed, 19; Fr. prospérité, IX, 172.

Voirspoet (**voirspoede**), 1° voorspoed, geluk, 2, 3, 220, 358, 392; Fr. prospérité, IX, 159; 2° hulp : — **hoirs sceppers**, Gods genade, 172; Fr. miséricorde de Dieu, X, 221; cf. **bij der hulpen Goids**, 283.

(**Voirspreken**) **voirgesproken, voirsproken** : afspreken, 58; **een oudt voirgesproken** of **voirsproken woirt**, een oud spreekwoord, 193, 358; Fr. li proverbes, X, 239; un commun proverbre, XI, 85; zie **hate** en **misgaen**.

Voirst(en), 485; zie **vorst**,

Digitized by Google

Voirstaen (stont-voir), 1° vóór iem. staan, in den weg staan, 283; Fr. n'auront point de durée contre nous, XI, 19; vóór de deuren eener stad (strijdvaardig) staan, 59; Fr. leur fust ouverte et apparille, IX, 204; 2° iets verkiezen boven wat anders, 364; **enen voirstaen**, door iemand goed gezien worden, geloofbaar zijn, 163.

Voirste, eerste, 106; Fr. première, X, 67; **die voirste**, de eerste eens legers, de voorste strijders, de voorste strijdrang, 43, 107; **in voirste**, in de eerste rangen, 315; **te** (**ten**) **voirsten**, ten eersten, 154, 432.

Voirsteken (voirgesteken), voor iets plaatsen: **hant** —, beletten, 550.

(**Voirstellen**) **voirgesteld**, 319.

Voirstrijd, de voorste rang van het in slagorde geschaarde leger, 107; Fr. la première bataille, X, 87; zie **strijt**.

Voirt, vooruit, 27; Fr. avant! avant! IX, 178; **voirt sullen**, zullen voort vertrekken, 391.

Voirtan, voortaan, 57.

Voirtbereyden, voorbereiden, voordien iets gereed stellen, 251.

(**Voirtbrengen**) **voirtgebracht**: uitspreken (woorden), 320; Fr. ont mis avant ces parolles, XI, 47.

(**Voirtdoen**) **voirtgedaen**, 288.

(**Voirtdriven**) **voirtdreven**, doen voortrijden, 454; Fr. tapèrent avant, XI, 181.

Voirtgaende werden, doorgaan, uitgevoerd worden, 38; Fr. fu tenus, IX, 188.

Voirtgaen (ginc voirt, ghinck voirt, ghinch voirt), 1° voortgaan, 191; 2° doorgaan, gevolgd, uitgevoerd worden, doordrijven, 82, 89, 99, 229, 362; Fr. ils le fissent, IX, 228, passent cultre, X, 268; 3° volherden, 515.

Voirtganc (voirtganck), uitvoering: (**enen**) — **hebben, crijgen**, uitgevoerd worden, den gewenschten uitslag hebben, 7, 8, 505, 515; Fr. il se fesist, XI, 242.

Voirthalen, voorttrekken (wagens), 454.

Voirthouden, 251.

Voirtijdinge, eerste bericht, 293; Fr. les parolles premières, XI, 27.

(**Voirtijt**) **voirtijts, voirtijden**: **voirtijts**, vroeger, 200; **in of binnen voirtijden**, in vroegere jaren, vroeger, 13, 125, 248; Fr. en son temps, X, 82; autrefois, X, 284.

(**Voirtloopen**) **liepen voirt**: **hoire straten** —, zijnen weg voortzetten, 185; Fr. s'en allèrent router, X, 232.

Voirtmeer, van dan af, 10.

Voirtogen, voor **voirttogen**, 40; zie **voirttiën**.

(**Voirtschieten**) **voirt schoten**: vooruitspringen (paarden), 454; Fr. passèrent oultre, XI, 181.

Voirtsetten (voirtsettc, voirtgeset), voorstellen, 6, 28, 69, 226, 261; Fr. mettre avant, IX, 163; parler de cose, IX, 219; avoit aviset, X, 264; **woirden** —, iets zeggen met inzicht, iets beweren, 18; Fr. mettoit ces parolles en avant, IX, 170; **logene** —, iets logenachtigsch doen slikken, 414; zie **voirsetten**.

Voirtsettinge n°, vooruitsteken: **sonder handt voirtsteken**, zonder een slag te slaan, 5; Fr. sans cop férir, IX. 161; vgl. blz. 7: **sonder slach of stoit**.

Voirtstrijken, vooruitgaan, 322.

(**Voirttiën**) **voirtogen, voirgetogen**: 1° gaan, 40; Fr. aler, IX, 189; 2° vooruitbrengen, verheffen in eer en aanzien, 126; Fr. estre avanchiés et honourés, X, 83.

Voirttreden (voirttradt, tradt voirt), 1° een stap vooruit, dichter komen, 145, 318, 530; Fr. se traist devant, X, 158; 2° voortgaan, aandringen, 521.

Voirtvaren (vaerdy voirt, voirtvoer, voirtvoeren), 1° vooruittreden, vooruitgaan, 318, 408, 454, 467; Fr. se mist en chemin, XI, 29, 125; alès en avant, XI, 181; 2° doordrijven, voortdoen, aandringen, 115, 185, 295; 495; Fr. persévérèrent, X, 73, 233; 3° er voort aan houden, 467.

(**Voirtwinnen**) **voirtgewonnen**: overmeesteren, 438.

Voiruut, voorop (pl...), .9.

Voirvaderen, 248, 541; Fr. si prédécesseur, X, 284; successeurs, XI, 303, 304.

Voirvarend(e), ondernemend, stoutmoedig, 3, 4, 391; Fr. entreprenaut, IX, 159.

Digitized by Google

Voirvallen, zich voor iets zetten : **metter hant —,** met geweld beletten, 527.

(**Voirvercopen**) **voirvercoft** : voortverkoopen, 304.

Voirvluchtich, voortvluchtig, 178, 333, 358, 411; — **werden,** vluchten, 411; Fr. fuir, XI, 127; Fr. les cachans et les fuians, XI, 57; qui défui s'estoient, XI, 85.

Voirwair, waarlijk, 8.

(**Voirwairts treden**) **voirwairts traden:** vooruitgaan, 329; Fr. ne passèrent plus avant, XI, 55.

(**Voirwairts dringen**) **voirwairts drongen** : vooruitgaan, 329; Fr. ne passèrent plus avant, XI, 55.

Voirwintere, 375.

Voirwoirde(n), voorwaarde, 233.

[**Voik,** drukf. voor volk, 335.]

(**Volbrengen**) **volbrachte**: uitvoeren, 58, 422; Fr. emprise que Frans Ackerman fist, XI, 136.

(**Voldoen**) **voldede** : uitvoeren, 383.

Voleynden (**voleynde, voleyndt**), volvoeren, uitvoeren, voleindigen, 216, 238, 423; Fr. n'achièva, X, 255; venir à vostre entente, XI, 137.

(**Volgaen**) **volghinck** : doorgaan, uitgevoerd worden, 387.

Volk (**volke, volck, volx, volcx**), 1° personen, mannen en bepaaldelijk, krijgslieden, strijdlieden, wapenvolk, legerschaar, 39, 89, 175, 249, 269, 368, 404, 512; Fr. nos gens, XI, 8, 92; **sijn —,** al zijne strijdlieden, zijn leger, 39, 89, 112; Fr. toutes ses gens, X, 53; toutes ses gens armés, IX, 189; **volk van wapene,** krijgslieden, 77, 78, 102, 249, 253, 281, 293, 320, 337, 314, 512; Fr. gens d'armes, X, 64; **grote volk van wapene(n),** voorname lieden in 't leger, de rijken, de edelen, de ridders onder de wapenen, 159, 336; **groit zwair volk,** zeer kloeke, struische mannen, 369; **machte van volke,** 239, **grote hope van volk,** veel wapenvolk, strijdmacht, 110, 113, 119; Fr. grosse bataille, X, 70; **dit geruymde volk,** de vluchtelingen, 511; Fr. les fuians, XI, 246; **dat volk te voet wesende, tvolk te voete,** voetgangers, voetvolk, 264, 265; Fr. gens de piés, XI, 5; **nie volk,** niemand, 91; 2° het volk : **dat gemeen volk,** *a*) het volk, het volk in 't algemeen, 109, 199, 364; Fr. toutes gens, X, 263; dou peuple, X, 89; *b*) **dat gemeen volk, clene arme volk, tclene volk,** het geringe volk, de gemeene klas, het gespuis, het schuim der bevolking, 86, 87, 121, 158, 162, 385, 432; Fr. les menus (gens), X, 51, XI, 147; des petits, X, 51; menu peuple, X, 209, 212; **clene volk van den ambachten,** de personen der kleine neringen, 85; Fr. às menus mestiers, IX, 231.

(**Volcomen**) **volcomen** : uitvoeren, 487; Fr. fu acompli, XI, 228.

Volcomenliken (**volcomeliken, volkomenlijken, vollecomelijken**), 1° geheel en gansch, 10, 46, 158, 375; 2° op volmaakte wijze, zooveel het mogelijk is, 6, 443.

Volcommen, oprecht, rechtzinnig, 88; Fr. nos bons amis, IX, 53.

Vollecomelijken, zie **volcomenliken.**

Vollemacht, volmacht, 440, 443, 513; Fr. plaine poissance, XI, 153.

Volledigen : **die wapenen —,** zijne kennis in het hanteeren der wapenen volledigen, 406.

Vollen (**gevollet**), 194-196; zie **vullen.**

Vollen : **te —,** gansch, 109.

Volligen (**vollicht, vollichde, vollichden, gevollicht, gevollicght**), 1° volgen, 28, 32, 39, 71, 97, 177, 262; Fr. sieuront, XI, 3; 2° achtervolgen, 117, 288; Fr. les poursieuvirent, XI, 23; 3° involgen, 121; 4° volhouden, aandringen, 158, 460; Fr. tenir ferme et estable, X, 209; procure fort que, XI, 188; 5° bewerken, 458; Fr. mettoit grant paine à, XI, 186; 6° **dairan —,** partijganger zijn van, 10.

Volre (**volres, volren**), voller, 79, 87, 95, 121; Fr. foullons, IX, 226.

Volvairen, uitvoeren, 14.

(**Volume**) **volumene** : boekdeel, 547.

Volxkijn, het kleine volk, de kleine burgerij, 413; **schamel — van buyten,** arm volk van buiten de stad, geringe buitenlieden, 186; Fr. bonnes gens estrangiers, X, 233; **alrehande airm**

Digitized by Google

—, klein, gering volk, 205; Fr. plusieurs, X, 248.

Vondt, gedachte: **eenen — vinden**, iets schranders verzinnen, 5; Fr. avisa un soutil tour, IX, 161.

Voncke, 1° vuurvonk, 430; 2° liefdevonk, 488.

Vonte (**fondt**), doopsvont, 125, 128, 209 [waar **foudt** verkeerde lezing is]; Fr. le fons où il fu batissés, X, 250; **enen uuten — heffen**, bij de doopsplechtigheid op de armen houden, (hier) meter zijn van een doopkind, 125; Fr. levé sus fons, X, 82.

Vorbijleedt, 67; zie **voirbijliden**.

Vordele, 322; zie **voirdele**.

Vorder, verder, meer, 41, 347, 381; Fr. trop avant, IX, 190; **noch —**, verders, 151; **nyewers —**, nergens anders, 187; zie **verder** en **wairder**.

Vorderen (**gevordert**), 1° iets ten uitvoer brengen, 14, 267; Fr. que il facent leur enprisse, IX, 168; zie **werven**; 2° voortzetten: **hore reyse —**, de reis voortzetten, voortgaan, 337; Fr. faire leur voïage, XI, 100; 3° het ergens toebrengen, tot iets besluiten, 162; Fr. comment vous avés exploitié, X, 213; 4° **hem — over**, het wagen (over een water) verder over te zetten, 256.

Vorderscappe, voorspraak, 10.

Voren: **nye van te voren**, nooit voordien, 4; Fr. n(e) oncques, X, 160; **van voren tot afteren**, 264.

Vorme(n): wijze, manier: **up ene zekere vorme**, onder eene vaste, bepaalde voorwaarde, 141; Fr. sur certain article de, X, 147; **in den beesten, in den oirbairlicsten** vormen, in de gunstigste voorwaarden, 163, 213.

Vorseide (**vorseide**), adj., 247; zie **voirseggen**.

Vorseyt, verl. deelw. van **voirseggen**, 40; z. a.

Vorst(en), (**voirsten**), 467, 468, 485, 546; Fr. sires, XI, 194; prince, XI, 308; signeurs, XI, 194.

Vorste (**datstu**), 2de pers. imperf. subj. van het hulpww. **werden**, z. a., 182.

Voirstinne(n), 153, 164, 467-469, 546; Fr. dame, XI, 194; princesse, XI, 308; dames, XI, 193.

Vort, voorts, 57.

Voul, vol, 250.

Vout, vouw, plooi: **IIII of V — dicke**, die eene dikte heeft van eene stof 4 of 5 maal overgeplooid, 287; Fr. toile doublée en trois doubles, XI, 22.

[**Vouden**, 254, verkeerde lezing voor **wouden**].

(**Vragen**) **vraechdijt** = vraagt gij dat, **vraichde, vraeghden, vraechden, vraghe**, subj., **gevraecht**), 13, 33, 91, 111, 128, 382, 461, 467.

Vrede (**vreden**), 1° vreedzaamheid, gerust: **in vreden thuys gaen**, naar huis gaan zonder vrees of gevaar, met gerust gemoed, 117; 2° vrede: **in vreden bliven**, in vrede blijven, vrede behouden, 341; Fr. demora en paix, XI, 64; **enen in eene vaste vrede ende zoene nemen**, met iemand eene vaste vrede sluiten, 341; Fr. les tenoit en ferme estat et en seure pais, XI, 64; 3° bedwang: — **te bet in sijn vrede houden**, doen ophouden oorlog te voeren, in bedwang houden, 194.

Vredelijken (**vreedelijken**), 1° op vreedzame wijze, 299, 377; 2° hartelijk, 130; Fr. affectueusement, X, 85.

Vreedsamig (**vreedsamege**), vreedzaam: **die vreedsamige**, de vredelievende menschen, 171, 515; Fr. les paisibles, IX, 170; paisieules, XI, 283.

Vreemde, wonderbaar: **het geeft hem —**, het verwondert hem, 318, 429; Fr. esmervilliés, XI, 46; se esmerveilloient, XI, 145.

Vreende (**vreenden, vreendt**), zie **vriende**, 88, 550.

Vreendelichede, vriendschapsbetuiging, 244, 375; Fr. plus doucement, X, 280; zie **scine**.

Vreendelijc (**vreendelijken, vreendelijck**), zie **vriendelijken**, 163, 171, 174, 534.

Vreendinne, vriendin, 312.

Vreenscappe, 60, 87, 158; zie **vreentscappe**.

Vreentscappe (**vreenscappe**), vriendschap, genegenheid, 10, 39, 60, 87, 153, 158; Fr. leur amour, IX, 164; par grant amour, IX, 189, 211; le courtoisie, X, 205.

Digitized by Google

Vreese, 107; zie **vrese**.

Vreeselijc, bijw., op wreede wijze, 50; Fr. aurs et oribles, IX, 198.

Vreeslichede, wreedheid, 63; Fr. cruautés, IX, 214.

Vreken = wreken, z. a. 553 en var. 10.

Vrese (vresen, vreese), 1° vrees: **van vrese(n)**, uit bevreesdheid, 3, 4; Fr. par doutance, IX, 160; **van vrese des doots**, uit vrees van te sterven, 530; Fr. par la doutance de la mort, XI, 293; 2° gevaar, 107, 114, 181; Fr. en aventure de, X, 68; sus le point, X, 73; péril, X, 230.

Vreselijke (vreesselijken), wreed, 30, 75; Fr. cruelles, IX, 223.

Vresen gevreest, 1° schromen, 69; Fr. se doubtoient, IX, 218; 2° vreezen: **wairt gevreest**, ware het te vreezen, 349; **des —**, er voor vreezen, 46; Fr. s'en esbahirent, IX, 194.

Vridach (vrydach, des vrydages), 336, 419, 421.

Vridachmerct (Vrijdachmart, Vridaichsmerct(e), Vrydaichsmerct(e)), 21, 24, 25, 65, 67, 144, 156, 162, 164; Fr. marchiet des devenres, IX, 173; marché des venredis, IX, 207.

Vrien (vryen, gevriet, gevrijet, gevryet), 1° bevrijden, verlossen, vrijstellen, 109, 190, 398, 486, 537; **hemselven —**, zich redden, 143; Fr. iaulx délivrer, X, 148; 2° ontlasten, van alle onkosten vrijstellen, 457; furent délivrét de tous coustenges et frais, tant de bouces comme às hostels, 540; 3° ontlasten (zijn geweten), 540; Fr. descargier leurs consiences, XI, 302.

Vriende (vrienden, vreende, vreenden, vreendt), 1° vriend, 80, 85, 88, 550; Fr. amis, IX, 227; als aangesproken persoon: waarde vriend, 323; Fr. signeur, XI, 49; 2° bevriende persoon, partijganger, 10, 64, 76, 81, 245, 550; Fr. linages, IX, 223; vos bons amis, X, 53; 3° genadige Heer, beschermer: **God was hoir —**, 276; Fr. Dieus i fu pour eux, XI, 14.

Vriendelijken (vreendelijc, vreendelick, vreendelijken), adj. of bijw., 1° vriendelijk, beminnelijk, 85, 174, 534; Fr. gracieus homs, XI, 297; 2° op vriendelijke, beminnelijke wijze, 163, 171.

Vrijgeleyde, 299; Fr. sauf alant et sauf venant, XI, 31.

Vrijhede vryhede), voorrechten, 15, 16, 17, 20-23, 27, 43, 69, 70, 122, 152, 258, 306, 310, 522, 527, 528, 535, 541, 544; Fr. franchisse, IX, 169; francisses, IX, 219; droitures et francisses, X, 292; francisses anciennes, XI, 288.

Vryhere(n) (van Vlaendieren), meester (en), vrijheer, baron, 264; Fr. signeur de Flandres, XI, 4.

Vrylaten, uit 't gevang loslaten, 538.

Vrijlic (vrijliken, vrylijken, vrijlicken, vrijlijken, vryiich, vrilick), 1° waarlijk, 11, 23, 78, 167; — **zeker**, heel zeker, 106; Fr. tout seur, X, 67; (met ontkenning), hoegenaamd niet, geen, waarlijk niet, zeker niet, 82, 106, 224, 358; Fr. nulle, IX, 229; certes nenil, X, 262; 2° naar goeddunken, willekeurig, zonder wetten in te roepen, 544 [waar **vylijken** spellingsfout is]; Fr. soit pugnis d'amende arbitraire, si grande qu'il soit exempiaire à tous autres, XI, 305.

Vrissche (vrysschen), 263, 434; zie **frisch**.

Vro (vroe), vroeg, 119; **morgen vro**, morgen vroeg, 113; **so vro als**, zoo vroeg als, 104; Fr. sitretos, X, 66.

Vroech (vroeghe), vroeg, 268, 431, 432; **te vroeghe**, te vroeg, 141; Fr. trop tos, X, 147; **tis noch vroech genoech**, 't is nog tijd, 477; **beter vroech dan late**, beter te vroeg dan te laat, hoe vroeger hoe beter, 30, 71; Fr. mieux tempreement que tart, IX, 180.

Vroed (vroed, vroetsten), wijs: **die rijke ende vroede, die wijse ende vroede, die goede ende vroede, die gueden ende vroeden**, de rijke, de voorname, de goede lieden en de verstandige, vreedzame burgers, 28, 36, 60, 122, 515; Fr. les bonnes gens, IX, 186; li riche et li sage, IX, 211; li sage, li rice et li noble, IX, 122; X, 80; **die vroetsten**, de verstandigste mannen, 76; zie **goet, rijk en wijs**.

Vroykin, 178; zie **vroukin**.

Vroom (vroim, vrome, vroimsten), flink, dapper, heldhaftig, 80, 81, 86, 97, 99, 108, 111, 137; Fr. de graut volenté, IX, 228; grans, X, 51; hardi et entrependans, X, 59, 61; chils vaillans et

Digitized by Google

preudons, X, 144; zie **gerade, getruve.**

Vromelijken, op eene heldhaftige wijze, 56, 100, 111, 137; Fr. vaillaument, IX, 202, X, 62, 71, 143.

Vroomheidt (**vromicheyt, vromichede**), dapperheid, heldhaftigheid, 81, 109, 134, 281, 310, 371; Fr. sa proèce, X, 69; zie **geradichede** en **wijsheit.**

Vrou, vrouwe, vrouw, dame, vorstin, bepaaldelijk de gravin of hertogin, 54, 145, 155, 159; Fr. la contesse, IX, 201; madame, X, 150, 206; **sine vrouwe moeder,** mevrouw zijne moeder, zijne moeder, 54, 210; Fr. sa dame (de) mère, IX, 201, X, 251.

Vroukijn (**vrouken, vroykijn**), vrouwtje, 178, 183, 423-425; Fr. femmelette, X, 231; zie **wijfkijn.**

(**Vrucht**) **vruchten,** 1° **nye —,** jonge, eerste vruchten, 204; Fr. fruits, X, 247; zie **frueyt;** 2° vruchtgebruik, inkomsten, 540; Fr. fruit, XI, 303; 3° voordeel, 226; Fr. pourfit, X, 264.

Vruchten, bekommerd zijn, vreezen, 79, 474; Fr. se doubtèrent, IX, 226.

Vruechde, vreugde, 41, 60; Fr. en grant reviel, IX, 190; plaissance, IX, 211.

Vuchtich, vochtig, 308.

Vuege, manier : **in sulker vuege,** op zulke wijze, in die voege, 31; Fr. en tel parti, IX, 182.

Vuer, 503; zie **vier.**

Vuerich, vurig : **— sijn in iets,** iets zeer vurig verlangen, 500.

Vuerpanne (**vuyerpanne**), benoeming van een vernietingsvoorwerp, 296, 335; Fr. falos, XI, 59.

Vuyer (**vuyere**), 312, 314, 333, 350; zie **vier.**

Vuyerpanne, zie **vuerpanne.**

Vuyerspronckel, vuursprankel, 312.

Vuyle sotten (overdr.), 345; Fr. folles gens, XI, 67.

Vullen (**vollen, gevollet**), aanvullen, volwerpen, dempen, 22, 194-196, 265.

W

[**Waal,** 271; verkeerde lezing, het handschrift heeft duidelijk **wael**].

Wachden, imperfect van **wachten,** 552.

Wachte, waakzaamheid: **up onse hoede ende — sijn,** op zijne hoede zijn en zich ter weer houden, 239; Fr. estre sur nostre garde et deffence, X, 276.

Wachten (**wachten, wachden, gewacht**), waken, bewaken, 92, 161, 267, 493, 552 en var.

Wachteren (van der poirten), stadspoortwachter, 49; Fr. les gardes des portes, IX, 197.

Waden, waden (door eenen stadsgracht gaan), 511; Fr. passèrent les fossés, XI, 246.

Waechschale (**wagheschale**), weegschaal; overdrachtelijk : **hem in die — hangen of setten,** zich in gevaar zetten, aan een gevaar blootstellen, 283, 458; Fr. en grant touellement, XI, 186.

Waeke, nachtwacht, 424; Fr. le gait, XI, 138; zie **wairde.**

Wael (**waell, wail**), wel, 2, 3, 127, 251; **wael an, wael an!** (oorlogskreet), vooruit, vooruit! 177, 384, 478; Fr. avant, avant! X, 226; alons, alons, XI, 105; **wael an — up!** vooruit, voorwaarts tegen —, 146; Fr. avant à ce —, X, 150; **wael heen nu of dan, wael henen,** welnu, goed, 235, 293 [waar **waelheen** moet gescheiden worden], 386, 484, 485; Fr. bien, X, 273; or, XI, 226, 228; [**wael,** 251; **ic wael,** hier is het werkwoord **weet** weggevallen : **ic weet wael;** Fr. vous savés bien, X, 286]; **zeer wail met enen sijn,** op goeden voet met iemand staan, gaarne gezien worden door iemand, 3; Fr. fu si très bien dou conte, IX, 160; **niet — te,** niet gemakkelijk om te, moeilijk te, 1; Fr. que, IX, 158; **tis — wairachich,** 't is wel juist, 't is oprecht waar, 80.

Waeldadich (-man) (-ridder), ondernemend, dapper, 406, 428; Fr. à grand vaillance, XI, 141.

Waelgedane(n) (heer), welgemaakt, uiterlijk schoon, 500.

Digitized by Google

Waelgeformeerd(e), wel opgesteld en met beminnelijke bewoordingen, (brief), 223; Fr. lettres moult douces et moult amiables, X, 261.

Waelgehart(e) (mannen), manmoedig, onverschrokken, 263.

Waelgeleert, goed onderwezen : (hier van een hert) goed afgericht, 219; Fr. bien dotrinés, X, 257; comme bien duis, X, 258.

Waelgemind(e), welbemind, 535.

Waelgemoet, wel te moede, opgeruimd, 173, 177, 258, 284; Fr. mieux conforté, X, 222.

[**Waelheen**, 293 : staat gescheiden in het handschrift; zie **wael**].

Waelcome, als welkomgroet, 217; zie **incomen**.

Waelvairt, 122, 199; zie **welvairt**.

Waelwillende, genegene personen, 541; Fr. bienvoeillant de nostre signeur, XI, 303.

Waen, van waar, 13, 204.

Waendy, 2° pers.; zie **wanen**, 345, 358.

Waenschifte, toeval : **van —**, als bij toeval, 400, 425, 476, 482, 503; Fr. tout seulement, XI, 138; d'aventure, XI, 219.

Waerachtige, 98; zie **wairachtich**.

Waere, adj., 379; zie **wair**.

Waert = waar het, 520; Fr. là où il, XI, 287.

Wagen (wagenen), wagen, en bepaaldelijk oorlogswagen, 37, 152, 153; Fr. cars, X, 205; grant carroi, IX, 187.

Wagenaer (wagenaeren, wagenairs), voerman, 454; Fr. careton, XI, 180.

Wagenlude(n), voerlieden, 155, 453, 454; Fr. charetons, X, 207.

Wagheschale, 283; zie **waechschale**.

Wagentochte, al de wagens, geheel de trein der oorlogswagens, 290; Fr. le charroi, XI, 25.

Wail, 1, 86; zie **wael** en **wairachtich**.

Wailsprekende (mannen), welsprekend, 20; Fr. endoctrinés de parleure, IX, 172.

Wailvaert, 55; zie **welvairt**.

Wair, imperf. van **wesen**, z. a., 92, 114, 297, 345 en **twaere**.

Wair (waere), adj., 1° waar, zeker, 4, 316; Fr. bien (savoient), XI, 44; 2° juist, 379.

Wair, bijw., waarts : **te lande — inne**, buiten de stad weg, te lande waarts, 308; Fr. hors d'Ippre, XI, 38.

Wair (twaere, twair), subst., waarheid : **— seggen**, waarheid spreken, 170; **twaere, twair**, het ware, het juiste, 312; **int wair geseyt**, om de waarheid te zeggen, 54, 57; Fr. au voir dire, IX, 200. — Cfr. blz. 57 : **ter waerheyt te spreken**.

Wairachtich (waerachtige), 1° waar, oprecht, juist, 19, 212, 356, 542; Fr. il dist voir, IX, 17; les tint à véritables, XI, 84; — tijding, juiste inlichting, 245; Fr. le vrai, X, 281; **— redenen**, juiste, gezonde redenen, 463; Fr. raisons raisonnables et vérités, XI, 190; **tis wail —**, 't is zeer juist, 't is oprecht waar, 86; Fr. bien est vérités, X, 51; 2° rechtschapen, vertrouwbaar, 98; Fr. hommes aidables, X, 61.

Wairachtelijck (wairachtelijken), als waar, juist zijnde, waarlijk, op juiste wijze, getrouw, in waarheid, met verzekering, 11, 51, 66, 286, 321; Fr. voirement, X, 286.

Wairaf, waarmede, 264.

Waird(e), adj., waardig : **onse — lieve Moeder Goids**, Onze Lieve Vrouw, 279; Fr. Nostre Dame, XI, 17.

Wairde, subst., 1° waarde, hoedanigheid, 123, 196; 2° geldwaarde, 23; 3° waardigheid, 221, 361, 362, 544; Fr. rechut à grant joie, XI, 88; zie **ere** en **prelate**.

Wairde (wairden), subst., wacht, nachtwacht : de personen die waken, of het waken, 48, 49, 120, 285, 414, 421, 494; Fr. faissoient bon gais, IX, 196; les gardes, IX, 197; XI, 135; **die — hebben** of **houden**, wacht houden, waken, 48, 120; Fr. fait le gait, IX, 120; li gaite de la ville, XI, 130.

Wairdelijck, op eene waardige, deftige manier, 498; zie **exellentelick**.

Wairder, verder, 259; zie **verder** en **vorder**.

Wairderen, prijzen, 196; Fr. extimer, X, 241.

Digitized by Google

Wairdich (**wairdighe**), 1° waard, geldelijke waarde hebbende, 4, 196, 315, 497; Fr. qui valoit, XI, 236; 2° oprecht, 363.

Wairdichede(**n**), eerebetoon : — **doen**, eene diepe buiging maken, 61; Fr. faisoient révérence, IX, 214; **behoudelijken der** —, 't zij met eerbied gezegd, 72; Fr. salve leur grace, IX, 221.

Wairdt, subst., meester des huizes: (overdr.) **den** (**die**) — **thuys vinden**, weten met wien men te doen heeft, gereed zijn om wederstand te kunnen bieden, 240, 314, 496; Fr. trouvera l'ost apparilliet (hier dubbele zinspeling : het leger voorbereid vinden). X, 277; nous ne soions pas desgarni, XI, 43.

Wairdt = ware het, 126; zie **wesen**.

Wairdt, bijw., waarts, 294; zie **wair** en **wairt**.

Wairheit(**des wairheyts**), waarheid, 111, 547; in der —, ter —, — **te spreken**, om de waarheid te zeggen, 60, 71; Fr. au voir considérer, IX, 218; cf. **wair**; **metter** —, heel juist, rechtvaardiglijk, 114; Fr. de voir, X, 73.

Wairlijk(**er**), wereldlijk, 362, 363; — **here of lude**, wereldlijke personen, 361, 363; **wereldlijke priesteren**, geestelijken die tot geen bepaald orde toebehooren, 172; vgl. ook 3e Boek, fol. 363 : **clerck ende doctoir in den wairlijken rechten**; Fr. clerc et docteur en lois, Kerv. XIII, 318, — id. fol. 69 v° : **wairlijker airtschen heren**; Fr. les grans seigneurs terriens, Kerv. XI, 251.

Wairna, waarom, 367; Fr. à quelle fin, XI, 91.

Wairnemen, waarnemen, 281; zie **spel**.

Wairof, waarvan, 6.

Wairomme, 1° waarom, 4, 211; 2° als substantief gebruikt : **dat** —, *a*) de reden, 342, 358; *b*) het inzicht, 505; Fr. [li intencion], XI, 242.

(**Wairschuwen**) **wairscuwende**, **gewairschuwet**, 306, 379.

Wairschuwing, 372.

Wairt, adj., waard, kloek, 274.

Wairt, waarts : **te lande** —, buiten stad, plattelandewaarts, 249; Fr. ou plat païs, X, 285.

Wairt (**wairdt**) = ware het, indien het gebeurde, indien, 126, 424, 509; zie **wesen**.

Wake (**waken**, **waecke**), nachtwacht, stadswacht, 49, 71, 424, 425, 510; Fr. le gait, XI, 138; **die meyster van der** —, de kapitein van de nachtwacht, 49; Fr. chevalier dou gait, IX, 197; **dese geselle uuter wake**, de gezamenlijke nachtwakers, 313; **van wake**, door geheel gewacht gewaakt te hebben, 284; zie **hoede**, **wachte** en **wairde**.

Waker(**s**) (**wakeren**), 424, 426, 510.

Wack, vochtig, 259.

Wackeren, 1° **hem** —, wakker worden, 494; 2° zijne aandacht wakker houden op iets, 12; Fr. resvillier, IX, 166.

Wal (**walle**, **wallen**), 1° oever eener rivier, 273; 2° stadswal, 255, 402; Fr. les dodanes des fossés de la ville, XI, 120.

Walsche, de Fransche taal : **in** —, in het Fransch, 55, 300.

Wan, imperf. van **winnen**, z. a., 406, 419.

Wanderen, wandelen, 276; Fr. aloient tout jeuant, XI, 219.

(**Wanen**) **waendy**, **waende**, **waenden**, **gewaent**, 1° denken te doen, het inzicht hebben, denken, 147, 345, 358, 554; Fr. a l'intencion de, IX, 151; 2° hoopen, zich wanen, 296, 300; Fr. quidèrent, XI, 29, 32.

Wanckel, ongestadigheid : **sonder enich** —, zonder dat te veranderen, getrouw, altijd, 111.

Want (**wandt**), 51, 55.

Wantent = want het niet, 473.

Wapene (**wapenen**), 1° wapen : **lude van wapene**, **volk van wapene**, krijgslieden, 12, 95, 513 aanvulling; Fr. gens d'armes, IX, 165; X, 58; toutes manières de gens d'armes, XI, 248; 2° kennis, het oefenen der wapenen, 406; **besocht in der wapene**, zeer behendig in het wapenvoeren, 321; Fr. usé d'armes, XI, 48; 3° wapenteeken, wapens op schild, kleederen, banieren of dekkleeden, 251, 380, 420, 450, 451; **oude** — **ende nuyewere wapene**, 420; Fr. anchiennes armes et de celle qu'il porte pour le présent, XI, 134; Fr. les armes de l'Église, XI, 102; zie **verwapen**.

Digitized by Google

(**Wapenen**) **gewapent** : **hem —**, zich wapenen, zich toerusten, 214; Fr. moi armer, X, 254; zie **gewapend**, adj.

[**Wapenkairsen**, 151, is eene verkeerde lezing van **waskairsen**].

Wapenrocke(n), 327, 383; Fr. cote d'armes, XI, 105.

Warm(er) : **metter warmer daet**, dadelijk, op 't zelfde oogenblik, 527.

Waskairsen, **waskarse(n)**, 450, 451; Fr. candeilles, XI, 164; [zie **wapenkairsen**].

(**Wasschen**) **gewassen** : wasschen, 184.

Wassen (**wies**, **wiessen**), 1° aangroeien in getal, grootte, gewicht of belang toenemen, 2, 44, 83, 87, 370, 456: Fr. parolles moutepliérent, IX, 193; s'enfelenia et mouteplia, IX, 229; encroissoit, X, 52; 2° (moed) aanwakkeren, 257, 410; Fr. rercoragier, X, 201; 3° **hem —** : **hem op die handt wassen**, onverwachts en onverhoeds ontstaan ten laste van iemand, iemand op den hals vallen, 2; Fr. li sourdirent sur la main, IX, 159.

Wasser = waren er, 66; zie **wesen**.

Water (**watere**, **wateren**), water, waterplas, kanaal, rivier, stroom of zee, 49, 142, 170, 176, 192, 211, 282, 371; Fr. ce plasquier, X, 226; la mer, XI, 95; **te watere ende te lande**, 49; Fr. par l'ague et par le tière, IX, 197; **te(n) watere**, **upt water**, te schepe, op zee, 190, 192, 385; Fr. par mer, X, 238; sus la marine, XI, 106; **te watere varen**, varen, 10; **te watere wesen**, weer kunnen varen, 522; Fr. ravoir le naviage, XI, 287; **een stilstaende watere**, 170; Fr. grant plachiet plain d'aighe dormant, X, 220; **te watere ende te brode houden**, op water en brood in 't gevang houden, 211; Fr. estoient au pain et à l'aighe en prisons, X, 251; zie **laeuwe**; (fig) **twischen twe wateren zwemmen**, zich weifelend houden, 78; Fr. enssi nooit il entre deux aiges, IX, 226.

Waterganc, vaart, 11; Fr. fossés, IX, 165.

Waterijge, onder water staande, 281; zie **mersche**.

Waterkijn(s), water : **onreyn —**, vuil water, pis, 184; Fr. un jou d'eaue, X, 232.

Wech (**vech**, **wechs**, **weechs**, **wegen**, **weghe**, **weghen**), 1° weg (in afstand of lengte) : **twee mylen weechs**, twee mijlen ver, 91; **twee roeden weechs**, twee roeden lang of ver, 321; Fr. un arpent lonch, XI, 48; **ene voet weechs**, een voet gronds, 107; Fr. perdu terre, X, 68; **felle wech**, moeilijke en gevaarlijke weg, 261; **in den wege**, **in den wech**, onderweg, 140, 172, 484; Fr. sus le (leur) chemin, X, 146; XI, 227; **onder wegen sijn**, op weg zijn, 408; **ten halven weghe**, halfweg, tusschen twee plaatsen, 440; Fr. en chemin de ces deus villes, XI, 154; zie **halfwegen**; **den (sinen) gaen**, **den sinen) wech nemen**, **inkeren** of **innereizen**, gaan langs, trekken door, den weg inslaan naar, 89, 90, 91, 116, 179, 425; Fr. s'en iroient par, X, 53; alons par ce haut chemin, XI, 139; prissent le chemin devers par, X, 75; **dien wech berijden**, **dien wech des weechs toe nemen**, dezen weg inslaan, 91, 264; Fr. alons ce chemin, X, 55; des chemins pour passer, XI, 5; **onzen wech wedergaen**, op zijnen weg terugkeeren, 111; Fr. alons ent nostre chemin, X, 71; **sijns weechs riden**, elk zijn eigen weg gaan, 237, 490; Fr. ala cascun son chemin, X, 274; XI, 231; **hem upten wech** (**upten wege**) **setten**, **slaen** of **schikken**, zich op weg zetten, vertrekken, 153, 248, 408, 436; Fr. se missent au (en) chemin, XI, 150; X, 205; départirent, X, 284; **den wech ondergaen**, den weg afsluiten, 108, 181; Fr. fu saillis au devant, X, 68; **in horen wege vinden**, onderweg ontmoeten, 228; **wegen maken**, de wegen openen, doorgaanbaar, gebruikbaar maken, 265; Fr. aparillier les chemins, XI, 5; figuurlijk : **desen wech innewillen**, dezen weg inslaan, alzoo handelen, 377; (**weder**) **te wege brengen**, **ten rechten wege brengen**, (weer) orde in iets brengen, weer op goeden voet, tot goeden voorspoed brengen, 128, 521; Fr. recouvrer, X, 84; meterent à bonne voie, XI, 287; 2° kant : **bij gener wegen**, langs geene kanten, 210; Fr. de nuls costés, X, 251; **van onzer beyder wegen**, van weerskanten, 7; **van hoire alre wegen**, van hunnen kant, in hun aller naam, 228; Fr. pour tous, X, 267; 3° middel, redmiddel, 141, 145; **wege updoen**, mid-

Digitized by Google

delen aanwijzen, 521; **enen wech vinden**, een middel vinden, 4: Fr. il i trouva le chemin, IX, 161; **enen wech ende middel vinden**, een redmiddel vinden, in der minne schikken, 520; Fr. mettre remède et atempérance, XI, 286; **met wegen van feyten**, door middel van euveldaden, door gewelddadigheden, 537, 538, 542; Fr. par voie de fait, XI, 300; 4° manier, wijze omstandigheid, voorwaarde, reden: **bij wat wege**, door welke omstandigheid, 90; Fr. par quelle incidensse, X, 54; id., op welke manier, onder welke voorwaarde ook, 141; Fr. à quel meschief, X, 147; **met suptijle(n) wege**, op eene behendige, stuwe wijze, door kuiperij, 10, 32; Fr. par soutieue voie, IX, 164, 182.

Wechbringen, 152, 357.

Wechdragende: **eens — —**, in eens, 361, 468.

Wechcomen wechquam,quam-wech, wechgecomen), ongedeerd kunnen vluchten, zich redden, 91, 182, 191, 256, 358, 385; Fr. se sauvèrent, X, 55; estes vous issus, X, 237; il n'en fust jà piés escapés de ce, XI, 85.

(**Wechcrigen**) **wechcreech, wechgecregen**: kunnen wegtrekken om te redden, redden, 137, 195; Fr. pour le sauver, X, 143.

(**Wechloopen**) **liepen wech**: loopen naar, 40; Fr. s'en vinrent à, IX, 197.

Wechpijnen (**pijnt u wech, pyndy wech**): **hem —**, trachten te vluchten, zich wegpakken, 181, 182; Fr. va t'en ton chemin, X, 230.

(**Wechriden**) **rijde wech**, 324; Fr. va, XI, 50.

Wechsenden, 196.

Wechslepen, 289.

(**Wechvaren**) **voer wech**: vertrekken: **sijnre straten —**, gaan zwerven, 219; Fr. s'en aloit à l'aventure, X, 257.

(**Wechverjagen**) **wechverjaecht**, (in ellende), 512.

(**Wechsteken**) **wechstaken**: **hem —**, vertrekken van, 276.

Wechstelen, hem —, vluchten, 315.

(**Wechvlien**) **wechvlooch, wechvloegen**: vluchten, 91, 179; Fr. il fuioient, X, 55.

(**Wechvoeren**) **wechvoerden, wechgevoert**, 196.

Wechwerpen (**wechwerpende**), 177, 182.

Wechwijsen (**wechwijst**), afwijzen, weigeren, 160, 339, 484; Fr. refusés, IX, 211.

Wedde, jaargeld: **in des coninx — sijn**, door den koning eenen jaarlijkschen loon krijgen, 393; Fr. sont à la pencion dou roi, XI, 96.

Weder (**were**), subst., het weder, 227, 259; **clairsterrelicht weder**, zeer helder weder 's nachts, zeer heldere nacht, 423; **in goeden were ende winde**, bij goed weer en gunstige wind, 227; Fr. eurent [vent a] volenté, X, 264; **quaet weder**, slecht weder, 410.

Weder, bijw., **weder op** (uitroep), 14.

Wederairselen, achteruittrekken, 496.

(**Wederantwoirden**) **antwoird-weder, antwoirden weder**: antwoorden, 139, 368, 373; Fr. respondi, XI, 93; respondirent, X, 146; XI, 96.

(**Wederbegripen**) **begreept weder, begrepen(t) weder**, 1° weder in voorspoed en aanzien brengen, 128; Fr. il le recouvra, X, 84; 2° weder in gang steken, 354; 3° (eene stad) weder overmeesteren, herinwinnen, 437.

(**Wederbieden**) **wederboden**: versmaden, 394.

(**Wederbrengen**) **wederbrach**, 20.

Wederdoen, teruggeven, 232.

(**Wedergaen**) **ghawij-weder**: terugkeeren, 111; Fr. alons ent nostre chemin, X, 71.

Wedergeleyden, terugvoeren, 156; Fr. reconvoïé, X, 207.

(**Wedergliden**) **gleden weder**: terugkeeren, 259; Fr. retourna, X, 293.

Wederhebben, terughebben, 225; Fr. ravoir, X, 262.

Wederingaen, herbeginnen, 471.

Wederincoomste, terugkomst, 346.

(**Wederinnemen**) **wederingenomen**: (eene stad), 508.

Wederkeren (**keerden weder**), **hem —**, 1° terugkeeren, 15, 45, 86; Fr. re-

Digitized by Google

venrons, X, 50; se retraïssent à, IX, 168; s'en retournèrent, IX, 194; 2° doen terugkomen, 92; 3° als substantief gebruikt: int —, bij hunne terugkomst, 61.

Wederkeringe, teruggaaf, 540; vgl. 3° Boek. fol 2?4: **als die tijdingen van der wederkeringe der sloten ende stede des connestables quamen;** Fr. et quant les nouvelles de la restitution des chasteauls congnoissance en fut venue, Kerv. XIII, 124.

Wedercomen, 518.

Wedercoomste, 175, 376.

(**Wedercrigen**) **wedercreech**: mogen terugkeeren (in eene stad), 4; Fr. ravoir la ville, IX, 160.

Wedernemen, ook nemen: **den eedt wedernemen**, van zijnen kant ook den eed ontvangen van andere personen, 131.

(**Wedermaken**) **wedergemaict**: hermaken, herstellen, 269, 290.

Wederom, van hunnen kant ook, 43.

(**Wederommekeren**) **wederomme-quam, keerde wederomme**: terugkeeren, 42, 155, 257; Fr. retourna, IX, 191.

Wederommetrecken, terugkeeren, 173.

(**Wederoverbrengen**) **bracht weder over**: terug overbrengen: — **ter andtwoirde**, als antwoord overbrengen, 55; Fr. si raporta li abbés au duc — que, IX, 202.

(**Wederreisen**) **wederreysden**: terugkeeren, 52; Fr. il s'en retournèrent, IX, 199.

(**Wederriden**) **reedt weder, wederreet**, terugkeeren, 56, 58; Fr. li dus retournoit, IX, 202.

Wederroepinge, herroeping van den ban: **sonder** —, zonder ooit uit het ballingschap te mogen in stad wederkeeren, 77; Fr. sans rapiel, IX, 224.

Wedersake, tegenpartij, 360; Fr. ses adversaires, XI, 86.

(**Wederscriven**) **wederscreef**: schriftelijk antwoorden, 82; Fr. remanda, X, 229.

[**Wederscutten**, 270, is verkeerde lezing voor **wederstutten**, z. a.]

Wederseggen (**zeeghden weder, seide weder**), 1° antwoorden, 417; Fr. respondirent, XI, 132; 2° beknibbelen, bestrijden, 7, 126; Fr. ne nous contredira nos volentés, IX, 163; ne desdire de cose, IX, 179; 3° als substantief: tegenspraak: **sonder yemants** —, zonder dat er iemand tegen opkomt, zonder 't minste verzet, 495; Fr. il n'i avoit point de contredit, XI, 234.

Wedersetten, terugzetten, weder in 't bezit brengen van iets, 250; Fr. nous vous remettrons en l'iretage de Flandres, X, 286.

Wedersettinge, het terugkrijgen, weergaaf van ontnomene rechten, 536; Fr. restitucion de leurs privilèges, XI, 299.

Wedersien, slecht gezien worden, iemands genegenheid en gunst verliezen, 10.

Wederslachtichede, neerslachtigheid, ontmoediging, 346.

(**Wederspreken**) **wedergesproken**, verbreken, 347.

Wederstaen, 1° weerstaan, 38, 69; 2° als substantief: wederstand, verdediging, 51; Fr. dou deffendre, IX, 198.

Wederstaende: **des alle niet** —, niettegenstaande dat alles, 308.

Wederstellen, weer op zijne plaats zetten, 350; Fr. fu remis et assis, XI, 70.

Wederstoot (**wederstote n**)), weerstand, 1 [waar **wederscoten** verkeerde lezing is] 193, 337; zie ook **wederstutten.**

Wederstutten, tegenstand, hinderpaal, 270 [waar **wederscutten** verkeerde lezing is].

(**Wedertiën**) **togen weder**: terugkeeren, 53; Fr. ralèrent, IX, 200.

Wederupheffen, weder oprichten, tot aanzien brengen, 250; Fr. ne poissance de eux reveler ne relever, X, 286.

(**Wederuutsceiden**) **wederuutschiet**: weder vertrekken, 64.

Wedervaren (**wedervoer(e)**), 1° terugrijden, 222; 2° overkomen: **hem** —, aan iem. iets overkomen, hem gebeuren, 19, 76, 111, 213, 217, 275, 309; Fr. avenoient, IX, 181; lui estoit avenu, X, 256.

Wedervergaderen (**wedervergadert**), 1° de strijdmachten, de krijgslieden teza-

Digitized by Google

men doen komen, vergaderen, 26, 89 98, 102, 180, 288, 289; 2° **hem — (opt velt)**, zich verzamelen, bijeenloopen (troepen), 177; Fr. prisent les camps, X, 64; rasambla tous ses gens, X, 64.

(Wederwinnen) wedergewonnen : heroveren, weer overmeesteren (eene stad), 508; Fr. fu reprise, XI, 244.

Wederwrake, 73, 76; Fr. contrevengance, vous estes contrevengiet, IX, 222.

Wedemoedigh, bedroefd, 30; Fr. mout piteux, IX, 181.

Weduwij, weduwe, 457; Fr. vesve, XI, 186.

Weeken (weecten), 1° week maken, 184; 2° afnemen, verminderen (van voorraad), 140; Fr. affoiblissoient durement, X, 146.

Weekichede, gebrek aan veerkracht, onverschilligheid, 17.

Weeck, 1° flauw, ziekelijk, 408; 2° gebrek lijdende aan : **weeck ende cranck werden an**, nog weinig bezitten, te kort krijgen, gebrek lijden aan, 124; Fr. affoiblissoit de, X, 81.

Weemoedichede, droefnis, 166; Fr. tourment de noisse, X, 216.

Weer, 39, 43, 48, 110, 117, 179, 182, 339; zie **were**.

Weert, — waarts, naartoe, 61.

Weever(s), zie **wever**, 87.

Wegen, gewicht: **een pont —**, een pond wegende, 45; Fr. une livre pesant, XI, 164.

Weydelant (weydland, weydlanden), weide, 203, 234; Fr. par prés, X, 246.

Weygeren. 130.

Weinich (weynnich). **een —**, een beetje, lichtelijk, 12, 59, 61, 64, 467; Fr. un petit, IX, 166, 205.

Wekemarcte, wekelijksche markt, 204; Fr. marchié tous les samedis, X, 247.

Wecken, wakker maken, 50 [waar **wreccken**, verkeerde lezing is]; Fr. resviller, IX, 197.

Welvairt (waelvairt, wailvairt), 1° voorspoed, geluk, 55 122, 168, 226; Fr. le pourfit, X, 80; **gemeen —**, het algemeen welzijn, 518. 546; 2° overvloed, 199; Fr. grant fuisson de biens, X, 243.

[**Were**, 264, is verkeerde lezing voor **weren**, z. a.].

Were, het weder, 227; zie **were**.

Were (weer, weere, weren), 1° verwering, verdediging, tegenstand : **ter weere**, ter verdediging, 421; **grote weer doen**, zich tegen een gevaar versterken, 48, en ook **manlijke weere doen**, zich manhaftig, dapper verdedigen, 329; **ter were sijn**, ter verwering staan, 50; Fr. estoit à deffense, IX, 198; **in die were sijn**, in de weer zijn : hier, als een bezetene te werk gaan, 206; Fr. fussent sur le chemin, X, 248; **hem ter weer setten**, zich ter verwering plaatsen, 117; Fr. se mettoient à deffense, X, 76; **were bieden**, tegenstand bieden, zich verdedigen, 177; **die weer begripen**, post vatten om zich te verdedigen, 389, 399; **hem up hoire ende were houden**, zich op hunne hoede en ter verwering gereed houden, 389; **weer doen up**, weerstand bieden aan, 43, 137; Fr. i fissent d'armes che qu'il peurent, X, 144; **geen weer op iets sijn**, er geen middel zijn om weerstand te bieden, geen verdediging mogelijk zijn, niets aan te verhelpen zijn, 110, 179, 182; Fr. estoit sans remède, X, 70; ne voit point de recouvrer. X, 228, 230; **hem pinen ter weer**, zich ter verdediging, ten strijde gereed maken, zich haasten weerstand te bieden, 39; Fr. tos às deffenses, IX, 188; **in stilre were onledich sijn**, zich in stilte ter verdediging voorbereiden, zonder gerucht te maken, 424; Fr. [coiement et couvertement faisoient leur fait et emprise, XI, 138; 2° verdedigingsmiddel, wapen, 65, 177, 179, 472; Fr. leurs bastons, X, 226; zie **harnasse**.

Werden, 11, 49 (**worden**, 228, **werdt ic**, 293, **werde**, 52, **werdt**, 143. 494, **wart**, 51, **wert**, 1, 6, 43. 51. **wertt** het), 43, **wordt ic**. 190. **wert ghij**, 160 (Fr. je fus, X, 237), **wortste**, 324, (datstu) **vorste**, 182. **worden**, 8. 21. 41. 64, (hadde) **geworden**, 35, **gewoirden**, 227. **gheworden**, 91, 301.

Weren (weerdent geweert weerdt u), 1° tegenstand bieden, verdedigen, 166, 198, 264 (waar **were** verkeerde lezing is), 372, 409; Fr. deffendroient, X, 242; 2° (wederk.) **hem —**, zich verdedigen, 390, 430, 554.

Digitized by Google

Werk (**werck**, **wercke**, **werx**, **wercx**, **weerckx**, **werken**, **werken**), 1° een werk, eene daad, eene onderneming, 51, 59, 281; **te wercke setten**, uitvoeren, doordrijven, 417; Fr. avés ouvré vostre volonté, 132.

Wercx (**weerckx**), **beginnen**, beginnen te handelen, aan den gang gaan, 88, 478; **sijn werk werken**, zijne daad plegen, 554; **mitten werken**, met de eene of de andere uitvoering (van straf of vervolging), met de daad, 59; Fr. sans autre punision, IX, 204; 2° een oorlogstuig, 206; Fr. un engin, X, 248; 3° metalen voorwerpen : **sulveren werck ende oic gouden**, zilverwerk en goudwerk, hier keuken- en tafelgerief in zilver en goud, 195; Fr. vesselle d'or et d'argent, X, 240.

Werken (**wrachten**, **gewracht**), werken, verrichten, uitvoeren, vervaardigen, 78, 80, handelen, het aan boord leggen, 86, 209, 298, 438; Fr. esploitiet, IX, 227; il ouvroient dou tout, X, 51; **sijn werk —**, zijne daad plegen, 554; (overdr.) **een werk des duvels**, 2; Fr. oevre de diable, IX, 159; zie **cure**.

Werclude, 78, 506; Fr. ouvriers, XI, 242; elders **pijnres**, z. a.

Werlt, wereld, 520.

(**Werpen**) **warp**, **worpen**, **geworpen** : 1° slaan, 206, 289 (bepaaldelijk met een wapen) : **crepel ende lam —**, verminken, 53; Fr. les naviés, IX, 200; 2° slingeren, schieten : **stenen —**, steenen en kogels slingeren of schieten uit de kanonnen, 176; Fr. jetter de canons, X, 226.

Werringe, verwikkeling, tweedracht, 60; Fr. convoitoient le hustin, IX, 211, 212.

Werven : **up iiii werven na**, tot viermaal toe, 416; Fr. de quatre fois, XI, 131.

Werven (**worven**, **geworven**), 1° aanwerven, er iets bij winnen, tot zekeren voordeeligen uitslag geraken, veel winnen, 116, 134, 263, 267; Fr. conquesté, X, 141; exploitièrent au mieux qu'il peurent, XI, 7; 2° buitmaken, 101; zie **geworven**; Fr. à tout grant butinage, X, 63.

Wervics(e) (lakenen), te Werveke vervaardigd, 304; Fr. d[ra]p de Wervi, XI, 35

Wers, afkeerig, vijandig gezind : **te wers zijn**, vijandig, kwaad zijn, 160 [waar **wets**, verkeerde lezing is]; Fr. furent plus esbahi que oncques jamais, X, 210.

Wes = (van wat), wat, 228, 430.

Wes, 182, imperatief van **wesen**, z. a.

Wesen, 1, 19, **wair**, 7, 114, 297, 345, **was**, 37, **was t**), 21, **wasser**, 53, **wair t**), **wair dt**, 5, 7, 126, 424, 509, **wairen**, 4, **wairen(s)**, 42, 63, **waren**, 4, **waeren**, 211, **waere**, 12, **twaere**, 240, **wairdy**, 155, **wesen sal**, 64, 106, **wes**, imperat. enk., 182, **wees**, id., 90, **weest**, imperat. mv., 65, 67, 106; **wesende**, 1, 244, **geweest hadde n**), 1, 15, 42; **gheweest**, 285, 487 [waar **gewees**, verkeerde lezing is]; zie **syn** en **wair**, **twair**, **twaere**, **wairt**.

Wesen, substant., het bestaan : **in wesen sijn**, bestaan, 422; **in — bliven**, blijven bestaan, blijven duren, 244; Fr. persévé[r]ra, X, 281; **wair- — of** = of — of, 114, 297, 345 : **twair** = zij, 40; **tware**, **tzij — of** of **twaere an wien of met wien dat waere**, 240; Fr. à qui que ce fust à faire, X, 279; **wairt** (**wairdt**) = ware het, indien het indien dat gebeurde dat, 120, 424, 509; Fr. se, XI, 138.

Wesweges (**wesweghes**, **wesweechs**), langs welken weg, 191, 235, 270, 300, 367, 383, 486, 490.

Westwert, westwaarts, 304.

Wete, het weten : **enen dese wete doen**, iets aan iem. mededeelen, laten weten, 528.

Weten (**wetic**, 22, **ghij weet**, 60, **wiste**, 24; **wisten**, 53; **gij wistet**, 73; **wiste s**), 76, **wijsten**, 112; **geweten**, 140); **te weten doen**, laten kennen, laten weten, 326, 376; Fr. segnifiïer, XI, 99.

Weten, subst., (**wetens**) : **tegens hoiren wille of wetens**, tegen wil en dank, 71; Fr. que ce ne consentirent ce fourfait, IX, 221; **buyten weten**, zonder voorkennis, 77; Fr. sans le scéu, IX, 224.

[**Wets**, 160, verkeerde lezing voor **Wers**, z. a.].

Wette (**wetten**), 1° wet : **uuter wette setten**, **uut die wetten ende gerech-**

Digitized by Google

ten geset sijn, buiten de wet zetten, alle bescherming der wetten verloren hebben en door de rechtbank veroordeeld zijn geweest tot ballingschap, 538, 540; Fr. mis et jugé hors loi, XI, 301; zie **gerechte**; 2° het gerechtelijke bestuur : **die van der (de) wette, de hele wette, die wette** : de wethouders, het magistraat, de gezamenlijke schepenen, het stedelijke bestuur, 6, 16, 30, 40, 70-74, 131, 151, 197, 198, 450, 541, 544; Fr. li maïeur et li juret, IX, 221; ceus qui la loi maintenoient, IX, 169; li juret, IX, 220, 222; les maïeurs et les eschievins, X, 86; maïeurs et eschevins et nouvelle loi, X, 241; par loi, XI, 303, 305; zie **meyer, scoute, gerechte, scepenen.**

Wever (**wevers, weveren, wevren, weevers**), wever, 79, 87, 94, 95, 128, 133; Fr. tisserans, IX, 226.

Wichtich, machtig, 108; **enen te — sijn,** te invloedrijk zijn tegenover iemand, 10; Fr. estoient trop grant, IX, 164.

Wichterkijns, wichtjes, kinders, 184; Fr. enfans, X, 232.

Wien = wie hem, 242.

Wij, wy, 521; **wijs** = wij des, 19, 121; **wijt** = wij het, 19, 46.

Wijde (**wijdt**), bijwoord, 1° **al —,** zeer breed, 94; 2° ver, 395; Fr. si lointain, XI, 115; **wijdt ende breedt,** wijds en zijds, langs alle kanten (van 't land), 500.

Wijdt, adj., breed, 221.

Wye (**vye**), wie, 106, 333, 429.

Wyege (**wyeghe**), 183, 207, 209; Fr. ung repos, X, 232.

Wijf (**wijff, wijffs**), vrouw, 12, 13, 166, 209, 315, 362, 445, 461; zie **wive.**

Wijfkijn (**wijfvekijn**), vrouwtje, 183, 423, 424; zie **vroukijn.**

Wijk (**wijken**), schuilplaats, 279; Fr. les refuites, X, 16; zie **vertreck.**

Wijken (**weeken, wijkende, geweken**), vertrekken, achteruitwijken, de wijk nemen, eene schuilplaats zoeken, vluchten, 109, 136, 178, 357, 385, 394, 409, 596; Fr. se réfugier, XI, 242; des escachiés, X, 143; en eux reculant et cachant, XI, 106.

Wijl (**wile, wijle, wijlen**), wijl, zekere tijd, 548; **een (ene) wijl,** zekeren tijd, eene wijl, 39, 60, 211, 235; Fr. une espasse, IX, 204; X, 252; **tot dier wijlen,** op 't zelfde oogenblik, 53; **lange wijlen,** langen tijd, 188; **ter wijlen dat,** terwijl dat, 201; **binnen eenre langer wijlen als binnen mans leven,** (met ontkenning) nooit, 108; Fr. ne point, X, 68.

Wijn (**wijnne**), 169, 189, 204; zie **wine.**

Wijndaesbogen, 324; zie **windaesboge.**

Wijnvat, 174; **gasscoens —,** wijnvat van wijn uit Gasconje, 362; Fr. tonnel de Gascongne, XI, 88.

Wijs, subst. : **in eniger wijs,** op welke manier ook, eenigszins, 542; Fr. sur quanques, IX, 304.

Wijs, adj., 2; zie **wis.**

Wijselijken (**wijslijken, wijsselijken**), op eene verstandige manier, 60, 112, 226, 321; Fr. sagement, IX, 216; X, 263; bien, X, 72.

Wijsen, 13, 181; zie **wisen.**

Wijsheit (**wysheit, wijshede(n)**), 1° verstand, schranderheid, 2, 11, 86, 109, 125, 137; Fr. se sens, IX, 159; par sens, X, 51, 143; par ses sens, X, 69, 82; 2° voorzichtigheid, 19; Fr. par grant prudensse, IX, 171; 3° **mannen van —,** de gezamenlijke verstandige personen, bepaaldelijk degenen die 't bewind in hand hebben, 28, 231; Fr. li signeur de Tournai, X, 270; mout renommés homs et sages tenus, IX, 180; zie **rijckdomme** en **vroede.**

Wild(e), 1° wild van aard : **wilde gesellen,** mannen die overal loopen, landloopers, 182; Fr. routes, X, 230; 2° woest : **die wilde zee,** onstuimige zee, 505; Fr. la mer, XI, 242.

Wildij (**wildy**) = wilt gij, 6; zie **willen.**

Wile, zie **wijl.**

Wille : **in den wille sijn,** het inzicht hebben, 4; Fr. eut en pensée, IX, 160; **van groten wille sijn,** innig verlangen, 53; Fr. de grant volonté, IX, 239; **mit sinen gueden wille,** vrijwillig, 77; Fr. de son bon gré, IX, 225; **hart ende ende wille hebben,** zich moedig en manhaf-

tig gedragen, 105; **te wille**, naar believen, naar zijn verlangen, zooveel zij willen, 98, 220, 262, 207; **te —, tot wille na hoiren wille, in sinen wille setten, — comen**, zich aan iem. onderwerpen, zich ten dienste stellen van, zich overleveren aan den goeden wil van iem., 63, 68, 95, 146; Fr. mis à leur attente, IX, 214; venrai à mon entente, IX, 217; missent à sa vollenté, X, 58; **groter hardt ende — hebben**, vurig verlangen iets te doen, 105; Fr. la grante volenté il avoit de combattre, X, 66; **hoiren wille bedriven**, zijnen vrijen wil botvieren, 194, 196; Fr. heurent fait tout leurs bon de la ville de Bruges, X, 241; zie **niewichede**; **met wille**, met opzet op schijnheilige wijze, 408; Fr. par faintise, XI, 125; **met enen voirsetten wille**, met voorbedachten rade, met opzet, 183; **tegens hoire wille of wetens**, tegen hunnen wil en dank, 71; Fr. que il ne consentirent ce fourfait, IX, 221.

Willen, ic wille, 163, **ic will**, 138, **ic wil(t)**, 11, **willic(t)**, 19', **willic**, 37, 120, 311, **wildi**, 110, **ghij wilt**, 13, **du wilste**, 242, **wil**, 131, **will**, 441; **wilde t)**, 9, **wyldi**, 142, **wildy**, 168, 369, **wilden(s)**, 76, **wilde**, 44, **willen** = wil hem, 346, **ic woude**, 215; **ghij woudt**, 21, **sij wouden**, 37, 40, **hij woud(t)**, 65, **woude(s)**, 138 **wouden** = woude hem, 2:7, **woud(s)**, 139, **woud se)**. 67, **wille**, 3, 6, **wilt** (imperat.), 63, **wilt u)**, 100, **gewilt**, 17, 54, 104; **ic wille of en wille**, willen of niet, 63; Fr. voelie ou non, IX, 214; **wair sij wouden of en wouden**, willen of niet, 37; Fr. vossissent ou non, IX, 186.

Willen = wil hem, 346; zie **willen**.

Willich, gewillig, gedienstig, 306; Fr. volentrieux, XI, 91; **willich maken tot**, aansporen tot, 514.

Willichlijken, gewillig, 532.

Willig(e) (**willic**), onderdanig, welwillend, genegen, 62, 201.

Willige, wilge(boom) 276; zie **gecloten**.

Willic willic(t), wil ik, wil ik het, 37, 120, 101, 311; zie **willen**.

Wimpele(n), (**winpelen**), oorlogsvaan, 388, 413, 419, 496; Fr. pennons, XI, 109.

Windaesboge (**windaisbogen, wijndaesbogen**). 1° voetboog, 50, 81, 99, 275, 324; 2° boogschutter, 119; Fr. arbalestriers, X, 77, 78.

Windaesscutte(r), boogschutter, 202; Fr. arbalestriers, X, 77, 78; zie **arbalestrier**.

Winde, 402; zie **wint**.

Winden, omwinden, 201.

Wine (**wyne, wijn, winen, wijnne, wijnen**), wijn, 169, 202, 314, 428, 511 [waar **wiven** verkeerde lezing is]; **edele wijnen**, voortreffelijke wijnen, 189; — **van Gasscongen**, 189, 204; Fr. vin de Gascoigne, X, 236, — de France, X, 247; — **van Poytou**, 189, 204; Fr. vin de Poitou, X, 236, 247; — **van Rochelle**, 189; Fr. vin de la Rochelle, X, 236; — **van den Rijn**, 204; Fr. vin de Rin, X, 247.

Winket, deurtje (in eene stadspoort, 39; Fr. le guichet, IX, 189.

Winne, 433; zie **winnen**.

Winnen (**winne, won, wonnen**), winnen, overwinnen, 101, 134, 234, 287, 406, 419, 433; Fr. avoit conquesté, X, 141; **die airde — up**, veld winnen op (den vijand), 287; Fr. conqueroient terre sur, XI, 22.

Winpelen, 388; zie **wimpelen**.

Winter, 108.

Winterdach (**winterdages**), 346, 349.

Wintersch(en), 281.

Winssel, overwinning, 310.

Wint (**winde, windt**), 183, 227, 278, 420; Fr. le feu, X, 231; **van enen winde**, allen te zamen, ineens, 402, 430; Fr. si ouniement, XI, 120; zie **were**.

Wintmolen(en), 81, 291.

Wis (**wijs, wise, wijse, wisen, wijsen, wijsten**), 1° verstandig, wijs, 2, 479, 542, 549 en Var.; Fr. sage, IX, 159; **wijs ten oirloge**, verstandig in het oorlogvoeren, 96; Fr. vaillant hommes sage guerrieur, XI, 235; 2° **die wijse, die wijsen, de wijse mannen, van den wijsten**: de verstandigste, voornaamste en bezadigste personen eener stad, 2, 17, 20, 22, 34, 66, 69, 141, 149, 243, 515; Fr. les sages, IX, 159; li saige et li paisivle, X, 147, 149; hommes bien

Digitized by Google

avissés, IX, 172; sage et notable homme, IX, 173; les bonnes gens, IX, 184; zie **vroede, rijk**; 3° **des wijs sijn**, op de hoogte zijn van iets: **waren wijs noch alle wijs**, zelfs als wij nog een middel kenden om ons uit 't slag te trekken, 121.

Wischer(s), 371: de uitgaaf drukt **vischers**, doch het handschrift heeft **wischers**; Fr. gens de mer, XI, 95; de vorm **wischeren** vonden wij ook in 't 3de Boek, fol 90 v°: **doe vernamen sij bij hoire balengieren ende wischeren dat.**.; Fr. mais ils sceurent par leurs balleniers et maroniens, que; Kerv. XI, 327.

Wisen (wijsen, gewijst, gewesen), aanwijzen, 13, 98, 181, 242, 264; Fr. li enseigna, X, 279; monstrer, IX, 167.

Wissel(e), 1° wisselbank, 465; 2° ruiling, verwisseling van bezittingen (steden en goederen), 502, 505, 506; Fr. li escanges, XI, 242.

(Wisselen) gewisselt, ruilen, verwisselen, 228.

Witte, doel: **die sinne ende — weten**, zijn inzicht en zijn doelwit kennen, 347.

Wive (wyve, wijf, wijff, wijffs, wiven), 1° vrouw, 12, 13, 426; Fr. femme, IX, 135, 166; **noch man noch wijff**, niemand, 362; Fr. nuls, XI, 88; 2° echtgenoote, 26, 166, 209, 315, 445, [**wiven**, 511 is verkeerde lezing voor **winen**; Fr. bons vins, XI, 246], 513 aanvulling; Fr. ma femme, XI, 188; la roïne sa femme, XI, 248; **te wive nemen, ten wive truwen**, als echtgenoote aannemen, er mede huwen, 191, 480; Fr. avoit espousée, X, 237.

Wyvelen, ongerust zijn, vrees koesteren, 518; Fr. à doubter, XI, 285.

Woensdage(s), 169; zie **woonsdach**.

Woirt (woirden), 214, 475; zie **wort**.

Woele, misverstand, oneenigheid, 12; Fr. tourble, IX, 166.

Woele(n), subst., wol, 304.

Wollen, adj., **wollen laken**, 196.

Wollestaple; die meyster van die —, de beheerder van den handel in wol (van Engeland), 466, 467; Fr. maistres de l'estaple des lainnes, XI, 192.

Wonde(n), 44; zie **derm**.

Wonder, verwondering: **groot — of iets hebben**, grootelijks over iets verwonderd zijn, 11, 318; Fr. de quoi i esmervilliet, IX, 165; fu esmerilliés, XI, 46.

Wonderlic, zeer groot, 12; Fr. mout grandement, IX, 166.

Wone, woonst: **metter wone komen**, zich ergens komen vestigen, komen wonen, 60.

Wonen (woinden), 1° wonen, 352; 2° zijn: **in u woont**, gij zijt een —, 135; Fr. en vous a un —, X, 141.

Woonachtich: **— sijn**, wonen, 352; Fr. nous demorons, XI, 34.

Woonsdach (woonsdages, woensdages), 169, 295, 309, 335, 391, 436, 475, 498, 500.

Woenstadt (woenstat, woinstadt), woonplaats, verblijf, 48, 61, 62; **hoir — houden**, wonen, zich vestigen, 48, 54, 61; Fr. là se tenoient, IX, 196.

Worden = woorden, 525; zie **wort**.

Worden, werkw., 228; zie **werden**.

Wort: **wort ghij**, 160; zie **werden**.

Wort (woirt, woirdt, woirds, woirden, worden), woord, 10, 295, 525; **met desen woirden**, daarop, 145; **hoire beyder woirden**, hunne samenspraak, 6; Fr. leur parlemens, IX, 161; **gheartijgen woirden**, aanmoedigende woorden, die manhaftigheid inboezemen, 251; Fr. par parolles et monitions — de eux encoragier, X, 287; **met heymeliken woirden**, in eene vertrouwelijke samenspraak, 9; **in horen woirden vallen**, iemand onderbreken, 214; Fr. se feri en leurs parolles, X, 253; **met woirden tegens enen in gescillen comen**, door woordwisseling in twist geraken, 3; Fr. pris parolles de débat à celi, IX, 160; **hierof woirde ende sprake hebben**, over iets spreken, iets bespreken, 483; Fr. il en avoit parlé, XI, 426; zie **sprake**; **woirden syn van**, over iets gesproken worden, 483; Fr. ossi on parloit de, XI, 226; **woirden hebben voor**, twisten over iets, 16; Fr. nous oons de parolles pour, IX, 169; **groote woirden crijgen onderlinge**, twisten, krakeelen, 456; **het in(t) woirden bringen**, iets in woorden overbrengen, van iets beginnen te spreken, 126; Fr. s'aquin-

Digitized by Google

ta de lui de parolles. X, 82; **met woirden overlopen werden,** grootelijks gelaakt en gehoond worden, 456; Fr. en fu durement blasmé. XI, 182; **een hooch wort spreken,** uitdagende woorden gebruiken, 202; Fr. dist moult haute parolle. XI, 3; **mit zoeten ende saften woirden,** op eene bedaarde en minzame wijze, 66; Fr. bellement et douchement, IX, 216; **smadyghe woirde,** smadelijke woorden. 450: Fr. parolles haïneuses, XI, 182; **een oudt voirgesproken woirt,** een oud spreekwoord. 193; Fr. proverbes, X, 239; **woirden ende arguacien gaen,** geredetwist worden, 201. **woirde maken.** iets zeggen, 25; **woirde of iets maken,** beslag maken over iets, iets laken, 553; **woirden zaeyen,** overal iets vertellen, pochen met iets, 411; Fr. missent paroles oultre, XI. 122; **behouden uwes woirds,** (beleefdheidsformuul), zonder u te willen logenstraffen, zonder u te willen krenken, met uw verlof, 375; Fr. salve soit vostre grace, XI, 98.

Wortele, oorsprong, 3; Fr. la fondacion, IX. 161.

[**Wouden,** 103, r. 8, is verkeerde lezing voor **vonden**].

Wouden = wilde hem, 229.

Wrachten, imperf. van werken, z. a., 86.

Wrake : dair wrake af nemen, wrake doen, over iets wraak nemen, 70, 84, 544; Fr. se contrevengièrent, IX, 240; prenderoit vengance, X, 230; il en prengent pugnicion, XI. 306.

Wredelijken (wreedelijcken), op eene wreedaardige wijze, 350; Fr. fellement, XI, 70.

Wrede(n), wreed, 85; Fr. cruel, IX, 231.

Wredichede (wreedichede). boosaardigheid. 1, 37, 167. 370; Fr. felonnie, IX. 187. X. 217; ont au coer felonnie et le mautalent, XI, 94.

(Wreken) wrekent, gewroken, 106, 138.

[**Wrecken.** 50, is verkeerde lezing voor **wecken,** z. a.]; Fr. resvillier, IX, 197.

(Wringen) wrongen, — hoir handen, 166; Fr. tordre leurs poins, X, 216.

(Wriven) wreef : gedurig in de weer doen zijn om iets uit te voeren, bepaaldelijk : **screef ende wreef,** gedurig schrijven en weerschrijven, 461; Fr. escripsit et envoioit de l'un à l'autre, XI, 189.

(Wroegen) gewroecht : beschuldigen, 133, 503; Fr. accusés (de trahison), X, 140; encoupet de (trahison), XI, 240.

(Wroeten) wroete : zich moeite geven, 7.

Wuychen, schreeuwen, 254; Fr. huer, X, 289.

Wunschen (wunsschende, gewunscht) wenschen, 152, 283, 411, 552; **met malkanderen —,** dezelfde wenschen koesteren, eensgezind zijn, 152; Fr. sont l'un pour l'autre, X, 204.

Digitized by Google

Ve REEKS. — UITGAVEN DER COMMISSIE VOOR NIEUWERE TAAL- EN LETTERKUNDE.

1. J. MICHEELS : **Prudens van Duyse** (1893). 4,00
2. J. BROECKAERT : **Rederijkersgedichten der XVIe eeuw** (1893). . . 1,25
3. TH. COOPMAN : **Vak- en Kunstwoorden.** (Nr 1. Steenbakkerij), (1894) . . 1,25
4. CUVELIER en HUYSMANS : **Plaatsnaamkunde. Gemeente Bilsen** (1897) . 3,00
5. H. MEERT : **Onkruid onder de Tarwe.** Proeve van Taalzuivering, (1e afl.) . . 1,00
6. Dr. A.-N.-H. BILTRIS en Dr. A.-J.-J. VANDEVELDE : **Inleiding tot de studie der Analytische Scheikunde** (1899) 1,50
7. FR. DE POTTER en FL. VAN DUYSE : **De Rederijkkamers in Nederland,** door PR. VAN DUYSE, (1902) 6,00
8. Dr. VANDEVELDE : **Repertorium van de geschriften over de voedingsmiddelen in 1900 verschenen. Idem, 1901,** elk 1,75
9. Dr. A. TEIRLINCK : **De behandeling der niet beklemtoonde lettergrepen** (1902) 1,00
10. **Lijst der in Zuid-Nederland meest gebruikelijke voornamen** (1902) . 0,50
11. D. CLAES : **Lijst van bij Kiliaan geboekte en in Zuid-Nederland voortlevende woorden, die in de hedendaagsche woordenboeken niet opgenomen of onvolledig verklaard zijn** (1902) 1,00
12. D. CLAES : **Bijv. aan de Bijdrage tot een Hagelandsch Idioticon** (1904) . 3,25
13. GUSTAAF SEGERS : **Onze Taal in het Onderwijs** (1904) 3,50
14. P.-J. DU TOIT : **Afrikaansche Studies** (1905) 1,50
15. GUSTAAF SEGERS : **Onze Taal in het Middelbaar Onderwijs** (1907) . . 1,25
16. Dr. ULRIX : **De Germaansche elementen in de Romaansche talen** (1907). 7,50
17. H. DE VOCHT : **De Invloed van Erasmus op de Engelsche tooneelliteratuur** (1e deel), (1908). 4,00

VIe REEKS. — BEKROONDE WERKEN.

1. L. PETIT : **Bibliographie der Middelnederlandsche Taal- en Letterkunde** (1888).
2. P.-H. VAN MOERKERKEN : **Verhandeling over de verbinding der volzinnen in het Gotisch** (1888) 1,50
3. H. MEERT : **Het voornaamwoord DU** (1890) 1,50
4. F. LEVITICUS : **De klank- en vormleer van het Middeln. dialect der St.-Servatius legende van H. van Veldeken** (1892) 2,50
5. Mr. A. PRAYON-VAN ZUYLEN : **De Belgische Taalwetten,** (1e deel) (1892), (2e deel ter pers) 3,00
6. O. VAN HAUWAERT : **Historisch en Critisch overzicht van het Vlaamsch tooneel in de XVIIe eeuw** (1893) 1,50
7. Prof. ERNEST SOENS : **De rol van het « booze beginsel » in het middeleeuwsch drama** (1893) 2,00
8. Prof. J. VAN DE VEN : **Gebruik der naamvallen, tijden en wijzen in den Heliand** (1893) 3,00
9. EDW. POFFÉ : **Antwerpen in de XVIIIe eeuw** (1895) 3,00
10. J. BROECKAERT : **Bastaardwoordenboek** (1895) 5,00
11. J. VUYLSTEKE : **Vak- en Kunstwoorden** (Nr 2. Ambacht van den smid), (1895) . 2,25
12. E. DE NEEF : **Klank- en Vormleer van het gedicht van den VII Vroeden van binnen Rome** (1896) 1,25
13. ALFONS VAN HOECKE en JOZEF SLEYPEN : **Vak- en Kunstwoorden** (Nr 4. Ambacht van den Metselaar), (1896) 5,00
14. Dr. P. TACK : **Proeve van Oudnederfrankische Grammatica** (1897) . 1,50
15. J. en V. VAN KEIRSBILCK : **Vak- en Kunstwoorden** (Nr 3. Ambacht van den Timmerman), (1898) 5,00
16. H. TEMMERMAN : **De Moedertaal, eenig doel- en redematig voertuig der gedachte in Opvoeding en Onderwijs** (1898) 1,25
17. A. en TH. VAN HEUVERSWYN : **Eene vreemde spraak als voertaal van 't onderwijs** (1899) 2,00
18. J. en V. VAN KEIRSBILCK : **Vak- en Kunstwoorden** (Nr 5. Ambacht van den Metselaar), (1899) 4,00
19. W. DE VREESE : **De Gallicismen in het Zuidnederlandsch.** Proeve van taalzuivering, (1899) 6,00
20. P.-J. CORNELISSEN en J.-B. VERVLIET : **Idioticon van het Antwerpsch dialect,** 6 afleveringen, elk 2,50
    Id., Id., **Aanhangsel** 8,00

Digitized by Google

21. J. JACOBS: **De verouderde woorden bij Kiliaan** (1897) 3,00
22. F. VANDEN BERGH: **De Fransche Overheersching in België** (1903) . 4,00
23. Dr DE VREESE: **De Handschriften van Jan van Ruusbroec's werken** (1900), 1ste stuk 4,00 — 2de stuk, eerste afl. (1902) (verdere ter pers). 2,50
24. CORTEBEECK: **De Fransche Overheersching in België** (1792-1815). (1900) . 2,00
25. J. JACOBS: **Vormleer van het Oudfriesch werkwoord** (1900). . . 3,00
26. H. MEERT: **Vormleer van de taal van Jan van Ruusbroec** (1901) . . 1,50
27. A. VAN HOECKE: **Vak- en Kunstwoorden** (Nr 6. Ambacht van den loodgieter en zinkbewerker, 2 deelen), (1901) 10,00
28. E. SOENS en J. JACOBS: **Handboek voor Germaansche Godenleer** (1902) 2,25
29. A. DE COCK en IS. TEIRLINCK: **Kinderspel en Kinderlust in Zuid-Nederland**, met zangwijzen, 8 deelen, elk 4,00
30. FRANS BLY: **Onze Zeil-vischsloepen** (1902) 2,00
31. M. BRANTS: **Germaansche Heldenleer** (1902). 3,00
32. V. FRIS: **De slag bij Kortrijk** (1902). 4,00
33. ST.-L. PRENAU: **Verhandeling over het nut van de zuivere uitspraak der Nederlandsche taal** (1903) 2,50
34. J. GEURTS: **Geschiedenis van het rijm in de Nederlandsche poëzie van de oudste tijden tot heden**, 2 deelen, elk 4,00
35. REMI GHESQUIÈRE: **Kinderspelen uit Vlaamsch-België**, met zangwijze, 2,50; 2de deel, zonder zang, (1905) 4,50
36. M. BRANTS: **De hervorming van het middelbaar onderwijs in België, Frankrijk, Duitschland en andere landen. — De rol der moedertaal** (1906). 3,00
37. IS. TEIRLINCK: **Zuid-Oostvlaandersch Idioticon**. 1ste deel, 1ste aflevering, (2de aflevering ter pers) 6,00
38. Mr J. L. M. EGGEN: **De Invloed door Zuid-Nederland op Noord-Nederland uitgeoefend**, op het einde der XVIe en het begin der XVIIe eeuw. (1908) . 3,50

VIIe REEKS. — VAN DE VEN-HEREMANS STICHTING.

1. Mr L. DOSFEL: **Kern van ons Burgerlijk Wetboek** (1905) . . . 4,00
2. Dr. A. TEIRLINCK: **Behandeling der dij- en navelbreuken en van enkele zeldzame breuken** (1906) 1,25
3. Dr. A.-J.-J. VANDEVELDE: **Over Melk en Melkvervalsching**. Eene studie tot voorlichting van burger en ambtenaar (1907) 1,50
4. Mr. K. VAN ACKER ZOON: **Overzicht der Staatsinstellingen van België** (1906) 2,00

TER PERS OF IN VOORBEREIDING:

J. BOLS: **Brieven aan J.-Fr. Willems.**

TH. COOPMAN en EDW. GAILLIARD: **De Plaatsnamen.**

J. JACOBS: **Vergelijkende Klank- en Vormleer van het Middelvlaamsch dialect.**

Dr. W. DE VREESE: **Gherd de Groot.**

A. DE COCK en IS. TEIRLINCK: **Sagenboek van Vlaamsch-Brabant.**

Dr LEVITICUS: **Diamantvak.**

Dr LEO GOEMANS: **Idioticon van het Leuvensch dialect.**

Dr. A. FIERENS: **Geschiedkundige oorsprong van den aflaat van Portiuncula.**

ARTHUR VANDEVELDE: **De ambachten der Timmerlieden en der Schrijnwerkers te Brugge, van de XIVe tot de XIXe eeuw, hunne wetten, gebruiken en gewrochten**

Dr. W. DE VREESE: **Vocabulario para aprender Franches, Espagnol y Flaminco** (ao 1520), opnieuw uitgegeven en toegelicht.

Id. **Noël van Berlaimont's Vocabulare** (ao 1536).

Id. **Nederlandsche werkwoorden door samenstellende afleiding gevormd.**

Id. **Die eerst Blisscap van Maria**, opnieuw uitgegeven en toegelicht.

J. BOLS en FL. VAN DUYSE: **Geestelijke Liedekens**, aangeteekent binnen Doccum CIϽIϽCCLVII.

EDW. GAILLIARD en K. DE FLOU: **Spieghel van 's menschen behoudenisse van van Maerlant.**

Dr. A.-J.-J. VANDEVELDE: **Het water in het dagelijksch leven.**

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google